

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EILER NYSTRØM

OFFENTLIGE FORLYSTELSER
I FREDERIK DEN SJETTES TID

CASORTI
OG
FORSTADS
TEATRENE

KØBENHAVN OG KRISTIANIA

GYLDENDALSKE
NORDISK

BOGHANDEL
FÖRLAG

MDCCCXX

OFFENTLIGE FORLYSTELSER I FREDERIK DEN SJETTES TID

CASORTI OG FORSTADSTEATRENE

ET BIDRAG TIL DANSK KULTURHISTORIE

AF

EILER NYSTRØM

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

MDCCCX

UDARBEJDET MED UNDERSTØTTELSE
AF CARLSBERGFONDET

KØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIE

OFFENTLIGE FORLYSTELSER
I FREDERIK DEN SJETTES TID

INDHOLD

	Side
INDLEDNING	
HOVEDSTADENS YDRE LIV VED AARHUNDREDSKIFTET . . .	1
DE OFFENTLIGE FORLYSTELSERS LOVMÆSSIGE RAMMER	20
DET STORE ITALIENSKE SELSKAB (PASQUAL CASORTI)	29
PRICERNE OG DERES TEATRE PAA VESTERBRO	
PRICEFAMILIENS INDKOMST TIL DANMARK	42
JAMES PRICES TEATER 1801-1808	54
HANNE KUHN'S SOMMERTEATER 1810(12)-1816	84
MORSKABSTEATRET 1817-1845	96
PETTOLETTIS TEATRE	
TEATRET PAA NØRREBRO 1828-1833	178
VESTERBROS NYE TEATER 1834-1875	218
HENVISNINGER OG TILLÆG	245
PRICEFAMILIENS GENEALOGI	259
FORTEGNELSE OVER BILLEDERNE	263

FORORD

DET lille Skrift, som her foreligger, handler ikke om den fremadstræbende og maalbevidste dramatiske Kunst; ikke om den Teatervirksomhed, der efter fattig Evne søgte at staa i Samklang med de intellektuelle Rørelser i Tiden. Det er en Skildring fra Forstædernes Smaateatre og fra Livet, som det formede sig i Fjæleboderne; men ogsaa her, paa Kunstens Overdrev, findes nu og da et Guldkorn at sanke op.

Selv om Stoffet ikke altid har den fulde Lødighed, har Æmnet dog Krav paa at tages op til Behandling; det store Folks Adspredelser og Forlystelser er et Led i den kulturhistoriske Udvikling lige saa vel som de højere Samfundslags Omgangsliv i de fornemme Saloner, og de højt dannedes indbyrdes Samvær og aandelige Nydelser. Netop Scenens Kunst havde i Frederik den Sjettes Tid en overordentlig Tiltrækning, saa meget mere som det politiske Element endnu kun i ringe Grad lagde Beslag paa Offentlighedens Interesse. Rent teaterhistorisk har Æmnets Behandling ogsaa sin Berettigelse, thi netop de smaa Scener uden for Stadens Porte er Forløbere for den offentlige Teatervirksomhed i Hovedstaden ved Siden af den danske Skueplads; det er i Virkeligheden de første Spirer til Nutidens Privatteatre. At der den Gang mere ydedes Kunster end Kunst, skyldes ikke Forstadsteatrene i sig selv, men udelukkende det kgl. Teaters stærkt privilegerede Stilling; Skuespildirektionen kvalte ethvert Forsøg paa dramatisk Konkurrence.

Rundt omkring i trykte Memoirer støder man paa Smaatræk, der hører hen under dette Omraade af Kulturhistorien, og navnlig har en enkelt Forfatter, Jacob Davidsen, syslet dermed. Hans „Gamle Minder fra Frederiksberg og Vesterbro“ (Kbhvn.

1866) og forskellige Bladartikler (saaledes „Pantomimen i dens Oprindelse og dens Fremstilling hos os“, 1878) er senere gaaet over i hans bekendte Skrifter om Livet i det gamle Kongens København, der endnu læses med Interesse. Form og Fortællemaade er i høj Grad tiltrækkende, og man finder mangt et karakteristisk Træk til Belysning af datidige Forhold; men der savnes rigtignok ofte Paalidelighed i Enkeltheder. Nogen egentlig kulturhistorisk Oversigt over Forlystelseslivets Udvikling i første Halvdel af det nittende Aarhundrede, da den indendørs Selskabelighed mere og mere begyndte at gaa over til Adspredelser paa offentlige Steder, har han dog ikke tilsigtet. Fristelsen til at forsøge en saadan maatte derfor ligge nær, ikke mindst fordi det store herhenhørende utrykte Materiale slet ikke var benyttet; men ikke blot i Arkiver, ogsaa i Datidens Presse laa endnu en Rigdom af nye Oplysninger, der blot ventede paa at drages frem. Og det er paa Grundlag af disse autentiske Kilder Fremstillingen er bygget.

Forfatteren staar i Taknemmelighedsgæld til Familierne *Price* og *Pettoletti* for den udstrakte Velvilje, man har vist. Chr. K. F. Molbech opfordrede i sin Tid Adolph Price til at nedskrive sine Erindringer eller blot diktere ham dem; men Adolph Price undslog sig. Nu er de forlængst begge døde. Hvad der her foreligger har naturligvis et ganske andet Tilsnit, og selv om Resterne af Traditionen i Pricefamilien er opsamlet og benyttet, savnes den personlige Karakter, der vilde have gjort Adolph Prices Oplevelser til et ejendommeligt Memoireværk af en ganske særegen Interesse. —

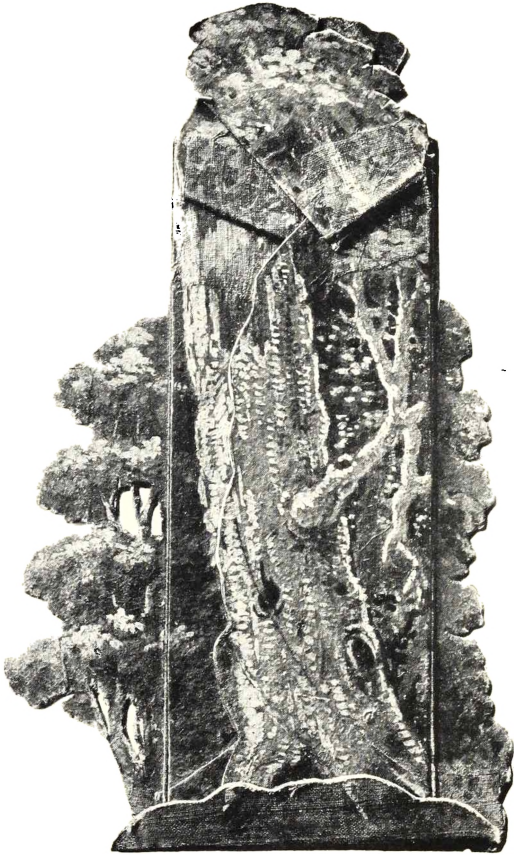
Forfatteren retter ligeledes en erkendtlig og ærbødig Tak til Arkivar *G. N. Kringelbach*, der har vist Arbejdet Interesse paa forskellige Maader, og til *Carlsbergfondets Direktion*.

PANTOMIMEAPOTEOSE

FORVANDLINGSSÆTSTYKKE FRA MORSKABSTEATRET
(Efter haandmalet Model)

Sætstykket forestiller i sin anden Form en Træstamme
(Se Bagsiden)

INDLEDNING

HOVEDSTADENS YDRE LIV VED AARHUNDREDSKIFTET. — DE
OFFENTLIGE FORLYSTELSERS LOVMÆSSIGE RAMMER.

ET Blik paa Livet i Hovedstaden, som det formede sig paa Overgangen mellem det attende og nitende Aarhundrede, viser den smaaborgerlige Aand i Kamp med de moderne Smagsretninger. Den gamle tarvelige Levevis, den strenge Borgermoral stred haardt mod de lette Leveregler, der var trængt ind udefra. Den franske Aand havde i de højere og dannede Kredse bragt Kultur og Liv, en dybere Menneskeforstaaelse ind der, hvor før stiv og træg Selskabsomgang førte Tonen an, men i Folkets bredere Lag blev de Grundsætninger, der i Frankrig satte Blomst i store Omformninger, kun tomme Slagord. Paavirkningens Resultater viste sig i en udfordrende Afstand fra Fædrenes Nøjsomhed og konservative Holden fast ved den gamle Maade at leve Livet paa. Man politiserede, man snakkede om Menneskerettigheder og ideale Statssamfund.

Begunstiget af Trykkefrihedsforholdene havde hver og een rig Lejlighed til at drøfte Tidens brændende Spørgsmaal og at fæste andres Tanker og Ideer paa Papiret, saa Folkeskribenternes Tal blev saa stort

som ingensinde før og knap senere. En Strøm af polemisk farvet Døgnlitteratur skyldedes ud over Hovedet paa Borgerskabet, hvis yngre Medlemmer følte sig i Slægt med Tidens stærke Strømninger og villigt indsugede de store Ord. Trangen til Afveksling var paa dette som paa andre Omraader stor i Modsætning til gamle Dages Enkelhed. „Det som før et Aar siden syntes Publico at være nyt,“ siger Chr. Ditl. Reventlow i sin Betænkning over den ny Trykkefrihedsforordning af 1799, „synes ikke mere nu at være det. Forfatterne have derved set sig nødte, for at beholde Afsætningen, rolig at krydre deres Skrifter mere med Uterligheder, og Tøjlesløsheden er nu steget saa højt, at i intet Land haves Eksempel derpaa.“

Revolutionsaanden affødte ingen større aandelig Omvæltning herhjemme, noget blivende og synderlig dybt Indtryk afsatte sig ikke. Vel var den almene Oplysning steget mægtigt i den sidste Menneskealder, men dette var snarere en Følge af Forhold, der allerede tilhørte en svunden Tid: Bondefrigørelsen, Ewalds og Wessels Fremtræden. Den ny Tid i Halvfemserne hang nærmest i Klæderne, den gav sig Udtryk i Folks Liv udendørs, prægede deres Forlystelser og affødte Trang til at demonstrere i det ydre, at man var frigjort fra Fortiden. —

I Klædedragten spores ligesom et Brud med det gamle og en Overgang til Nutiden. Selve *Moderne* skiftede hyppigt og gav sig ofte mærkelige Udslag. De berømte Solhatte, hvis Fortrin laa i deres Størrelse og Form, svandt paa Modens Bud i Be-

gyndelsen af Halvfemserne ind, saa de netop bedækkede Issen, og ikke i mindste Maade holdt Solens Straaler borte fra Damernes Ansigter, som deres oprindelige Bestemmelse var; Vifte og Slør maatte gøre Tjeneste i Stedet. Parasoller var ved at komme paa Mode, men uvante med Brugen kolliderede man med hinanden, naar man i Trængslen spadserede i Kavalergangen. Moderne var et efterstræbt Æmne for Satiren, der i sig selv hørte Tiden til. En københavnsk „Lovise“ skriver i 1794 til sin „dyrebare Veninde“, at hun Søndag Eftermiddag ikke kan gøre hendes Følgeskab til Frederiksberg, hvor der vil komme saa mange pyntede Folk, thi hun har ikke faaet sin nye Solhat og Skræderen har narret hende med Kjolen; sin Sukkerduns kan hun da virkelig ikke tage paa, da de nu er saa almindelige, at enhver Stuepige løber med Sukkerdunskjole, og bruger hun sin lille Solhat, som hun fik for fjorten Dage siden og som dog skulde være nyeste Mode, saa gaar allerede deres Kældermands Datter med disse Solhatte. At gaa med bart Hoved blot med en Blomsterkrans om Haaret, vil udsætte hende for at ligne en af de sidste Konfirmander, og det er dog nu over et halvt Aar siden hun stod til Konfirmation. — Kavalererne fik ogsaa deres Bekomst; det Karrikaturbillede, der i 1803 oprulles af en københavnsk Modeherre, indgyder ikke Respekt. „Benklæder, der hænger som en Sæk omkring dem“, skriver en Avis, „og naar op til Brystet, en Vest, som er tre Tommer lang, et Halstørklæde, der ligger

som et stort Ankertov omkring Halsen og bedækker Halvdelen af et Ansigt med Bakkenbarter, der ser ud som en Halvmaane eller en Saks, Støvler, der skjuler et Par læggeløse Ben ligesom paa en maskeret Redoute — alt dette udkræves der til en komplet københavnsk Petitmaitre.“

I *Omgangslivet* var der en stigende Tendens til Høflighed og affabelt Væsen; Tonen i den borgerlige Selskabelighed laa gerne et Trin over det sociale Niveau. Damernes Titler var „Frue“ og „Frøken“, naar der var Tale om Officerers eller Rangspersoners Hustruer og Døtre, derimod „Madame“ og „Jomfru“, naar det var Borgerfolks. Blev en Købmand eller Urtekræmmer Kaptajn ved Borgereskabet, blev Konen dog „Frue“; men denne Frue-titel var langt fra saa fin som den anden. Svenskerne, som ogsaa den Gang var udsøgt høflige, sagde „Frue“ til Borgermadamer.

Klublivet, der var opstaaet i Slutningen af det 18. Aarhundrede og netop havde sin Blomstringstid paa Overgangen til det næste, var i ikke ringe Grad Skyld i den tiltagende Higen efter at overgaa hinanden i Pragt og Levemaade, selv om den økonomiske Evne daarlig slog til. Betragter man de Klubber, som Middelstanden nærmest søgte, var Underholdningen her langt fra af aandrig Natur. Ungdommen dansede og de ældre spillede deres L'hombre. Var man træt af dette, kedede man sig, eller man beskæftigede sig venligt med Næstens Rygte. Hovedstaden var med andre Ord naaet til det Punkt af

Storstadsudvikling, der kendetegner Provinsbyen. Et andet ubedrageligt Ravnekrogstræk var Bourgeoisiets *Spadsereture*; hele Byen spadserede paa visse Steder til bestemte Tider, præsenterede sine pæne Klæder og lod Naboens passere Revy for de kritiske Blikke, og Rekreationen efter Dagens Besvær var i mange Tilfælde kun et Paaskud. Et almindeligt Spadserested var Buegangene om Kristiansborg, men efter Slottets Brand i 1794 trak Strømmen af de vandrende Københavnere sig bort herfra, selv efter at Gangene var ryddeliggjorte og alle de mange Bygningsmaterialer fjernede, der umiddelbart efter Branden laa ophobede her. Man havde en vis Sans for Omgivelsernes Harmoni, og Slottets sorte Ruiner tilfredsstillende ikke Trangen til at have noget skønt for Øje. Filosofgangen var ogsaa en yndet Spadsereesti, ligesom „Plaseren eller de elysæiske Marker“, som Grønningen den Gang kaldtes i Folkemunde; det var General H. W. v. Huth, der havde skabt denne smukke og kølige Spadsereplads ud af den stinkende Sump, der forhen strakte sig her. Voldene og Kastelsvejen var ligeledes søgte Steder; fremdeles de nærmeste Veje om Staden, Blegdamsvejen, Østerportsvejen og Frederiksberg Allé. Vejen ud til Assistenskirkegaarden var, alt eftersom Begravelserne derude blev mere og mere almindelige, ogsaa bleven et af de Steder, man henlagde sin Spadseretur til. Men Bænke var det smaat med alle Vegne, kun Kavalergangen i *Rosenborg Have* var tilstrækkelig forsynet. Kongens Have, der den Gang præsenterede sig i stiv fransk Have-

stil med klippede Træer og Hække, omfattedes iøvrigt med dyb Kærlighed af Stadens Indvaanere. Dens Terræn var nu og da bleven beskaaret og idelig gik der Rygter om, snart at Haven skulde sælges, snart at den skulde inddrages til Bebyggelse, hvad der med Rette bekymrede dens mange Besøgende. En sat Borgermand erklærede 1798 offentligt, at Haven omdannet til en glimrende Vauxhall med tusinde kulørte Lamper, hvor Indgangen købtes for Penge, med Loger, der lejedes af Skøger, og med Madlugt, ikke tilfredsstillede ham; „Husfaderen, Oldingen, Syglingen foretrækker den ukøbte, ubelampede, traktørløse Rosenborg Have.“ Her var ogsaa Stedet for Godtfolks politiske Kandestøberier; Bonapartes Chancer til Opnaaelse af Kejserværdigheden drøftedes her lige saa indgaaende som Kursernes Fald paa Hamborgs Børs. En stor Sorg var det, at Kronprinsessegade omkring Aar 1800 anlagdes og en Række Huse langs den nye Gade efterhaanden rejste sig paa Havens Grund. Men jo mindre den blev, des kærere blev den. Hvor varmt man interesserede sig for den, viser alt det man havde at forlange til dens Forbedring: der var for lidt Grus i Gangene, for faa Bænke, og der tudedes for stærkt i Horn ovre fra Eksercerhuset, hvad der skurrede i Idyllen (Eksercerhuset var bygget 1787 og havde ogsaa krævet sin Part af Havens Terræn). Det var upassende, at enhver usselig Bierfidler paa dette Sted kunde plage de spadserende, og de nu saa nærgaaende Huse ønskede man skjult af grønne Træer, for ikke at støde

de spadserendes harmoniske Sans. Ligesom denne Sans havde gjort sig gældende i Buegangene ved Slottet saaledes ogsaa i Filosofgangen, hvor de omboende, til Forargelse for de promenerende, havde for Skik at tørre deres Tøj mellem Træerne; ogsaa paa Stadens Kirkegaarde fandt Tøjtørring Sted. — Spadsereturene var efterhaanden gaaet Københavnerne saaledes over i Blodet, at man slet ikke kunde undvære dem, selv ikke i daarligt Vejr. Under saadanne Forhold havde Buegangene gjort god Nytte, selv om man maatte taale nogle Albustød og undertiden en ubehagelig Trækvind; men nu da disse laa forladte hen, kom der Forslag om at indrette Eksercerhuset til Vinterspadserested. Lidt Musik vilde live op og man var villig til at løse Billet. Ogsaa fra Kristianshavn lod en Røst sig høre: her kunde det borgerlige Eksercerhus tjene samme Formaal. Men ingen af Røsterne blev hørt paa rette Sted.

Byens *Gader* indbød i og for sig ikke til netop der at trække frisk Luft, thi Ryddeligheden og Renligheden var langt fra fremherskende. Urtekræmmeren lagde Beslag paa Fortovet uden for sin Butik og stablede Tønder og Sække op, uden at tænke paa den Hindring, han derved lagde i Vejen for den offentlige Færdsel. I Gaderne ud mod Volden kunde man finde døde Hunde og Katte og Dynger af Skarn; Vejene ud til Nørrebro med den stærke Færdsel af Bøndervogne, og navnlig til Vesterbro, hvor Byens Slagterier laa, var alt andet end propre. Det værste var dog Renovationens Udførsel, der kunde efter-

lade synlige Spor i Byens Gader; indtil 1804 benyttede man sig af aabne Vogne, først da forsynedes de med Laag.

En staaende Figur i Datidens *Gadeliv* var Tjenestepigen. Til god Tone hørte, at selv mindre bemidlede Familier maatte holde een Tjenestepige og to til tre var ingen Sjældenhed hos nogenlunde velstillede Folk; man ser det af Datidens Folketællingslister. Byen kunde derfor opvise en Vrimmel af dem, de fleste pyntelige og fikse i deres Fremtræden. Tjenestepigernes Pynt, der ofte var noget udæskende, maatte skære Folk i Øjnene paa et Tidspunkt, da man inden for visse Kredse af Børgerkabet havde beskæftiget sig med Tanken om Nationaldragter til Indskrækning af Overdaadighed; allerede 1788 var der bleven udsat en Prisopgave om dette Spørgsmaal, og Kristen Pram havde besvaret den.

Betleriet paa Byens Gader synes at have været ret almindeligt, indtil den gennemgribende Fattigordning i 1799 indskrænkede det. Tiggersker med halvnøgne Børn paa Armen drev om i Byen, og fattige Koner stillede sig op paa Gadehjørnerne med Børn ved Haanden og forlystede de passerende med deres Sang. I Grønningen kunde man i Sommeren 1799 hver Søndag Eftermiddag træffe en Mand, der midt i en Klynge Mennesker spillede Violin og sang Viser dertil. Store Nyheder, Ulykker og Forbrydelser af fødte Gadeviser, der fælbødes Publikum; en Visekone lod sine to Dreng og en Pige synge Viserne

i en Terzet gennem Byens Gader, hvad der gjorde Lykke. Disse Viser kunde være bygget over helt grundløse Rygter; i 1805 fremkom en Vise om et græsseligt Massemord ved Ringsted, der var grebet ud af Luften, og indbragte Forfatteren (det var J. C. Bræstrup) et alvorligt Paalæg fra Politimesteren om at se sig bedre for en anden Gang. Gadehandelen synes at have været livlig i de Aar, og Æblekonerne, der om Efteraaret indfandt sig i rigeligt Tal, inspirerede en Indsender i „Politivennen“ til Finansbetragtninger. I Stedet for at drive ørkesløst over deres Æbler kunde de tage et Par Strikkepinde i Haanden og skaffe sig varme Strømper til Vinteren, da man i Hobetal saa dem gaa omkring med nøgne Hæle; de kunde derved tillige fortjene 4 Sk. om Dagen og Landets Nationalindtægt forøges med 3-4000 Rdlr. aarlig. Denne Art Nationaløkonomi er karakteristisk for visse moraliserende Bestræbelser i Datiden. — Gadelivets andre ejendommelige Skikkelser, Vægteren med sine Vers og Hundetrækkeren, er saa velkendte, at de næppe behøver at nævnes.

Ungdommen førte et raskt og muntert *Vinterliv* med Kanefarter og Skøjtesport; den sidste krævede sine Ofre. „Lad det udybe Vands tynde Isflade“, siger en højpatetisk Avisskribent, „indskrænke den raske Løber, indtil Dybenes Glar faar tilstrækkelig Styrke.“ Gadedrengene, der ved Sommertide stak til Maals efter Kærlighedsfiguren paa Gammeltorvs Vandspring, hvorom de mange Smaasten inden for

Gitterværket tydelig bar Vidne, sloges om Vinteren med Snebolde paa Hallandsaas; enhver forbigaaende fik en Snebold i Nakken. Paa Byens Torve udlejedes Kaner, hvad Folk betjente sig af i udstrakt Grad. Paa Kongens Nytorv kunde man faa nogle smaa Kaner for fire til otte Skilling, og da denne Sum var overkommelig, lejedes de som oftest af Læredrenge og unge Mennesker, der overgivent før rundt om Hesten og gennem Gaderne i stærk Fart, og satte Skræk i Livet paa adstadige Borgermænd og gamle Damer. Denne Kanekørsel om Hesten var ogsaa længer ned i Tiden en almindelig Vinterforlystelse for den københavnske Almue.

Den tørstige Vandrer havde i Staden og dens nærmeste Omegn god Lejlighed til at faa sin Tørst slukket. Der var nok baade af Vintappere, Traktører og Kaffeværter, af Destillatører, Brændevinsbrændere og Brændevinsmænd, for ikke at tale om Øltappere, Billardholdere o. desl. Hvis man omkring Aarhundredskiftet sammentalte alle, der paa en eller anden Maade *holdt Kro*, vilde Tallet gaa op i Tusinder inden for Voldene, og udenfor, i Forstæderne, var næsten hvert Hus et Traktørsted. Folk drak bravt, men derfor være ikke sagt, at alle Byens 100,000 Indvaanere var Drankere. I Byens *Konditorier* nød man Is, Bakkelse og Chokolade, og længer ned i Tiden tillige spirituøse Drikkevarer.

Staden manglede ikke heller *Danseboder*; netop i disse Aar laa der en saadan bag Hovedvagten, hvor det undertiden synes at være gaet livligt til.

Af *løse Damer* var der ogsaa en artig Sværm i København; i Byen bar de Navn af „Salsnymfer“ eller „Smækfilleker“, men i Kildetiden, naar de gik paa Græs ved Dyrehavsbakken, hed de „Skovtrolde“. En Kavalers „Donna“ eller „Dulcinea“ kunde derimod meget vel være en anstændig Dame.

Landliggeriet var allerede den Gang en Modesag, som i hvert Fald de øverste Lag af Borgerskabet ikke godt kunde se bort fra, hvis de vilde regnes for noget. Det efterlignelsesværdige Mønster var her Aristokratiets Sommerophold paa deres Lystgaarde. Ligesom nu til Dags laa man paa Landet, enten det var Sommergejr eller ej, om man endog maatte lægge i Kakkellovnen for ikke at fryse ihjel i Floras Favnetag. De Store søgte Naturen længst ude, Middelstanden nærmere Byen og kun Smaafolk maatte nøjes med Stadens egen Natur. Om Sommereftermiddagene laa Byen øde hen og var præget af Kedsomhed. Havde man ikke andre Steder at tage hen, vandrede man ud til Klubbernes Sommerværelser uden for Porten for at nyde Aftenstunden i det fri, og undertiden tillige indtage Forfriskninger i Form af Asparges og Jordbær.

Kyststrækningen fra København til Helsingør havde allerede tidlig Ry for sin vidunderlige Skønhed, hvis Mage man skulde lede efter, og dog laa *Strandvejen* endnu i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede hen i en Tilstand, der ikke var synderlig bedre, snarere daarligere end Naturen havde dannet den. Vandreren maatte med Møje arbejde sig gennem det levende

Sand, der for Heste var saa møjsommeligt, at man som oftest foretrak at køre en meget længere og mindre smuk Vej. Ved Dyrehavsrejserne benyttede man sig hyppigst af Lyngbyvejen og først ved Emilies Kilde, hvor Ordrupvejen løb stejlt ned mod Strandvejen, kom man ud paa denne det sidste Stykke af Vejen til Skoven. At Strandvejen var saa slet, maatte man undre sig over, især da der allerede den Gang laa en Mængde Gaarde og Landsteder, hvis Ejere til Dels var formuende Folk. Men i Foraaret 1804 skete der en glædelig Forandring. Den stejle Nedkørsel fra Ordrupvejen blev forbedret og Strandvejen, der her var meget smal, udvidet. Et Stykke af Kørevejen ved Charlottenlund blev udbedret og ved Paakørsel af Ler gjort til Chaussée. Men det allervakreste og det første i sit Slags her til Lands, var den langs med Kørevejen opførte højere Fodsti. Man ængstedes blot for, at de ridende Lapse ikke skulde respektere Fodgængernes Forret, men lade deres Gangere, som lejedes hos Klemmer i Gothersgade, sætte op paa Stien og ødelægge den.

Badelivet var endnu ikke i Flor i selve Landet, men der opløftedes Røster om, at vi ikke burde staa tilbage for Udlandet i denne Henseende. En Mand lod i 1804 i „Handels- og Industri-Tidenden“ falde en Ytring om, hvor herligt det vilde være at faa nogle Søbadeanstalter i Nordsjælland, i Egnen ved Bramsnæs, og Tanken blev straks taget op til Drøftelse i „Politivennen“. Det var ønskeligt, om sligt kunde iværksættes; Fædrelandet kunde da haabe

at spare nogle af de mange Penge, som virkelig og indbildte Syge drog ud af Landet og derved gjorde deres til at forværre den noksom ufordelagtige Vekselkurs. Men det vilde næppe lykkes, saa længe alle mulige Bade fornøjelser ikke kunde forbindes dermed, som hos mange nok var mere Anledning til Rejsen end Vandenes Brug, hvis Nytte dog ikke kunde nægtes. Men en væsentlig Del af Baderejsernes oplivende Virkning laa i selve Rejsen, i Fritagelse fra Dagens Møje og Besvær og de mange nye Indtryk, man modtog.

Men — spurgtes der — hvorfor ikke søge disse Søbade meget nærmere, i Dyrehavens, Frydenlunds og Enrums fortryllende Egne? Fra Skovshoved lige ud til Vedbæk var de skønneste Sandgrunde, især mellem Taarbæk og Springforbi. For en overkommelig Bekostning kunde man indrette nogle af de rullende Badehuse, der allerede var i Brug ved Scarborough i England, hvor den fornemme og rige Verden paa den Tid brugte Strandbadet. Taarbæksdal og Traktørstederne i Vedbæk og Skovshoved laa bekvemt for saadanne Anstalters Indretning, og her maatte Badegæsterne kunne faa Kost og Logis for nogle Uger. —

Det økonomiske Opsving i Halvfemserne havde sin store Andel i det ret brogede Liv, der rørte sig i Hovedstaden. Folk tog almindeligvis Tilværelsen muntert og let, selv om Livet ikke var een lang Sus og Dus, som man undertiden faar Indtryk af, naar man læser Datidens moraliserende Beretninger. Guld-

strømmen, som driftige Storkøbmænd netop i disse Aar trak ind til Landet, omsattes saa godt som udelukkende i Hovedstaden, og Skibene fra Ostindien udlossede deres mægtige Værdier paa Københavns Toldbod. Det lette Liv var ikke blot et Særkende for de mere velstillede af Hovedstadens Indvaanere, det strakte sig ned til den Del af Befolkningen, der ikke havde Raad. Men man maatte være med og *levede over Evne*. Haandværksmanden gav ikke Smaaskillinger ud til sin Kones og Døtres Pynt, til Forandringer i Klædedragt, Solhatte, Loge paa Kommedien, Skovrejser og Fadderstads. Selv om Anne Børstenbinderskes sorte Silkesalope til daglig hang Side om Side med Hans Velbaarenheds Kjole paa Assistenshuset, hvor al Standsforskel hørte op, kunde man være sikker paa, at den blev hentet St. Hans Dag, naar hun skulde i Dyrehaven.

Den store Ildebrand i de første Dage af Juni 1795 lagde en kortvarig Dæmper paa Modernes altfor frodige Vækst og den herskende Sorgløshed. Branden ramte for en Del Fattigkvartererne, saa Smaafolk maatte indrette sig i Kristiansborgs Ruiner eller i Telte paa Fælleden. De store Tab, den medførte, mærkedes vidt og bredt og opfordrede til Indskrænkning af Stads og unødvendige Udgifter. Selv Kavalernerne — skriver Kiøbenhavns Aftenpost i en satirisk Artikel: „Herskende Moder efter sidste Ildebrand“ — har nu ganske aflagt at bruge forlorne Laar og Lægge og det er rent gaaet af Brug at kalde Middelstandens Koner naadige Fruer. Men at Forlystel-

serne af den Grund blev lagt helt paa Hylden, var ingenlunde Tilfældet; den umiddelbart følgende Kilde-tid viste det klart. Medens Røgen endnu drev hen over den af Luerne fortærede Stad, rullede Folk skarevis ud til Dyrehaven. — Hovedstaden kom hurtigt over Tabet og rettede sig økonomisk snart igen. Ildebranden havde den Fordel, at der kom Penge i Cirkulation; mangan blank Daler, som hvilede paa Kistebunden, kom frem for Dagens Lys, og den første danske Kreditforening (Kreditkassen for Husejerne i Kbhvn.) oprettedes netop i Anledning af Branden. Mange af de Penge, der var i Omløb, var dog imaginære, og mere end een Mand ruinerede sig selv ved sit Byggeri. Efter Branden blev lave Hytter til Gaarde og Gaarde til Palæer, og samtidig med at Boligsforholdene blev bedre, krævede Leve-maaden ogsaa mere.

I Aaret 1800 manede den da herskende *Dyrtid* til Sparsommelighed. Efter den daarlige Sommer i 1799 steg Priserne stærkt, ikke alene i Danmark, men ogsaa i de fleste andre Lande i Europa. I Juni 1800 kostede en Tønde Smør 100 Rdr. Der udstedtes Forbud mod Udførsel af Korn til Udlandet, og hen paa Efteraaret (5. Novbr. 1800) udgik en Raadstueplakat, hvorved det tillodes at sælge Blandings-Brød af Rug, Byg, Hvede og Ærter efter passende, nærmere bestemte Forhold. Den private Godgørenhed i Hovedstaden maatte træde til, for at Fattigfolk ikke skulde lide Hunger; Fattigvæsenet bagte selv Brød og lod daglig koge store Mængder Rum-

fordsuppe i Garderstalden bag Kristiansborg, der var skaanet ved Slottets Brand og nu tjente som Fattiggaard. En umiddelbar Følge af de dyre Tider, der iøvrigt kun var ret forbigaaende og heller ikke betog Publikum Lysten til at more sig, var ogsaa den kgl. Resolution, der faldt den 12. Decbr. 1800 og kundgjorde, at ingen Illuminationer eller andre penge-spildende Højtideligheder maatte finde Sted i Kongens Riger og Lande i Anledning af det kommende Aarhundredes Begyndelse.

Slaget paa Reden var af stor national Rækkevidde, men havde ikke nogen nøgtern Indflydelse paa Hovedstadens Befolkning. Tvertimod, Tilværelsen gik videre i den samme, noget højstemte Skure, og var nu blot ikke inspireret af Revolutionens mægtige Skuespil, men national. Nationen havde paa een Gang faaet Beundring for sine egne Heltegerninger. Price, selv Englænder, spillede med i det nationale Orkester; han forstod at udnytte Situationen, tog Publikum lige om Hjertet og trak det ud til sit nyoprettede „Danske National-Sommerteater“ paa Vesterbro.

Den ny Tid, der vældede ind over det smaat-skaarne stillestaaende Borgersamfund, havde ikke blot sine uheldige og — set med vore Øjne — tillige lidt komiske Sider, men ogsaa sine gode, der bl. a. viste sig i en større *Borgeraand*, en mere udvidet Interesse for det offentlige. Et Tegn herpaa blandt mange andre var, at et Blad som „Politivennen“ kunde fremkomme i 1798 og bestaa i en meget lang

Aarrække. Bladet hørte i sin lange Levetid til de mest udbredte, og hvis Werlauff er rigtig underrettet, var Politivennen det eneste danske Blad, som Frederik VI læste med Opmærksomhed. Det var indrettet paa at danne et Supplement til Stadens Polititilsyn, at være paa sin Post med Anker og Henstillinger om Forhold, hvis bedre Indretning maatte være af Interesse for Almenheden. Det var Synd at sige, at Bladet altid stiledede højt eller rettede sine Reformforslag mod Forhold af synderlig væsentlig Natur. Det drejede sig ofte om Rendestensbrætter, der enten ikke fandtes eller laa forkert, om en Vandtud, der skyllede Tagvandet ned over de forbigaserendes Hoveder, eller om Bønderkarlene, der jog deres Heste i vild Galop gennem Byens Gader til Skræk for de fredelige Fodgængere. Eller det kunde være en Advarsel til „de to urolige Piger i Lille Kongensgade“, der stadig udskældte og raabte efter deres Genbo. — Men det var jo dog en Begyndelse, og Bladets Paatale kunde ogsaa berøre Ting af vidtrækkende Betydning. Og at der virkelig var Spirer i Befolkningen til at se lidt ud over dens egne trange, mest nærliggende Interesser, viser den Kendsgerning, at man som oftest fulgte de givne Raad og Henstillinger, ja selv Autoriteterne undsaa sig ikke for at indlede Diskussion med Bladet om et paaanket Forhold.

Af egentlige *Sommerforlystelser* var der i Hovedstaden lige indtil Midten af 1790erne i Grunden slet ingen; en sjælden Gang fik en Gøgler Lov

til at vise sine Kunster. I Kildetiden var der paa Bakken i Jægersborg Dyrehave allerede tidligere et lystigt Liv med Traktørtelte og Bierfidlere, men kun nogle faa Kunstmagere og Linedansere; Firserne og Begyndelsen af Halvfemserne synes at have været en Forfaldsperiode i Dyrehavsbakkens Historie, og det brogede, harmløse Folkeliv, vi kender fra „St. Hans-Aftens Spil“, var først ved at udfolde sig. Savnet af Sommerforlystelser i selve København hang for en Del sammen med Overklassens Fraværelse fra Staden i Sommertiden. I Mangel af bedre tog Borgermanden da til Takke med det Skuespil, der frembød sig paa Fælleden, naar en Synder skulde rettes, hvad der ikke gik saa sjældent paa; disse „Morgenfornøjelser“ — Henrettelserne foregik tidligt paa Formiddagen — samlede jævnlig et interesseret Publikum.

Vinterforlystelserne var for en stor Del af mere privat Natur. Aristokratiet havde som Regel sine inden for egne fire Vægge, og de andre Befolkningslag søgte deres Klubber og dramatiske Selskaber; af private Teatre kunde Byen opvise flere, og i Borgerhjemmene spillede jævnlig Dilettantkomedie. Paa de offentlige Vinterforlystelser derimod havde det kgl. Teater udelukkende Eneret, selv Afholdelsen af Maskerader var forbeholdt Teatret og Hoffet. Nationalteatrets Historieskriver, Thomas Overskou, klager tit og ofte over den lidet kunstneriske Virksomhed i dette Tidsrum. De vekslende Direktioner forstod saa lidt at holde de nationale Traditioner i Ære, at

de tvertimod lagde an paa at vinde Publikum for sig ved at rette sig efter dets daarlige Smag. De danske Skuespil maatte vige Pladsen for Kotzebueske Stykker med grovkornet Effekt og tomt Føleri; Teatret var ved at synke ned til „en blot letfærdig Forlystelsesanstalt“. Men hvorledes kunde det være anderledes? Man maa vel erindre, at Teatret var et *Hofteater* og at Hoffet ingen litterære Anfægtelser havde; oven i Købet var det sparsommeligt anlagt og fordrede, at Tingen ikke maatte koste for meget. Teatret var privilegeret, for at al Konkurrence kunde udelukkes, men deraf fulgte atter, at der intet Afløb var for Trangen til den lettere Underholdning, som Teatret da rent naturlig ogsaa maatte paatage sig. I 1786 viste den sidste Linedanser, Spinacutta, sig paa det store Teater, tilmed uden for Sæsonen, saa Teatret maatte siges at være sluppet billigt, naar det i den følgende Tid kunde stille Publikum tilfreds ved Iffland og Kotzebue, der vel at mærke var paa Moden og ikke alene havde hærget os herhjemme, men det halve Europa. Da der endelig i Byen begyndte at ytre sig et Forlystelsesliv uden for Teatret, saa Skuespildirektionen med overdreven Ængstelse derpaa, skønt den burde have hilst dette Fænomen som en Befrielse; den havde kunnet hellige sig sine kunstneriske Opgaver, kunnet stile saa højt, som Tidens dannede Smag tillod det, thi der var Publikum nok; selv om Folk søgte en italiensk Pantomime, var der ingen Sandsynlighed for, at de derfor vilde lade den danske Skueplads i Stikken. Men det troede Skue-

spildirektionen, og den saa i alle andre Forlystelser en Undergravelse af Teatrets økonomiske Grundvold; den vilde raade over dem alle, og overlod derfor hellere vedkommende Kunstner en af sine to Scener, end den lod ham vise sig for Publikum andet Steds i Byen, for ikke derved at skabe mere Konkurrence end højst nødvendig. Tilladelserne til at benytte Hofteatret var dog undertiden dikteret umiddelbart af den kgl. Vilje.

Forinden vi gaar over til den egentlige Skildring, er det nødvendigt at skitsere de Rammer, som Lovgivning og administrative Foranstaltninger i Tidernes Løb havde sat for de offentlige Forlystelsers Udvikling, og i Korthed at betragte Forholdene som de havde formet sig omkring Aarhundredskiftet, fra hvilket Tidspunkt Begyndelsen til det egentlige — man kan maaske sige moderne — Forlystelsesliv daterer sig. Thi det kgl. Teater lades her ude af Betragtning som en højere Kunstanstalt, hvis Virksomhed ikke blot var til Lyst, selv om Teatret først langt senere forstod at drage den rette Skillelinje og overlade andre, hvad det selv burde undset sig for at føre frem.

Indtil 1738 forelaa egentlig intet Forbud mod, at Gøglere og Taskenspillere lod sig se i Danmark, og slige farende Folk benyttede sig deraf i stor Ud-

strækning. Der var allerede i gammel Tid udgaaet flere kgl. aabne Breve om Udjagning af Tattere, der strejfede om i Kongens Riger og Lande og gjorde Undersaatterne stor Skade med deres Bedrageri, Kogleri og Trolddom, men disse Forbud ramte ikke de skikkelige Gøglere. Heller ikke Forordningen af 10. Januar 1685, der kun gjaldt København, kom dem til Livs. Den var affødt af en Klage fra Politimesteren og gik ud paa, at Doblere, Spillere og Lykkepottemænd, der anrettede Spil eller Dobbelt paa Gaden eller i Husene, og ikke holdt inde efter Politimesterens Advarsel, skulde have deres Vare forbrudt, hvis de da ikke var i Besiddelse af en særlig Bevilling. Derimod forbød Forordn. af 12. Marts 1735, at Skuespil eller deslige maatte opføres om Søn- og Helligdage eller Aftenen tilforn, og ved *Forordningen af 21. Marts 1738* formentes det udtrykkelig Komediantspillere, Linedansere, Taskenspillere eller de, som holdt Lykkepotter, overhovedet at indfinde sig i Danmark og Norge og enten i Husene eller paa publike Steder at øve deres Spil og Eksercitier.

Det var Forholdene i Viborg, der direkte havde givet Anledning til dette Forbud, som iøvrigt kun var en naturlig Følge af den Vending i Nationens ydre Liv, der fulgte med Kristian VI's Tronbestigelse. Det var bleven Skik, at der Mandagen næst efter Quasimodogeniti (1. Søndag efter Paaske) indfandt sig i Viborg en Bande Linedansere og Komediantspillere, som i fjorten Dage, mens Snapstinget stod

paa, agerede offentlig paa Domhuset, hvori Lands-tinget forhen og endnu af og til holdtes, og som laa paa Domkirkegaardens Grund saa tæt op til Kirken, at ikke mere end et enkelt Menneske kunde gaa derimellem. Biskop Andr. Wøldike fandt derfor, at Forargelsen i Viborg var større end andet Steds, „da lige ved Siden af Kirken Satan saaledes søger at have sit Kapel“. Denne gejstlige Betragtning af Komedianernes Liv og Færden kunde ikke undre midt i Pietismens mørkeste Tidsalder, da selv Teatret i Hovedstaden var stænget. — Datidens verdslige Dom faldt godt i Traad dermed. Det hævdedes, at Forestillingerne ikke var til nogen Opbyggelse, saa at Tilskuerne kunde tage Lærdom eller godt Eks-empel af dem, men kun gav Anledning til onde Lyster og Begærligheder og affødte Optøjer. Om der end kunde indvendes mangt og meget mod disse Betragtninger, havde Publikum dog langt fra den Opdragelse, der hørte til for at se paa Komedianterne i Ro. Det var ingenlunde uhørt, at Klammeri og Slagsmaal ledsagede Forestillingerne, at man rottede sig sammen og med Magt trængte ind i Huset i Stedet for at erlægge sin Entre. Omkring ved 1720 var det passeret i Viborg, at Latinskolens Dreng-tiltvinge sig Adgang til en Forestilling ved Magt, men var bleven holdt Stangen af det Medlem af Skuespillerbanden, der var bleven sat til Vagt ved Døren; for at hævne sig opsøgte de senere Manden en Aftenstund paa et Værtshus og overfaldt ham med mange blodige Hug og Slag. —

Med denne Forordning var der sat Bom for alt Teater- og Gøglervæsen i Danmark og Norge, og sandsynligvis er der i Kristian VI's Tid vaaget nøje over Forbudets Overholdelse, ogsaa uden for Hovedstaden. Ved Kongens Død ophævedes det ikke, men Skuepladsen aabnedes i København og der blev set stærkt gennem Fingre med de omvankende Bander ude i Landet.

Det er almindelig bekendt, hvorledes Struensee yderligere løsnede de stramme Tøjler, der havde været lagt paa Forlystelseslivet. Kort efter hans Fald udgik derfor et *kgl. Reskript af 11. Juni 1772* til alle Overøvrigheder i Danmark og Norge, hvorved Forordningen af 1738 indskærpedes, da man var kommen under Vejr med, at adskillige Komediant-spillere saavel som andre Omløbere havde indfundet sig i Kongens Lande for at vise deres Spil og Kunster, hvorved det maatte antages, at en Del Penge gik ud af Riget; det skulde i alle Maader have sit Forblivende ved den gældende Forordning, til Trods for de Privilegier, som en og anden hidtil maatte have faaet, ene med Undtagelse af de i København privilegerede Skuespil. Reskriptet synes dog ikke at have frugtet, thi Aaret efter udstedtes den *27. Oktbr. 1773* en ny *Forordning*, hvorved ikke alene de bestaaende Anordninger stadfæstes og skærpes, men Forbudet udtrykkelig udstrækkes til Personer, der omløbe med Dyr eller andet, som de udgiver for rart og usædvanligt og lader se for Penge. Især ved Grænserne, i Havnene og ved Færgstederne skulde

der træffes Foranstaltninger til, at det kunde blive betydet saadanne Omløbere, saasnart de maatte indfinde sig, straks at vende tilbage og forføje sig ud af Landet. Skulde de efter saadan Advarsel endda forblive her og øve eller forevise deres Kunster eller Rariteter, skulde de tiltales og straffes, ikke alene med Konfiskation af, hvad de havde med at fare, men tillige med Mulkt.

Ogsaa med Haandhævefsen af denne Forordning gik det kun trægt, hurtigt groede der Mos over den. Fremmede Gøglere gennemrejste Provinserne, uden at nogen krummede et Haar paa deres Hoveder, selv i Hovedstaden fik nu og da en farende Taskenspiller Lov til at øve sin Kunst. I og for sig var det ogsaa kun rimeligt, at man ikke holdt sig saa nøje til Lovens Bogstav, da disse Kunstmagere ofte kunde bringe lidt Afveksling ind i den triste og ensformige Tilværelse i en Smaakøbstad. Et karakteristisk Eksempel frembyder en tysk Ekvilibrist, der hjemsogte Norges Købstæder fra Trondhjem til Kristianssand og alle Steder opnaaede Stiftamtets Tilladelse. Da der ikke var mere at fortjene, kom han til København og bad om at vise sine Kunster paa det kgl. Teater. Dette nægtedes imidlertid, navnlig paa Foranledning af Magistraten — der atter og atter havde paapeget, at Forordningerne burde overholdes — og gav desuden Stødet til, at det ved en *Kancelliskrivelse af 22. Oktober 1791* paalagdes Amtmændene at sørge for Forordningens Efterlevelse.

Forbudet var, som man ser, væsentlig affødt af

økonomiske Bevæggrunde og derfor rettet mod de fremmede Kunstmagere, men derigennem rantes de offentlige Forlystelser i det hele. Thi i Begyndelsen af Halvfemserne kendtes danske professionelle Komedianter næppe uden for det kgl. Teater, og indfødte Gøglere var den Gang som siden saare sjældne Fugle. Nogle var der dog. Et Par københavnske Smaaborgere viste Marionetspil eller musicerede paa Dyrehavsbakken, og den kgl. Skuespiller Urberg, der var norskfødt, forsøgte sig først som Luftskipper baade her og i Norge, blev siden Bjørnetrækker og tilsidst ynkelig opædt af sine Bjørne. — Da det endelig kom dertil, at man ikke mere kunde holde det fremmede Element ude, ordnede man sig paa den Maade, at man lod de gamle Forordninger staa ved Magt, men dispenserede fra dem, ved at Kancelliet i hvert enkelt Tilfælde gav særskilt Tilladelse. Tidspunktet indtraf i Halvfemserne; de første Tilladelser gjaldt Dyrehavsbakken, men snart efter fik Kunstmagerne Foden inden for København, navnlig Forstæderne.

Autoriteterne satte paa en Maade selv Gøglerierne i System ved at gøre Bevillingerne afhængig af en vis Afgift til de fattige, og mangfoldige Tilladelser til at vise de mest ligegyldige Kunster og Rariteter maa udelukkende ses under det Synspunkt, at de bragte haardt tiltrængt Mønt i Fattiggasserne rundt om i Landets Byer, mest dog i Hovedstaden, hvor Nøden var størst. Allerede i *Forordn. af 24. Septbr. 1708*, der handler om fattiges Underholdning i København,

hedder det, at „Komedianter, Linje-Dansere eller andre, som noget Skue-Spil eller andet, enten udi Huse eller paa offentlige Pladser vil lade se, dermed Penge at fortjene, maa ej med noget saadant begynde, førend de for de Kommitterede paa Silkehuset haver fremvist Magistratens Tilladelse, og de siden med dennem ere akkorderede om hvad de fattige skal have af deres Profit, hvad heller saadant Skuespil skal ske til de fattiges Bedste en Dag om Ugen, som skal være Fredagen, eller og derfor en vis Sum Penge en Gang for alle skal gives.“

Ved den ny *Plan for Københavns Fattigvæsen af 1. Juli 1799* blev denne Afgift fikseret; i § 173 bestemtes, at enhver, der vilde give offentlige Forestillinger eller i det hele havde Sjældenheder eller Kunststykker at forevise for Publikum, maatte erlægge ti Procent af Bruttoindtægten. En kortvarig Ydelse af denne Skat mærkedes ikke synderligt, men for Folk, der slog sig ned i Byen for bestandig, og maatte tage de daarlige Tider med de gode, blev det ofte en trykkende Byrde. Tog de Borgerskab, maatte de desuden svare Skat, saa at de i Virkeligheden blev daarligere stillet end de andre Kunstmagere, der kun aflagde Byen et kort Besøg. Fattigdirektionen var ikke blind for Skævheden i dette Forhold, og naar Omstændighederne talte derfor, forandredes Fattigskatten til en fast, ringere Afgift. Rimeligere havde det været i saadanne Tilfælde at sætte Procentafgiften ned, og dette skete ogsaa ved *Reskript af 15. Aug. 1806*; Byens Borgere nød her

den Fordel for de fremmede, at de kun skulde yde Halvdelen, nemlig fem Procent, men først efter at de i et Aar havde svaret borgerlige Skatter og Afgifter. Ved denne Ordning klæbede dog den Ulempe, at andre Gøglere søgte Ly i de begunstigedes Boder og bragte Fattigvæsenet en lang Næse i Stedet for fulde ti Procent; siden søgte man paa forskellige Maader at begrænse de Tab, Fattigvæsenet derved led, men helt lykkedes det aldrig. Kancelliet selv var ofte lemfældigt i denne Henseende, navnlig over for Pricerne.

Fattigdirektionen havde langt op i Tiden sine Kvaler med denne Afgift og havde forsøgt mange Maader at inddrive den retfærdigt paa, uden at nogen af dem havde vist sig rigtig praktisk; selv Procentafgiften af den umiddelbare Indtægt, saaledes som det var bestemt ved Fattigforordningen af 1799, var vanskelig at sætte i System, og Direktionen maatte ofte paa Forestillingsstedet have en Kontrollør ved Kassen for at undgaa Uregelmæssigheder. I Begyndelsen havde man ment at kunne komme ud over Vanskelighederne ved at lade Bevillingshaverne give enkelte Forestillinger, hvis hele Overskud tilfaldt Fattigvæsenet, idet man forudsatte, at Godgøreheden i Byen med Begærlighed vilde gribe Lejligheden; denne Maade var den mest velkomne for Entreprenørerne, men Fattigdirektionen blev hurtig belært om, at det var den mindst lønnende, thi i saadanne Tilfælde var Udgifterne altid saa overordentlig store. Af Retfærdighedshensyn var det ogsaa prøvet at beregne

Afgiften som en Procentdel af den virkelige For-tjeneste, men det gik heller ikke; i 1805-6 gav f. Eks. Mad. Price nogle Fyrværkerier, hvor Skatten fast-sattes paa denne Maade, og efter de Beregninger hun forelagde, havde hun enten intet at betale, eller Fattigvæsenet kom til at skylde hende Penge; og saadanne Regnskabsaflæggelser var hun ikke ene om.

I Hovedstaden maatte de fremmede Komedianter regne med endnu en Faktor, der i Tidens Længde viste sig at være den mest standhaftige. Det var *Direktionen for de kgl. Skuespil*, der stadig var paa sin Post, naar det gjaldt Byens offentlige Forlystel-sesliv, og brugte de Forbudsmidler, den havde i *Pri-villeget af 11. September 1750*. Det hed her i § 2, at der i Komediehuset alene og intet andet Steds i København og paa dens Grund maatte være tilladt at opføre Skuespil i det danske, tyske og franske Sprog. Direktionen holdt krampagtig fast ved dette sit Skuespilmonopol — der indskærpedes ved *Pla-katen af 25. Juli 1817* — til hen mod Midten af det nittende Aarhundrede, da Bestemmelsen, der havde haft sin Berettigelse paa et tidligere Tidspunkt, forlængst var ganske forældet.

DET STORE ITALIENSKE SELSKAB

(PASQUAL CASORTI)

DEn berømte italienske Pantomime er som bekendt bragt til Danmark af Casorti. Første Gang dette Selskab søgte at bejle til det danske Publikums Gunst, men uden Held, var i Maj 1798. *Pasqual Casorti*, der den Gang opholdt sig i Hamborg, anmodede gennem det daværende Udenrigsministerium, det saakaldte udenlandske Departement, om Tilladelse til at lade sit Selskab et Par Maaneders Tid vise ekvilibristiske Kunster m. m. i Hovedstaden, men da det ikke kunde forenes med de gældende Anordninger, sagde Autoriteterne Nej. To Aar efter, i Maj Maaned 1800, fremkom der fra Joseph Regoli, en italiensk Gibsermester, der havde slaaet sig ned i København, et Andragende, hvori han for tvende Italienerne, Pasqual Casorti og Leonhardi, ansøgte om Tilladelse til at optræde i Kildetiden i Jægersborg Dyrehave; den første vilde *spille Komædie med Pantomime*, den anden fremvise en bengalsk Tiger, en Løve, en spættet Hyæne og en Leopard. Leonhardi fik Lov dertil, men Casorti ikke. Regoli kom imidlertid igen faa Dage efter og forlangte for sit eget Vedkommende at maatte vise *Lystspil i Dyrehaven*, og det fik han ogsaa. Men det var kun et Skalkeskjul, thi

ved Kildetidens Begyndelse averterede han ganske ugenert i Adresseavisen, at et italiensk Selskab, bestaaende af 22 Personer af begge Køn, under hans Direktion agtede at vise deres Lystspil i Dyrehaven. Og det var netop Pasqual Casortis Selskab. James Price, der allerede nogle Aar tidligere havde givet sine Kunster til Bedste paa Dyrehavsbakken, og stadig søgte at begrænse Konkurrencen, besværede sig over, at Regoli havde engageret fremmede Kunstnere, ikke blot til at vise Lystspil, hvortil han havde Lov, men tillige Linedansere og Luftspringerne, som det Casortiske Selskab var vel forsynet med — tilmed udmærkede Kræfter. Paatalen blev for saa vidt taget ad notam som Regoli maatte møde for Magistraten og afgive Forklaring, men der blev ikke gjort videre ved Sagen, da han erklærede, at hans Lystspil m. m. ikke blev opført af andre fremmede end han kendte og vilde indestaa for var ordentlige Folk, med hvem han var gaaet i Kompagni, og at Prices Klage bundede i den rene Misundelse.

Hele Kildetiden igennem fra 18. Juni til 9. Juli gav „Det store italienske Selskab“, som det kaldtes, da sine Forestillinger uantastet, og var ubestridelig den Trup, der paa Bakken det Aar høstede stærkest Bifald fra Publikum. Den 3. Juli blev der givet en Forestilling til Bedste for Gentofte Hospital, og skønt det indtraf med Regnvejr, indbragte den dog 121 Rdr. eller omtrent Halvdelen af det Beløb, der indkom fra samtlige Telte paa Bakken. Ved denne Forestilling opførtes *Harlekin som Statue*, der er den

første Casortiske Pantomime, som kan konstateres opført herhjemme.

Efter Kildetidens Ophør laa Selskabet i København. Det var lykkedes Casorti at faa vist sine Kunster for flere Medlemmer af Kongefamilien, og dette gav ham Dristighed til at fremsætte et Ønske om at maatte afbenytte det kgl. Teater nogle Gange nu i Sommertiden. Det var ganske vist ikke noget uhørt Forlangende, men den Tid var dog forbi, da Kunstmagere og Taskenspillere fik Lov til at benytte det store Teater. Mærkelig nok havde Price haft samme Ide paa det selvsamme Tidspunkt, men han holdt sig til Hofteatret, der ved en Kabinetsordre forlængst var sat ud af Funktion og nu kun brugtes til Prøver; han vilde have Tilladelse til der at give fire Forestillinger med Legemsøvelser og Linedans. Teaterdirektionen stillede sig ikke egentlig afvisende, men fandt det dog betænkeligt at indrømme dem Brugen af det store Teater, ikke fordi den synes principielt at være derimod, men fordi der i saa Tilfælde maatte foretages temmelig betydelige Omflytninger af Kulisser og Dekorationer; derimod mente man nok, at det kunde tillades Casorti og Price hver for sig fire Gange at gøre Brug af Hofteatret om Aftenen fra Kl. 6 til 9 eller 7 til 10, „saasom Haandværksfolk, som ønske at se disse Forestillinger, mindre vilde forsømme deres Arbejde, naar en sildig Time blev bestemt“. At Teaterdirektionen var Publikums Formynder og maatte vide at indrette alt efter dets Tarv og Bedste, var der ikke

noget at sige til, det laa til Tidens Autoriteter; ikke heller kunde det undre, at den saa nøjagtig vidste at bestemme Arten af det Publikum, der maatte antages at ville søge Forestillingerne, thi endnu havde Casorti saa lidt som Price vist sig offentlig i selve Byen. Teaterdirektionen mente tillige at burde bestemme Dagene, paa hvilke der skulde spilles, og at man i hvert Fald maatte være færdig inden 20. August., d. v. s. inden Teatret begyndte sine Prøver. Og herved blev det da ogsaa.

Men hverken Casorti eller Price fik foreløbig Lejlighed til at gøre Brug af Tilladelsen, thi der var forskellige Indretninger at iværksætte, forinden Hofteatret overhovedet kunde bruges til offentlige Forestillinger, og det havde ingen af dem Raad til. Casorti tog da sin Tilflugt til Kunstberider Jean Lustre, der havde nedsat sig i en Gaard paa Nørrebro, skraas over for Blaagaard. Synderlig egnet for Casortis Forestillinger var Stedet ikke, thi der var ingen lukket Skueplads; Forevisningerne maatte ske under aaben Himmel og derfor aflyses, naar det faldt ind med Regnvejr. Tilskuerpladsen var ogsaa indrettet i det fri, dog kunde man for særlig Betaling faa Lov til at følge Forestillingen fra Vaaningshusets Vinduer. Under disse Forhold var det udelukket, at Casorti kunde forlyste det københavnske Publikum med sine Pantomimer — han maatte indskrænke sig til Linedansen og de gymnastiske Opvisninger.

„Det store italienske Selskab“ var ikke alene et

af de største, men tillige det betydeligste Linedanser- og Pantomimeselskab, der hidtil havde gæstet den danske Hovedstad. Det bestod af lutter dygtige Artister og var indrettet som Datidens andre store europæiske Gøglertrupper med Gymnastikere, Springere, Linedansere, en stærk Mand og en Bajazzo.

Foruden Selskabets Leder Pasqual Casorti var der i Truppen ogsaa andre Medlemmer af dette Navn, saaledes Sønnen *Giuseppe* (eller Joseph) *Casorti*, Truppens Bajads, og Johan Casorti, der var en af dens bedste og fremmeligste Springere og Linedansere. Blandt disse sidste udmærkede sig iøvrigt Lorentz Ferezi og en „Amerikaner“, der ikke gik under andet Navn, af de kvindelige Kræfter Mlle Theodora Bissi. Den stærke Mand hed Concetto Coco og hans Hustru Mme Angola Coco var en dygtig Danserinde.

Forestillingerne hos Lustre fandt Sted i Juli og August 1800. Casorti viste den saakaldte Stigedans, sprang over 12 Personer og gjorde desuden „Salto mortale“ eller Dødsspringet over fire Personer og fire Heste og gennem en „Cirkelrundt“. En Linedanser gik med Æg under Fødderne og med Bind for Øjnene i en Sæk, en anden kørte et Barn i en Trillebør, ligeledes paa Linen. Den stærke Mand bar en Pyramide af 10-12 levende Personer, og Fruen dansede imellem Æg „à la Fandango Spaniol“ efter Musikken. Amerikaneren viste sig paa slap Line, blev hængende med Benene op og Hovedet ned og blæste af alle Kræfter i Trompet etc. etc. — Da Selskabet havde givet sine fire Forestillinger, fik

det Lov til at give endnu en femte, og da Casorti erklærede, at han havde lidt Tab paa denne, vilde han have Tilladelse til at give endnu otte Forestillinger, men det fik han ikke.

Selskabet brød da op og rejste til Skaane; Lustre fulgte med. Det var Meningen, at man skulde spille i Helsingør, hvortil Casorti havde erhvervet kgl. Bevilling, men han benyttede sig ikke deraf. Efter Besøget i Skaane drog han ind i Norge, hvor Selskabet høstede megen Anerkendelse, og først ved næste Aars Kildetid kan vi atter konstatere Italienerne i Danmark. Selskabet gav da Forestillinger paa Bakken og ligesom forrige Aar paa Joseph Regolis Bevilling.

Det store italienske Selskab havde i sine *Pantomimer* en Fordel fremfor alle de andre her optrædende Trupper. Vel var Pantomimen ikke herhjemme nogen ukendt Kunst; paa det kgl. Teater havde man i en ikke fjern Fortid baade set italienske og engelske Pantomimer opført, men det Casortiske Selskabs Fremstillinger havde hele den italienske Oprindelighed over sig, og fremfor alt havde det en talentfuld Pjerrot i Selskabets nysnævnte Bajads, den bekendte Giuseppe Casorti. Af de andre Masker i Pantomimen blev Kassander spillet af Bissi, medens Harlekin og Kolumbine tilfaldt to Medlemmer af Truppen, der bar Navnet Pettoletti. — Pantomimerne var imidlertid slet ikke opført i selve Staden. Casorti havde endnu ikke gjort Brug af sin Tilladelse til at benytte Hofteatret, og maaske er det den

Omstændighed, at han ikke var Borger i Staden, og altsaa fremmed, der har lagt ham Hindringer i Vejen; thi Price, der havde sørget for Borgerskab, havde allerede samme Foraar (1801) givet sine Forestillinger paa Hofteatret, og ved at bekoste Teatret istandsat for saa vidt lettet Byrden for Casorti. Vist er det imidlertid, at Casorti denne Gang, ligesom da Selskabet viste sig paa Bakken, maatte træde i Forbindelse med en københavnsk Borger for at faa Forestillingerne paa Hofteatret i Gang. Det blev hans Landsmand *Antonio Cetti*. Cetti var kommen hertil fra Rostock i Sommeren 1797 for at vise optiske og fysiske Kunststykker i Dyrehaven, havde taget Borgerskab og slaaet sig ned for bestandig i København som Barometermager. Cetti blev nu nominel Formand for Selskabet og forsøgte at faa Hofteatertilladelsen fornyet. Han stod sig godt med Teaterdirektionen, til hvilken han var anbefalet af adskillige agtværdige Mænd i Byen, saa Sagen gik let i Orden, og han opnaaede Tilladelse til hele tretten Forestillinger. Den kgl. Resolution i Sagen, der som alle Teaterresolutioner for dette Tidsrum er affattet af Kronprins Frederik personlig og nedskrevet med hans egen Haand, indeholder den karakteristiske Bemærkning, at Teaterdirektionen har at vælge „en Tid dertil, hvorved Skuespillene intet taber af deres [o: Casortis Forestillinger] formodentlig ikke hyppige Besøgelser.“ — Tiden viste, at Kronprinsen tog fejl, og han skulde siden ofte selv glæde sig over Casortis Løjer.

„Cetti & Comp., Casorti“ — som Selskabets Navn nu blev — fik den første Forestilling paa Hofteatret sat paa Benene midt i August 1801; „Divertissementet“ faldt i 6 Akter, der bekendtgøres saaledes:

„1) Begynder Spektaklet med den store Linedansning, som bliver eksekveret af forskellige Dansere og Danserinder, hvorunder den store Linedanser Hr. Lorentz Ferezi befinder sig, som danser med og uden Balancerstang, som man vist forsikrer at [ville] fornøje det respektive Publikum.

2) Præsenterer sig forskellige Saltomortal- og Badutspringere med deres store Færdighed i Springen frem og tilbage efter det engelske og spanske Springkunstners Akademi.

3) Viser Hr. Johan Casorti den Stigedans med megen Færdighed og til Slutning spiller han en Arie paa Ryggen i Balancen.

4) Præsenterer sig Mademoiselle Theodora Bissi paa Staaltraadslinje uden Balancerstang med megen Fermitet i løbende og stillestaaende Balance.

5) Foreviser sig den stærke Mand Hr. Concetto Cocco, som præsenterer forskellige Grupper og Pyramider, som bæres paa Hænder og Fødder.

Til Slutning opføres en komisk Pantomime i 1 Akt med Titel: Harlequin Hustyv af sin Herre, eller: den forstillende Hund af Kærlighed.“

Ved den anden Forestilling skulde efter Avertissementet „den berømte Bajads Hr. Joseph Casorti have den Ære at danse første Gang med to Drengene paa Fødderne paa stiv Line“.

Selskabet gav nu jævnlig Forestillinger, som Regel om Søndagene, da det kgl. Teater holdt lukket, og Tilløbet var stort. Lige indtil April det følgende Aar blev man ved, og gav ialt 39 Forestillinger. Flere Gange fik Selskabet sin Tilladelse til at benytte Hofteatret fornyet, først i September, siden i November 1801. Selskabet kunde ikke begive sig paa Hjemvejen i den forestaaende Vinter „dels for deres smaa Børns Skyld, dels for nogle af deres Koners Skyld, som nylig har været i Barselseng.“ Og Teaterdirektionen maatte løbe Linen ud, da den nu en Gang havde givet efter, thi overlod man ikke Selskabet Hofteatret, maatte man befrygte, at det skaffede sig Rum andet Steds; Direktionen havde i saa Tilfælde intet Hold paa Selskabet, der maaske kunde finde paa at give Forestillinger paa de samme Dage som den kgl. Skueplads, „og derved, naar et ofte set Skuespil gives, maaske drage en Del af det skuespilbesøgende Publikum til sig“.

Der opførtes ialt ni forskellige Pantomimer. Den øvrige, egentlige artistiske Del af Programmet var den samme hele Tiden igennem, blot med lidt Ændring hist og her, og et Par nye Numre, som da Mlle Seraphina Ferezi, et femaars Barn, tilligemed den lille Alexander Casorti, der var fire Aar, præsenterede deres Færdighed i adskillige Springkunster og Balancer paa Lysestager, eller da Mme Angola Coco dansede den spanske Fandango eller saakaldte Ego-Solo, og deri — og det var paa hine Tider noget nyt — virkelig dansede paa spansk Maner og

holdt Takt til Musikken med Kastagnetter i Hænderne. Eller endelig da Theodora Bissi optraadte i en for os noget dunkel Situation, der kaldtes „den kinesiske Godheds-Ballet, en Forestilling af Vaaben-Posituren, som eksekveres i Midten af Teatret med fire blanke Værger, som dermed præsentere forskellige Figurer“. Philippo Pettoletti, der ogsaa var Medlem af det store italienske Selskab, viste sig som stærk Mand og foreviste „den store Pyramide af Jupiter“.

Den 15. Novbr. gav Selskabet en Forestilling til Fordel for de kvæstede og tilskadekomne i Slaget den 2. April og der indkom halvandet Hundrede Rigsdaler. — Billetpriiserne var noget lavere end det kgl. Teaters; første Etage kostede 3 Mk., Parterret 2 Mk. og 2. Etage 1 Mk.

Da Selskabets Forestillinger sang paa deres sidste Vers, maatte det hidtil stumme Selskab aabne Munden for at sige Tak, og det blev Theodora Bissi, der fik denne Opgave tildelt. Hun foredrog ved de sidste Forestillinger „en Ariette med Recitativ finale“ og tolkede derigennem det store italienske Selskabs erkendtlige Taksigelse for den Godhed, som Stadens Indvaanere havde bæret Selskabet med, og dets inderlige Bedrøvelse over, at det skulde forlade dette kære Sted. Musikken til dette Toneværk, hvis Tekst — trykt paa Italiensk og Dansk — kunde købes ved Kassen for 8 Sk., var komponeret af C. G. Pettoletti, Selskabets Musikdirigent. Den egentlige Slutningsforestilling gaves Søndag den 4. April 1802 og

„Sukkerbageren“ gik for sidste Gang over Scenen, men Dagen efter spillede til Bedste for Byens fattige, og „Harlekin sin Herres Hustyv“ var den uigenkaldelig sidste Pantomime, som det store italienske Selskab opførte i Hovedstaden.

Casortiske Pantomimer paa Hofteatret 1801-2:

(Pantomimens Dobbelttitel anføres kun første Gang den forekommer)

- Torsd. 13. Aug. 1801: Harlekin Hustyv af sin Herre, eller: Den forstillende Hund af Kærlighed.
- Mand. 17. „ „ Mekanisten, eller: Harlekin forestillende Statue.
- Onsd. 19. „ „ Le Musoleo (!) d'Harlequin.
- Fred. 21. „ „ Harlekin bombarderet.
- Sønd. 23. „ „ Harlekin & Kolumbine, eller: Deres Slaveri.
- Tirsd. 25. „ „ Harlekin Kok.
- Torsd. 27. „ „ Pjerrots Hverving eller: De tre frygtende Liebhabere.
- Sønd. 30. „ „ Le Musoleo d'Harlequin.
- Tirsd. 1. Sept. 1801: Mekanisten.
- Torsd. 3. „ „ Sukkerbageren, eller: Harlekin bombarderet.
- Sønd. 6. „ „ Harlekin Kok.
- Sønd. 13. „ „ Harlekin Hustyv af sin Herre.
- Sønd. 4. Okt. 1801: Harlekin og Kolumbine.
- Sønd. 11. „ „ Le Musoleo d'Harlequin.
- Sønd. 18. „ „ Mekanisten.
- Sønd. 25. „ „ Sukkerbageren.
- Sønd. 1. Nov. 1801: Harlekin Kok.
- Sønd. 8. „ „ Harlekin sin Herres Hustyv.
- Sønd. 15. „ „ Harlekin og Kolumbine.
- Sønd. 29. „ „ Harlekin Skelet.
- Sønd. 6. Dec. 1801: Harlekin sin Herres Rival, eller: Bistand af Kærligheds-Guden.

- Sønd. 13. Dec. 1801: Samme Pantomime.
 Sønd. 20. „ „ Harlekin Hustyv af sin Herre.
 Sønd. 27. „ „ Harlekin Statue.
 Sønd. 3. Jan. 1802: Pjerrots Hverving.
 Sønd. 10. „ „ Pjerrot Køkkendreng, eller: Harlekin Kok.
 Sønd. 17. „ „ Harlekin og Kolumbine.
 Sønd. 24. „ „ Harlekin sin Herres Rival.
 Sønd. 31. „ „ Harlekin Skelet.
 Sønd. 7. Febr. 1802: Pjerrots Hverving.
 Sønd. 14. „ „ Sukkerbageren.
 Sønd. 21. „ „ Harlekin Kok.
 (Sønd. 28. Febr. ingen Forestill. paa Grund af den lille Prinsesse Louise Julianes Død.)
 Sønd. 7. Marts 1802: Mekanisten.
 Sønd. 14. „ „ Harlekin sin Herres Rival.
 Sønd. 21. „ „ Le Musoleo d'Harlequin.
 Onsd. 24. „ „ Harlekin sin Herres Hustyv.
 Sønd. 28. „ „ Mekanisten.
 Sønd. 4. April 1802: Sukkerbageren.
 Mand. 5. „ „ Harlekin sin Herres Hustyv.

Straks efter gjorde Truppen sig rede til endeligt Opbrud for at søge sin Lykke paa andre Steder. Pasqual Casorti klagede over, at det havde været smaat med Indtægterne, der ikke havde været større, end at Selskabets Medlemmer „fra den ene til den anden Gang endog med den allersparsommeligeste Levemaade har kunnet fortære samme“. Han havde derfor ikke kunnet lægge noget op til Rejsen og kunde kun naa sit foreløbige Maal, Hamborg, hvis han fik Lov til at give Forestillinger paa Vejen der-

ned. Skønt man, vistnok med Rette, ikke troede paa Rigtigheden af Casortis Paastand, opnaaede han dog den attraaede Begunstigelse og fik ved kgl. Bevilling af 13. April 1802 Tilladelse til at spille een Gang i hver af de Købstæder, hvorigennem Selskabet passerede paa den nærmeste Vej ud af Riget; paa Teatret i Odense optraadte Pasqual Casortis Selskab i Maj 1802 og gav bl. a. Harlekin Skelet. — Da Casorti kom herind i Landet, talte Selskabet 22 Personer, da det drog bort igen, var Tallet ikke fuldt. En af de optrædende Kunstnere, Ferzi, havde allerede i 1801 brudt med Selskabet. Han tjente kun lidt og havde en stor Familie at sørge for, og forsøgte sig derfor paa egen Haand i Byen ved at vise optiske Kunststykker paa Snedkermestrenes Lavshus i Store Grønnegade; han tog kun 8 Sk. i Entre og Forretningen gik strygende. Ogsaa Giuseppe Casorti slog sig for en Tid ned i København efter Selskabets Afrejse. Truppen havde nær mistet endnu en af sine Folk her i Staden, thi umiddelbart før Afrejsen faldt Bissi i Kanalen, og han havde ligget et helt Kvarter i Vandet og næsten opgivet Aanden, før to behjertede Mænd fik ham trukket op og bragt paa det tørre.

PRICERNE OG DERES TEATRE PAA VESTERBRO

PRICEFAMILIENS INDKOMST TIL DANMARK

ET Navn, der har god Klang i dansk Teaterhistorie og med usvækket Glans har straalet paa Ballettens Himmel i tresindstyve Aar, er Navnet *Price*. Til at begynde med hørte det udelukkende hjemme i Artistverdenen, og kun i denne Forbindelse faar vi at gøre med det her, men det indtog en særegen Plads, en Førerstilling inden for Kredsen. Den første Mand af denne Kunstnerslægt, der optræder i Danmark, er *James Price*. Han er født i London den 31. Oktbr. 1761, men hans Herkomst ligger skjult i et uigennemtrængeligt Mørke. I Familien gaar der forskellige Sagn om James Prices Fader. Efter een Tradition skal han have været Brygger, efter en anden Tobaksfabrikant, efter begge rig og velstaaende. Sønnens Lyst til et frit og ubudent Liv, til Ridning og Gymnastik, tiltalte ikke Faderen, der helst saa ham knyttet til Bedriften som sin Arvtager og Efterfølger, og dette medførte et Brud. Den unge James løb bort og indledede dermed sit omflakkende Liv, indtil han fandt et blivende Hjem i den gæstfrie danske Hovedstad.

De foreliggende positive Oplysninger bekræfter ikke disse Slægtstraditioner, og lige saa sandsynligt er det, at James Price oprindeligt har tilhørt en omrejsende Kunstberiderfamilie. Allerede i Juni 1787 hører vi om en „english Riding-Master“ James Price, der var kommen hertil for at skaffe sig Tilladelse til at give nogle Forestillinger paa Gennemrejsen op til Stockholm. Skønt den engelske Gesandt inter-venerede til Fordel for Prices Beriderselskab, satte Magistraten sig dog med Bestemthed derimod, og efter at Price havde ligget i Herberg en otte Dages Tid i Kræmmerkompagniets Gaard ved Gammel Strand, maatte han med uforrettet Sag drage tilbage til Hamborg, hvor han havde efterladt sine Heste og sit Selskab; denne Gang synes han altsaa ikke at være kommen til Sverig. Samme Efteraar indfandt *S. L. Price, née Masson*, sig i København og medførte femten Personer og ti Heste; hun kaldte sig „*écuière angloise*“ og angives at være James Prices Hustru. Hun fornyede Anmodningen om at maatte give Ridekunster her i Landet og støttedes atter af den britiske Gesandt, der anbefalede hende til Bernstorffs Velvilje. Selskabet, som i de sidste femten Aar havde fartet om i Europa og senest været i Konstantinopel, Wien, St. Petersborg og Berlin, var nu for Alvor paa Rejsen til Sverig, og attraaede kun en kort Tid at vise sine Færdigheder for det danske Publikum — men det lykkedes ikke.

Den her nævnte James Price er maaske identisk med ham vi kender; en Del Omstændigheder taler

derfor, andre ikke. Af senere Udsagn synes det nemlig at fremgaa, at den James Price, der slog sig ned i København, først begyndte sit Rejseliv ude i Europa omkring 1777, og sikkert er det, at han i 1791, da han havde Barn til Daaben i Hamborg, var gift med *Hanne Todd* (ell. Tott), der siden fulgte sin Mand til den danske Hovedstad; hun var født i Hamborg 1771 og Datter af Stephen og Hanne Todd. Hvis den ovennævnte S. L. Price, née Masson, har været hans Hustru, og ikke f. Eks. hans Moder, har han altsaa været gift to Gange.

Det er først i 1795 James Price kommer til at optræde i Danmark, og han gør sin Entre her i Landet, ligesom de fleste andre Kunstmagere, paa Bakken i Jægersborg Dyrehave. Han kom netop paa et Tidspunkt, da der foregik en Nyordning i Forholdene paa dette det ældste københavnske Sommerforlystelsessted, hvad der under Hensyn til hans mangelfulde Kendskab til danske Forhold maatte af føde Misforstaaelser. Men Price viser sig straks som den energiske Mand han er, og staar vedholdende paa sin formentlige Ret. Et af de ældste Aktstykker, der foreligger med James Prices Underskrift, er netop en Klage i den Anledning, Det er et meget morsomt Brev, der i hele sin ubehjælpomme Form og sit græsselige Sprog dog indeholder en Sum af Slagfærdighed. Det er stilet til Kancelliet, som han titulerer intet mindre end „Hey velborene Herrn“, og han bønfalder „Deres ædler Her mei for at paakalde Deres Retferdiehed Dom“. Og saa fortæller han løs:

„Efter at have lade see minne Tallenter og Conster for det kong schwenske Hovet, blev der mej sag, at her udi Hovettstaden Kiøbenhavn havde en ver Tilladelse i Dyr Haagen Skove-Tid at opbøcke Tel og Teater.“ Men da han saa kom hertil fra Stockholm, fik akkorderet om de 20 Rdr., han skulde yde for Pladsen, og rejst en Barakke derpaa, saa kom man netop i det Øjeblik, han skulde nyde Frugten af sine Anstrengelser, og forbød ham at bruge sin Bod, skønt han allerede havde averteret sine Forestillinger. Og derfor var hans „ymydist Tilbede“, at det „heye Cansilie“ enten vilde give ham Lov til at vise sine Kunster eller skaffe ham Erstatning for de Omkostninger, han havde haft. Aaret tilforn havde Kancelliet indskærpet, at de gældende Anordninger og Politibestemmelser maatte overholdes i Jægersborg Dyrehave, og da Familien Price var fremmed, havde Forstautoriteterne ikke uden videre turdet tillade, at Price med sin Hustru og Døtre foreviste deres Øvelser for Publikum. Kancelliet saa dog med velvillige Øjne paa det foreliggende Tilfælde og ræsonnerede som saa, at da han allerede havde begyndt at bygge Bod, burde han ogsaa have Lov til at vise sine Kunster, men kun for i Aar, og uden nogen Følge for Eftertiden.

Opholdet i Danmark havde aabenbart tiltalt Price og han havde ikke noget imod at fortsætte det. Tilfredsheden var iøvrigt gensidig; Opsynet paa Bakken vidste siden ikke nok at berømme den Price'ske Familie for dens smukke og rolige Optræden, der

stod i behagelig Modsætning til største Delen af Bakkens Kunstnere, der var ret urolige Hoveder og ofte lidet medgørlige. Straks efter Kildetidens Ophør søgte Price inde i Byen at forfølge sin ubestridelige Succes fra Jægersborg Dyrehave. De Kunster, han havde vist, var ikke tidligere set herhjemme, og han havde derfor fundet „mange høje Herskabers tilligemed det ærede danske Publikums Bifald“. Da der nu imidlertid var adskillige af Stadens Indvaanere, der ikke havde haft Lejlighed til at overvære hans Forestillinger paa Bakken, mente han, at det maaske kunde lade sig gøre at vise dem i Byen for en billig Betaling en fire Ugers Tid. Men det lod sig slet ikke gøre paa dette Tidspunkt.

Tvungen af Nødvendigheden maatte Price derfor søge sit Publikum andet Steds. I Slutningen af Aaret træffer vi Familien i Aalborg, hvor den en kort Tid i November gav Forestillinger i en Gaard mellem Apoteket og Klubben. Man præsenterede Gulvdans og Linedans, og Price selv viste Herkuleskunster; en af de smaa Jomfru Pricer dansede Menuet paa Linen. Aalborgenserne var henrykt over de to yndige Pigebørn, Louise, der var paa sjette Aar, og Anna Isabella, som var fire; det var en Glæde at se den Munterhed, de smaa gik til deres Øvelser med, og den Æmhed, Forældrene viste for dem. „Disse Virtuoser er værd at se,“ skriver Jydske Efterretninger, „da de kendeligen hæver sig over Markskriger-Klassen.“

Det følgende Aar — 1796 — findes Pricerne ikke

blandt Kunstnerne i Jægersborg Dyrehave, først i 1797 optræder de atter. Ogsaa denne Gang gjorde de særlig Lykke hos Publikum ved deres Kunstfærdigheder, og atter lyder der Vidnesbyrd om deres anstændige og gode Forhold. Familiens Forestillinger bestod stadig af Linedans og andre „ekvilibriske Ekshibitioners“ Forevisning, men Price havde haft i Sinde at vise noget nyt, den saakaldte Ridekunst; Cirkusforestillinger var nemlig i det hele endnu ret ukendte i København. „Men som man dertil,“ siger han, „i Forvejen skal være præpareret, og jeg heller ikke vidste, om jeg alene kunde blive saa heldig paa samme Maade at fornøje de lyststerende Folk fra Hovedstaden, som der i Kildetiden indfinder sig, saa blev intet af dette paa den Tid.“ Naar Kildetiden var omme, havde Price til Hensigt at drage til Norge, men søgte forinden at sikre sig Eneret paa Ridekunster i Dyrehaven det følgende Aar. Han anbefaledes paa det bedste og fik Lov til at komme igen, men Monopol opnaaede han ikke.

I Vinteren 1797—98 berejste da Price Norge. Han gav i September Forestillinger i Kristiania, og om Vaaren det følgende Aar var han naaet helt op til Trondhjem, hvis Magistrat stillede Raadhussalen til hans Disposition. I Norge, hvor der ganske vist var en Del stærkt søgte dramatiske Selskaber, men intet offentligt Teater, tog man med aabne Arme mod alle de fremmede Kunstmagere, der var villige til at gøre den lange og brydsomme Rejse op til dette fjerne Land; Prices Ophold trak derfor ud, saa han ikke fik

Tid til at komme til København i Kildetiden 1798, som Bestemmelsen var. Men Aaret efter var han her og blev her saa ogsaa for bestandig.

Om Price fik vist sin Ridekunst paa Bakken i Sommeren 1799, skal lades usagt. Heste havde han, men noget synderlig stort Materiel har det næppe været. Det var nu hans bestemte Hensigt at slaa sig til Ro i København, og da Teltene var taget ned i Jægersborg Dyrehave, fandt han paa at nedsætte sig i Hovedstaden som Lærer i Ridekunsten og andre Legemsøvelser, hvortil han opnaaede en kgl. Bevilning under 19. Juli 1799; men Forudsætningen var, at han tog Borgerskab, og den 5. August blev han da Borger i Staden. Det gik imidlertid ikke saa let for Price, der paa Grund af sit Ukendskab med Landets Love og Forhold led Tab paa forskellige Maader. I Begyndelsen af det følgende Aar var han dog kommen saa vidt, at han midlertidig havde faaet lejet en stor Sal i Rosenborggaden, hvor han agtede at give Undervisning i alle Slags Legemsøvelser, i Særdeleshed i Dans, Springning og Fægtning; Ungdommen havde her Lejlighed til en sund Sport. Til Anlæg af en Ridebane udfordredes derimod saa betydelig en Bekostning, at han foreløbig ikke turde indlade sig derpaa. Imidlertid var Price ikke heldig med sin Ide — han var kommen bagefter; thi kort før, i Novbr. 1799, havde Franz Nachtegall aabnet sit Institut i Aabenraa, hvis Opgave ogsaa var Ungdommens gymnastiske Udvikling og det første Forsøg i den Art herhjemme. Price anskaffede sig Heste,

men fik ingen Elever og satte en Del Penge til. For nogenledes at komme paa Fode igen, gik han atter til Kancelliet med Anmodning om at maatte vise sine ekvilibriske Kunster og Ridning uden for en af Byens Porte, og denne Gang lykkedes det; han fik den 4. April 1800 en kgl. Bevilling, der tillod ham at give een offentlig Opvisning om Maaneden i København, hvor som helst han vilde.

Price fik dog ikke foreløbig givet nogen Forestilling. En tredje Datter, Hanne Sophie, var kommen til Verden i Marts 1800, og hans Hustru kunde ikke medvirke. Han fik Lov til at give Forestillinger hver fjortende Dag, han fik tilligemed Casorti Tilladelse til at benytte Hofteatret, men det hjalp altsammen ikke; Price havde sat sine Spareskillinger til og kunde ikke faa skaffet sig en passende Arena. Paa Dyrehavsbakken mødte han dog, men nu havde han ogsaa faaet en Konkurrent i Ridekunsten, Franskmanden Jean Lustre, som Price først synes at have villet sikre sig ved at tage ham i sin Tjeneste, men som siden arbejdede paa egen Haand baade paa Bakken og i Byen, hvad han havde faaet Bevilling til samtidig med Price. Men da Lustre tillige vilde fuske i Linedanser- og Luftspringerfaget, fik Price dette med Held forpurret.

I Eftersommeren støder vi paa Pricefamilien i Helsingør, hvor den fra Slutningen af August giver Forestillinger i Øresunds Klubs Lokaler. Price har nu tillige sikret sig en „berømt“ Springer. De to smaa Miss Pricer dansede Pas de deux og ungarsk

Nationaldans, og Mad. Price gik paa slap Line „lige saa godt, om ikke bedre end nogen“. I September er Price endnu i Helsingør, men har nu aabenbart faaet en Kompagnon, idet „J. Price & Komp.“ viser Vokskabinet paa Skydebanen. Og Kabinettet var meget aktuelt, bl. a. vistes Pjerrot og Kolumbine i Voks saaledes som de i den afvigte Sommer paa Dyrehavsbakken var bleven fremstillet i levende mimiske Figurer af det store italienske Selskab, hvis Ry allerede havde bredt sig viden om.

Muligvis har Price i Vinterens Løb været en hastig Tur i Skaane, men allerede i Februar 1801 finder vi ham bosat i Stormgaden paa Hjørnet af Frederiksholms Kanal. I det selvsamme Hus var det, at August Bournonville mange Aar senere (30. Novbr. 1879) endte sine Dage; ramt af et Slagtilfælde paa Stormbroen bragtes han døende ind i Ejendommens Gadedør. — Price havde i sin Bolig faaet samlet en Del „Kunstsager“ og arrangerede deraf et helt Kunstkabinet, som han i Marts Maaned aabnede for Publikum. Tilstrømningen var stærk, skønt man maatte erlægge 2 Mk. dansk for at komme ind; Standspersoner kunde betale efter Behag, hvilket dog ikke betød, at de skulde give mindre. Men det var ogsaa mærkelige Sager, der var at se:

„1. En Figur, som i naturlig Størrelse forestiller den uhyre store Slange af 25 Alens Længde, som den berømte Kaptajn Cook paa sin Rejse omkring Jorden fandt i Patagonien.

2. En Figur, som forestiller Oberea, Dronningen

af Øen Otaheite, i hendes Lands Klædedragt, saaledes som hun modtog Kaptajn Cook og hans medrejsende, der alle var enige om, at denne Øs Fruentimmere langt overgik de europæiske Fruentimmere i Skønhed.

3. En Automat eller Fruentimmer-Buste, som hænger frit i Luften ved Metal-Traade, saaledes at den ikke staar i nogen Forbindelse med noget i Stuen værende Møbel eller Machine, og dog alligevel ved sin besynderlige mekaniske Indretning svarer enhver, som taler eller hvisker til den, paa de Spørgsmaal, man behager at gøre den.

4. Et udstoppet Eksemplar af den i Naturhistorien saa mærkværdige elektriske Fisk fra Sydsøen, som har fire Rader Skæl paa Ryggen og Siderne, og i sit levende Live besidder en overmaade stor Grad af Elektricitet og endnu saaledes, som den her forefindes, i tørt Vejrlig giver svage Stød.“ — Senere blev Kunstkabinettet forøget med „Ober-Consul Bonapartes Figur i levende Størrelse“, forfærdiget i Paris, og hvis man tør tro Price, af en skuffende Lighed.

Imidlertid havde Price forhandlet med Teaterdirektionen om endelig at faa gjort Brug af sin Tilladelse til at benytte Hofteatret. Han fik nogle Kulisser til Laans, men maatte selv lade borttage det Gulv, der laa over Teatrets Parterre, for at kunne benytte denne Del af Tilskuerpladsen. Der var, som det foran kortelig er bemærket, ikke saa faa Bekostninger forbundne med at faa Teatret sat i brugelig Stand, og Grunden til, at han ikke før havde

faaet sine Forestillinger sat i Scene, var netop, at disse Omkostninger havde afskrækket ham. Hofteatret havde nemlig ligget hen, ubenyttet som Teater, siden Sæsonen 1785—86, da der her for sidste Gang blev givet offentlige Forestillinger af de kgl. Skuespillere, lige til Price og Casorti fik Tilladelse til at benytte det. Det blev dog ikke Price, der kom til at indlede Hofteatrets nye Æra, thi to Russere, Brødrene Kauffert, havde allerede en Maanedstid forud vist optiske og mekaniske Forestillinger paa det ny-indrettede Teater. Omsider fik Price, efter at Slaget paa Reden ogsaa havde bragt Forstyrrelse i hans Planer, begyndt sine Forestillinger Lørdagen den 25. Apr. 1801.

Efter Avertissementet skulde der først gives gymnastiske Øvelser, hvoriblandt Hoved-Entreerne og Pas de deux skulde udføres af de to smaa Jomfru Pricer, og dernæst opføres en komisk Pantomime, *Harlekin Skelet eller Benrad*, „hvilken i Europas mest berømte Hovedstæder har fundet udmærket Bifald.“ Vi faar samtidig Listen over Pantomimens forskellige Karakterer: „1. Pantalón, en gammel, rig og gerrig Mand. 2. Kolumbine, hans Datter. 3. En Troldmand med hans Troldkunster. 4. Harlekin, en Avanturier og Troldmandens Tjener. 5. Pjerrot, Pantalóns Tjener. 6. En Barber og Frisør. 7. En Doktor eller Chirurgus, som gør Harlekin til en Benrad, og 8. Tvende Djævle.“ Der findes intet Steds angivet, at det store italienske Selskab, helt eller delvis, har medvirket ved disse Forestillinger, men det

ligger nær at formode, at det har været Tilfældet; Price har næppe kunnet stille et saadant Personale paa Benene. —

Forestillingerne fortsattes ind i den følgende Maaned; indtil 17. Maj havde Price givet otte Forestillinger. Ved de sidste fire var Forvandlingspantomimen Harlekin Troldmand bleven opført. Ved Slutforestillingen synes Casorti ikke at have været med; der gaves en pantomimisk Ballet, som udførtes af de to smaa Jomfru Pricer, og tillige forevistes en Luftballon, hvorledes den fyldtes og gik i Vejret efter Pilâtre de Roziers Metode.

Prices Forestillinger paa Hofteatret 1801.

(med Angivelse af de opførte Pantomimer).

Lørd. 25. April	}	Harlekin Skelet eller Benrad.
Sønd. 26. „		
Fred. 1. Maj		
Sønd. 3. „		
Mand. 11. „	}	Harlekin Troldmand.
Onsd. 13. „		
Torsd. 14. „		
Sønd. 17. „		
Sønd. 31. „		Den Gamle, som bliver ung igen (pantom. Ballet).

Efter denne korte Fremstilling af Pricernes første Optræden herhjemme, gaar vi over til Skildringen af deres Teatre, der var tre i Tal og alle hørte Vesterbro til; det sidste af dem var det minderige „Morskabsteater“.

JAMES PRICES TEATER. 1801-1808.

Naar Datidens Kunstmagere og Gøglere skulde give Forestillinger paa Dyrehavsbakken, løb de altid en ikke helt ubetydelig Risiko, thi Opførelsen af en Træbarakke, naar den skulde være nogenledes anselig og saa solid, at den ikke styrtede sammen over Hovedet paa Publikum, var forbunden med ret store Bekostninger, der tillige med Afgiften for Stadeplads gerne skulde komme ind med Renter i den korte 3 Ugers Kildedid. James Price, der ikke mente at have Raad og Evne dertil og ikke heller formaaede at tage Konkurrencen op med Italienerne, besluttede at hjælpe sig paa anden Maade. Paa Vesterbro lige over for Skydebanen laa Gaarden „Den hvide Svane“, hvortil der hørte en stor Have; en Del af denne Ejendom (Nr. 23 B) tilhørte en Tøjfabrikør inde i Byen H. Nehrmann og synes i Almindelighed at være kaldt *Storehaugen*. Price traf en Ordning med Ejeren, lod fire Tømrersvende under hans egen Vejledning slaa en Brædehytte sammen paa en Snes Alen i Kvadrat — og hans Teater var færdigt til at modtage Publikum. Det var i Juni 1801. Price var en Mand, der ikke gjorde mange Formaliteter, hvad der dog i dette Tilfælde var mindre heldigt, thi naar man den Gang vilde bygge Hus, skulde man ligesom nu spørge Autoriteterne om Forlov, og da han glemte at tage dette Hensyn, fik han Stadsbygmesteren paa Halsen; han maatte møde i Politiretten og give Forklaring. Imidlertid havde han æsket

Kancelliets Mening om Sagen, og Afgørelsen, der senere kom til at foreligge, var gunstig for Price, som fik Lov til vedblivende at benytte Bygningen, der laa frit i Haven og efter datidige Begreber ikke rummede nogen synderlig Fare for Offentligheden.

Denne allerførste Begyndelse til det senere saa velkendte Morskabsteater har sikkert været saare primitiv; der var som det hedder „sørget for de ærede Tilskueres Bekvemmelighed“. Muligvis har en Del af Forestillingen været henlagt til Haven, hvor de store Træer ligesom gav en Erstatning for Dyrehaveomgivelserne; i hvert Fald i Efteraarstiden aflystes Forestillingerne i Tilfælde af Regnvejr.

Vesterbro uden for Porten og Stadsgraven laa endnu ved Aarhundredskiftet hen ret uberørt af Kunstmagere og Taskenspillere. Paa begge Sider laa lave Huse og Gaarde, store Haver og grønne Marker; Price var blandt de første, der tog dette Forlystelsernes vordende Elysium i Besiddelse, men fik siden mange Efterfølgere. I de følgende Aar var der jævnlig Gøglere paa Vesterbro og længer ned i Tiden var der fuldt op af Traktørsteder med Gynger, Keglebaner og andre folkelige Forlystelser; en halv Snes Aar igennem (1834-45) var der tillige hele to Forstads-teatre. Vesterbro fik saaledes efterhaanden Hævd som det Sted, hvor det store Folk morede sig, og har beholdt det lige til vore Dage. Endnu huser Tivoli inden for sine Enemærker næsten alle de Forlystelser, der hørte Broen til, blot i en forfinet og mere afklaret Form.

Vi vender tilbage til Prices lille Bod i 1801. Midt i Kildetiden, i Juni Maaned, aabnede han sit Teater. Han lovede Publikum, at det ikke skulde komme til at kede sig; der skulde baade blive Luftspring, Pantomimer, Balletter og Pas de deux'er tillige med alle de andre skønne Legemsøvelser — „netop de, som ellers gøres af de største Selskaber, og ikke skulde kunne bedre forevises“. Det var en Hentydning til Italienerne, som ikke kunde misforstaas; det samme var Tilfældet med Betegnelsen „Det lille danske Kunstner-Selskab“, der stod i tydelig Mod-sætning til „Det store italienske Selskab“. I disse Tider, da de nationale Bølger gik højt og Slaget paa Reden endnu var i frisk og blødende Minde, faldt det naturligt, at ogsaa Price anslog de nationale Strengte og kastede et mildnende Slør over sin egen engelske Oprindelse, thi hans Berettigelse til at kalde sig dansk laa kun deri, at han var københavnsk Skatteborger, hvad Casorti ikke var. Men iøvrigt var James Price noget af en talentfuld Reklamemager, som vidste, hvad der gjorde Indtryk paa det store Publikum. Ikke for intet prydede han sig med Titel af „kongelig allernaadigst privilegeret Kunstberider og Mester udi Legems-Øvelser samt Borger her i Staden“; vidt udspunden som den var, havde den ligesom Kancellistil over sig.

Til at begynde med var det kun smaat med Personale i Det lille danske Kunstner-Selskab. Der synes kun at have været Price selv og hans to smaa Døtre, thi Mad. Price, der var nedkommet med en

Søn i Slutningen af April, optraadte først noget efter Teatrets Aabning. Hun viste mange skønne ekvilibriske Kunster paa en Messingline, og de to smaa Jomfru Pricer dansede „Pastorale-Dans“ og gav smaa Pantomime-Balletter, bl. a. „Veillard rejeune“; Price selv bar hele Familien i Pyramide. For at bøde noget paa Kunstnernes Faatallighed søgte han sin Tilflugt til de firbenede, bl. a. fik han anskaffet en treaarig „Maudrille“ og en „Maqveboni fra de Moberonske Bjerger“, der med megen Færdighed trakterede en Voltigerline. Længere hen paa Sæsonen gav Selskabet „Harlekin Benrad“ og samtidig kunde Price spille en Trumf ud; hans yngste kun seksten Maaneder gamle Datter Hanne Sophie, der var født i København — hvad han ikke glemte at meddele Publikum —, gjorde nemlig da sin første Entre paa Teatret med nogle smaa ekvilibriske Kunster, og maa følgelig have været en meget fremmelig lille Dame. Siden fik Selskabet en Bajads, der viste sig som Pjerrot og i Prices Mund var „berømt“, og endelig mod Sæsonens Slutning en amerikansk Springer Camillo Mario, som vistnok havde hørt til det store italienske Selskab og siden gik med Giuseppe Casorti til Norge. De smaa Jomfru Pricer var dog fremfor nogen anden Publikums Yndlinge og bar for en væsentlig Del det lille Teaters Program paa deres spæde Skuldre.

I Kildetiden spillede Price hver Dag i Ugen, og om Søndagen begyndte han Kl. fire om Eftermiddagen og blev ved saa længe der var Tilskuere. Siden

knappedes der af paa Forestillingsdagene, men helt hen paa Efteraaret, i Oktober Maaned, spilledes der dog Søndag, Onsdag og Fredag; Tilstrømningen var stor, selv i denne første Sæson. Fornøjelsen var heller ikke synderlig dyr, thi bedste Plads kostede kun to Mark, og man kunde faa Adgang til Galleriet for fire Skilling; men det blev dog snart sat op til seks. I Sommertiden havde det ikke været nødvendigt at have Lys i Teatret, men ved Slutningen af August ytrede der sig Ønsker i denne Retning hos Publikum, og Price efterkom dem gerne; fra nu af blev derfor ved Aftenforestillingerne anvendt smaa runde Lygter, der snart forsynedes med farvede Glas, saa at Selskabets Kunster om Aftenen fandt Sted under „kulørt Illumination“.

Det lille danske Kunstner-Selskab holdt dette Aar ud til midt i Oktober, men saa tillod Vejret det ikke mere. Familien Price var i Sommerens Løb flyttet ud ved Teatret, og mens Regnen gød sine Strømme ud over det lille Fjælebodsteater, sad Familien lunt inden Døre og udpønskede et ganske nyt og skønt Illusionsspil for det ærede Publikum. De fik ogsaa Lejlighed til at give endnu et Par Forestillinger, men i Begyndelsen af November sagde Himlen for Alvor Slut for denne Gang.

Var Vesterbro et Sted, hvor Stadens Indvaanere gerne søgte hen i Sommertiden, bort fra den trange By, saa var Forholdet et andet om Vinteren. Vejen var hverken proper eller vel holdt og efter Datidens Begreber meget lang; en Tur derud var en hel lille

Rejse. At give Vinterforestillinger uden for Porten, var derfor umuligt, og Prices Hu stod til Hofteatret. Da han havde haft en Del Udgifter i Anledning af dets Indretning i Foraaret og ikke var bleven holdt skadesløs ved sine Forestillinger, mente han nu i Vintermaanederne at kunne faa Lov til at spille der. Men Skuespildirektionen tillod det ikke, da Hofteatret ikke uden Afsavn, som den sagde, var bleven overladt Price og Casorti. I og for sig vilde det næppe heller været hensigtsmæssigt at lade James Price gøre Brug af Hofteatret paa et Tidspunkt, da Tilstrømningen til det italienske Selskabs Forestillinger var paa sit højeste; begge Konkurrenters Benyttelse af det samme Teater, selv paa forskellige Dage, vilde næppe være forløbet uden Rivninger.

Price og Casorti var ikke de eneste Kunstmagere, som i disse Aar bejlede til det københavnske Publikums Gunst. Omkring disse to store Profeter fylkede der sig adskillige smaa — om end just ikke i Endrægtighed; med gyldne Løfter og lokkende Avertissementer søgte de at faa Publikum i Tale, hver i sin Bod. Det fremmede Element, der paa een Gang var skyllet ind over Hovedstaden, da Sluserne aabnedes, blev næsten for meget af det gode, og Moralisterne og Satiren fik nyt og taknemligt Stof. Rahbek gjorde Løjer med alt dette Kunstmageri i „Den danske Tilskuer“, hvor han lod en opdigtet Person henvende sig til Publikum i Vendinger, der aabenbart var skaaret over Prices Læst. Det hedder: „Taknemlig for den Opmuntring og Borgerret, de i

ældre barbariske Dage som brødløse Kunster og modvilligt Tiggeri ubilligen foragtede og forhaanede magiske, optiske, ækvilibristiske o. a. d. l. Kunstfærdigheder har fundet i det ædle og oplyste København, som paa samme Tid er retfærdigt nok til at anse de af deres Titel af frie og skønne saa opblæste Søsterkunster, saasom Digtekunst, Tonekunst, Malerkunst o. s. v. med den højmodige Ringeagt og Lige-gyldighed, daarlig Stolthed saa vel forskylder, har undertegnede Don Comus Pinetti Philadelphia, blot af Erkendtlighed og Højagtelse mod et saa oplyst og virkelig kunstelskende Folk, og ikke i mindste Maade i nogen egennyttig eller vindesyg Hensigt foretaget sig den lange Rejse gennem hele den beboede og civiliserede Verden herhid, hvor han agter at ende sin Løbebane og tage sin Bopæl, sikker paa, at det københavnske Publikums vidtbekendte og berømte Højmodighed og Bevaagenhed hundredfold vil holde ham skadesløs for alt det han opofrer ved ikke at vælge det frie Paris, det humane London, det oplyste Wien, det paradisiske uskyldige Berlin eller det mandhaftige Hamborg til sit Sæde,“ o. s. v. Rahbek lader derefter Don Comus beskrive en Del vidunderlige Taskenspillerkunster med iflettede Hib til datidige Forhold og Begivenheder; der fastsættes ingen Pris for ikke at „fornærme de høje H. H. Københavneres vidtberømte Ædelmodighed“, enhver maa betale efter „egen velbekendte Generositet“; men „wer nichts bezahlt, sieht nichts“.

— —

I April 1802 lagde Price atter ud, og i Mellemtiden var Teatret undergaaet store Forandringer. Stadsbygmesteren havde vedblivende været utilfreds med Brædehytten, og skønt Price havde anstrengt sig for at befæste dens Soliditet, var Enden bleven den, at der, helt eller delvis, rejstes et nyt Teater, saa at Price kunde meddele Publikum, at han havde ladet opbygge „et rummeligt og med indvendige Dekorationer forsynet Komediehus“; han havde anmodet Teaterdirektionen om Laan af gamle Dekorationer, men faaet Afslag. Det nye Komediehus laa samme Steds som Brædehytten, paa Vesterbro Nr. 23. Ud mod Gaden var der et lavt grundmuret Beboelseshus, og ned mod den ene Side laa et Sidehus af Bindingsværk; paa den anden Side i Haven laa Komediehuset. Det var opført af Tømmer, beklædt med Bræder og Brædetag, og af vidtstrakte Dimensioner — 53 Al. langt, 35 Al. dybt og 8 Alen til Loftet, — men med temmelig faa Vinduer i Forhold til den store Udstrækning. Indvendig fandtes i den ene Ende en Forhøjning med fire Rækker høvlede Bænke, hvoraf den første Række endog var beklædt med rødt Klæde; antagelig har dette været en Art Loge. I den anden Ende af Komediehuset var ligeledes en Forhøjning til „Teatret“ (o: Scenen); paa hver Side var anbragt fire Kulisser og bagved seks afdelte Rum.

Men det var ikke blot et nyt Komediehus, der blev rejst; ogsaa til Publikums øvrige Bekvemmelighed var der truffet forskellige Anstalter. For at und-

gaa Trængsel var der opført to Billetkontorer, og ved Teatrets tre Døre stod Betjente, der paa en høflig Maade skulde anvise Folk deres Plads; Price gjorde dog udtrykkelig opmærksom paa, at Billetten ikke kunde bruges mere end een Gang. Og sluttelig var der tillige sørget for, at enhver, som ønskede sig et Glas Lemonade eller anden Rafræichissement, kunde blive opvartet dermed paa Forlangende.

Price kunde altsaa med god Samvittighed anbefale Publikum sit nye Komediehus, som han i al Beskedenhed kaldte *Det danske National-Sommer-Teater*. I den tilstundende Sommer agtede han at forevise „alle mulige mekaniske og optiske Kunster, Legemsøvelser og underholdende Divertissements, for derved at foranledige enhver af Hovedstadens ærede Publikum, som vil begunstige ham med deres Nærværelse, nogle Timers behagelig og uskyldig Tidsfordriv“. „Med den Erfaring,“ fortsætter Price, „som undertegnede ved nu i en Række af Aar at have haft den Lykke at leve hos den ædelmodige danske Nation, og i Særdeleshed imellem denne Hovedstads Publikum, har samlet sig om sammes Smag, har han hverken sparet Bekostning eller Møje for at rette sig efter samme, og til den Ende indrettet sit Teater saa morende, behageligt og bekvemt, som hans Evne og øvrige Omstændigheder har tilladt ham“. — Ingen vil nægte, at Tonen i Rahbeks Satire var ægte nok.

Det Navn, Price havde døbt sit Teater med, var netop saa opsigtsvækkende, som det behøvedes for

at faa Greb i Publikum, men dog en Kende for anmassende, og Bogtrykker Seidelin, der holdt nøje Opsigt med, hvad der af den Art skete ude i Byen, tog en skønne Dag denne Sag op til Drøftelse i „Politivennen“: Fra alle Kanter stævnedes fremmede Brødsøgere herind, og der var næppe noget andet Land, som var saa velsignet med Udlændinge som Danmark; men der var næppe heller noget Eksempel paa, at de andet Steds saaledes kunde udle, haane og beklikke det godtroende Folk, der tog imod dem. Det var knebent nok, at de gad lære Landets Sprog. Af dem alle gav dog Price Nationen den sletteste Kompliment, naar han kaldte sin Fjælebod, der i Ildebrandstilsælde kunde blive en Ulykke for Vesterbro, for et dansk Sommer-Nationalteater, og naar han i Aviserne fortalte, at han med sine Gøglerier netop havde truffet Nationens Smag. — Price blev dog ikke Svar skyldig, men forklarede i Iversens Avis, hvorfor han havde givet sit Komediehus det omstridte Navn; det var blevet til i en dansk Stad og for et dansk Publikum, og han selv havde nu i syv Aar, som han skrev, levet i det lykkelige Danmark og paa fjerde Aar været bosat Borger i Hovedstaden, da han uventet fandt sig angrebet i „Politivennen“. — Det sidste Ord i Sagen blev dog Seidelins; han replicerede i sit Blad, at en Fjælebod ikke blev et nationalt dansk Teater, fordi det stod i en dansk By og fordi der spilledes for danske, og at det aldrig, selv om man en Gang kunde se paa sligt, blev Nationens Smag. Mellem alle Europas Gøglere,

Markskrigere, Taskenspillere, Linedansere, Mureldyrsmænd og Bjørnetrækkere vilde man næppe finde en eneste indfødt dansk.

Og hermed endte denne Debat i Politivennen, men Price stak Piben ind og gav siden sit Komediehus Navn af *Dansk Sommerteater*. —

I Begyndelsen af Sommerteatrets Sæson 1802 udgjorde de *mekaniske Kunster* en væsentlig Bestanddel af Forestillingerne: der var tre Morianer og en stor Tyrk med Turban paa, som spillede for Publikum, og tillige teatralske Fyrværkerier med forskellige „transparente Illusioner“. Disse Fyrværkerier, som vi første Gang hører om i 1802, afbrændtes i Modsætning til Luftfyrværkerne i selve Teatret, og blev siden meget yndede paa Forstadsteatrene. Desforuden viste Pricefamilien sine sædvanlige Kunster og de tre unge Døtre gik stadig i Spidsen; den ældste tolvårige var en særdeles ferm Linedanserinde og den lille toaarige forfulgte sin Succes fra sidste Aar — ogsaa paa Linen. Price havde tillige to Luftspringere eller Voltigerere, og Akrobatkunsterne vekslede med Balletter og Pantomimer; blandt de sidste var „den udræbelige Harlekin“ og „Jægeren og Fuglefængerens“, spillet af de to ældste Jomfru Pricer. Men der manglede alligevel noget, for at Price kunde fastslaa det lille Teaters Eksistens i det københavnske Publikums Bevidsthed, og dette fandt han i Engagementet af *Giuseppe Casorti*.

Casorti var allerede den Gang en Mand paa over de halvt Hundrede Aar (han skal være født 4. Decbr.

1749), men havde til Trods for Alderen bevaret en forbavsende Smidighed og Letbevægelighed. Da hans Faders, Pasqual Casortis Selskab i Maj 1802 forlod København, blev Sønnen tilbage og i Forening med Antonio Cetti gav han Forestillinger paa Dyrehavsbakken i den kort efter følgende Kildetid. Casorti var lykkelig gift, men hans Hustru synes ikke at have hørt Scenen til. Ægtefællerne, der var uden Børn, havde taget et Par Smaapiger til sig, og i hvert Fald den ene af dem havde de adopteret. Det var *Theresia Casorti* (født i Glogau i Schlesien), som vi senere vil faa Lejlighed til nærmere at beskæftige os med; hendes oprindelige Navn var Theresia Kombold, og hun var elleve Aar gammel paa dette Tidspunkt. Den anden var en lille otteaarig Pige, dansk af Fødsel, der hed *Charlotte* og var Casortis Elev, men hvis Skæbne ellers ikke kan følges. Med disse to Smaapiger gjorde Casorti sin Entre paa Prices Sommerteater.

Det var den 18. Juli 1802, at den italienske Pantomimes talentfulde Pjerrot gjorde sit Indtog paa Vesterbro, hvor den ejendommelige Maskefigur siden har holdt sig; Pantomimer som „Mekanisten“ og „Harlekin Skelet“ fulgte i hans Spor. Men samtidig gav Casorti Bajads' Karakter og udførte tillige en stor Del artistiske Kunster. Han slog flere Trommer paa een Gang ligesom de mange senere Trommemajorer, der ikke blot kendes fra „Recensenten og Dyret“, men ogsaa in natura næsten hele det 19. Aarhundrede igennem. Et af Casortis bedste Kunststykker

bestod i, at han kom ind paa Linen med Bord og Stol, nød sit Maaltid og bragte det hele ud igen.

Af Casortis to Smaapiger var navnlig Theresia en fremragende Linedanserinde, medens Charlotte udførte Spring- og Voltigerkunster. —

Sommeren 1802 var i det hele meget indholdsrig; Price laa ikke paa den lade Side, men søgte paa alle Maader at drage Publikum ud til sit Sommer-teater. En Tid lang viste han udenlandske Dyr, Løver, Dromedarer og Bøfler, og lod tillige opstille en *Gynge* i Haven. Saadanne Gynger var kommen paa Mode blandt det store Folks Adspredelser, men de var ogsaa til en vis Grad frygtede. Mistroen stammede fra Dyrehavsbakken, hvor Gyngerne ikke altid var tilstrækkelig solide og derfor undertiden faldt ned; Prices derimod var af bedste Sort Materiale og meget sindrig — det forsikrede han da — og Betjente var ansat for at vejlede Publikum i Benyttelsen af denne moderne Indretning. Sommerteatret var saaledes ved at udvikle sig til et helt lille „Etablissement“.

Af selve Teatrets Beliggenhed drog Price ogsaa Fordel. De aarlige Fugleskydninger lige overfor paa Skydebanen gav regelmæssig Anledning til en Kraftudfoldelse fra Sommerteatrets Side. Disse Dage gaves to Forestillinger, næppe dog saa meget for at faa Skydebrødrene til at ende Dagen i det lille Teater som for at drage en Del af det skuelystne Publikum til, som ved saadanne Lejligheder samlede sig derude.

I Sæsonens sidste Dage bragte Price atter noget nyt, tilmed noget usædvanligt for Forstadsscenen. En tysk Skuespiller og Danser *F. Ehrling* var bleven engageret, og under hans Instruktion opførtes Lystspillet „De to Sedler“ paa Tysk, men kun nogle faa Gange; det angives at være af Anton Wall, men formodentlig er det alligevel identisk med Florians lille Lystspil, der i en lang Aarrække hørte til det kgl. Teaters Repertoire. I og for sig var dette en Udvidelse af Prices Teaterbevilling, som stred mod det kgl. Teaters Privilegier, tilmed da Stykket blev givet i selve Teatrets Sæson, i Oktober Maaned; men antagelig har det hele været saa ubetydeligt, at Skuespildirektionen ikke har faaet Øje derpaa.

Atter kom Vinteren og med den Vanskelighederne for at faa øvet den Price-Casortiske Kunst. Indtil videre slog Price sig paa Forevisninger af Dyr. En levende Krokodille gav Kancelliet ham Lov til at vise frem i Borgergade, og siden havde han paa Østergade to afrikanske Leopard. „Disse skønne og sjældne Dyr,“ siger Price, „hvis Art hverken Grækerne eller Romerne har kendt, og som har stor Lighed med Tigre og Parder, er meget tamme og slikker Mennesket paa Hænderne uden at nogen Skade er at befrygte De knurrer som en Kat, naar de er venlige, men brøler med en hul Lyd, naar de er vrede“. Krokodillen, der allerede paa et tidligere Tidspunkt skulde været sendt bort ad Søvejen, indefrøs i Staden og flyttedes derfor ogsaa

til Østergade; Price meddelte Publikum, at den var vokset betydeligt i Mellemtiden.

Vinteren fik dog et bedre og værdigere Forløb. Price opnaaede nemlig Tilladelse til at benytte Hofteatret, men kun om Søndagene; de andre Dage i Ugen fik han ikke Lov til at give Forestillinger, trods sin Anmodning derom. Det kgl. Teater spillede nemlig den Gang ikke om Søndagen; først senere indførtes dette til Stadighed. Den 14. Novbr. 1802 begyndte Price-Casorti deres Forestillinger paa Hofteatret; de indlededes med Linedans og akrobatiske Kunster og sluttede med Pantomime. Foruden Pricerne medvirkede Casorti og hans to Smaapiger tilligemed Springeren Dupuy og Amerikaneren Camillo Mario; man fortsatte hele Vinteren igennem, først i Slutningen af Marts hørte Forestillingerne op. Der var altsaa rig Lejlighed for det Publikum, der ikke søgte det lille Teater uden for Porten, til her at genopfriske Bekendtskabet med den italienske Pantomime. Det er en bekendt Sag, at P. J. Frydendahl, det kgl. Teaters første Komiker i de Tider, saa langt fra forsmaaede at studere Casortis Mimespil, at han tvertimod ofte udlod sig med, at han havde draget gavnlig Lære deraf. Det uforlignelige Talent, hvormed Casorti forstod i Fagter og Udtryk at forlene Pjerrotfiguren med en fiffgudum Snuhed, en underlig klodset Listighed og Lune, parret med en fint beregnet komisk Opfattelse, maatte aftvinge enhver Kender Beundring. Aug. Bournonville siger om ham, at han var uopnaelig, fordi han var komplet original.

Price-Casortis Forestillinger paa Hofteatret 1802—1803.

(Ved de Forestillinger, hvor det har kunnet oplyses, findes Pantomimen angivet.)

14.	Novbr.	1802	Harlekin som Slave og bombarderet.
21.	„	„	Harlekins Død.
28.	„	„	Le Musoleo d'Harlequin.
5.	Decbr.	„	Det tyrkiske Slaveri, eller: Harlekin bombarderet.
12.	„	„	Mekanisten, eller: Harlekin forestillende Statue.
19.	„	„	
26.	„	„	
2.	Jan.	1803	
9.	„	„	Den indbildte Syge, eller: Harlekin Sukkerbager.
16.	„	„	Det tyrkiske Slaveri.
23.	„	„	Harlekin Skelet.
30.	„	„	Den indbildte Syge.
6.	Febr.	„	
13.	„	„	Den indbildte Syge, eller: Harlekin Pâtissier.
20.	„	„	
27.	„	„	Det magiske Perspektiv, eller: Harlekin sin Herres Rival.
6.	Marts	„	Samme Pantomime.
13.	„	„	
20.	„	„	Pjerrot Barnepige, eller: Harlekin Barber efter Moden.
27.	„	„	Samme Pantomime.

Med Hofteaterforestillingernes Ophør afbrødes Samarbejdet mellem Price og Casorti; denne sidste, der var Selskabets ubetingede Førstemand, følte sig aabenbart tilsidesat. Selv nedsætte sig i Hovedstaden som Teaterentreprenør kunde han ikke, thi Price var een Gang kommen først, og Autoriteterne synes at have været uvillige til, naar det kunde undgaas, at skabe

ny Konkurrence paa dette Omraade. Han forsøgte at faa Borgerskab som Dansemester og Voltigermester (d. v. s. Gymnastiklærer), aabenbart for ad denne Vej at komme sit Maal nærmere; var han først bosat Borger i Staden, maatte han bedre kunne faa et lille Teater rejst for der at vise de Forestillinger, som var hans egentlige Felt. I Byen var der adskillige, som lærte Børn at danse, og dertil behøvedes ikke Borgerskab, men for at Casorti kunde opnaa hvad han ønskede, smurte han Magistraten om Munden med en Ytring om, at den, som drev borgerlig Næring og havde borgerlige Rettigheder, nok ogsaa burde have borgerlige Tynger. Man var ikke rigtig klar over Tilfældet, men Kancelliet afgjorde Sagen derhen, at der intet Borgerbrev udkrævedes til denne Næringsvej. Casorti forsøgte saa alligevel at faa Bevilling til at opbygge en Bod paa Vesterbro, men fik Afslag.

Dette var i Foraaret 1803. I Kildetiden samme Sommer viste Giuseppe Casorti sammen med sine to Smaapiger og en Pietro Magrini ekvilibristiske Kunster og elastisk Dans paa Bakken; saa vidt man kan se, opførtes ikke Pantomimer, men som et Surrogat derfor gav Casorti Pjerrot paa Linen. Snart efter brød han op og drog til Norge, men synes forinden at have givet nogle Forestillinger i Helsingør. Vi finder dernæst Casorti i Kristiania fra Decbr. 1803 til Maj 1804, men her slipper hans Spor foreløbig.

Hvad Sommerteatret angaar, saa kunde dets Historie optegnes Aar for Aar, Maaned for Maaned, ja

næsten Dag til Dag — men Møjen lønner sig ikke. Det vilde i alt væsentligt blive de samme Fænomener, man kom til at beskæftige sig med, de samme Enkeltheder, der skulde fremdrages. En saadan Udpensling i Detailler vilde kun forflygtige det almindelige Indtryk eller gøre det altfor kalejdoskopisk, og vi lader derfor Skildringen skride frem i store sammendragende Træk. —

Hvad der øvede en mægtig og ubetinget Tiltrækning paa Hovedstadens Publikum var de *Luftfyrværkerier*, som James Price — efter at Kancelliet i Oktober 1802 havde givet ham Tilladelse dertil — opførte i Haven paa Vesterbro Nr. 23. Endnu før Teatrets Lukning samme Efteraar havde han lovet at berede Publikum denne Nydelse i en nær Fremtid, men det trak ud med Løftets Opfyldelse, og for at man ikke skulde tabe Taalmodigheden, lod han stadig tilflyde Offentligheden smaa Meddelelser om, at nu kom det snart. Endelig i December Maa-
ned fik han Fyrværkeriet i Stand — og det var meget effektivt; bl. a. saa man Vesuv i Udbrud med sydende Lava, der flød ud og tændte Omgivelserne i Brand.

Disse Fyrværkerier fik efterhaanden en saa folkelig Tilslutning, at de ganske maatte opgives. Skylden laa ikke hos det Publikum, der mod Entre indlodes paa Prices Enemærker, men hos den store Mængde, der vilde have Fornøjelsen gratis og derfor trampede Gærder og Hække ned, og hærgede de omliggende Haver. Navnlig ved et Fyrværkeri i Eftersommeren

1803 gik det voldsomt til. Plankeværket om en Ejendom, der tilhørte en Bogbindermester og Fabrikør, blev straks ved Fyrværkeriets Begyndelse brudt ned af Slagterkarle, der den Gang udgjorde Pøbelen paa Vesterbro; Mængden stormede ind i Haven, sønderrev og nedtraadte alt. Bogbinderens Kone, der vilde vise dem til Rette, blev drevet tilbage med Stenkast, og Beboerne maatte skjule sig og overlade Huset til de nærgaaende Tilskuere, der endog brød Tagstenene af Vaaningshuset for at krybe op ad Lægterne og derved bedre nyde Skuet af det herlige Fyrværkeri. Det lyder lidet troligt, men noget lignende skete ogsaa ved andre Lejligheder, hvor det gjaldt om for enhver Pris at komme til Vejrs og vinde Overskue over en eller anden mærkelig Begivenhed.

At den arme Mand derefter klagede over den Medfart, der var overgaaet hans Ejendom, var kun rimeligt, og ligeledes at de andre Beboere uden for Vesterport sluttede sig dertil. Følgen blev, at Tillaelsen til at opføre Fyrværkerier paa Pladsen ved Teatret fratoges Price, skønt Skylden for de forefaldne Optøjer egentlig ikke kunde tillægges ham.

Fyrværkspladsen bag Sommerteatret laa nu øde hen, indtil Price 1804 paa dette Sted anlagde en *Karussel*, indrettet til tolv Personer. Der var placeret Bænke rundt omkring og man maatte betale særlig Entre. Karussellen begyndte Kl. to-tre, men ønskede Familier at begynde Fornøjelsen fra Formiddagen, kunde der ogsaa træffes Ordning i saa Henseende. I det hele bestræbte Price sig for at faa sit Publikum i

Tale allerede tidligt paa Dagen, før Teatret aabnedes, og et Led i disse Bestræbelser var de Forevisninger, han samme Aar gav til Bedste af „forskellige og overordentlige Forstørrelser af Naturret, som ellers er skjult for Menneskets Øje“; men de kunde kun ses i klart Solskin. Saadanne optisk-fysiske Eksperimenter besad i hine Tider en ualmindelig Tiltrækningskraft, og et Utal af Smaagøglere, „Mecanici“, opererede inden for disse Felter; Kendskabet til Naturens Vidundere var ikke vidtgaende hos den store Almenhed, for hvis Bevidsthed de almindelige Naturfænomener som oftest laa helt ude i Trylleriets taagede Verden.

Til Fyrværkerierne havde Price haft en kyndig Medhjælp i Kunstfyrværker *Pierre Magito*; han synes tillige at have været Linedanser og Gymnastiker, og er formentlig identisk med den førnævnte Pietro Magrini. Ogsaa hans Familie kom hertil fra Amsterdam og optraadte paa Sommerteatret, inden for hvis Vægge Fyrværkerierne i de følgende Aar trivedes; Pierre Magito optraadte som Bajads paa Linen med Fyrværk anbragt forskellige Steder paa Legemet. Ildkunster og Mekanik spillede til Tider en stor Rolle paa det lille Teater. Price fremførte i 1803 „transparente Divertissements“, saaledes en perspektivisk Illumination, i hvis Grund man øjnede Fredens Tempel, og en Ballet fra Luftaandernes Rige. Man saa Aanderne forandre sig i forskellige Gestalter, „formere sig af sig selv“, danse efter Musikken og til Slutning forvandles til Ildstøtter og forsvinde. Af an-

dre magiske Præsentationer vistes Kejser Alexander og Førstekonsulen Bonaparte i Generalsuniform; de kom — som det hedder — til Syne af en liden Stjerne, præsenterede sig i Legemsstørrelse og forsvandt igen til en liden Stjerne. I Vintermaanederne 1804 var Price rykket ind i Byen, inden for Voldene, med sine „mekaniske og pieriske Fantacini med mange nye Genstænder, Variationer og Forvandlinger“; de vistes tre Gange ugentlig i Avlsgaarden i Landemærket 101 for et meget interesseret Publikum. Et af Numrene var „De engelske Klopfægtere“, et andet „Det levende Skelet eller Geister-Maskeraden“. Nyeste Skilderie ironiserede over, at Price saaledes stadig gjorde sig fortjent af Nationen, om Sommeren ved sit Nationalteater, om Vinteren ved at bøde paa den store Mangel (!) paa Vinterforlystelser i Hovedstaden; blot kunde man ikke forstaa, hvorledes han var faldet paa sit sidste Paafund, thi levende Skeletter (Ϸ: Modeherrer) saa man jo daglig paa Københavns Gader og maskerede Spøgelser paa næsten alle Maskerader.

Kunde Prices Virksomhed saaledes strejfe ind paa mangfoldige Omraader, saa var Sommerteatrets Linedans og Pantomimer dog Aksen, hvorom det hele drejede sig. Efter Casortis Bortrejse var Mulighederne for en værdifuld Forøgelse af det gamle Pantomime-repertoire ganske vist kun smaa, men Price sørgede dog for adskillige ny, skønt de næppe har været af synderlig høj mimisk Værd. Man finder Titler, der falder i Stil med de gamle Casortiske, saasom Har-

lekin beskyttet ved Kærlighed, Harlekin som Skorstensfejer, Harlekin Geist etc., medens andre falder udenfor, f. Eks. Sidonia eller den forliebte Jeronimus. En enkelt af disse Priceske Pantomimer bærer den lovende Titel: Harlekin frembragt af et Æg ved Solen, beskyttet ved Havguden Neptunus og kronet ved Kærlighed; om Indholdets Lødighed har staaet i Forhold til Navnets Længde, vides dog ikke.

Skønt Besøget jævnlig var godt, kunde det dog, navnlig Foraar og Efteraar, til Tider se sløjt nok ud; det kunde træffe sig — omend det sjældent skete — at Price maatte meddele Publikum, som havde samlet sig udenfor, at der var for faa Tilskuere at spille for. At man følte sig brøstholden ved forgæves at have ulejlighet sig den lange Vej derud, er kun forstaaeligt, og Politivennen kunde med nogen Berettigelse spørge Hr. Price, om en saadan Aprilløben var noget, som væsentlig hørte med til et dansk Sommerteater.

I disse første Aar af Sommerteatrets Tilværelse var det almindeligvis det store almene Publikum, der søgte ud paa Vesterbro; det var jævne Borgermænd med deres Koner og Børn, Soldater og Tjenestepiger, der fordrev Søndag Eftermiddag paa Broen og slog en Markes Penge ihjel hos Price. Stadens højere Cirkler kom der næppe paa dette Tidspunkt, men saa var der til Gengæld andre pæne Folk, der aflagde den nye Sommerforlystelsesanstalt deres Besøg. Da den norske Litteratus Jens Johan Vangenstein i 1804-5 gæstede Hovedstaden, undlod han

saaledes ikke at tage de Priceske Gøglerier i Øjesyn; hans efterladte Dagbøger vidner derom. Price havde erhvervet sig et godt Navn i Byen ved Familiens uplettede borgerlige Levevis og ved den hensynsfulde Maade, han forstod at behandle sit Publikum paa, selv om den noget markskrigerske Tone undertiden kunde falde Borgerskabet for Brystet; men dette var noget, der hørte med til Gøglerierne. Ogsaa Pantomimen betragtedes jævnligen under Gøglets Synsvinkel. At Prices Virksomhed ikke afsatte synderlig dybe Spor i Datidens litterære og recenserende Organer, var derfor ikke andet end rimeligt; finder man en Ytring om hans Kunstmagerier, er Tilsnittet satirisk eller mildt ironiserende, men derimod sjældnen saarende over for Manden i sig selv.

Et Mærkeaar i Sommerteatrets Historie blev 1805. Forestillingerne havde i 1804 vundet saa stærk Tilslutning hos Publikum, at Price kunde fortsætte Vinteren igennem ind i det nye Aar. Da man ikke havde „fundet sig inkommoderet af nogen Kulde“ paa Teatret, havde Price heller end gerne fulgt Folkeviljen og holdt aaben. Der spilledes paa Teatret om Søndagen baade i December, Januar og Februar, hvis Vejret da ikke faldt altfor strengt ind, og Kongens Fødselsdag gav Anledning til særlige Glansforestillinger, hvor det kgl. Navnetræk vistes i Brillantild under Fyrværkeriet; i Stedet for Pantomimer havde Price en Luftballon af seks Fods Diameter, der gik til Vejrs i selve Teatret. Til Fastelavns Mandag, den 25. Februar, averteredes Forestilling, men om den

er kommet i Stand, vides ikke, thi denne Dag døde James Price. Efter en Overlevering i Familien fik han et Kyllingeben forkert i Halsen paa Hotel d'Angleterre, der den Gang indehavdes af Traktørerne Rau og Schmetzer, men for Traditionens Paalidelighed indestaas ikke.

For en Mand som Price var Fastelavns Mandag ganske vist en meget passende Dag at forlade det jordiske paa, men han kunde i og for sig godt have ventet nogle Aar. Endnu var han en Mand i sin bedste Alder, afholdt i Byen, og med en stor Børneflok. For Mad. Price var det et haardt Slag, hun sad tilbage som sørgende Enke med fem smaa Børn (Sønnen Carl var bleven født 1803) og bar det sjette under sit Hjerte. Et Held var det, at hun var en energisk Kone, der ikke tabte Modet.

Det lille Teater uden for Porten, der var en Betingelse for Familiens Livsophold, kunde ikke ligge øde hen, og efter at Mad. Price havde faaet sin Mand i Jorden paa Frederiksberg Kirkegaard, spillede der atter paa Teatret om Søndagen den 10. Marts, Nu da Price var falden fra, blev det den ældste af Døtrene, der med sine to smaa Søstre, hendes Elever, for en væsentlig Del kom til at bære Repertoiret. Men Publikum var ved at blive træt af bestandig at se disse Smaapigers Kunststykker, og Mad. Price maatte derfor tage fremmede Folk i sin Tjeneste, ved hvis Hjælp hun foreviste Pantomimespil med Dukker; bl. a. var der en Scene, forestillende tre orientalske Prinsers Følge, som bragte den per-

siske Hersker Foræringer. Selv om Pragten ikke har været overvældende østerlandsk, bragte den dog ny Tilstrømning til de Price'ske Forestillinger.

Men nu kom der atter noget i Vejen. Af det gode Besøg tog Fattigdirektionen Anledning til at kræve højere Afgift, fordi Mad. Price havde benyttet fremmed Medhjælp; Assessor J. H. Bärens truede med at forsegle hendes Komediehus og forbyde hende at spille. Man havde hidtil stadig søgt at vælte de største Sten bort fra Pricefamiliens Vej og lette den Tilværelsen, saa godt det lod sig gøre, og allerede mens Price levede, i 1803, havde man derfor givet Afkald paa de ti Procents Afgift, mod at han erlagde 7 Rdr. for hver Helligdagsforestilling og 1 Rdr. for de andre; kort efter hans Død, da Mad. Price sad i meget smaa Forhold, i højfrugtsommelig Tilstand, havde hun faaet den yderligere nedsat til henholdsvis 1 Rdr. 48 Sk. og 24 Sk. Fattigdirektionen havde selv billiget Nedsættelsen og udtalt, at man ikke helt kunde fritage hende, da dette vilde drage uheldige Følger efter sig i Fremtiden, men nu, da Indtægterne flød rigeligt, fortrød Direktionen den Ordning, som den af sit eget gode Hjerter havde bidraget til, og søgte at komme bort fra den igen. Kancelliet gav dog Mad. Price Lov til at beholde Pantomimedukkerne i sin Bod Sommeren igennem, og næste Aar gav Selskabet *Robba* Forestillinger hos hende; der tjentes mange Penge, og Fattigdirektionen beklagede sig atter. Alle disse Forhold havde en væsentlig Andel i Udstedelsen af Reskriptet af

15. Aug. 1806, der forøvrigt kun anvendtes over for Mad. Price, for saa vidt hun benyttede sig af fremmede Kunstmagere.

HANNE PRICE, f. TODD
(Efter Akvarel)

Mad. Price søgte ogsaa at faa Luftfyrværkerierne genoptaget paa Programmet, thi hvor megen Ulejlighed de end havde afstedkommet for Naboer og Genboer, havde de dog været til ublandet Fornøjelse for

Stadens Indvaanere. James Price havde selv søgt at faa Forbudet omstødt og var mødt med Attester for Fyrværkeriernes Uskadelighed, men det nyttede intet; efter hans Død forsøgte Mad. Price det atter, men uden Held, skønt Naboerne gav deres Minde dertil, ganske vist paa Betingelse af, at hun holdt Husarvagt til Ordens Overholdelse. Da hun saaledes under ingen Omstændigheder kunde faa afbrændt sine Fyrværkerier paa Vesterbro, løstes Spørgsmaalet paa den Maade, at hun lejede en Plads mellem Sortedamssø og Farimagsvejen, og her gav hun de følgende Aar med Bistand af Pierre Magito adskillige skønne Fyrværkerier til stor Glæde for det københavnske Publikum.

I 1806 gik Mad. Price i Kompagni med en Ekvilibrist og Gymnastiker *Jaques Paran*, som var født i London, og i ham fandt hun samtidig en Mand til sin ældste Datter Louise, der var sytten Aar gammel og nogenlunde giftefærdig. Paran havde allerede 1792 i Lemberg i Galicien holdt Bryllup, men efter at Ægteparret havde samlevet tre Maaneder, løb Konen fra ham. Han opnaaede derfor let Skilsmisse og ægtede i December den unge Jomfru Price. Det er hende Oehlenschläger sigter til i sine „Erindringer“, naar han fortæller, at Fru Rahbek og han selv plejede at drille den senere bekendte norske Pædagog Lyder Sagen med at sige, at han var skudt i en smuk Jomfru Price. Lyder Sagen var Lærer i det lige over for ved Skydebanen liggende Christianis Institut; naar han da slog ud med Haanden og

0 0

Med Kongelig allernaadigst Tilladelse

Søndagen d. 19 Juli 1807, bliver paa Sommertheatret paa Vestergade givet 2de Forestillinger; den 1ste Kl. 4; og den 2den Kl. 6; Indgangen aabnes Kl. 3!

De Forestillinger, som i Onsdags formedelt det slette Vejr ikke bleve opførte, gives i Dag

Mandagen d. 20 Juli Kl. 6 gives ligeledes een Forestilling. Indgangen aabnes Kl. 5.

Undertegnede vil have den Ære at forevise:

Gymnastiske og Equilibristiske Konster.

Hr. Varon vil paa en udmærket Maade danse den saa nydede Street Dance.

Mad. Varon vil have den Ære at vise sig paa sin Linc til det ærede Publicums Fornøjelse.

Den lille Kameluf, et Barn paa 4re Aar, vil vise sin Færdighed paa sin Linc.

Et Slutning vil Hr. Varon fra Tramboulin springe over et Høvelæs i Lænaden.

Ingen Flud og Umage skal blive sparet i at gjøre ethvert endog det mindste Stykke komisk, morende og interessant, saa man tør love sig de ærede Tilfueres fuldkomne Tilfredshed og Fornøjelse.

Priserne ere: 1ste Plads 2 R. 2den Plads 24 S. 3die Plads 1 R. 4de Plads 8 S.

For smaae Børn betales det halve, undtagen paa Galleriet.

Billetter faaes ved Billet-Kontoret.

H. Price & Comp.

Trykt hos J. Jørgen.

PLAKAT FRA SOMMERTEATRET
(De sidste Forestillinger for Bombardementet)

0 0

sagde „Der ligger Norge“, pegede han over mod Prices Fjælebod for at antyde Retningen af sit Fædreland. — Efter Louises Bryllup drog Pricefamilien, sammen med de nygifte, kort efter paa Turné, og gav i de næste tre Vintermaaneder Kunstforestillinger i de danske Købstæder.

Mod Slutningen af Marts det følgende Aar (1807) begyndte atter Forestillingerne paa Sommerteatret. Baade Magito og Paran hørte nu til Selskabet foruden en lille Mameluk paa fire Aar. I Kildetiden var Mad. Price paa Bakken og fik derefter midt i Juli Tilla-delse til at vise Panorama og opføre „smaa Komedier i det svenske Sprog“ (Marionetkomedier?), men benyttede sig næppe deraf. Thi snart efter drog det Priceske Selskab over Helsingør til Sverig, og en Mekanikus *Baronyai* optraadte i Mad. Prices Bod paa Vesterbro; han viste her sit „kymiske Æggemageri“ tillige med matematiske, magiske og fysiske Kunster, som han havde givet til Bedste paa Bakken i Kildetiden samme Aar.

Pricerne undgik saaledes at blive spærret inde i Hovedstaden under de paafølgende Krigsuroligheder. Endnu midt i August kunde man paa Vesterbro se Gautiers Elefant og et Kunstkabinet med den skønne Dyveke, men derefter hørte alle Forlystelser i Staden op — Godtfolk fik andet at tænke paa. Det varede dog ikke længe, inden Reaktionen efter den ophidsede Stemning begyndte at melde sig, og Trangen til Adspredelser vaagnede atter; allerede den 25. September, tre Uger efter Bombardementet, kunde

den franske Kunstberider Louis Chiariny paany anbefale sine interessante og morende Forestillinger til det respektive Publikums Gunst. Det kgl. Teater aabnede derimod først sine Porte en Maaned senere.

James Prices Komediehus gik frelst ud af Bombardementet, og delte saaledes ikke Skæbne med saa mange andre af den vestlige Forstads Huse, der gik til Grunde ved denne Lejlighed. Efter at Byen i Eftersommeren 1807 var bleven omsluttet af Englænderne, afbrændte vi selv alle de Bygninger, som laa mellem Porten og det nuværende Vesterbros Torv, for at de ikke skulde hæmme Forsvaret; uden for denne Linje hærgede de engelske Bomber, men hvad der fandtes her af Huse og Gaarde blev dog ikke helt lagt øde. I Familien Price gaar det Sagn, at Englænderne skaanede Teatret, da de fik at vide, at det var (eller havde været) en Landsmands Ejendom, men hvor meget der i Virkeligheden ligger til Grund for denne Overlevering, kendes ikke. Vist er det imidlertid, at Teaterboden blev staaende. Thi Aaret efter beklagede et Tømrerfirma, der havde Prioritet i Bygningen, sig til Magistraten over, at Mad. Price var rejst til Sverig for der at øve „samme Galskab“ som her, men ikke havde sørget for at klare sine Forpligtelser. Teatret var nu faldefærdigt og kunde befrygtes at anrette stor Skade paa de omliggende Bygninger, hvis en Storm blæste det om. Endnu ved Midsommertide 1808 stod Komediehuset, men formodentlig er det snart efter revet ned. Smaafolk i Nærheden har muligvis be-

fordret Undergangen ved at forsyne sig med Brændsel og Gavntræ fra det Price'ske Kunstpavlun, som nu laa ganske øde; en Musketer, der tillige var Snedkersvend og boede paa Stedet, var stærkt mistænkt for at have været derinde ved Nattetid sammen med sin Kone og brudt Planker og Tømmer ned af Bygningen, men da Vægteren, som havde overrasket dem, ikke var helt sikker i sin Sag, kunde Anklagen ikke opretholdes.

HANNE KUHNS SOMMERTEATER. 1810(12)-1816.

Bombardementet havde en gennemgribende Indvirkning paa Hovedstadens Bebyggelsesforhold. I Forstæderne, lige uden for Byens Volde, hvor Bebyggelsen netop havde begyndt at tage Fart, blev der dæmmet op for den af militære Hensyn. Der ned-sattes en Kommission paa fem Medlemmer for at undersøge, hvilke Bygninger der var til Hinder for Forsvaret i Stadens Forstæder uden for Portene, og derfor burde nedrives. Kommissionen havde tillige til Opgave at skulle fastslaa Bygningsmaaden for de Ejendomme, der i Fremtiden blev opført inden for en bestemt Afstand fra Fæstningen, den saakaldte Demarkationslinje, der i Aarhundredets første Halvdel laa betydeligt længer ude end senere. Ved et kgl. Reskript af 23. April 1808 fastsloges som Resultat af Kommissionens Forhandlinger, bl. a. at Bygninger paa dette Terræn ikke maatte bestaa af mere

end Kælder og een Etage, ikke opføres af Grundmur, men af Bindingsværk eller helst af Træ, da denne Bygningsmaade mindst vilde hæmme Byens Forsvar i givet Tilfælde. En Plakat herom udkom 11. Maj 1808. Denne Ordning stod ved Magt lige til Københavns Kommune i 1870 overtog Fæstningsterrænet, og endnu den Dag i Dag findes Bygninger, bl. a. paa Østerbro, opførte efter „Demoleringskommissionen“s Forskrifter.

Da Mad. Price med sit Selskab i Sommeren 1810 efter tre Aars Fraværelse kom tilbage til sit „saa kære Opholdssted“, var den gamle Teaterbod borte. Hun søgte derfor at faa Lov til paa Vesterbro, Familiens gamle Stade, at opføre „en løs Brædebygning“, for at Selskabet kunde vise sine Kunster der. Talen var om en aaben Ridebane af Træ, og Demoleringskommissionen fandt straks, at den vilde blive saa letbygget, som det var ønskeligt af Hensyn til Defensionen; thi en Teaterbygning uden for Voldene maatte lige saa lidt være brandsikker som ethvert andet Forstadshus, selv om en Del Menneskeliv der ved sattes paa Spil. Ved en kgl. Resolution af 25. Juni 1810 bevilgedes hendes Andragende.

Midt i Dyrehavstiden 1810 aabnede Mad. Price da sine Forestillinger paa *Vesterbro Nr. 31*. Kildetiden til Trods havde hun godt Hus ved sin første Forestilling, og denne Omstændighed viser bedst, hvor yndet Navnet Price allerede den Gang var, thi Dyrehaven plejede ellers at opluge alt, hvad der i København kunde krybe og gaa. — Hendes Pro-

gram bestod denne og den følgende Sommer af Riden, Voltigering og Linedans. De to sidste Kunstarter præsenteredes af Børnene og Svigersønnen Paran, den første bl. a. af en tysk Kunstberider *Frantz Joseph Kuhn*. Han var hjemmehørende i Luxemburg og havde to Brødre, der kom til at optræde her, Joseph og Louis. Det gik nu hverken værre eller bedre, end at den fyrretyveaarige Mad. Price optændtes af Kærlighed til Frantz Kuhn, der var mange Aar yngre, og endnu samme Efteraar som hun var vendt tilbage til København fik de Kongebrev og blev viiede den 5. Oktober 1810.

Forestillingerne i 1810 og 11 synes at have haft en mægtig Tilslutning; der spilledes begge Aar til langt hen i Oktober Maaned, ikke alene om Søndagene, men ogsaa Hverdage. I 1811 tog Selskabet end ikke i Betænkning at aabne midt i Paasken, paa et Tidspunkt, da Patrick og Belly Peale sammen med Familien Veltheim drog al Interessen til sig. — Hvad man saa derude i disse Aar var ellers af den sædvanlige Art, navnlig fremhæves Paran med hans Saltomortalekunster paa Linen, og Frantz Kuhns Broder Joseph, der var en fabelagtig Springer. Mad. Parans Kunster indrammedes af de smukke teatraliske Fyrværkerier, derimod var der i disse Aar ikke Tale om pantomimiske Forestillinger; man hjalp sig med nogle smaa Linedansersituationer, som f. Eks. „De fire beskænkede Dragoner“, der karakteriseres som et „ret komisk Stykke“, og en „Strid

mellem Skorstensfejeren og Mølleren“, en gammel Variation over Temaet Scylla og Carybdis.

I Vintertiden mellem de to Sæsoner, da Skuepladsen paa Vesterbro var lukket, gav Selskabet Forestillinger i sjællandske, jyske og fynske Købstæder i et Tidsrum af fire Maaneder. Ved Slutningen af Sæsonen 1811 skilte Joseph Kuhn sig ud fra Selskabet og drog bort fra Landet.

Den følgende Vinter blev der rejst en ny Teaterbygning paa Vesterbro Nr. 31. Den var helt igennem af Træ, baade Vægge og Tag, maalte 46 Alen i Længden, 21 i Bredden og indeholdt saaledes et Flademaal af henimod 1000 Kv.-Al., der optoges af „Teatret“ samt Tilskuerplads og Orkester. Gulvene var anbragt paa Pæle, nedrammet i Jorden. Der var Parterre og Loger med faste Bænke og paa hver af de tre Sider var anbragt Galleri; Brystninger paa Loger og Gallerier var ligesom Loftet brædeklædt og strøget med Limfarve. Endelig var der ved Indgangen tilbygget en lille Forstue med Dobbeldør og 4 Trappetrin op. — Det var hele Herligheden.

Gaarden Nr. 31 paa Vesterbro bar i det attende Aarhundrede Navnet „Det hvide Lam“. I 1812 var der, foruden det Kuhn-Priceske Komediehus, Traktørsted med Keglebane og Karussel, og Ejendommen tilhørte Traktør Hans Mortensen Wahl, der netop samme Aar havde faaet den sat i Stand. Bag Teatret boede Familien Kuhn og senere tillige Casorti.

Den 10. Maj 1812 blev der første Gang spillet paa det nye Sommerteater, og foruden de sædvanlige Linedanserkunster gik atter over Scenen den gamle Pantomime: „Arlequin et Columbine, Esclaves“, og med *Giuseppe Casorti* i Pjerrotrollen. Fra denne Aften daterer sig Genindførelsen af den Casortiske Pantomime i København, hvor den siden har floreret uafbrudt lige indtil vore Dage, ene med nogle Aars Afbrydelse i Tyverne og Trediverne, da Pricefamilien for længere Tid var fraværende i Udlandet. Bortset fra de Efterligninger, som gamle James Price i sine sidste Leveaar førte frem paa sit Teater, var den egentlige Casortiske Pantomime ikke set her siden Hofteaterforestillingerne 1803, efter hvis Ophør Casorti drog til Norge. Fra dette Tidspunkt indtil 1812 lod han ikke det københavnske Publikum høre fra sig.

I Aarene efter 1812 befæstede Sommerteatret paa Vesterbro først rigtig sit Ry. Madam Kuhn havde Forstaaelsen af, at det var Casorti, der trak Folk til, og Forestillingerne blev fra nu af sat under hans Direktion. Efterhaanden kom da de gamle Pantomimer paa Programmet, navnlig „Harlekin Skelet, eller: Pjerrots Forskrækkelse“, „Kassander indbildt syg, eller: Harlekin Statue“, „Harlekin Kok efter Moden, eller: Pjerrot, som opdager Fruentimmernes Træskhed“ og „Harlekin Kukkenbager og Pjerrot Bombardéer“ m. fl. Man genkender dem let under de noget ændrede Navne; Casorti har sikkert nok varieret dem lidt, men Sujetterne var de oprindelige.

Nye, som Casorti selv arrangerede, kom til, bl. a. „Harlekin, Formand for Tærskerne, beskyttet ved den triumferende Amor“ (første Gang opført i Oktober 1812), der gjorde stor Lykke og holdt sig længe paa Programmet. Forestillingerne paa Sommerteatret bestod ligesom det italienske Selskabs af et „Divertissement“ i flere „Akter“; de første Akter indbefattede Linedans, Springen og alle de andre gymnastiske og ekvilibriske Øvelser, den sidste Pantomimen. I denne spillede Casorti altid Pjerrot, men desuden gav den da allerede gamle Mand Bajads' Rolle og færdedes paa Linen saa godt som nogen af de yngre og endda med større Bravur. -- Kassander udførtes som Regel af Frantz Kuhn.

Blandt det øvrige Personale indtog *Theresia Casorti* en Primadonnastilling. Hun var nu en Snes Aar gammel og spillede Kolumbine i Pantomimen; tillige producerede hun forskellige Ligevægtskunster, men var navnlig en fremragende Linedanserinde. Russiske, irlandske og spanske Danse viste hun paa Linen, selv Fandango med Kastagnetakompagnement. Linedansen (eller *Linjedansen* som man altid sagde) var i Datiden en yndet og højt udviklet Kunst. Vel var „Gulvdanseren“ i Modsætning til Linedanseren en Kunstner af højere Rang, men Linedansen var den Gang ligefuldt i Slægt med Balletten; Linedanseren traadte blot sine lette Pas paa den stramme eller slappe Line i Stedet for paa Jorden. Folk, der paa et senere Tidspunkt har set denne Art Linedans paa Morskabsteatret, paastaar, at det var en

gratiøs og ganske ejendommelig Kunst, der slet ikke kendes mere.

Ved Sommerteatrets Aabningsforestilling 1813 debuterede Ægteparret *Winther* med gymnastiske og ekvilibriske Øvelser. Af andre Artister, der paa dette Tidspunkt var knyttet til Teatret, maa nævnes Linedanseren *Rohart*, der uden Tvivl er den samme som den bekendte Roat, der forulykkede ved Rosenborg. Han optraadte hos Kuhn 1812-14, og blandt hans Kunststykker var ogsaa det, at han paa sit smalle Stade gennemgik den hele militære Eksercits; Soldateropvisninger paa Linen synes iøvrigt langt ned i Tiden at have interesseret Publikum stærkt. Desuden taltes blandt Personalet Paran og Hustru, de tre Brødre Price, Søsteren Isabella og den lille Hanne Sophie; Børnene kom nu til at gaa i Skole hos Casorti, der opfandt nye Luftspring og Saltomortalekunster for disse sine dygtige og lærvillige Elever.

I disse Aar strømmede Publikum i stedse stigende Antal til Sommerteatrets Forestillinger, og der indrettedes ligefrem Loger til Abonnement. Publikum var ikke blot den store Mængde, selv Tidens kunstforstaaende Kredse lod sig henrive af Casortis geniale Løjer. Om Søndagen, naar der i Sommertiden spilledes to Gange, sondrede man Bukke fra Faar ved kun at give Pantomime ved den sidste Forestilling. Det gentile Publikum mødte med Frederik den Sjette i Spidsen. I August 1816, vistnok for første Gang, glædede den folkekære Majestæt og

hans Dronning sig over „Hververen, eller: De tre fejge Elskere ved det natlige Stævne“. Casorti havde i en af Tidens Ypperste en forstaaende Beundrer af sin Kunst; det var J. L. Heiberg, der — som mangt og meget i hans Skrifter viser hen til — havde et aabent Øje for det folkelige Forlystelseslivs venlige Idyl. Den unge spirende Digter havde i Casortis første Sæson flittig og med stor Interesse været Gæst i det nye Sommerteater, og da han samme Efteraar begav sig til Sverig paa sin første Udenlandsrejse, mente derfor Fru Gyllembourg — lidt spodsk — at burde sende ham det Avertissement i Adresseavisen, hvori hans „kære Casorti“ det Aar tog Afsked med Publikum, for ikke at forholde Sønnen hans Del af Casortis Taksigelser. Ogsaa Weyse bragte sin unge Ven Bud fra Teatret paa Vesterbro. Han skildrer i et Brev, hvorledes han sammen med sin Ven Carl Hyllested en Søndag drog den lange opblødte Vej ud for at se Casorti ved en af de sidste Forestillinger i 1812; de gik i en evig Damp af afskyelig Tobak og Stank fra Slagterierne, medens Regnen sivede ned fra Himlen. Trætte og mødige kom de endelig derud, og efter en artig Trængsel fik de med Nød og næppe en Plads til bageste Bænk. Her sad de nu en god Stund inden Tæppet gik, og havde rig Lejlighed til at anstille Betragtninger over, hvad deres Skæbne vel vilde blive, om Linen sprang og Stolpen, ved hvilken den stramt var udspændt, med Kraft slog tilbage. Bukkene til Linedansertovet var nemlig — baade her og i det senere Morskabs-

teater — anbragt paa selve Tilskuerpladsen, og Kunstnerne producerede sig henover Publikums Hoveder. Alt gik dog godt og Personalet fuldførte Programmet med vanlig Dygtighed og blev vældig applauderet. Paa Weyse gjorde disse allerede tit sete Kunster ingen morende Virkning, og han vilde mange Gange heller læse derom i Wilhelm Meister end sidde her og se paa det. Han var sikkerlig ogsaa gaaet sin Vej, om ikke Casorti med sit sande komiske Talent havde holdt ham fangen. —

I Vintertiden begav Selskabet sig endnu som oftest paa Rejse; i 1814-15 gik Turen til Odense, hvor man tre Maaneder igennem gav to Forestillinger hver Uge paa Byens faste Teater, og det med et Held, som intet andet Selskab før. Den forudgaaende Vinter havde Mad. Kuhn, der som Indehaver af James Prices gamle Bevilling stod i Spidsen for Selskabet, atter søgt at faa overladt Hofteatret, thi at trække Folk ud paa Broen i den barske Vintertid var umuligt, selv under det nuværende Tillidsforhold, hvori Selskabet stod til Publikum. Havde man derimod haft et Lokale i Byen, vilde Tilstrømningen til de Casortiske Forestillinger utvivlsomt have holdt sig hele Aaret rundt. Den kgl. Teaterdirektion øjnede imidlertid Faren og afværgede den. I disse pengeknappe Tider, da Statsbankerotten ved Forordn. af 5. Januar 1813 var bleven aabenlys, var der til de forskellige Kollegier og Forvaltningsgrene samtidig udgaaet et Reskript, der paa forskellige Maader søgte at indskærpe Sparsommelighed, og paalagde Embeds-

mændene saa vidt mulig at forøge Indtægterne og indskrænke Udgifterne. Teaterdirektionens daglige og uafadelige Omsorg var, som den skrev, at holde sig dette landsfaderlige Kongebud efterrettelig, og den maatte handle mod Overbevisning, Pligt og Samvittighed, hvis den ikke paa det indstændigste og alvorligste erklærede sig imod Mad. Kuhns Forlangende. Ved „et af Mængden saa yndet og til ringere Pris givet Spektakel“ maatte nødvendigvis Søgningen til det kgl. Teater formindskes og Beneficeindtægterne ikke flyde saa rigeligt, hvori Kongens „landsfaderlige Hjerter endnu mindre kunde ønske noget Skaar at ske“.

Skuespildirektionen havde denne Gang utvivlsomt en hel Del Ret; under de fortvivlede økonomiske Forhold var man ligefrem nødt til at se smaat paa Tingene, og det kunde maaske den Gang have været en farlig Ting for Teatret, om det yndede Selskab havde faaet Foden inden for Byens Volde. Men den vovede sig længer end til at fraaade Hofteatrets Overladelse til Mad. Kuhn; den anholdt Kongen om, at det, i det mindste under de nærværende Omstændigheder, saa længe Teatret spillede ikke maatte være dette Sommerteater eller noget andet Selskab tilladt at give Forestillinger i København eller paa dets Grund. Meningen var øjensynlig at faa indskrænket Sommerteatrets Virksomhed til de tre Månedes Juni-August. Teaterdirektionen opnaaede dog ikke andet, end at Mad. Kuhns Andragende blev henlagt, uden at hun i øvrigt led noget Skaar i sine

gamle Rettigheder. Øjeblikket var ellers gunstigt for Direktionen til at male Fanden paa Væggen, men maaske har Frederik den Sjette ikke kunnet bringe det over sit landsfaderlige Hjerte at sætte yderligere Indskrænkninger for Casorti, der havde noget af en Mission i at holde Humøret oppe i Folk i disse sort fortvivlede Tider.

Medens Teaterdirektionen saaledes var Mad. Kuhns naturlige Fjende, havde hun i Politidirektør Haagen en beskyttende Ven ud fra den Betragtning, at den simple Borgermand for en ringe Bekostning Søndag Aften kunde nyde en uskyldig Fornøjelse paa Galleriet i Mad. Kuhns Komediehus i Stedet for at drive om paa Værtshusene. —

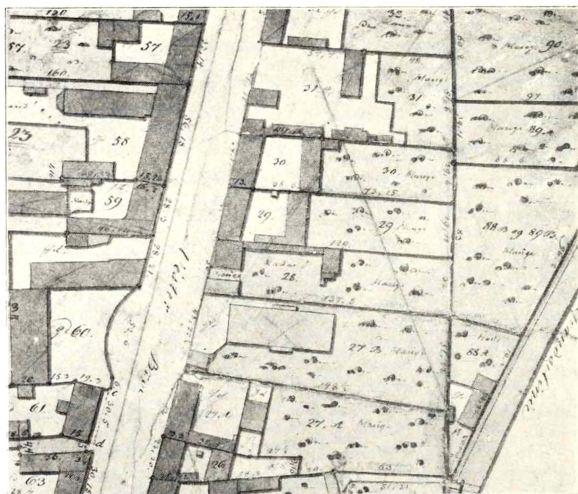
Der trængtes imidlertid nu til en Fornyelse af Selskabet, som Publikum kendte ud og ind. Paran, der i Vintertiden havde givet Forestillinger i Linedans og Gymnastik rundt omkring i Landet, erhvervede i 1815 ogsaa Bevilling for Sommertiden og udskilte sig fra Selskabet, der saaledes yderligere udtyndedes. Mad. Kuhn og Casorti maatte derfor tænke paa nye Engagementer og paa at berede Publikum en behagelig Forandring i Forestillingerne paa Sommerteatret. Casorti indforskrev da i Foraaret 1816 en Del italienske Artister, som han alle stod i Slægtskabsforhold til, og ved denne Lejlighed kom Familien Pettoletti til Danmark. Det var *Carlo Pettoletti* med hans fire Sønner *Philippo*, *Giovanni (Jean)*, *Giachimo (Joachim)* og *Pietro* samt Datteren *Antonia Pettoletti*. Endvidere Pettolettis Svigermoder *Rosalia*

Vidali og hendes Svoger *Antonio d'Amore* med Hustru *Francesca* og Datter *Barbara*. Slægtskabet med Casorti synes at være gennem Rosalia Vidali, der formodentlig var Søster til ham. Siden indkom muligvis endnu flere Medlemmer af Familien Pettoletti.

Pettolettierne havde set de danske Sletter før; i hvert Fald den gamle Carl Pettoletti og Sønnen Philippo. Begge disse, og maaske flere, havde været her med det store italienske Selskab i Begyndelsen af Aarhundredet, og Carl Pettoletti havde under Opholdet i København ægtet Jfr. Victoria Vidali (Juli 1800). De var alle meget musikalske. Faderen havde været Musikdirigent i Pasqual Casortis Selskab, Joachim og Pierre Pettoletti gav senere Koncerter paa Hofteatret. Musikken holdt ogsaa sit Indtog paa Sommerteatret samtidig med Familien, ved hvis Beneficer man f. Eks. hørte Brudstykker af „Kalifen fra Bagdad“. Jean Pettoletti var derimod Springer og Linedanser ligesom Jfr. d'Amore. Den ældste af Sønnerne Philippo Pettoletti var Komiker, og straks fra Førsteforestillingen i 1816 overtog han Udførelsen af Bajads' Rolle, som Casorti, der stadig gav Pjerrot i Pantomimerne, formedelst tiltagende Alder helst saa sig fri for. Ikke desto mindre trak Casorti siden flere Gange i Bajadsklæderne.

MORSKABSTEATRET. 1817-1845.

Vi er nu naaet til det tredje og sidste af Pricernes Teatre, det velkendte „Morskabsteater“. Hidtil havde Komediehuset ligget paa lejet Grund, denne Gang byggedes det paa Familiens Ejendomsjord, og man

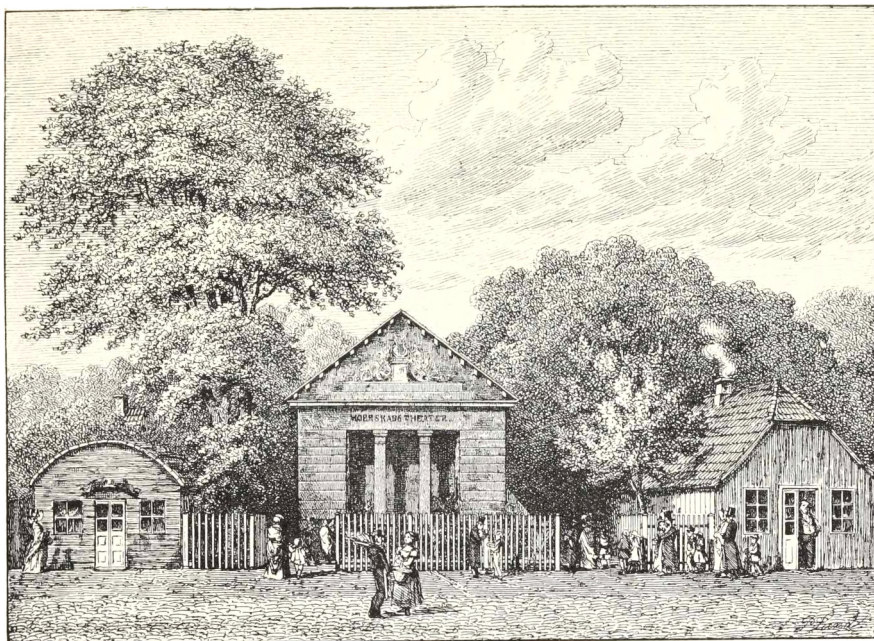

MORSKABSTEATRETS BELIGGENHED

(Udsnit af Stadskonduktør Schlegels Kort i Raadstuearkivet, 1819)

Teaterbygningen findes angivet paa Grunden Nr. 27 B lige over for Skydebanen (Nr. 60); her var ogsaa James Prices Teater beliggende. Højere oppe paa Kortet ses Nr. 31, hvor Mad. Kuhns Sommerteater laa indtil 1817.

søgte tilbage til det Sted, hvor James Price oprindeligt havde opslaaet sit Kunstpavilun. Gaarden Vesterbro Nr. 23, der fra først af havde et stort Tilliggende, var ligesom de fleste andre Ejendomme ud mod Vesterbro, efterhaanden stykket ud i flere Par-

MORSKABSTEATRET
(Efter et samtidigt Stik af J. P. Lund)

celler. Prices gamle Lejgrund havde ved den almindelige Ommatrikulering i 1807 faaet nyt Nr. 27 og var fra Tøjfabrikør Nehrmann gaaet over til en Hestehandler Lars Wolff, der i 1812 solgte en Del af den til senere Kommitteret i Rentekammeret, Justitsraad C. Rothe, og dette Grundstykke kaldtes derefter *Vesterbro Nr. 27 B.* I 1816 erhvervede Frantz Kuhn Jordstykket tilligemed en Part af Grunden Nr. 88 paa Gl. Kongevej og betalte en tilsyneladende ret stor Sum derfor, hvad der dog ikke betød saa meget, da Pengenes Værdi i de Aar var saare ringe. Den samlede Ejendom, som Kuhn ved denne Lejlighed tilhandlede sig, indeholdt ialt ca. 8600 Kv.-Alen og strakte sig fra Vesterbro helt ud til Gl. Kongevej. Grunden mod Broen var bestemt for Teaterbygningen; til den anden Side laa et lille lavt Hus, der siden tjente Familien til Bolig. Davidsen fortæller, at Huset gjorde sig bemærket derved, at Vinduerne gik næsten lige ned til Jorden.

Man tog saa fat paa Opførelsen af det nye Kommediehus, der i Sammenligning med sine Forgængere var langt stateligere. Det var ganske vist ogsaa denne Gang en Træbygning, men havde faaet Tag af røde Teglsten, og de mod Vesterbro nærmest liggende Bjælkefag var beklædt med høvlede Bræder, kvadret og malet i Olie, medens Resten bag ved kun var ru Fjæle. Gavlen, der laa ud mod Alfarvej, var forsiret med Spærhoveder i Taget, havde Gesims og Frontispice og var prydet med paamaalede Attributter; foran Hovedindgangen rankede sig

to firkantede, brædeklædte Søjler med Postamentgesims fornedet og Kapitæl foroven. Indvendig var Udstyrelsen i al Tarvelighed, alt var af Træ, strøget med Limfarve, hist og her lidt Dekoration; Bænkene var uden Rygstød. Der var Loger paa Gulvet og i Etagen; Indgangen til de nederste Side-loger befandt sig i de to smalle Udbygninger, der ses paa Schlegels Kort. Scenen var ikke overvættets stor, en Snes Alen paa begge Leder; paa hver Side var der seks Kulisser og i Baggrunden fem Garderobekamre. Teaterbygningen, hvis Dimensioner var ret betydelige (57 Al. \times 20 $\frac{1}{2}$ Al.), laa noget tilbage fra Gadelinjen, saa at der fremkom en rummelig Forplads.

Til Højre for Teaterbygningen, men helt ud mod Broen, laa en Brædebygning, der var bestemt til Konditori. Konditorkagerne hørte ligesom med til Genren, og i Nærheden af det gamle Sommerteater havde der bestandig været et Kageudsalg. Boden ved det nye Teater lejedes af *Joh. Carl Apitz*, der inde i Byen havde sin Butik paa Hjørnet af Klareboderne og Pilestræde. Apitz var en fin Konditor, hvis væsentligste Næringsvej bestod i at ekspedere Bestillinger til Ministre og andre høje Herskaber, men da saadanne Notabiliteter kun om Vinteren holdt Hus i Hovedstaden, slog Apitz sig i Sommertiden ned ved Morskabsteatret.

Torsdagen den 15. Maj 1817 aabnede det nye Teater med en Glansforestilling, der sluttede med „Harlekin Kukkenbager“. Alle Billetter var udsolgte. Selskabet gik ligesom de foregaaende Aar under

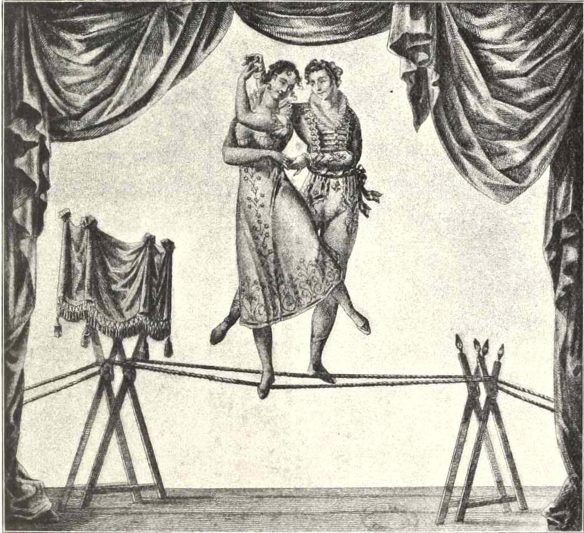
Navnet „H. Kuhn, forhen Price & Comp.“, men Casorti var vedblivende Leder, hvorfor baade Morskabsteatret og det gamle Sommerteater blandt det store Publikum oftest kaldtes „Casortis Teater“. Det var med saa meget des større Ret som Casorti

JEAN PETTOLETTI
(Efter Miniatur paa Elfenben)

var den bærende Kraft og tilførte Programmet nye Pantomimer, hvortil den gamle Carlo Pettoletti satte Musik. Desuden var Casorti Parthaver i Teaterbygningen. I Morskabsteatrets første Aar havde det i Bologneseren *Francesco Cocchi* en dygtig Medhjælp til Fremstilling af Dekorationer og Gruppearrangements. Cocchi var Arkitekt og havde kort i Forvejen vist „Kunsthjemstillinger“ i St. Kongensgade 58 i det dramatiske litterære (o: Borups) Selskabs

Lokale; der var bl. a. mesterligt malede Teaterdekorationer og Transparents. Han havde ubetinget Talent for Teatermaleriet, udførte et Par Dekorationer for det kgl. Teater og det var stærkt paa Tale at an-

DANS PAA DOBBELT LINE

(Efter Kobberstik; Theresia og Jean Pettoletti?)

sætte ham som Teatermaler, men Sagen blev ikke til noget og Cocchi gik senere til Hamborg. — Casorti havde tillige ved Engagementet af *Benoit Frechon* sørget for en Balletdanser, hvad Morskabsteatret haardt tiltrængte; denne Frechon giftede sig kort efter (Septbr. 1819) med Jfr. Ludovica Pettoletti. Ogsaa en anden af Selskabets Kunstnerinder, nemlig

Casortis Plejedatter Theresia, indgik Ægteskab i disse Aar; hun holdt Bryllup 28. Oktbr. 1816 med Jean Pettoletti (der var født i Palermo). Næsten hele Truppen vedblev saaledes at være een stor Familie.

Paa Linedansens Omraade fremkom en Nyhed, der siden gentoges og varieredes i en Uendelighed. I 1819 dansede nemlig Jean Pettoletti og Hustru for første Gang uden Balancerstang paa to ved Siden af hinanden udspændte Liner. Det var veritable Dansenumre, der fremvistes: en „Allemande“, en „Adagio gratioso“ og en „Allegro Rondo“, altsammen i Takt efter Musikken. Til denne Scene havde Cocchi leveret Dekorationer, og man kunde til Minde om Forestillingen erhverve den i Kobberstik.

Første Sommer, den nye Teaterbygning var bleven aabnet, havde Publikum fra forskellige Sider vist Tegn paa Uro ved at give sig det letbyggede Træhus i Vold. For Brandfare synes man ikke at have næret synderlig Frygt, skønt Publikum i et saadant Tilfælde havde været i en frygtelig Situation og kun en ringe Brøkdæl kunde sluppet derfra med Livet. Man fordybede sig saaledes i Beundringen af de teatralske Fyrværkeriers Guldregn, at man ganske glemte Faren, naar Gnisterne fløj rundt mellem Kulisser og Soffitter, ovenover hvilke det primitive Maskineri strakte sig helt op mellem Hanebjælkerne. Det man var bange for, var derimod Nedstyrtninger og Sammenbrud, thi Soliditet var ikke disse Fjælebodteatres stærke Side. Et nylig indtruffet Tilfælde øgede kun Ængstelsen. En Kunstberider fra Wien, *Gustav Price jun.* (for-

mentlig i Slægt med de danske Pricer), havde haft Lejlighed til at vise sine Ridekunster for Frederik VI i Wienerkongressens Dage. Intet var derfor naturliggere, end at han søgte til det forjættede Land, hvor saa mangen Kunstmager før ham havde fundet et gæstfrit Asyl. Han fik Lov til at optræde baade i Jægersborg Dyrehave og i Hovedstaden, og opslug sin Ridebane paa Vesterbro Nr. 76 B, ikke langt uden for Porten. Ved den første Forestilling (det var Søndag den 10. August 1817) gik det imidlertid galt; Brædegalleriet faldt ned med samt dets Publikum, skønt der var foretaget lovlig Synsforretning; heldigvis kom kun een Mand til Skade, ikke en Gang farligt. Men Dagen efter kundgjorde Politidirektøren højtideligt ved en Plakat, at det indtil videre var forbudt Price at give Forestillinger. Han kom dog hurtig ud over Vanskelighederne, brød resolut Galleriet helt ned, og allerede den følgende Fredag kunde han atter præsentere sig for et højtæret Publikum.

Morskabsteatret stod imidlertid urokket, lige til det omsider faldt for Øksen mange Aar efter. Der skete intet Sammenbrud hvad Teaterbygningen angik. Derimod skete der i 1819 et beklageligt Sammenbrud inden for selve Selskabet: Giuseppe Casorti brød op og tog Familien Pettoletti med sig. Den gamle Pjerrot var med sine halvfjerdsindstyve Aar begyndt at blive skrøbelig, og *Joh. Fred. Winther* havde et Par Gange maattet paatage sig hans Rolle; den egentlige Grund til Adskillelsen var dog næppe denne, men snarere Rivninger mellem Interessen-

terne. I Slutningen af September bød Casorti det københavnske Publikum et „lige saa ærefrygtsfuldt som hjerteligt Farvel“; han havde tilsammen tilbragt ti Aar i Danmark, og hellere end gerne havde han henlevet Resten af sine Dage i dette Land, som han efterhaanden havde vænnet sig til at anse for sit andet og bedre Fædreland — dog, han haabede at vende tilbage en Gang endnu.

Søndag den 3. Oktober slog Afskedens Time; Casortis Pantomime „Tryllegrotten“ gik over Scenen, men han selv optraadte ikke. Graaden flød den Aften i det lille Morskabsteater, og faa Dage efter græd Casorti Blæk i „Adresseavisen“, hvor det ikke havde manglet med Opfordringer til ham om endnu en Gang at spille i „Harlekin Skelet“. En Prøve af dette Taarebudskab, der dog til Slutning indeholder et Glimt af Haab om Gensyn, bør ikke forholdes Efterverdenen. „Undertegnede“, hedder det, „der ved den sidste Forestilling i Søndags er bleven berøret med saa rørende Beviser paa et ualmindeligt Bifald og almen Yndest, mangler Ord til værdigen at tolke de Taknemmelighedsfølelser, hvoraf hans Hjerte er gennemtrængt. Han haaber imidlertid, at det ædle danske Publikum vil tiltro ham, at han aldrig, saa længe han lever, vil forglemme det; at Mindet om samme vil gøre Skilsmissen end mere tung for ham, og at han, fjern fra det uforglemmelige København, vil mangel en Gang komme til at fælde vemodige Længselstaarer.“ — Faa Dage efter stod Casorti med sit Følge ud fra de danske Strande.

Den Kuhn-Priceske Familie skulde nu atter, efter at Kærnetropperne havde svigtet Fanen, begynde Kampen mod det vankelmodige og hjerteløse Uhyre, der hedder Publikum. At gaa ene ud i Kampen vilde let føre til Nederlag, man maatte søge friske Kræfter til Erstatning for dem, der var tabte. Man fandt dem i de to Brødre *Andreas* og *Christian Lehmann*, begge Linedansere og Ekvilibrister, den sidste tillige musikalsk og med Talenter i Malerkunsten. Til de nye Pantomimer, hvoraf der fremkom flere i 1819-20, satte Chr. Lehmann Musik, og desuden diverterede han Publikum med Koncertstykker paa Vald-horn og Harpe; ham tilfaldt ogsaa Pjerrots Rolle. Af Pantomimerne fra denne Tid holdt et Par sig paa Repertoiret i de nærmest følgende Aar, saaledes „Apollo, eller: Befrieren af den af Sarband bortrøvede Hyrdinde“, en heroisk Pantomime i 2 Akter, og „Trylle-Rosen, eller: Harlekin som Grenader“, der var komponeret af Frantz Kuhn; Musikken skyldtes i dette sidste Tilfælde ikke Lehmann, men Kapelmusikus P. L. Keck.

Familien Lehmann var en Kunstmagerfamilie, der navnlig havde holdt til i Skandinavien. Faderen til de to nævnte Brødre, Carl Lehmann, havde i Slutningen af det attende Aarhundrede i Rostock lært at kende en Dorothea Egestorff, der omkring 1776 var født i Hannover. Sammen med sin Familie var hun i Halvfemserne kommen til København, hvor den ene af hendes Brødre, Johan Heinrich Egestorff, var en af de første fremmede Gøglere, der produ-

cerede sig paa Dyrehavsbakken. Carl Lehmann var Musikus og Vokspousserer, havde ligeledes i Halvfemserne vist Vokskabinet og Marionetteater i Danmark og Norge, og syslede senere med Fyrværkerier og Luftmaskiner. I Tiden ved Københavns Ildebrand var han bleven gift med Dorothea Egestorff, og de fik tre Sønner Carl, Andreas og Christian; efter Mandens Død fortsatte hun det omrejsende Liv efter en Tid lang, navnlig sammen med Lustre, at have vist „Luftjagter“ her; drog derpaa til Sverig, hvor hun anden Gang ægtede en Joseph Legard eller Légat, der rejste med Marionetter. Sønnerne oplærtes i Musik og Maleri, navnlig Carl og Christian blev dygtige Portrætmalere. Carl giftede sig med en Pige fra Bergen og bosatte sig i Sverig, Christian, der skal have gaaet paa Malerakademiet i Stockholm, ægtede James Prices Datter Hanne Sophie.

Efter den sidste Casortiforestilling i Oktober 1819 tog Selskabet atter fat fjorten Dage senere og holdt ud lige til anden Juledag. Det er øjensynligt, at Niveauet de nærmest følgende Aar sænkedes, ikke blot med Hensyn til Pantomimegenren, i hvilken næppe nogen af de nye kom paa Højde med de gamle ærværdige, men ogsaa i andre Henseender var Selskabet i disse Aar gaaet nogle Trin ned paa Kunstens Rangstige. I Maj 1820 viste saaledes en Leipziger-Mekanikus *Thieme* sit mekaniske Kunst- og Metamorfoseteater fra Morskabsteatrets Scene, og opførte bl. a. et Ridderskuespil i 3 Akter „Hertug Carl af Brabant“ og en Skydekoration, der fore-

stillede „Fyrst Blüchers Forklarelse“. Det varede dog kun kort, og Thieme fortrak derefter til Bakken. Samme Aar havde Selskabet indrettet sig en Filial paa Vesterbro Nr. 68, hvor man Dagen igennem viste Vokskabinet og Prospekt af Slaget ved Leipzig; dette Vokskabinet var vistnok Mad. Legats. Vel stod endnu det Kuhnske Selskab inde med Førstepladsen i det københavnske Forlystelsesliv, men det manglede alligevel i disse Aar det Plus, der maatte til, for at ingen anden skulde gøre det Pladsen stridig. Ligevægten var derfor først atter oprettet, da Selskabet til Aabningsforestillingen 1821, den 16. Maj, kunde meddele, at det paany havde forenet sig med den Casortiske Familie. Casorti og Pettolettierne havde Ord for stadig at kunne finde paa noget nyt og at kunne bringe det frem med Elegance; dertil besad de Evne til med Sikkerhed at kunne træffe Publikums Smag. Denne samme Evne havde været gamle James Prices Lykkestjerne, og den viste sig senere at være gaet i Arv til Sønnerne, der imidlertid endnu ikke var gamle nok til at staa paa egne Ben. Efter at Familien Lehmann var forsvunden fra Skuepladsen (den drog til Rusland) og Pettolettierne traadt i Stedet, kom Forestillingerne hurtigt i deres gamle Gænge, og Tilskuerpladsen befolkedes atter tæt. Navnlig de teatraliske Fyrværkerier synes paa denne Tid at have naaet et Højdepunkt og at have hørt med til Forestillingerne som en uafviselig Nødvendighed. Winther var en hel Mester i at forfærdige saadanne Fyrværksstykker, og Mad. Frechon dansede paa Line

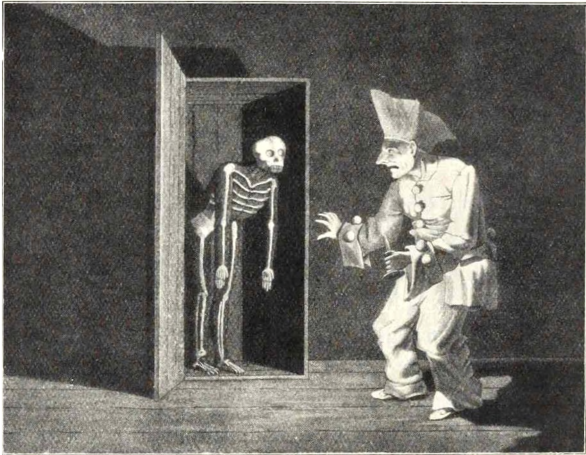
med en brændende Sol i hver Haand og en Ildhjelm paa Hovedet. Senere hen i Tiden optraadte Artisterne ogsaa med Fyrværkeri paa Læggene og andre Steder af Legemet, og at det ikke altid var en ganske ufarlig Sag, bar den yngre James Price Vidne om, idet han, saa længe han levede, havde ubehagelige Minder om disse Kunster i Form af Brandar paa Ryggen og Benene. Netop paa sin Bryllupsdag blev han forbrændt om Aftenen under sin Dans paa Linen, men bed Smerten i sig.

Om Giuseppe Casorti efter sin Tilbagekomst til Danmark holdt sit Løfte til Publikum om atter at vise sig i sin gamle Rolle, er tvivlsomt; sandsynligvis har han nu været for affældig til at give sig i Kast med de kaade Pjerrotløjer. I *Johan Frederik Winther* havde han faaet en Efterfølger, der med Troskab og Korrekthed traadte i sin Forgængers Fodspor, skønt han havde sine særegne Ejendommeligheder; Winthers Pjerrotfigur var stor og ubehjælpelig, og der laa noget virkelig komisk i hans uendelig lange Skridt og kantede Bevægelser. — Uvirkelig var Casorti dog ikke i disse sine sidste Leveaar; i Slutningen af 1821 tænkte han paa fra Udlandet at indbyde et Selskab af Linedansere, sætte sig i Spidsen for det og give Forestillinger i Hovedstaden. Dette Konkurrenceforetagende, der vilde have været ødelæggende for Morskabsteatret, fik Frantz Kuhn og hans Hustru med Held forpurret, og for yderligere at sikre sin Eksistens begærede Kuhn ved samme Lejlighed Borgerskab i København for i denne Hen-

seende at faa et Fortrin fremfor Casorti. Imidlertid — da Venskab og Uenighed mellem Teaterfolk og Artister som bekendt blusser hurtigt op, men lige saa hurtigt brænder ud igen, tør man antage, at Casorti, inden han sagde denne Verdens Publikum sit sidste Farvel, endnu med Raad og Daad har støttet sin gamle Scene, hvor han i mange Aar havde nydt Hovedparten af Indtægterne og Æren. Han henlevede sine sidste Dage i et lille Hus paa Vesterbro ikke langt fra Teatret sammen med sin Hustru Antonetta eller Antonina Casorti, født Damato, som han havde ægtet i sin Ungdom (18. Maj 1776) og trolig samlevet med. I 1824 gjorde Ægtefællerne deres Testamente, og Casorti viste sig ved denne Lejlighed at have elleve Broderbørn; i det hele synes Familien Casorti at have været mangfoldig som Sandet ved Havets Bred. Den 28. Februar 1826 døde Giuseppe Casorti, en Time efter at hans Slægtning Rosalia Vidali havde lukket sine Øjne for bestandig.

Det fortælles, at Casorti uden for Teatret var en tungsindig og indesluttet Natur, men om Udsagnet bør staa til Troende, er tvivlsomt. Anekdoten om Lægen, som uden at kende Casorti tilraadede ham at gaa i Morskabsteatret og se Pjerrot for at blive sit Tungsind og slette Humør kvit, er bekendt nok, men heraf tør man næppe slutte, at Casorti som Privatmand var Melankoliker; det synes at være et Vandresagn, der ogsaa er tillagt andre store Navne inden for det komiske Omraade. Historien er allerede fortalt om en bekendt parisisk Harlekin, der le-

vede i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede, ligesom Tivolis Pjerrot Volkersen arvede den efter sit Forbillede Casorti. Afdøde Carl Price har gengivet den samme Anekdote med den Forandring, at den gode Raadgiver var Frederik den Sjette, som en Morgen-

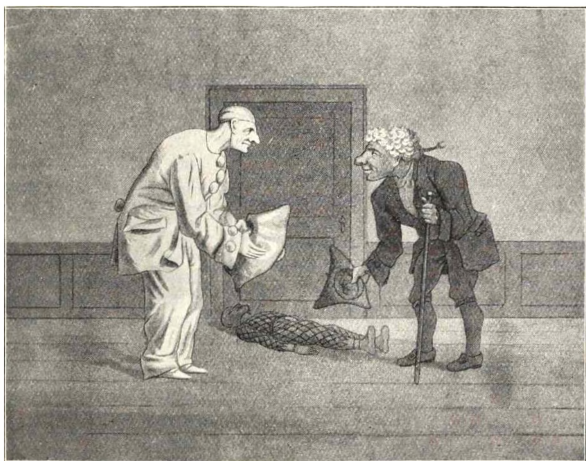
HARLEKIN SKELET

(Efter Kobberstik af S. H. Petersen)

stund mødte den pæne gamle Herre i Frederiksberg Have og ikke kendte Pjerrot i de civile Klæder. Men ogsaa i denne Form er Historien mere tiltalende end troværdig.

Forinden vi forlader Casorti, maa et Par Ord om Pantomimen i Almindelighed og hans Forfatterskab i saa Henseende være paa sin Plads. Det er unødvendigt her at komme ind paa nogen længere Redegørelse for Udviklingen af Commedia dell'arte, hvor-

fra den italienske Pantomime stammer. Der er skrevet adskillige Afhandlinger over dette interessante Æmne, paa Dansk bl. a. af S. Meisling og Sophus Schandorph. At Kunstkomedien er en direkte Afføding af de romerske Maskespil og Atellaner, var i

HARLEKIN DØD
(Efter Kobberstik af S. H. Petersen)

det 18. Aarhundrede en almindelig Antagelse, men allerede Meisling hævder, som det synes med Rette, at den i hvert Fald umiddelbart skylder Karnevalsløjjerne sin Oprindelse. Forskellen mellem Kunstkomedien og den italienske Pantomime ligger deri, at de optrædende i den første Kunststart betjener sig af Talen som Meddelelsesmiddel til Publikum, i den sidste derimod udelukkende af mimiske Bevægelser, stumt Spil, men til dem begge er Improvisationens Kunst

nøje knyttet. I den egentlige gamle Commedia dell' arte bestaar den hele Tekst i et kort Udkast, et Kanevas, opslaaet i Kulissen, der knapt og fyndigt angiver de enkelte Situationer, som Skuespilleren saa selv maa udfylde, og ligeledes i Pantomimen

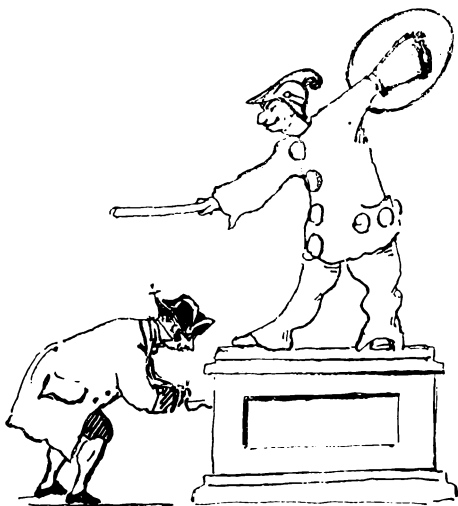

PANTOMIMEOPTRIN

(Efter Haandtegnning af Korpslæge C. A. Hagen)

formes de mimiske Optrin over et løst udarbejdet Program. Nu og da er det nødvendigt at indlægge en Replik i Pantomimen, der da enten udsiges med Ord eller vises i Transparent eller paa Plakater. Ligheden mellem Kunstkomedien og den italienske Pantomime bestaar endvidere deri, at de begge har faste, altid ens klædte Masker, hvis Karakter og indbyrdes Forhold en Gang for alle er bestemt. I Pantomimen er *Kassander* eller *Pantolon* Husherren og svarer til Holbergs *Jeronimus*, *Kolumbine* (*Leonora*) er Pan-

talons Datter eller Myndling og *Pjerrot* (Arv) er i Tjeneste hos ham. *Harlekin*, der mest minder om Henrik hos Holberg, er Kolumbines lykkelige Elsker, og deres Forening er det, som Handlingen gaar ud paa. Ligeledes optræder, navnlig senere, en

PJERROT SOM STATUE
(Efter Haandtegnning af C. A. Hagen)

Laps og uheldig Frier, *Petitmaitre*, og endelig til-sættes der i Pantomimen Troldmænd, Medici og Djævle efter Behov. Af disse almindeligst forekom-mende Karakterer, der for største Delen stammer fra Commedia dell'arte og genfindes som Lystspil-figurer hos Molière og Holberg, er Pantalon og Har-lekin de oprindeligste. Pantalon, som i Kunstkome-

dien optræder i en venetiansk Købmands Lignelse med rød Slobrok (zimarra), viste sig paa Morskabs-teatret i ældre borgerlig Dragt, dog synes han endnu ved 1820 at have baaret rød Maske og Fip-skæg. Harlekin er sort i Ansigtet og med spraglede

PETITMAÎTRE

(Efter Haandtegning af C. A. Hagen)

Klæder; i Stedet for Kaarde bærer han en Briks, der undertiden faar Trolddomskraft, og saaledes optraadte han ogsaa i den Casortiske Pantomime. Pjerrotfiguren er yngre end disse to; den er opstaaet i Slutningen af det syttende Aarhundrede, men har meget tilfælles med Maskekomediens gamle Tjenerfigur Pedrolino. Iøvrigt kender enhver Dansk af Selvsyn den italienske Pantomime, der endnu lever midt iblandt os.

Af de vedføjede Afbildninger tilhører tre en senere Tid, men stammer fra et Medlem af Pricefamilien.

Naar man herhjemme kalder Pantomimen den Casortiske, betyder det kun, at disse stilægte Harlekinader bragtes til Danmark af det italienske Selskab, og at Giuseppe Casorti befæstede deres Position i Landet; intet andet Sted skal den italienske Pantomime være bevaret i en saa oprindelig Skikkelse, skønt Udførelsen paa Tivoli efter afdøde Carl Prices Udsagn nu kun fjernt minder om, hvad der i sin Tid fremførtes paa Morskabsteatret. Derimod er der ingen Vished for, at *Giuseppe* Casorti selv har tilrettelagt dem, og givet er det, at Sujetterne ikke er hans egen Opfindelse. Ideer og Motiver genfindes i „Théâtre italien“, hvor den fransk-italienske Harlekinsfremstiller Evarista Gherardi († 1700) har samlet de Maskekomedier, som hans Trup opførte paa sit faste Teater i Paris, og samtidig har han udfyldt de oprindelige Kanevas med en fortløbende Dialog. Om Casorti just har benyttet den trykte Bog, tør ikke siges; de forekommende Situationer kan have været almindelig anvendt af de italienske Trupper. Det ligger iøvrigt i Kunstkomediens og Pantomimens hele Natur med dens faste Masker og løst sammenknyttede Tema, at Enkelthederne uden større Vanskelighed lader sig sammenarbejde under nye Former. Hvad angaar de ni Pantomimer, som det italienske Selskab i Begyndelsen af Aarhundredet bragte med sig (se Side 39 f.), og som i langt højere Grad end de senere vandt Indgang hos Publikum, saa er det

muligt, at Arrangementet for nogle Vedkommende skyldes Giuseppe Casorti, men sikkert er det ikke. Den norske Forfatterinde C. B. Dunker (1780-1866), der interesserede sig meget for Teaterforhold og lærte Pantomimerne at kende under det italienske Selskabs Ophold i Kristiania,*) fortæller, at „Harlekin sin Herres Hustyv“, „Harlekin Statue“ og „Harlekin Skelet“ saavel som flere andre skyldes Casorti. Men hvilken Casorti det var, angives ikke. Bearbejdelsen af Pantomimerne tør her med lige stor Ret tilskrives Pasqual Casorti, Italienertruppens Overhoved, som Sønnen Giuseppe. Iøvrigt knyttes Navnet Casorti ikke til disse oprindelige Pantomimer i Datiden, men vel senere, da det havde faaet god Klang i Hovedstadens Publikum.

Derimod findes nedenfor opregnet en halv Snes Pantomimer, der alle er fremførte paa et Tidspunkt, da der ikke kan være Tale om nogen anden Casorti end Giuseppe. Listen kan muligvis suppleres. Af disse holdt „Hjortejagten, eller: Harlekin Informator“ sig langt ned i Tiden jævnsides med adskillige af de ni. Enkelte af dem er dog næppe meget forskellige fra et Par af de gamle, og Harlekinadens Ejendommelighed er i andre helt eller delvis fraveget. Saaledes holder „Don Juan“ sig nogenlunde til Lorenzo da Pontes Operatekst, blot i stærkt forkortet Form og med nogle Afvigelser hist og her. Zerlina (der i Pantomimen hedder Rosalba) drukner

*) I Norge opførte Selskabet yderligere et Par Pantomimer, der dog muligvis overvejende har været Balletdivertissementer. Disse synes ikke at være givet her, medens flere af de ni fra Hofteatret er opført i Kristiania.

sig, og i Gæstebudsscenen er der indlagt en spansk Bolero med Akkompagnement af Kastagnetter og en fransk Arie. Don Juans Tjener Leporello er bleven til Pulcinella (spillet af Casorti), der gør adskilligt flere Løjer, og Handlingen er desaarsag henlagt til Neapel i Stedet for Sevilla; af Maskefigurer forekommer ellers ingen. — I „Olympen“ er vi endnu fjernere fra den italienske Pantomime. Her er benyttet Sagnet om Amor, der flyver den døende Psyke til Hjælp. Venus stiger ned i lyse Skyer og hæver dem begge op til Olympen. Skyerne, der nu dækker Scenen, fordeler sig og Tilskuerne ser Olympen med Jupiter og alle Guderne; derpaa kommer Venus op fra Jorden med de to elskende, som forenes for Jupiters Trone. At Cocchi har haft den væsentligste Andel i denne Pantomime, der ligesom „Don Juan“ udtrykkelig tillægges Casorti, er utvivlsomt. Iøvrigt fremtrylledes der i „Olympen“ med smaa Midler et Sceneri af fortræffelig Virkning, og Pantomimen nød den Ære at blive anmeldt af Prof. L. Kruse i hans Tidsskrift „Theatret“. Ogsaa Militærpantomimerne, der lagde an paa den rent ydre Effekt, synes repræsenteret blandt de her omhandlede.

Allerede Samtiden var klar over, at største Parten af Pantomimernes Indhold ikke var originalt, at baade Casortis for en Del var tilskaaret over ældre italienske Forbilleder og at de, der senere fremkom paa Morskabsteatret, ofte var et Kompositum af Motiver og Situationer, laante fra de Casortiske. Morskabsteatret

maatte imidlertid stadig have nye Pantomimer, thi den lille Samling af de oprindelige blev hurtigt gennemspillet. Hvert Aar begyndte man forfra med det gamle Repertoire, og først efter at dette var frisket op, kom Nyhederne. Da Casorti faldt fra, maatte Pettolettierne og Kuhn, allerede fra Begyndelsen af Tyverne, jævnlig finde paa nye Omstillinger af det ældre Materiale eller stoppe andre Æmner ind i de gamle Rammer; undertiden gik man dog bort fra de faste Masker, men jo længer man kom væk fra den italienske Oprindelighed, jo svagere synes Pantomimerne at være blevne. Et virkelig morsomt Paafund kom dog frem i „De forstilte Krøblinger, eller: Pjerrot og hans Familie“, der første Gang opførtes den 31. Juli 1823. Det er altsaa ikke rigtigt, naar Davidsen fortæller, at den komponeredes i det Øjemed at danne en Ramme om Fyrrernes opvoksende Price-slægt, thi denne havde endnu ikke set Dagens Lys, da Pantomimen fremkom. Langt senere angives den at være af Casorti. —

I England havde Harlekinaden udviklet sig paa en saadan Maade, at den stærkt afveg fra den italienske. Ogsaa den engelske Pantomimegenre fik det danske Publikum, som det senere skal ses, rig Lejlighed til at stifte Bekendtskab med. De herhjemme opførte Pantomimer af denne Art skyldte (ligesom de Casortiske) for en væsentlig Del ældre Originaler deres Indhold, og i den bekendteste af dem, „Guld-nøglen, eller: Trylleriets Magt“, fandtes Motiver baade fra „Harlekin Skelet“ og „Pjerrot Bombar-

deer“ — formodentlig fordi den var bygget over de samme Forbilleder.

Pantomimer, som antagelig skyldes Giuseppe Casorti.

(Med Angivelse af Tidspunktet for den første Opførelse.)

Paa Hofteatret:

Marts 1803: Pjerrot Barnepige, eller: Harlekin Barber efter Moden.

Paa Hanne Kuhns Sommerteater:

Oktbr. 1812: Harlekin Formand for Tærskerne, beskyttet ved den triumferende Amor, Trylle-Pant. i 2 Akter („hvori den Scene med Pjerrots lille Barn fremstilles“).

April 1813: Harlekin, som bestjæler sin Herre, eller: Det fortryllede Træ (samme som: Harlekin sin Herres Hustyv?).

Maj 1814: Harlekin som Edelmand for et Øjeblik, eller: Den forheksede Maler.

Juli 1816: Hjortejagten, eller: Harlekin Informator, komisk Pant. i 2 Akter.

Paa Morskabsteatret:

Aug. 1817: Harlekens Grav, eller: Det fortryllede (magiske) Spejl, Pant. i 2 Akter (samme som: Le Musoleo d'Arlequin?).

Oktbr. 1817: De fire Troldkvinder i Uenighed, eller: Harlekin som engelsk Dogge af Forliebelse, Pant. i 2 Akter.

Aug. 1818: Don Juan, eller: Sten-Gæstebudet, Pant. i 2 Akter med Maskineri, uddraget af den italienske Original af Casorti, med 9 Dekorationer, Musikken af C. Pettoletti, Finalen af Gluck.

Novbr. 1818: Den befriede Psyke, eller: Olympen, Pant. af Casorti, Musikken af Pettoletti, Dekorationer og Grupper af Cocchi.

- Aug. 1819: Tryllegrotten, eller: Rytteriet til Fods, som forfølger Harlekin, af Casorti, Musikken af Pettoletti.
- Sept. 1819: Den fra Krigen tilbagekomne Søn, eller: Røveroptøget, Musikken af Carlo Pettoletti.
- [Juli 1823: De forstilte Krøblinger, eller: Pjerrot og hans Familie, komisk Pant. i 1 Akt.]

Vi vender atter tilbage til Morskabsteatret i Aarene efter 1820. — Tilskuerne samledes sædvanligvis i god Tid paa Pladsen foran Teatret og fordrev Ventetiden med at se indenfor i Konditorbutikken. Naar Klokken ringede, begyndte Forestillingen:

Klokken nu lyder,
Ja det betyder,
At vi skal se det herlige Spil.

Og saa strømmede Folk ind i Teatret. Ogsaa i Mellemakten opholdt man sig paa Forpladsen. Undertiden var Publikum ret nærgaaende mod Selskabet, og havde for Vane under Forestillingerne at aflægge Kunstnerne Besøg mellem Kulisserne. Til at begynde med bad man sig lempelig forskaaet for disse Visitter og holdt Tilgangen til Scenen lukket, men da det ikke hjalp, underrettede man høfligst Publikum om ikke at tage det ilde op, at man viste disse altfor stærkt interesserede Vintervejen. Efter som Selskabets Anseelse steg, kastede man særlig sin Kærlighed paa de mere fornemme Dele af Publikum. Man ser paa foranstaaende Stik af Morskabsteatret to Stakitporte. De var indrettede, for at de Herskaber, der ankom til Vogns, kunde køre op for Teatret, ind ad den ene og ud ad den anden. Fra

Tilskuerne paa første Plads var der jævnlig indløbet Klager over Uordener og Støj paa Galleriet. Mellem Parterre og Galleri var der nemlig et højt Brystværn, og Børn, der anbragtes bag dette, kunde ikke se Forestillingen uden at krybe op, ligesom Ungdommen paa andre Maader lavede Spektakler, der foruroligede det øvrige Publikum. Selskabet fandt derfor paa at sætte Prisen for Galleribilletter i Vejret for at formindske Tilgangen, men da Spektaklerne blev ved, sløjfede man helt Galleriet og indvandt derved Rum til en Udvidelse af første Plads. Dette skete i Foraaret 1823, og der vaagedes siden over, at ingen uanstændig klædt Person fik tilstedt Adgang til anden Plads. Denne Plads kostede i 1844, umiddelbart før Teatret blev revet ned, 24 Sk., der altsaa var den ringeste Sum, man kunde nyde Morskabsteatrets Glæder for; første Pladsloge, der var det fineste, kostede fem Mark. Resten var Tremarks-Pladser.

I Efteraaret 1823 gjorde Selskabet atter en Runde i de danske Købstæder og fortsatte ned i Slesvig og Holsten; næste Foraar var man naaet til Hamborg, og Kuhn foretrak derfor at forfølge sin Succes og lade København hvile ud i 1824, for at Interessen for Selskabet kunde vokse sig stærk, til det kom igen. Morskabsteatret stod imidlertid ikke tomt, men det var en fremmed, en „Professor v. Linsky“, der dette Aar svang Sceptret over Stadens populære Forlystelsessted. *Louis Linsky* og hans Søn viste der et *malerisk mekanisk Teater*, som oven i Købet skulde være Hovedstadens Publikum fordelagtig bekendt fra

en fjern Periode; det skulde nemlig være det samme, hvormed to Franskmænd Pierre og Gabrielle allerede i 1795 havde gjort stor Lykke i København. Linskys Teater var temmelig stort, og han bad udtrykkelig Publikum om ikke at forveksle hans Forestillinger med de sædvanlige optiske Fremvisninger. Hans Teater var en Art Kombination af Maleri og Mekanik, og præsterede navnlig Udsigter over europæiske Storbyer og Landskaber, Krigsbegivenheder o. lign.; han forsmaaede heller ikke Temaet Napoleon, der i Datiden ved alle den Slags Forestillinger havde en uhyre Tiltrækning. Mellem Akterne gav Sønnen, „Fysikeren v. Linsky junr.“, Behændighedskunster og Tryllerier.

Den gamle Linsky gjorde lige saa mægtig Lykke med sit Teater hos Publikum i Almindelighed, som Fysikeren gjorde det hos Damerne i Særdeleshed — først ved Juletider fandt man Tidspunktet modent til at slutte af og lukke Teatret. Ved de sidste Forestillinger vistes en Illusion fra Frederiksberg Have med Udsigt over Slottet og Kanalerne. Folk spadserede rundt i Gangene, Svanerne brystede sig paa Vandet, og Sjette Frederik sad til Rors i Baaden, omgivet af sin høje Familie og med et talrigt Følge, lige saa grangiveligt som man saa det i Virkeligheden en Sommersøndags Eftermiddag; Linsky garanterede for, at Tilskuerne meget let vilde genkende Hans Majestæt ved „den udmærkede Lighed“. Om dette nationale Illusionsmaleri blot var et Udslag af Foreviserens Forretningssans, eller det skulde tilkendegive

hans Tilfredshed over at have faaet en dansk Svi-
gerdatter, faar staa hen. Men sikkert er det, at Sønnen,
der ogsaa hed Louis, forinden han forlod Staden,
hjemførte en københavnsk attenaarig Borgerjomfru
som sin Brud. Hun var Steddatter af Kommerceraad
A. G. Lund paa Vesterbro, og Brylluppet stod i Marts
1825 i Huset hos den frederiksbergske Sognepræst.
Læsere med Tilbøjelighed for Romantik vil kunne
slaa efter hos Davidsen og se, hvorledes hun trods
Forældrenes Modstand slap ud gennem et Vindue i
sit Værelse for Dagen efter til deres store Sorg at
lade sig vie til sin udkaarne; faa Aar senere blev
hun dræbt ved et Vaadeskud, hvad der tog saa stærkt
paa den dybtsørgende Ægtemand, at han kort efter
gik i Graven. — Paalideligheden i denne Beretning
er en Sag for sig. Forældrene var i hvert Fald ikke
mere standhaftige i deres Modstand, end at Bru-
deparret paa Vielsesdagen kunde møde med deres
Samtykke, og at Brudens Stedfader sammen med
gamle Giuseppe Casorti kunde agere Forlover.

Efter dette Interregnum tog det Kuhnske Selskab
atter sin Skueplads i Besiddelse og indledede Kam-
pagnen i April Maaned 1825 med „Harlekin meka-
nisk Statue“ og „Pjerrot og hans Familie“. Det var
i den senere Tid bleven almindeligt, at man paa en
og samme Aften gav to Pantomimer, hvor da en af
de ældre gik først, den nyere til Slutning. Selskabet
havde fra sin Kunstrejse hjembragt Nyheder paa det
artistiske Omraade, der i høj Grad tiltalte det hjem-
lige Publikum, bl. a. den saakaldte *røde Flamme*,

der nylig var opfunden i England og skulde have en engelsk Mimiker, *Joseph L. Lewin*, til Ophavsmand. I Slutningstableuet af „Moskovs Brand, eller: Napoleons Retirade fra Rusland“, en stor Militærpantomime med Marscher, Fægtninger og Nationaldansen, der fremkom i Maj 1825, saa man første Gang anvendt denne fra Tivolipantomimerne bekendte bengalske Belysning. Det var dog foreløbig kun i saadanne Pantomimer, hvor Effekten passede, at den bragtes til Anvendelse. Blandt de andre nye Pantomimer, der fremkom i 1825-26, var ogsaa „Guld-nøglen, eller: Trylleriets Magt“, hvis Titel og Motiv var laant fra den nævnte engelske Mimikers Pantomime af samme Navn; det er derfor rimeligt, at Selskabet paa sin sidste Rejse har haft Lejlighed til at komme i Forbindelse med denne Mand, der tillige med sine Døtre siden kom til at spille saa indgribende en Rolle i det københavnske Forlystelseliv.

Morskabsteatrets Sæson 1825 var rig paa Indhold, ikke alene nyt Stof, men ogsaa nye Artister. Den lille seksaarige *Jomfru Josephine Winther*, en Datter af Fr. Winther i hans andet Ægteskab med Barbara d'Amore, viste sig dette Aar første Gang paa Linen og vandt straks alles Hjerter. Et andet nyt Medlem af Selskabet var *Philip Ledet*, der for første Gang i Oktober 1825 dansede en „Pas de Telegraphe“ i den Kuhnske Pantomime „Pjerrot og Harlekin paa Rejse, eller: Den forstyrrede Maskerade“. Ledet, der var kommet her til Byen med et Stockholmsk Danserselskab, optraadte i 1819 paa det kgl. Teater

og var, som Overskou siger, en god lavkomisk Danser, der gjorde sine Løjer med Smag. — For første Gang siden gamle James Prices Dage, lod det sig gøre i 1825-26 uden Afbrydelse at spille fra det ene Aar over i det andet, uden noget Vinterophold; vel spillede der i den barske Vintertid ikke saa hyppigt, men der blev dog jævnlig givet Forestilling en Gang om Ugen. Og ikke blot dette Aar, men ogsaa det følgende, saaledes at der uafbrudt, Vinter og Sommer, gaves Forestillinger paa Morskabsteatret fra April 1825 til Novbr. 1827. I Sommeren 1826 blev Konkurrencen skrap, idet *Brødrene Foureaux* med deres Beriderselskab, der var et af Datidens bedste, aflagde deres første Besøg i den danske Hovedstad, hvor de ogsaa siden søgte hen, og i lange Tider bevaredes i venligt Minde. I Juli 1826 opslog Brødrene deres Circus gymnasticus paa en Reberbane paa Vesterbro Nr. 67; Selskabet talte 26 Personer (hvori blandt den bekendte *Mancini*) og havde 37 afrettede Heste; der opførtes pragtfulde Pantomimer, bl. a. „Fra Diavolo“, og præsteredes tillige paa Linedansens Omraade fortræffelige Ting. Det Kuhnske Selskab havde nogen Tid i Forvejen fremført en tredobbelt Linedans, hvor Carl, James og Isabella Price dansede Pas de trois paa tre parallelle Liner; dette Kunststykke vistes ogsaa hos Foureaux, der paastod selv at have opfundet det og præsenteret det første Gang for det parisiske Publikum. I det hele var det Kuhnske Selskab i den nærmeste Tid efter Casortis Afgang ikke synderlig originalt, men røvede Ideerne

til nye Kunststykker, hvor det kunde komme afsted dermed.

En anden Kunstmager, der paa dette Tidspunkt interesserede København, var „Indianeren“ *Mooty Madua Samme* fra Madras, der gav et „indiansk Akademi“ til Bedste, med Stokkemarsch, Knivkunster o. lign.; det er denne „Indianer“, der sigtes til i Arnesens „Intriguen ved Moerskabsteatret“. Denne indiske Fakir optraadte i 1826 først paa Morskabsteatret, men fik siden Hofteatret overladt til tre Forestillinger; han medførte som Impresario en *André Magni*, som vi senere vil komme til at stifte nærmere Bekendtskab med. Inderen kom Aaret efter til Stockholm, hvor han døbttes og indgik Ægteskab med en svensk Pige. — For at udfylde det Hul, han havde efterladt i Morskabsteatrets Repertoire, knyttede Selskabet til sig den saakaldte Tyrolerherkules *Carl Rappo* fra Innsbruch, der ogsaa siden vandt Lavrbær baade i Udlandet og herhjemme. Den danske Hovedstad synes i det nittende Aarhundredes første Halvdel at have været et sandt Eldorado for mere fremragende, fremmede Artister og at have øvet samme Tiltrækning paa dem, som de selv gjorde paa det københavnske Publikum; atter og atter vendte de tilbage. Rappo efterlignede med Færdighed Inderen, og ligesom denne jonglerede han med store Jernkugler.

Efter Casortis Død fulgte Mad. Kuhn snart denne sin gamle Medarbejder til bedre Egne. I Begyndelsen af 1825 begyndte Hanne Kuhn at skranke og

den 15. August 1826 døde hun i sit 55. Aar. Den stræbsomme og stille Kone var almindelig agtet og afholdt. Morskabsteatret, som i hende — sammen med Casorti — havde haft en energisk Ledelse, der med fast Haand holdt sammen paa Selskabets uensartede og varmlodige Elementer, begyndte nu kendelig at indtræde i Splittelsens og Ufordragelighedens Tegn. Frantz Kuhn var, efter hvad man mindes i Pricefamilien, en retsindig og godlidende Mand, men en haard Hund paa visse Omraader. Saaledes fortælles det, at han, naar de unge Pricer ved Prøverne skulde opøves i at slaa en fortløbende Række Saltomortaler, lagde en rund Stok paa Gulvet, for at de kunde følge den lige Linje; var de blot en eneste Gang kommet til at røre Stokken, naar de med Hænderne satte af paa Gulvet, vilde den være rullet ud, og de unge Artister ufravigelig have brækket Armen. Dog — saadan var vel Livet i disse Kredse. Som Selskabets Leder synes Kuhn imidlertid ikke at have været den rette Mand. Allerede i Slutningen af 1826 var det Pettolettiernes Hensigt at trække sig ud af Selskabet, og Aaret efter skete det afgørende Brud.

Den 1. August 1827 opsagdes Interessentskabskontrakten mellem den Kuhn-Priceske Familie paa den ene Side og Familierne Pettoletti og Winther paa den anden; Pettolettierne trak deres Andele ud af Foretagendet, og den mest fremragende af dem, Philippo, nedsatte sig Aaret efter paa Nørrebro som Teaterentreprenør og Konkurrent til Kuhn. Største

Parten af Selskabets andre Bestanddele sluttede sig paany sammen, og da der under de forhaandenværende Omstændigheder ikke var nogen Udsigt til med Held at kunne producere sig her i Staden, fik Kuhn i Efteraaret 1827 udvirket en Bevilling til i seks Maaneder at give Forestillinger i samtlige Købstæder i Danmark. Selskabets Rejseliv, der havde været standset for en kort Stund, fortsattes atter. Man holdt til i Jylland, og fra Begyndelsen af det følgende Aar til hen mod Slutningen af Marts spillede der paa Teatret i Aalborg til almindelig Tilfredshed. Direktionen for det dramatiske Selskab i denne By anbefalede ved Afrejsen Kuhn — „dette dannede Selskab“ — til enhvers Velvilje. Ved Bevillingens Udløb var Teatret paa Vesterbro, der efter Pettolettis Opbrud var raseret for Dekorationer og andet lignende nødvendigt Tilbehør, endnu ikke bragt i brugbar Stand, og først hen i August Maaned, da den gode Tid allerede var forbi, var atter alting bragt i saadan Orden, at der kunde være Tale om en Genaabning. Det var Mening, at *Lehmanns Menageri*, der siden blev en af Stadens Seværdigheder, skulde have været fremvist for det københavnske Publikum paa Morskabsteatret allerede da, men det skete ikke. Menageriet bestod baade af firføddede Dyr, Fugle og Amfibier, men da det husede vilde Rovdyr, mente Magistraten at burde sætte sig imod Fremvisningen af Frygt for den Fare, der var forbunden dermed; senere blev disse Dyr udskilte, og Forbudet hævet. Dette Menageri havde sin ejendom-

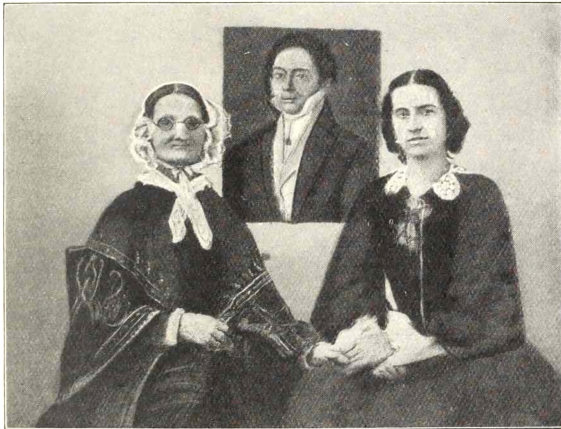
melige Historie, der er lang og indviklet, men ikke uden en vis Interesse.

I de første Aartier af Aarhundredet sad i Paris en *Jean Julien Dennebecq* med sin meget unge Hustru. Manden var Gibser, og Ægteparrets Kaar var smaa, saa Konen maatte lægge sig efter Jordemoderkunsten, for at de kunde opholde Livet. De fandt da paa, sammen med Mandens Broder, at forfærdige et Vokskabinet, som de solgte, og tjente en Del Penge. Siden havde Brødrene Dennebecq erhvervet sig et Metamorfoseteater, som de foreviste i Jægersborg Dyrehave 1820; og efter Kildetidens Udløb gjorde det stor Lykke paa Vesterbro. Konen var imidlertid ikke her i Byen den Gang, men opererede paa egen Haand i Rusland med Forevisning af et Menageri. Paa dette Tidspunkt synes Forholdet mellem Ægtefællerne at have været godt, men senere, da hun fik Nys om, at hendes Mand samlevede med en af deres forhenværende Tjenestepiger, slog hun Haanden af ham, krævede Skilsmisse og nægtede at udlevere ham Menageriet, saaledes som han forlangte. I Begyndelsen af Tyverne kom Familien Lehmann til Rusland, traf der 1823 Catharine Dennebecq, og mellem hende og Andreas Lehmann opstod et intimt Forhold, der begunstigedes ved Rygtet om, at Dennebecq var død. Hun sluttede sig til Brødrene Lehmanns Linedanserselskab, og Menageriet, som hun og Andreas forestod, og som oprindelig ikke havde været synderlig righoldigt, udvidedes ved gentagne Køb af Dyr i London (som det synes for omtrent

1300 P. St.), saa det tilsidst opnaaede ligefrem Navnkundighed. I lange Tider havde man ikke set saa vel forsynet et Menageri; det indeholdt endogsaa en Hvalros, et Dyr, der aldrig før skulde være set levende i Europa. I 1829, da Lehmann foreviste Menageriet baade paa Vesterbro og i Dyrehaven, var Mad. Dennebecq med ham, og gik almindeligvis for hans Kone; Manden var den Gang ikke her i Byen. — Imidlertid døde Mad. Dennebecq ret pludselig i St. Petersborg i Begyndelsen af 1831, og i Slutningen af Aaret kom Andreas Lehmann tilbage og averterede Menageriets Forevisning i København, men under Broderens Navn; straks efter indfandt Dennebecq sig, nedlagde Forbud mod hans Pas, indstævnedes Brødrene og deres Moder for Gæsteretten, idet han paastod, at Menageriet var hans retmæssige Ejendom, og fordrede, at de skulde gøre ham Rede og Rigtighed for hans Hustrus Efterladenskaber. Der paafulgte nu en Retssag, der vakte overordentlig Opsigt, ikke mindst fordi Dennebecq lod forstaa, at Lehmann havde forgivet hans Kone for at blive Eneejer af Menageriet; at dette ikke var Tilfældet, synes dog godtgjort ved den foretagne legale Obduktion, men Lehmann havde Skinnet imod sig, da han 1832 havde købt en stor Gaard paa Kongens Nytorv. Som Vidner afhørtes under Sagens Gang saa godt som alle Kunstmagere og Gøglere i København, ligesom mange andre, der stod disse Folk nær. Fru Heibergs Forældre, Traktør C. H. Pätges og Hustru, der holdt Telt paa Bakken i Kil-

detiden, vidnede ogsaa i Sagen. Ved Gæsteretsdommen, der faldt 14. Jan. 1834, frikendtes Lehmann og hans Familie, og Dommen stadfæstedes ved Højesteret den 31. Maj 1837 efter en Procedure paa seks Dage. —

Da Morskabsteatret efter Adskillelsen fra den

ISABELLA WINTHER, f. PRICE, (som gammel Kone) med sin Datter WILHELMINE; midt imellem hænger JOHAN FRED. WINTHER (Efter Fotografi)

Pettolettiske Familie genaabnedes i August 1828, havde Selskabet følgende S sammensætning: Entreprenøren selv, Frantz Kuhn, Brødrene Carl, James og Adolph Price, samt Chr. Lehmann, der tillige — hans andre Færdigheder ufortalt — var en habil Maler, og i denne sidste Egenskab havde sørget for nye Dekorationer til Teatret; hertil kom Winther, der var bleven gift tredje Gang med Anna Isabella Price, og hans tvende

Børn Josephine og Carl. Endvidere Mad. Frechon, hvis Mand efter Casortis Død og Selskabets Opløsning forgæves havde søgt at komme ind ved den kgl. Ballet, og endelig Personalet af Mad. Roats Selskab, bl. a. den saakaldte lille Pariser. Mad. Roat omfattedes paa Grund af sin Ægtefælles sørgelige Endeligt med stor Medfølelse af alle Befolkningens Kredse. Omtrent fra det samme Tidspunkt (1829) nævnes *Mesorsky* (hvis rigtige Navn skal have været Petersen) som Troldmand eller Troldkvinde i Pantomimen. Denne hjemlige Artist, der stod ensom blandt alle de fremmede Fugle, var siden i mange Aar knyttet til Pricerne.

Til Forestillingerne paa Morskabsteatret var Tilløbet som sædvanlig stort, saa meget mere som det endnu ikke var lykkedes Pettoletti at faa sit nye Teater aabnet. Navnlig gjorde en ny Pantomime „Jocko, eller: den brasilianske Abe“ stor Lykke; den var arrangeret efter Taglionis Ballet af den allerede nævnte engelske Mimiker Joseph Lewin, der samme Aar var bleven knyttet til Nørrebro's Teater, men endnu ikke var kommen her til Byen. Paa Vesterbro spillede den store Abe af James Price, der ellers i denne Tid gav Bajads' Karakter, og den mindre af Carl Winther. Af Lehmanns nye Dekorationer var navnlig en Forvandlingsdekoration, der anvendtes i denne Pantomime, fortræffelig; den fremstillede det Indre af et Skib, hvorefter hele Scenen forandredes til et Hav i Uvejrr mellem Klipper. Man saa en Baad med Mennesker arbejde sig frem gen-

nem Bølgerne og knuses; et lille Barn tumles om paa det oprørte Hav, og Aben styrter sig i Havet fra Klipperne og redder det. Ogsaa i denne Pantomime agerede Pjerrot.

Morskabsteatret fortsatte sine Forestillinger hele Efteraaret 1828 uden nogen Konkurrence fra det nye Nørrebro Teater; først i Begyndelsen af November blev man færdig til at begynde derude, og med Udgangen af samme Maaned afsluttede ogsaa det Kuhnske Selskab sine Forestillinger for denne Vinter. Den sidste Pantomime, der opførtes, var en af de ældste Casortiske, „Harlekin og Kolumbine som Slaver“, der nu som forhen i høj Grad morede Publikum, ikke mindst ved Winthers karakteristiske og lunefulde Pjerrotfigur.

I de følgende tre Aar var det en fast Regel, at det Kuhnske Selskab hvert Efteraar drog bort fra Danmark; Forholdet var jo det, at Selskabet i København ikke *kunde* spille paa Broen og ikke *maatte* i selve Byen. Men hver Sommer vendte det tilbage for at spille Komædie paa Morskabsteatret i Kirsebærtiden, som der staar i „Aprilsnarrene“. — I 1828 havde Kuhn allerede inden Teatrets Lukning sikret sig Bevilling til at give Forestillinger i Hertugdømmerne, og forinden Aarets Udløb havde Selskabet produceret sig i Flensborg, hvor det høstede udelt Anerkendelse. Turen gik dernæst til Rendsborg, Kiel og sluttede hen paa Foraaret i Slesvig By. I Kiel var Forestillingerne bleven afbrudt ved en Henstilling fra det akademiske Rektorat om ikke

at fortsætte ud over Tidspunktet for Sommerforelæsningsbegyndelse midt i Maj. — I Vinteren 1829-30 var det kun en Del af Selskabet, der drog af Sted, bl. a. Carl og James Price foruden C. Lehmann, hvorimod Kuhn og Adolph Price blev hjemme; Aaret efter, 1830-31, var ogsaa disse to med. Begge Gange gik Vejen over Danzig, hvor Selskabet i 1830 kontraherede med Direktionen for Stadens Teater og i nogen Tid gav Forestillinger i Forening med Skuespillerne, saaledes at der efter hver dramatisk Forestilling opførtes en Pantomime. Fra Danzig drog Selskabet til Rusland, der siden atter og atter blev Maalet for Pricefamiliens Rejselev. I St. Petersborg spillede der navnlig i to Terminer, som særlig var bestemt for saadanne Forlystelser, nemlig Karnevalstiden (Fastelavn) og den russiske Paaske. I Karnevalstiden var Kulden undertiden meget stærk, men til Trods herfor var der den livligste Folkevrimmel paa Isaakspladsen, der var fast Sted for Karnevalslystigheden; fra Vinterpaladset langs med Admiralitetet laa en lang Række Fjæleboder, af hvilke navnlig den Lehmann-Priceske var Genstand for Opmærksomhed; selv Czaren med sit hele Hof indfandt sig for at bivaane de fortræffeligt udførte Pantomimer og de kunstfulde „Gambader“, der præsteredes paa Linen. Forestillingerne begyndte om Middagen Kl. 1, og det kunde ske, at man paa een og samme Dag gav indtil ni Forestillinger. Af Pantomimer gik navnlig „Guldnøglen“. —

I Foraarstiden pyntedes og pudsedes der i Køben-

havn paa Morskabsteatret, for at det kunde danne en værdig Ramme om Selskabets Kunstfærdigheder, naar det atter indfandt sig. I 1829 fik Scenen saaledes ny Dekoration og blev gjort et Par Kulisser dybere, medens Tilskuerpladsen blev malet og dekoreret. Det var dog kun Vandfarve, og Folk maatte passe paa deres pæne Søndagstøj, der desuden stod Fare for at lide Overlast af Konditordrengene, som i deres Ubehændighed spildte flydende Varer og søde Sager ud derover. De arme Drengene maatte ogsaa udvise stor Paapasselighed for ikke at falde over Publikum, der navnlig paa anden Plads stod pakket som Sild i en Tønde og næppe kunde drage Aande; thi der var jævnlig solgt alt for mange Billetter, og man maatte som sagt tage sig i Agt for at komme i for nær Berøring med Væggene, der smittede af. Det var derfor en velkommen Foranstaltning, at Morskabsteatret i Foraaret 1830 undergik saadanne Forandringer og Udvidelser, at der blev bekvem Plads til 600 Tilskuere.

I Sommertiden, naar Selskabet atter vendte tilbage, hilstes det med overstrømmende Venlighed; dette „yndede Selskab, som i en Række af Aar har glædet Københavnerne“, skrev Dagen i Juli 1829, umiddelbart efter at Teatret var aabnet. Hjemkomsten fejredes som Regel ved et Par af de mest uopslidelige gamle Glanspantomimer, hvori Winther lagde nye Laurbær til de allerede vundne.

Dette Treaar indtager en fremskudt Plads i Priernes og Morskabsteatrets Historie, og navnlig den

23. Aug. 1829, da *Jomfruerne Lewin* holdt deres Indtog paa Vesterbro, staar som en Mærkedag. Joseph Lewins tre Døtre, *Rosa*, *Flora* og *Elisa*, var sammen med Faderen bleven engageret til Nørrebros Teater, men da Lewin kom paa Kant med Pettoletti, indtraadte han i det Kuhnske Selskab og trak samtidig sine Døtre bort fra Pettolettis Teater, hvor de havde henrevet Publikum til Begejstring over deres skønne Dans og gratiøse Fremtræden. Bifaldet fra Nørrebro fulgte de tre feterede Jomfruer ud paa Morskabsteatret. Uagtet det slette Vejr paa Debutaftenen blev første Plads og Loger straks ved Indgangens Aabning udsolgte, og mange maatte vende tilbage uden at kunne komme ind.

Sammen med Lewin vandt en Del af hans engelske Pantomimer Indgang paa Morskabsteatret, saaledes „Den gyldne Drøm, eller: Kassander den gerige“ (fremkommet Aug. 1829) og „Ildkongen, eller: Guld- og Sølv-Pilen“ (Maj 1830); navnlig den sidste var karakteristisk for Genren med dens mange indlagte Forvandlinger og Rigdom paa ydre Effektmidler. Ligesom i mange andre engelske Pantomimer var Ekspositionsscenerne tydeliggjorte ved enkelte Replikker; her havde Ildkongen, Sultanen og Sølvpilens Fe hver sine Verslinjer at fremsige. Uheldigvis gav Feens Fremstillerinde sin Replik med saa megen Svulst og travesterende Højtidelighed, at Publikum brast i Latter. I samme Pantomime optraadte tvende Pjerrots og tillige Marionetter, saa den blev nærmest en Karrikatur af den italienske.

De Lewinske Pantomimer, hvori Arrangøren selv, den Tid han var ved Teatret, jævnlig spillede Harlekin, holdt sig imidlertid for de flestes Vedkommende paa Repertoiret sammen med de gamle. Men fortrænge disse kunde de nye paa ingen Maade; de Casortiske Pantomimer blev ikke lagt paa Hyl- den, tvertimod hørte „Harlekin Skelet“ og „Harlekin Kukkenbager“ til Morskabsteatrets bedste Forestil- linger. Det viste sig atter og atter, at de gamle Pan- tomimer havde en magisk Tryllekraft over Publikum, og paa Festaftenerne var det som oftest dem, der blev taget frem. Rosa eller Flora agerede da Kolumbine.

Værd at lægge Mærke til er ogsaa Lewins Ballet- Pantomime „Skovpigen, eller: Den vilde Pige“, der første Gang stod paa Programmet til en Benefice for de tre Søstre i Septbr. 1829. Hovedpartiet var tildelt Rosa, og navnlig i en Scene, som Lewin havde indlagt, vistnok efter Taglionis Mønster, udfoldede hun sin talentfulde Mimik foran Spejlet, hvor hun dansede for sit eget Billede. Langt senere anvendte Bournonville det samme Motiv i sit lille Diver- tissement *La Ventana*, der var skrevet til en af de Priciske Forestillinger i Halvtredserne, men siden vandt Indgang i det kgl. Teaters Repertoire. Gulv- dansen kom i det hele fra nu af til at spille en sideordnet Rolle med Pantomimen, medens Line- dansen dog endnu røgtedes med stor Fuldkommen- hed af Winthers Børn, Carl og Josephine. Mellem to Pantomimer indlagdes ofte et Dansedivertissement, og af saadanne vandt især en engelsk Matrosdans,

der karakteristisk og tillige yndefuldt gaves af Jomfruerne Lewin, en stor Popularitet; navnlig Rosa vandt siden manges Hjerter ved sin kække Udførelse af den. — Senere vil der under Omtalen af Nørre-

ROSA PRICE, f. LEWIN, DANSER ENGLISK MATROSDANS
(Efter en Tegning af Carl Plötz, 1840)

bros Teater blive Anledning til at komme tilbage til de tre Søstres første Optræden i København, før de kom til Morskabsteatret, ligesom til den gamle Lewin og den engelske Pantomimegenre overhovedet.

I disse Aaringer var Prinserne og Kongehusets andre Medlemmer, ikke mindst Christian Frederik,

jævnlig Gæster i Teatret. Loyaliteten trivedes frodigt inden for det lille Morskabsteater og satte stadig skønne Blomster paa Hoffets Fødsels- og Mindedage. Da Prins Ferdinand i 1829 formæledes med Prinsesse Caroline, var der de dejligste Fyrværksstykker med mange Kulører og Navnetræk i pragtfuld Ild. Ved en af de sidste Forestillinger i Efteraaret 1830 blev der i Anledning af Dronningens Fødselsdag af hele Publikum endog afsunget en af Kammerjunker F. Scholten til Melodi af Kong Kristian affattet Sang: „Beskærm vor Dronning, store Gud“, hvorefter hele Forsamlingen raabte Hurra. Poemet blev senere overleveret Efterverdenen gennem „Nyeste Morgenpost“.

Af Kunstnere, der ellers ikke hørte Morskabsteatret til, optraadte paa denne Tid ogsaa et Par. I Eftersommeren 1830 saaledes Prestidigitateuren *B. Bosco*, der gav fem Forestillinger og i høj Grad overvældede Københavnerne med sine Tryllekunster. Ved sin sidste Optræden affyrede han en Pistol ud over Publikum, og i samme Øjeblik dalede Mængder af hvide og kulørte Smaablade med hans „Taksigelse til det højtærede, kunstelskende Publikum“ ned over Tilskuerpladsen. Takken var paa Vers, og Stroferne havde et helt Oehlenschlägersk Tilsnit:

Om Nordens Tempe, Herthas Bøgelund,
Mig Sagnet hvisked' sært i mangel Stund;
Et Land, Naturen gav sin rige Gunst,
Et Folk, som trofast elsker Vid og Kunst!
Ved Eders Bifald vandt jeg, stolt og glad,
I Kunstens Krans et friskt og herligt Blad;

o. s. v.

Erindringen om Bosco, der aabenbart var en fænomenal Troldmand, levede siden længe i Hovedstaden. — Det paafølgende Foraar, endnu før Pricerne var vendt hjem, gav Winther en Del Forestillinger sammen med Familien Ledet og Ægteparret *Dallot*, der havde været knyttet til Teatret paa Nørrebro, og da hele det Kuhnske Selskab i Juli 1831 var samlet, associerede det sig med *Brødrene Legat*. Derimod var Joseph Lewin ikke mere Medlem. I Efteraaret 1830 var Winther og hans Børn ikke fulgt med Pricerne til Rusland, men havde foretrukket Hertugdømmerne, hvor de havde givet Forestillinger sammen med Lewin; Turneen var afsluttet i Lybæk, og herfra var Winther taget hjem til København, medens Lewin ikke mere vendte tilbage. Han var bleven to Døtre fattigere, og hermed hang det saaledes sammen.

De tre Søstre Lewin var efterhaanden bleven Publikums erklærede Yndlinge, ikke alene ved deres talentfulde Mimik og lette jomfruelige Dans, men tillige ved deres moralske Vandel, der, som J. Davidsen bemærker, ingenlunde var et Særkende for den Verdens Kunstnerinder, hvortil de hørte. Det kan tilføjes, at den kgl. Ballets Damer herfra ikke dannede nogen Undtagelse. Omstændighederne formede sig nu saaledes, at Jomfruerne Lewin, der allerede for den københavnske Bevidsthed stod som Indbegrebet af Morskabsteatrets Idyl, yderligere befæstede deres Samhørighed med denne Scene; thi alt eftersom de erobrede Publikums Hjerter, tabte

ROSA PRICE, CA. 1865
(Efter Maleri af Albert Price)

Rosa og Flora deres egne til de to unge Pricer, James og Adolph, som de snart efter ægtede.

Om dette Dobbeltbryllup gik der siden mange romantiske Frasagn i København. Paa en og samme Aften skulde begge Parrene, trods Faderens Modstand, i al Hemmelighed være blevet viede hos Traktør Braun ved Siden af Morskabsteatret; det fortælles ogsaa, at begge Søstre, der tilhørte den mosaiske Tro — hvad Faderen dog ikke gerne vilde vedgaa — døbtes paa den ene Søndag, konfirmeredes paa den næste og endelig viedes paa den tredje. Dette stemmer imidlertid ikke helt med Kendsgeringerne. Lewins tre Døtre døbtes samtidig den 3. Oktbr. 1830, men konfirmeredes ikke. Rosa og James holdt derefter Bryllup den 10. Oktbr., Flora og Adolph først senere (27. Oktbr.). At den gamle Lewin var imod Partiernes, er derimod rigtigt nok; han nægtede i begge Tilfælde at give sit Samtykke, men Protesten forkastedes af Magistraten. Fra Lewins Side var det en ren Finansbetragtning, der gjorde sig gældende, thi med Savnet af Døtrene maatte hans Forestillinger tabe i Tiltrækning. Rosa og James blev dog viede, uden at Faderen gjorde yderligere Vanskeligheder, og de tog Bolig i det lille Hus, der laa bagved Teatret ud mod Gl. Kongevej. Flora og Adolph maatte derimod gribe til List, da den gamle ikke under nogen Omstændighed vilde af med sin anden Datter, der ubetinget bar Prisen som den smukkeste. Efter en Overlevering i Familien bar de to sig da ad paa den Maade, at de benyttede en for-

FLORA PRICE, 1862
(Efter Fotografi)

udset Situation, da Faderen i Slutningen af en Pantomime skulde gaa til Vejrs i Soffitterne paa en dertil indrettet Maskine; efter een Beretning skete det ved Forestillingens Slutning, efter en anden var det under en Prøve. Gamle Lewin blev hejset op, men fik ganske rolig Lov til at hænge, indtil Parret var kommet ud af en Bagdør, ned i James Prices Lejlighed, hvor den reformerte Præst, Pastor C. Hamburger, stod parat. Faderen, der rasede oppe under Loftet, blev først hisset ned, da Floras Giftermaal var en fuldbyrdet Kendsgerning; Præsten var en jovial og gemytlig Mand, der nok kan antages at have gouteret denne lidt ejendommelige Bryllupsfærd. De to Søstre blev siden Stammødre til den bekendte danske Teaterslægt Price.

I Oktober 1831 havde det Kuhn-Priceske Selskab atter forladt København og sat Kursen mod Rusland. Denne Gang trak det længe ud med Tilbagekomsten, og Begivenhederne inden for Truppen var under Opholdet i det fjerne Land af gennemgribende Betydning for Pricerne og deres Kunstfæller. Familien Winther var fulgt med, hvorimod Lewin var og blev borte; kort efter fik han i Tyskland dannet et Pantomimeselskab, og gav bl. a. „Guldnøglen“ i Weimar 1832. Efter Lewins Død opholdt Enken sig en Tid i København; hun døde i Treserne. Elisa blev gift i Koburg med en Hofkok ved Navn Noblin. — I Begyndelsen af 1832 spillede Selskabet paa forskellige Teatre i St. Petersborg, men mistede her sin dygtige Pjerrot, Winther, der døde af Blodstyt-

ning, og Adolph Price overtog fra nu af Fremstillingen af denne Karakter. Andre Uheld stødte til. James Price forvred Foden og Harlekins Rolle maatte udføres af Flora Price. Kuhn faldt endelig i en svær Sygdom og i Januar eller Februar 1832 døde han i St. Petersborg.

I København laa Morskabsteatret ubenyttet hen, indtil Skifteretten efter Kuhns Død fik det under Hænder. I Sommeren 1832 udlejedes Teaterbygningen til en Mekanikus *Mayrhofer*, der her producerede sit Verdensteater eller geografiske Skueplads, som samme Aars Kildetid var fremvist paa Dyrehavsbakken; det var en Art Kosmorama, hvor der bl. a. fremvistes saadanne Stykker som: Morgen i en romantisk Egn, Mexiko, Ætna etc. Samtidig bortlejedes et Stykke af Grunden til Fremvisning af Brødrene Lehmanns Menageri, som hidtil havde været at se paa Kongens Nytorv.

Aaret efter stilledes Morskabsteatret til Bortsalg ved Auktion, og under 21. Maj 1833 fik Brødrene Carl, James og Adolph Price samt Chr. Lehmann tilslaaet Teaterbygningen med tilhørende Grund (Vesterbro Mtr. Nr. 27 B) for 4500 Rbd. Sølv, hvoraf dog de 4000 efter Konditionerne kunde indestaa i Ejendommen som Prioritetsgæld; i Købet indbefattedes ikke Nr. 88 paa Gl. Kongevej, der allerede tidligere synes at være gaaet tilbage til den oprindelige Sælger. Kuhns Bo fik intet, da Købesummen end ikke strakte til Dækning af Pantekreditorerne, men Arvingerne kunde ikke klage, da de

fik Ejendommen for en billig Penge, hvorimod For-dringshaverne synes at have lidt Tab. Mellem disse var Theresia Pettoletti, Casortis Plejedatter, der havde arvet Faderens Andel i Morskabsteatret; Konditor Apitz, der ogsaa var Prioritetshaver i Ejendommen, optraadte paa de fraværende Køberes Vegne ved Auktionen.

Pricerne forblev dog foreløbig i Rusland med Petersborg som Hovedkvarter, hvorfra de i Sommeren 1833 begav sig til Nishnij-Novgorod for at give Forestillinger ved Aarsmessen. Under deres Fraværelse fra København kom der for en Stund atter Liv i Morskabsteatret.

Det vil senere blive udviklet, hvorledes den ovenfor omtalte Philippo Pettoletti, efter at Nørrebro Teater var brændt, fik et længe næret Ønske opfyldt om at opføre dramatiske Smaastykker, Lystspil og Vaudeviller, og da han i Øjeblikket ikke raadede over nogen egen Scene, enedes han med sine forhenværende Interessenter om for denne Sommer at rykke ind paa sit gamle Teater, der alligevel stod tomt. Pettoletti havde indforskrevet det *Beckerske tyske Skuespillerselskab*, der jævnlig havde givet Forestillinger i de danske Købstæder, og den 17. Juli 1833 aabnede man med en Farce efter Scribe og den tyske Lystspildigter Louis Angelys morsomme Vaudeville „Rataplan, eller: Den lille Tambour“.

Disse Skuespil paa Morskabsteatret sætter Skel i Teaterhistorien. Tyske Skuespil var ganske vist bleven opført flere Gange i den sidste Snes Aar baade

paa Hofteatret og det kgl. Teater, tilmed meget bedre; Hovedstaden havde set Kunstnere som Görbin Franck, Roepke, Holbein og Marie Renner, Emilie Pohlmann og hvad de nu alle hed; desuden var der et holstensk Teater blandt Byens dramatiske Dilettant-scener, som den Gang kaldtes Privatteatre; Becker havde selv spillet paa det dramatiske Selskabs Teater i 1827. Mod disse Privatteatre, hvor det kgl. Teaters Kunstnere ofte medvirkede, og som havde en Tendens til at træde ud i Offentligheden, var det navnlig, at Plakaten af 25. Juli 1817 var rettet. Men denne Gang havde Skuespildirektionen frivilligt givet Slip paa sin Eneret og tilladt, at et virkeligt Skuespillerselskab offentlig gav Forestillinger i København uden for de kgl. Scener; før 1817 havde Baron F. C. Wedel-Jarlsberg dog ogsaa opnaaet Bevilling til at spille offentlig i København i Sommermaanederne.

Der var fuldt Hus den første Aften til Beckers Forestillinger, men Publikum var ikke tilfreds; man havde spændt sine Forventninger for højt. At anvende samme Maalestok paa et omrejsende Provins-selskab, der gav Forestillinger paa et Forstadsteater, som paa det kgl. Teaters øvede første Klasses Kræfter, var ubilligt, men det gjorde man, og derfor hysedes der, navnlig efter det første Stykke. De følgende Aftener gik det dog bedre og Besøget holdt sig jævnt. Selskabets Midtpunkt var Beckers Datter *Madam Adolphine Rosenbusch*. Hun var den nydeligste Ingenue, gratiøs og livlig, hendes Spil tænksomt og røbede virkeligt Talent; uheldigvis var hendes

Taleorgan temmelig utydeligt, men den udtryksfulde Mimik kastede ligesom et forsonende Skær over denne Mangel. Mad. Rosenbusch bar for en væsentlig Del Repertoiret. „Rataplan“, der den første Aften modtoges ret køligt, vakte siden stærkt Bifald ved hendes Spil. Denne Vaudeville med sin afblegede Napoleonsforherligelse tog de kgl. Skuespillere sig straks til Indtægt; H. P. Holst oversatte og lempede den, og næste Aar opførtes den ved Sommerforestillingerne paa det kgl. Teater med Fru Heiberg i Titelrollen. En anden lille Vaudeville, der gjorde stadig Lykke, var „Discipel-Streger, eller: de smaa Vildttyve“, hvor Mad. Rosenbusch var en allerkæreste lille Vildttyp. Foruden Angelys „Rataplan“ opførtes hans berømteste Stykke „Haandværkernes Fest“, der havde gaaet sin Sejrsgang over de tyske Scener og overalt vundet Laurbær paa sin Forherligelse af tysk Haandværkerliv; her fandt Publikum det trivielt, for langtrukket og kedsommeligt. Dette skyldtes dog maaske i væsentlig Grad Udførelsen, der ikke var god.

Selskabet havde en dygtig komisk Skuespiller i *G. A. Pöschel*, navnlig fremhæves hans Staberl i „Paraplymageren“; et andet fremtrædende Medlem paa den mandlige Side var *Heinrich Hanstein*. Selskabets Elsker, Adolphine Rosenbusch's Mand, var derimod lige saa talentløs og uheldig, som hans Kone var heldig; hans Fremtræden indbragte ham jævnlig ironiske Bifaldsytringer fra Publikum, der havde stærk Lyst til at spille med, naar han var paa Scenen.

I Repertoiret forefandtes iøvrigt nogle Smaastykker i den Ifflandske Genre og et Par Kotzebue'ske Stykker, f. Eks. „Ildprøven“, der ofte, altfor ofte, var gaaet paa det kgl. Teater, og nogle Fragmenter af „Armod og Højmodighed“. Selskabet var ogsaa inde paa Stykker, der langtfra talte til den ædleste Smag hos Publikum, saaledes Henslers Trylleopera „Djævelsmøllen ved Wienerbjerget“, som baade kunde opvise Riddere, Knægte og Personer med „lange, herligt udviklede Lokomotionsorganer“; der var Turneringer og Spøgelsler, ja selv Mor Ludlam manglede ikke. Skønt Udførelsen var upaaklagelig og Dekorationerne fulde af Pragt og Effekt, var Selskabet her inde paa et Omraade, der ikke tiltalte Publikum. Derimod gik Vaudevillen „Die Wiener in Berlin“ helt igennem med Held og vandt Publikums udelte Tilfredshed; Sæmspillet var godt, og der var Liv og Lystighed. Valget af denne Vaudeville, den første, som var bleven opført herhjemme, var ellers voveligt; den var spillet flere Gange tidligere under Jfr. Pohlmanns Medvirkning, og Interessen for den var stadig levende, ikke mindst fordi dens yndede Melodier var gaaet over i de danske originale Vaudeviller. I denne spillede Mad. Rosenbusch Luise von Schlingen.

Selskabet sluttede sine Forestillinger den 31. August. Tidspunktet var ikke frivillig valgt; man havde tvertimod ønsket at fortsætte, men Teaterdirektionen havde sat sig derimod af Hensyn til Sæsonens Begyndelse. Mad. Rosenbusch fremsagde Epilogen.

Hendes „Tak og Afsked“ var ved et besynderligt Misgreb taget fra den rørende Side, saa at Frem-sigerinden endog optraadte sortklædt og — som Kritikken siger — ekspektorerede sig om „Skæb-nens Ubønhørlighed“, om „Taarer“ og om Kunstens Lod „at gaa efter Brød“. Slutningsbønnen „Lebe wohl! Vergiszt uns nicht!“ vakte dog levende Del-tagelse hos Publikum, der fremkaldte baade Mad. Rosenbusch, Pöschel og Hanstein.

En rimet „Selv Tak“ fremkom umiddelbart efter fra en Anonymus i „Kjøbenhavnsposten“. Digtet, der er formet som et Farvel til Selskabets fejrede Prima-donna, udtrykker tillige nogle af de ejendommelige Følelser, der knyttede sig til det gamle Morskabs-teater:

Stakkels Pjerrot, gamle Ven!
 Du er død og borte, —
 Gaar som Minde kun igen
 I den hvide Skjorte;
 Tvungent du paa Skiltet ler
 Fra den gamle Rønne.
 Det er ikke dig man ser:
 Ej Diogenes er mer —
 Det er kun hans Tønde.

Men undertiden spørger han i Tønden i et Sommer-aftenspil og besøger atter sine gamle Kendinge, thi:

Himlen med sin høje Ro
 Bli'er dig ren Tragedie —
 Bort du lister, kan jeg tro,
 Gaar igen med store Sko
 I en tysk Komædie.

Digteren dvæler dernæst ved Mad. Rosenbusch:

Lidt hun gav os af Mignon,
 Noget af Philine;
 Ret manerlig, ganske fion
 Spillede hun en garçon
 Med en listig Mine.

Men hun kommer dog lidt til kort i den store By,
 hun var ingen Blomst i Maj, ingen Rose,

Hun var kun en Glemmigej
 Paa en Sommeraftenvej
 Med Kærminde-Blikke.

Ogsaa til de andre, hele den „lille Kunstnerkrans“,
 har Digteren en Tak, fordi de vakte Liv og Latter
 i det døde Skur:

Kært er os det gamle Sted,
 Der har Pjerrot hjemme;
 Der gik mangan Aften ned
 Over Spøg og Lystighed,
 Som vi ej forglemme.

Beckers første offentlige Forestillinger i København.

(Paa Vesterbros Morskabsteater 1833.)

- Onsd. 17. Juli: 1. Kysset efter Sigt (Der Kuss nach Sicht),
 Farce i 1 Akt efter Scribe. — 2. Rataplan, el-
 ler: Den lille Tambour, Vaudeville i 1 Akt af
 Louis Angely.
- Fred. 19. Juli: 1. Hovmesteren i tusinde Forlegenheder, eller:
 Magister Kvadrat, Lystspil i 1 Akt af Th. Hell.
 — 2. Discipel-Streger, eller: De smaa Vildt-
 tyve, Vaudeville i 1 Akt af Angely.
- Sønd. 21. Juli: 1. Shawlet, Lystspil i 1 Akt af Kotzebue. —

2. Staberls Rejse-Eventyr, eller: Paraplymage-
ren, kom. Lystspil med Sang, i 3 Akter af Carl.
- Mand. 22. Juli: 1. Den skinsyge Kone, Lystspil i 2 Akter af
Kotzebue. — 2. Kalkbrænderen, eller: Den fal-
ske Virtuos, Vaudeville i 1 Akt af Karl v. Holtey.
- Onsd. 24. Juli: 1. De to Løgnere, eller: Høg over Høg, Lyst-
spil i 1 Akt efter Collin d'Harleville. — 2.
Discipel-Streger.
- Fred. 26. Juli: 1. Kærlighed kan Alt, eller: Den betvungne
Genstridige, Lystspil i 4 Akter af F. v. Hol-
bein. — 2. Paschaen af Tunis, mimisk-plastisk
Fremstilling i 12 Billeder.
- Sønd. 28. Juli: 1. Bedstefaderen, Lystspil i 1 Akt, frit efter
det franske ved Friederiche Elmenreich. —
2. Rataplan.
- Onsd. 31. Juli: 1. Suffløren i Knibe, orig. Lystspil i 3 Afdl.
af Th. Hell. — 2. Haandværkernes Fest, Vau-
deville i 1 Akt af Angely.
- Fred. 2. Aug.: 1. Kom her!, dramatisk Opgave i 1 Akt. — 2.
Søslaget og Marekatten, Lystspil i 1 Akt af Kot-
zebue. — 3. Familien Lorentz, eller: Husge-
sindet, komisk Vaudeville i 1 Akt.
- Sønd. 4. Aug.: 1. Overhof-Pauker- og Trompet-Inspektøren,
Skuespil i 1 Akt af Kotzebue. — 2. Skræder
Kakadu, eller: De to Søstre fra Prag, komisk
Vaudeville i 2 Akter.
- Onsd. 7. Aug.: 1. Margarethe, Landsbypigen, Lystspil i 2 Ak-
ter af Iffland. — 2. Paris i Pommern, eller:
Den besynderlige Testamentklavsul, Vaudeville
i 1 Akt af Angely. — 3. Epilog, fremsagt af
Pöschel (Beneficiant).
- Fred. 9. Aug.: 1. Fætteren fra Bremen, eller: De tre Skole-
mestre, Lystspil i 1 Akt af Körner. — 2. Skræ-
der Kakadu.
- Sønd. 11. Aug.: 1. Familien Lorentz. — 2. Discipel-Streger.

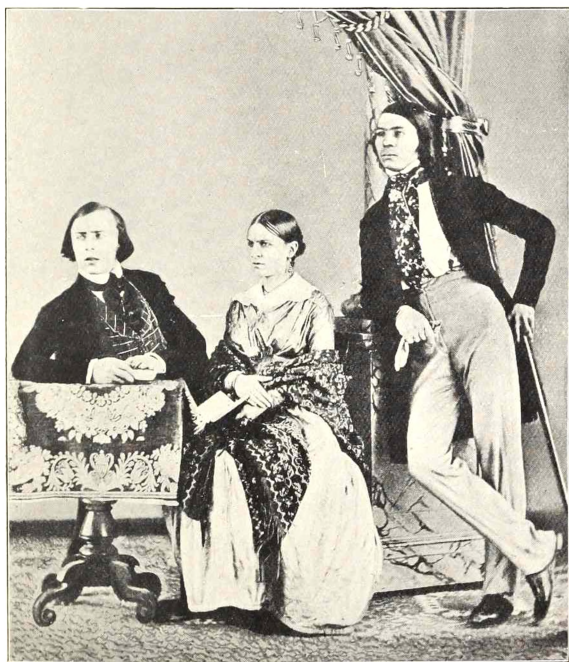
- Onsd. 21. Aug.: 1. En Dag før Jul, en sand Skildring af Borgerlivet, i 2 Akter af Dr. C. Töpfer. — 2. Skræderen Straks, eller: Tonekunstens Magt [kaldes ogsaa: Den musikalske Skræder, eller: o. s. v.], Vaudeville i 1 Akt.
- Fred. 23. Aug.: 1. Ildprøven, Lystspil i 1 Akt af Kotzebue. — 2. Brudgommen fra Holland, Lystspil i 1 Akt af Kotzebue. — 3. Die Wiener in Berlin, Vaudeville i 1 Akt af Holtey.
- Sønd. 25. Aug.: Djævelsmøllen ved Wienerbjerget, Trylleopera i 4 Akter, efter et østrigsk Folkesagn af F. Hensler.
- Onsd. 28. Aug.: 1. En Dag før Jul. — 2. Die Wiener in Berlin.
- Torsd. 29. Aug.: 1. Benefice-Forestillingen, eller: Suffløren i Knibe, Lystspil i 4 Akter af Th. Hell. — 2. Rataplan.
- Fred. 30. Aug.: 1. Staberls Rejse-Eventyr. — 2. Discipel-Streger.
- Lörd. 31. Aug.: 1. Duellen, eller: Manden i Ilden, orig. Lystspil i 3 Akter af Ziegler. — 2. Die Wiener in Berlin. — 3. Tak og Afsked, Epilog, fremsagt af Mad. Rosenbusch.

Vi er nu naaet til det sidste Afsnit af Morskabs-teatrets Historie. I Henseende til Forestillingernes Art er dette Tidsrum lig de nærmest foregaaende, saa at der paa dette Punkt kun er Anledning til i store Træk at betragte Teatrets sidste Leveaar. Det er nu mere end nogensinde Personerne det gælder; Pricerne skyder sig i Forgrunden og indleder deres kommende Storhedstid inden for Teaterverdenen. Morskabs-teatret træder samtidig ind i de gamle Minders Tegn og formaar derfor endnu en Tid lang at trodse den Kon-

kurrence, der vokser op omkring det. Det er ramrende Ord, naar en Anmelder skriver, at Navne som Price og Winther ganske vist stedse vil blive hilst med gammelt Venskab og Hjertelighed paa de Bræder, hvor Lune og Lystighed saa tit har opmuntret andre og selv mødt Opmuntring, „men den største blandt alle de magiske Kunster, deres Metamorfose-Verden frembyder os, den mægtigste Trolddom, hvoraf de er i Besiddelse, er unægtelig den, at de kalder de gamle Skygger i Live, disse groteske Skygger med skarpe Konturer, som en forsvunden Tids Latter og Smil tilhører, Minderne fra saa mangen under uskyldig Skæmt bortfløjen Time“. —

Saa snart Frantz Kuhn havde lukket sine Øjne, havde James Price fra St. Petersborg paa alle tre Brødres Vegne søgt Bevilling til at fortsætte Stedfaderens Næringsvej. Price forlangte Eneret i hvert Fald paa Vesterbro, saa ingen anden dør kunde træde Selskabet hindrende i Vejen; set fra Prices Synspunkt var Forlangendet ret rimeligt, thi Erfaringen fra Nørrebroteatrets kortvarige Eksistens havde vist, at to Teatre uden for Byens Porte havde Vanskelighed ved at bestaa samtidig. Men for Publikums Vedkommende var en saadan Monopolisering forkastelig. Dette Punkt af Begæringen indrømmes ikke heller, skønt Price havde haft god Grund til at nære Betænkeligheder, thi endnu førend Brødrene var kommen til Danmark, havde Pettoletti oprettet sit nye Teater paa Vesterbro. Imidlertid fik James, Carl og Adolph Price kgl. Bevilling af 7.

September 1832 til at drive det gamle Morskabs-
teater, mod at de hver især tog Borgerskab i Staden.

CARL OG JOSEPHINE WINTHER (siddende)

(Efter Daguerreotypi; den staaende Person
kendes ikke)

I Sommeren 1834, efter halvtredje Aars Fraværelse, viste Pricefamilien sig atter paa Vesterbro, og „Kjøbenhavnsposten“ hilste Morskabsteatrets Genaabning med en aandrig Bemærkning om dette italienske Barn, opammet af en dansk Plejemoder, der overtraf

alle sine fattige paarørende i Hjemmet. Det var først og fremmest Pantomimen, der havde sit store og sikre Publikum, men ogsaa Selskabets øvrige fantastisk-halsbrækkende, skønt saare elegante Forestillinger fandt Sangbund i Datidens København, hvis Publikum allerede den Gang havde Ord for at nære Forkærlighed for nervepirrende Optrin, selv om dette almindeligvis tilskrives Nutidens Overkultur. James Price glimrede ved sin overordentlige gymnastiske Færdighed, og en engelsk Ekvilibrist *Croft* vakte Forbavselse ved en til Ledeløshed grænsende Smidighed. Med Glæde gensaa man de to unge Søskende Carl og Josephine Winther („der som en ung Gudinde næppe syntes at berøre den sitrende Line“), og senere paa Sæsonen Mad. Theresia Pettoletti, hvis Mand var død 1830 (27. Novbr.) og havde ladet hende tilbage i Enkestand med to Børn. Hos denne fejrede Linedanserinde, der ikke havde optraadt i de sidste syv Aar og nu var over de Fyrre, beundrede man den gratiøse Holdning, der mindede om længst forsvundne Dage.

Det københavnske Publikum lod det ikke mangle paa Tilslutning; „intet fortjener vistnok heller“, stod der i en Anmeldelse, „mere Opmuntring end et Foretagende, hvis Resultat er alles Fornøjelse paa ingens Bekostning, uden at det skulde være Pjerrots, der imidlertid selv næppe er den sidste, der ler ad sine store Knapper“. Ved den første Forestilling efter Hjemkomsten, Søndagen den 27. Juli 1834, spillede „Harlekin mekanisk Statue“, og heri viste

ADOLPH PRICE I SIT 70. AAR
(Efter Fotografi)

Adolph Price sig for første Gang i København som Pjerrot, denne evige Komiker, der gik fra Slægt til Slægt i sin hvide Kittel, uden i ringeste Maade at lade sig genere af Skik og Mode. I det rent ydre laa Karakteren for Adolph Price; hans ejendommelige Ansigt med den store Næse var ypperlig egnet for Pjerrotmasken, og hans Maskeringsteknik bestod derfor kun i, at han kridtede og malede sig, hvorved Ansigtets Bevægelighed ikke hindredes, og de forskellige Udtryk for de mimiske Situationer derved i høj Grad kom til sin Ret. Hans Opfattelse af Rollen var finere og mere smagfuld end Winthers, den kom i og for sig paa Højde med Casortis. Price havde et fuldkomment Herredømme over sit Legeme og var i Stand til at bevæge sig med Letthed samtidig med at bibeholde Figurens groteske Manerer og kantede Bevægelser, saaledes at den vel kom til at staa i komisk Modsætning, men ikke i ukunstnerisk Modsigelse til Harlekins og Kolumbines elegante Partier; desuden forstod han med Tydelighed og ægte Pjerrotgestus at anskueliggøre sine Tanker og Følelser, der i høj Grad prægedes af den Karakteren ejendommelige Snildhed og snu Lunefuldhed. Prices Egenskaber som Pjerrotfremstiller traadte tydeligst frem i de gamle Casortiske Pantomimer, hvor Situationerne altid var velberegne og virkningsfulde, selv om Handlingen tit var saare enkel, medens de yngre ofte led af en følelig Mangel paa Sammenhæng i Begivenhederne. — Pantomimens to andre Hovedfigurer, Harlekin og Ko-

lumbine, var ogsaa i de bedste Hænder. James Price spillede Harlekin med Lethed, Liv og Lyst, og til den anden Karakter havde Selskabet i de to unge Madamer Price ypperlige Fremstillinger. Bedre Kolumbiner havde København aldrig set; selve Rolens Ide var legemliggjort i deres nydelige og gratiøse Fremtræden, deres yndige Skælmeri, fine Plastik, og lette, skønne Dans. —

Alle tre Brødre var dog ikke vendt tilbage; Carl Price var kommen til Skade og laa syg i Moskov. Adolph Price kom ogsaa galt afsted, idet han paa Morskabsteatret den 11. September 1834 ved et Fejlspring forvred sit ene Knæ, hvilket var sket nogle Gange før; Pjerrotrollen i den følgende Tid overtages af Ledet, hvis Datter Constance ogsaa medvirkede ved Selskabet. Disse Begivenheder gjorde det klart for Brødrene, hvor farlig deres Metier i Virkeligheden var, og hvor ringe Udsigter de havde for Fremtiden, naar Alderen meldte sig med stive Lemmer, og Kræfterne tog af. Da tilmed Søgningen om Vinteren nu som altid var sløj, blev dette den direkte Aarsag til, at James og Adolph Price i Oktbr. 1834 forsøgte at opnaa Tilladelse til ligesom Pettoletti at engagere et Skuespillerselskab og give Lystspil og Vaudeviller paa Morskabsteatret. Anstregelserne var imidlertid forgæves, thi Anmodningen blev afslaaet. Hvad angaar Udstedelsen af saadanne Bevillinger, handlede Datidens Autoriteter (bortset fra Skuespildirektionen, der helst modsatte sig alt) efter

et prisværdigt og som oftest meget fornuftigt Overlæg, og søgte efter bedste Evne at mage det saaledes, at den ene ikke tog Brødet ud af Munden paa den anden. Pricerne havde endnu i deres overleverede Pantomimefremstilling en saa absolut Fordel fremfor Pettoletti, at denne for at gøre sig gældende nødvendigvis maatte have et Omraade, hvor Morskabsteatret ikke kunde naa hen.

I Trediverne førte Pricerne en meget omflakkende Tilværelse, selv om de regelmæssig søgte tilbage til Hjemstavnen om Sommeren; i 1835 og 38 svigtede de dog helt, og Morskabsteatrets Publikum maatte nøjes med ringere Surrogater for den Priciske Kunst. Men Rejserne var nødvendige til Underhold for Familien, der hurtig øgedes. Baade James og Adolph satte mange Børn i Verden, og Forældrene var altfor omhyggelige til at efterlade deres Afkom her i Byen, naar de selv rejste bort. Disse Smaabørn, der siden saa godt som alle gjorde sig bemærkede i Teaterverdenen, kom derfor allerede i en tidlig Alder ud at se sig om i den vide Verden, og flere af dem saa Dagens Lys langt borte fra Fædrelandet; ja, Amalie Price havde som bekendt ikke en Gang noget rigtigt Fødeland, idet Moderen nedkom med hende paa Østersøen under Overfarten fra København til St. Petersborg i Novbr. 1831.

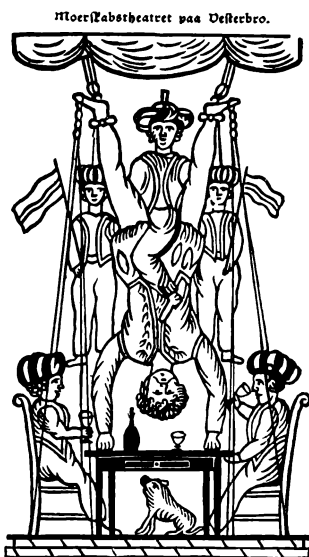
Paa disse Rejser førtes Familien forskellige Steder hen; i 1834-35 var man en kort Tid i Odense, i 1837 i Hamborg. Men navnlig i Rusland, hvor Pricerne havde vundet Navnkundighed, var der et stort

Opland for deres Kunstydelse. Det var uhyre Strækninger, man gennemrejste, helt ud til Kasan i det russiske Riges fjerne Østen. Man fór gennem de vidtstrakte Skove, mens Ulvene tudede rundt omkring, og naar de russiske Embedsmænd gjorde Opførelser over Passene, afvæbnedes de med en Daler under Bordet. Mangt et Rejseæventyr oplevede man. Bl. a. fortælles det i Pricefamilien, at Kusken en Gang kørte Slæden fast i en Snedrive; i al Hemmelighed spændte han Hestene fra og forsøgte at bortfjerne sig, aabenbart for at overlade de rejsende til Banditter, han stod i Ledtog med. Brødrene Price kom dog under Vejr med Kuskens Anslag, og Resten af Vejen maatte de spadsere ved Siden af Slæden for at opmuntre ham ved Synet af deres skarpladte Pistoler. Det var dog navnlig til Nishnij-Novgorod med det store aarlige Marked, til Moskov og St. Petersborg, at de søgte hen. I denne sidste Stad overgik der Pricerne en Kalamitet af højst uhyggelig Art; den vakte Bestyrtelse viden om og paaførte dem stort Tab. Man spillede i Lehmanns interimistiske Brædeteater, og da det var bitterlig koldt (det var i Februar 1836), havde en af Kunstnerinderne forlangt sit Paaklædningsværelse lunet; Rummet var da blevet beklædt med Maatter. Et Lys var anbragt under Loftet og midt under Forestillingen antændtes Maatterne ved en Trækvind. Polichinel gik frem paa Scenen og anmodede Publikum om at forlade Teatret, da der var opstaaet Brand, men Folk lo blot og antog det for en grovkornet Bajadsspøg. Ende-

lig da de saa Flammerne slaa ud, styrtede de til Udgangene, og en vild Panik opstod. Brødrene Price gjorde, hvad der stod i deres Magt for at redde de halvt afsindige Mennesker, og hjalp dem ud af Teatret over Scenen, men 126 Personer omkom. Tilsidst maatte Rosa Price trække sin Mand ved Benene ud af Flammerne.

Omtrent paa dette Tidspunkt skilte Carl Price sig ud fra Brødrene og dannede eget Selskab; medens han hidtil havde deltaget i Pricernes Farter i Udlandet, havde han Trediverne igennem vistnok ikke været i København. I 1836 begyndte han sine selvstændige Rejser, paa hvilke han drog omkring til næsten alle europæiske Lande, ja endog Ægypten. — Henriette Price, gift med Cirkusdirektør Ciniselli, er hans Barnebarn.

I 1835 og 38 var Pricerne som nævnt fraværende fra Hovedstaden; medens Morskabsteatret i 1838 laa ubenyttet, var det i 1835 *Rappo*, der lokkede Publikum ud til det yndede Forlystelsessted. Fra det tid-

RAPPO SOM HERKULES
(Træsnit i „Adresseavisen“)

lige Foraar til Slutningen af August Maaned gav Carl Rappo med sin syvaarige Søn „atletisk-olympiske“ og „huronisk-kirgisisk-herkuliske Akademier“ paa Morskabsteatret. Ud paa Sommeren associerede han sig med Linedanserfamilien *Niemczek* fra Paris og gav bl. a. ogsaa Pantomimer til Bedste, hvori han selv spillede Pjerrot; en af Pantomimerne led dog den

Moerskabs-Theatret paa Vesterbro.

RAPPO SOM BALANCEKUNSTNER

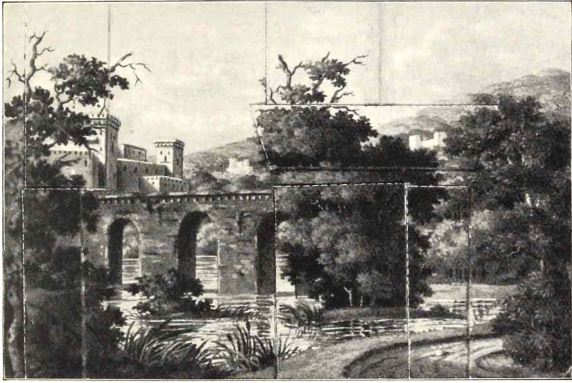
(Træsnit i „Adresseavisen“)

Medfart at blive udpebet. Mad. Pettoletti medvirkede ved disse Forestillinger, hvad der gav dem ligesom en Nimbus af gammel Glorie. — Det følgende Foraar, inden Pricerne var begyndt at spille, var Morskabsteatrets Scene atter i fremmede Hænder, idet et Selskab af russiske Nationalsangere tillige med en Taskenspiller *M. Becher* i April 1836

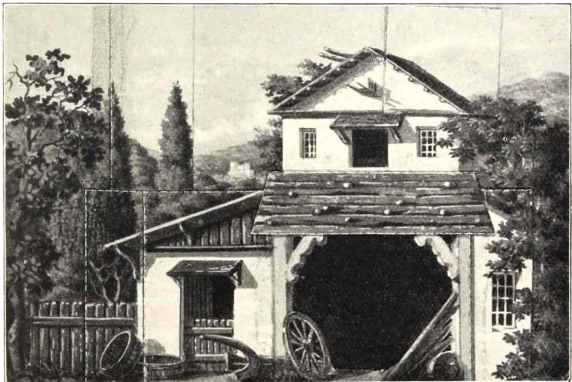
gav deres første Forestillinger der; sidstnævnte havde kemiske Gaseksperimenter og Fantasmagorier paa Programmet, men Teatret var saa daarlig besøgt, at Forestillingen en Aften af den Grund helt maatte aflyses.

Aarene efter Kuhns Død hører i visse Henseender

til de glansfuldste Afsnit af Morskabsteatrets Historie; hver Gang Pricerne vendte hjem, mødte Publikum med ny Begejstring, og Selskabet søgte saa vidt Omstændighederne tillod det at holde Teatret paa den rigtige Side af Kunsten, uden at Gøglet tog altfor stærk Overhaand. Blandt Bestræbelserne i saa Henseende indtog de *antikke Stillinger*, som Chr. Lehmann viste i 1837, en smuk og fremskudt Plads; det smagfulde Arrangement og den sikre Udførelse, Lehmann vidste at give disse Attituder, ydede selv de mest dannede Dele af Publikum en virkelig Kunstnydelse. Navnlige fremhæves hans Herkules, der var i den Grad fuldendt, at man skulde tro at have den skønneste klassiske Billedstøtte for sine Øjne. Adolph Price udvidede senere dette Virkefelt med *Tableauarrangementer*, hvori han var en Mester. Interessen for den bildende Kunst var stor i Begyndelsen af Fyrreerne, da fremragende danske Kunstnere sendte deres Arbejder hjem fra Rom; Georg Carstensen gengav dem som artistiske Bilag i sine Tidsskrifter „Portefeuellen“ og „Figaro“, og Pricerne bragte dem videre ud i Livet som „plastiske Billeder“. Navnlige Kùchler synes at være foretrukket ved disse Tableauer, og især hans „Familieliv i Albano“ vakte Beundring. Ogsaa Thorvaldsen, Eckersberg og af fremmede Horace Vernet var repræsenteret, foruden andre mere vilkaarlige Kompositioner. I Pricerfamilien lever Erindringen om en Madonna della Sedia efter Raphael, fremstillet af Flora Price med sin lille Søstersøn Carl paa Armen; det er den

Dekorationen i sin første Skikkelse

Samme Dekoration forvandlet

FORVANDLINGSDEKORATION FRA MORSKABSTEATRET

(Efter haandmalet Model)

Forvandlingen iværksættes ved Hjælp af Klapper, der slaas til Side.

samme Carl Price, der siden blev en dygtig Skuespiller, og nu for nylig er død. Dette Tableau fremstilledes i hvert Fald ved de „Festinoer“, Carstensen gav i Kristiansborg Slots Ridehus i Marts 1843, hvor Priserne medvirkede i en Række levende Malerier.

Paa Teatermaleriets Omraade var Adolph Price ogsaa gaaet i Lehmanns Fodspor. Endnu den Dag i Dag eksisterer nydeligt udførte Modeller til Dekorationer og Sætstykker fra det gamle Morskabsteater, der for en Del skal stamme fra Adolph Prices Haand. Dette gælder dog næppe det store Vandretæppe til Pantomimen „Rejsen til Ægypten“ (fremkommet 1837), som utvivlsomt skyldes Lehmann. Perlen blandt dem alle er den her gengivne Forvandlingsdekoration, der er et helt lille Mesterværk. Af saadanne Forvandlingsdekorationer og Maskiner, som navnlig den engelske Pantomimegenre nødvendigjorde, havde Morskabsteatret efterhaanden faaet samlet et betydeligt Magasin. I Inventarielisten fra 1832, da Teatrets Sager vurderedes af det kgl. Teaters Maskinmester, finder man mange morsomme Forvandlingssætstykker, saaledes en Kanon, der kunde omskaves til Hundehus, og en Kommode af Træ og Lærred, der kunde forvandles til Fuglebur; det farvetrykte Bilag viser en Pantomimeapoteose, der i sin anden Form fremstiller en knudret Træstamme. Teatret var ogsaa i Besiddelse baade af Regn- og Tordenmaskine.

Morskabsteatrets sidste Leveaar falder i Fyrrernes første Halvdel. Efter halvandet Aars Fraværelse holdt

Pricerne i Sommeren 1839 atter deres Indtog paa Vesterbro. I Stedet for Chr. Lehmann medbragte Selskabet denne Gang en fransk Balletdanser fra Théâtre St. Martin i Paris *Telemaque Gabriele*, der tyve Aar tidligere havde danset paa det kgl. Teater. Forestillingerne synes nu (i hvert Fald i den første Tid) udelukkende at have haft Dans og Pantomime at byde paa, derimod ikke Linedans og gymnastiske Kunster. Et nyt Moment af Interesse kom samtidig ind i Morskabsteatrets Forestillinger, idet Gabriele arrangerede Balletdivertissementer („Den lille Malkepige“ f. Eks.), hvori udelukkende Gabriels og Pricernes Børn medvirkede. Den Børneflokk, de to Madamer Price havde sat i Verden, havde i rigt Maal arvet Mødrenes Gratie og Ynde, og samtidig med at Linedansen var bleven banlyst fra Morskabsteatret, faldt Børnenes naturlige Virkefelt ind under den højere Kunststart, Gulvdansen; ingen af den yngre Pricegeneration vides at have produceret sig paa Linen, naar man ikke dertil vil henregne, at Juliette i en ganske ung Alder sad paa Ryggen af sin Fader, naar han gav Bajads. Det senere saa stærkt for-gudede Trekløver Amalie, Juliette og Sophie Price dansede allerede i 1839 deres beundrede Pas de trois paa Morskabsteatret. — I disse og de følgende Aar komponerede Adolph Price en Del Pantomimer, der gik jævnsides med de Casortiske og et Par af de Lewinske (navnlig „Guld nøglen“). Af Pantomimepersonalet kan foruden de Personer, vi allerede har stiftet Bekendtskab med, bl. a. mærkes

Armand (Amy) Lewin (en Søn af den gamle), som spillede Harlekin, *Alexander Kuhn*, Brødrene Prices Halvbroder, og Josephine Winthers senere Mand *Schles*, der medvirkede i Smaaroller.

Efter Frederik den Sjettes Død kom en mat Tid for Forstadsteatrene. Medens Pettoletti havde et rigere, mere afvekslende Repertoire at byde paa med Skuespil om Sommeren og Cirkus om Vinteren, havde Brødrene Price Vanskelighed ved at genopvække en mere almindelig Interesse for den Casortiske Pantomime, som man kendte ud og ind; kun det alleryngste Publikum, der ikke sad inde med rodfæstede Erfaringer paa dette Omraade, nød de berømte Harlekinader med Nyhedens friske Indtryk. Selskabet tog atter sin Tilflugt til Akrobater og Jonglører, og blandt disse bør nævnes *Volkersen*, *Hesse*, Brødrene *Bils* samt *Westerblaa* og *Busholm*, de fleste kendte fra Tivoli. Men heller ikke paa dette Omraade kunde man konkurrere med de moderne og fremragende Cirkusselskaber, der gav Forestillinger hos Pettoletti. Hertil kom, at Morskabsteatret blev mere og mere brøstfældigt og tilsidst ganske faldefærdigt. Om Sommeren kunde Pricerne dog endnu med Besvær holde de nærgaaende Konkurrenter Stangen, men Vintertiden var den haardeste. Morskabsteatret laa jo længere ude end Pettolettis Teater og kunde vanskelig opvarmes; det havde gentagne Gange vist sig, at Vinterforestillingerne derude gav Tab, og da Pricefamilien nødigt vilde rejse med de smaa Børn, søgte Brødrene alle-

rede inden Udgangen af 1839 at faa Lov til i Vinter-tiden at give deres Forestillinger nogle Gange ugentlig inde i selve Byen. Teaterdirektionen satte sig derimod, skønt Privilegierne kun hjemlede det kgl. Teater Eneret hvad dramatiske Forestillinger angik, og ikke indbefattede Dans og Pantomime. Imidlertid opnaaede Direktionen, at der blev givet et Afslag. Men Brødrene Price havde formaaende Velyndere; baade Thorvaldsen, hos hvem Adolph en Tid gik og tegnede, og Oehenschläger var jævnlig Gæster i Morskabsteatret. De lod sig derfor ikke nøje med den Afgørelse, der var truffen; i Efteraaret 1840 fremsatte de atter deres Begæring, og denne Gang havde Oehenschläger, der paa Kunstens Omraade vel nok var den bedst anskrevne Mand hos Kristian VIII, givet Familien Price et Adelsbrev, som var en vægtig Støtte for deres Anmodning. Han skriver:

„ . . . Med Hensyn til det Æsthetiske i dette Selskabs Kunstforestillinger vover jeg at betragte dem som værdige til allernaadigst Hielp og Understøttelse. Den afdøde Casorti vidste at indbringe en Poesie og Natur i Pierros Overdrivelser og Overgivenheder, som man i hele Europa ikke fandt Mage til, og som forædlede denne Rolle, fra en almindelig, til en Carricatur, Shakespeares Genie værdig. Af denne skønne poetisk groteske Maske giver Herr Price os med stort Talent en tro Copie, efter sin genialske-Forgienger. Fremstillingen af Pierros Rolle har i mange Aar været en Yndlingsførnøielse for Kiøbenhavnerne og det var Skade, hvis de skulde

miste den. Hertil kommer endnu begge Madame Pricernes yndige Væsen som Columbiner, hvis Lige i dette Genre heller ikke let findes.

Foruden denne æsthetiske Grund, vover jeg endnu at anføre den personlige: at den Price'ske Familie i alle de 40 Aar vi kiende den, har levet sammen i et høist sædeligt og smukt Venskabsforhold, og langtfra at give Anledning til Misnøie, tvertimod været et Mynster for: hvorledes Kunstfæller bør leve med hverandre . . .“

Virkningen udeblev ikke; ved et kgl. Reskript af 11. Novbr. 1840 fik Pricerne Tilladelse til i Vintermaanederne at give deres Forestillinger i et Lokale i København inden for Voldene hver Søndag og Onsdag Aften. Denne Begunstigelse havde dog foreløbig ingen praktisk Betydning for Familien, idet det hverken i Vinteren 1840-41 eller 1841-42*) lykkedes at opdrive noget passende Lokale i Byen; Hofteatret var blevet Pricerne nægtet, og Byens private Teatre var dels for smaa, dels kunde man ikke faa dem overladt til stadig Benyttelse. Kravet om at faa bygget sit eget Teater inde i Byen meldte sig derfor; to Spilleaftener om Ugen kunde imidlertid ikke strække til de forøgede Udgifter ved et nyt Teater, og da man ikke turde vente at faa nogen til at interessere sig pekuniært for et Foretagende, der ikke kunde bære sig, forsøgte Brødrene Price atter at faa deres Privilegier udvidet, og det lykkedes

*) Pricernes Scene benyttedes nogle Gange i disse Vintre af Plougs nystiftede Studenterforening „Academicum“ til dens private Forestillinger; her gik flere af de Atellaner, der fremkom under Pseudonymet Poul Rytter, saaledes „Sylvesternat“ (opført Fastelavn 1841), i hvis Forspil de sædvanlige Pantomimefigurer forekom med Hentydninger til Stedet, hvor man var. Bl. a. medvirkede Kr. Mantzius.

ogsaa i Sommeren 1842 — stadig under Modstand fra Teaterdirektionen — at opnaa Bevilling paa fire ugentlige Spilleaftener.

Pricerne fik dog aldrig bygget noget Teater inden for Voldene. Hele Vinteren 1842-43 spillede der paa Morskabsteatret; men i den følgende Vinter (1843-44) benyttede man sig i Maanederne Novbr.-Febr. af den lille Privatscene paa Hjørnet af Store og Lille Kannikestræde, der er bedst kendt under det populære Navn „Kalkeballen“; Programmet bestod udelukkende af Tableauer, Balletdivertissementer og Pantomimer. Men Pladsen var altfor indskrænket, og ved mere festlige Lejligheder (Nytaar, Fastelavn) rykkede man ud paa Morskabsteatret; fra Marts 1844 spillede atter til Stadighed paa Vesterbro.

Hvad der omsider gav det gamle Morskabsteater Naadestødet var Oprettelsen af Tivoli. Det er bekendt nok, at Tivoliteatret slog ind paa Pantomimerne, som opførtes under Navn af „Rustiques“, og at Pricerne fik nedlagt Forbud derimod; men det er mindre bekendt, at det var Heibergs og Bournonvilles Udtalelser, som Adolph Price havde indhentet, der gjorde Udslaget. I Carstensen's Privilegium stod, at han maatte give Kunstpræstationer, men ikke sceniske Forestillinger; Carstensen holdt paa, at Pantomimer ikke var sceniske Forestillinger, men heri gav hverken Heiberg eller Bournonville ham Ret. Det er ogsaa klart, at Pantomimen maatte anses for en saadan, da den baade indbefatter Handling og dramatiske Situationer, skønt det anførte

Forbehold i Tivoliprivilegiet sikkert nok saa meget tog Sigte paa det kgl. Teaters Tarv som paa Morskabsteatrets. Imidlertid betydedes det i Juli 1844 Georg Carstensen, at han ikke kunde anses for berettiget til at opføre Pantomimer, og dermed var den værste Hindring fjernet for Pricekomediens fortsatte Bestaaen. Det blev dog kun en stakket Stund, den endnu kunde modstaa Konkurrencen fra Tivoli, thi netop Aaret 1844 blev Morskabsteatrets sidste.

Da Portene lukkedes den 27. Oktober 1844, efter at den Casortiske Pantomime „Hjortejagten eller Harlekin Informator“ var gaaet over Scenen, aabnedes de ikke mere. Teatret stilledes til Auktion i Begyndelsen af det følgende Aar, og den 10. Marts 1845 bortsolgtes det for 4525 Rbdr. til Murermester Berlin, som overdrog Halvdelen til den bekendte J. H. Lütthans, hvis Datter Julie Werliin ægtede Chr. Winther. Største Parten af Købesummen gik til Udlægshaverne i Ejendommen, kun en Tredjedel tilfaldt Pricerne og Chr. Lehmann til Deling. Hermed var da Morskabsteatrets Saga ude, og paa den gamle Grund opførtes to statelige Gaarde, nu Nr. 58 og 60. Den sidste tilhørte i mange Aar Gehejmearkivar Wegener, og hans mægtige Bibliotek fik her sit Bo mellem de selvsamme Træer, hvor gamle James Price fordem havde vist sine skønne Kunster for et højtæret Publikum.

Pricernes Fata efter Morskabsteatrets Nedlæggelse hører egentlig ikke hjemme i nærværende Skildring,

og skal derfor kun berøres i al Korthed. Rejselivet begyndte atter. I Efteraaret 1844 havde Pricefamilien faaet en kgl. Bevilling til at give ekvilibristiske Forestillinger og Pantomimer, saavel som andre herunder hørende teatraliske Forestillinger, overalt i de danske Købstæder. Bevillingen, der i Modsætning til andre lignende ikke var indskrænket til nogen bestemt Tid, skyldtes ikke mindst Politidirektør Bræstrup, som havde megen Interesse og Velvilje tilovers for Familien. I Efteraaret 1844 var Selskabet i Jylland, og den følgende Sommer gav man Forestillinger hos Pettoletti paa det nye Vesterbros Teater. I 1845-47 foretog Pricerne en længere Tur i Sverig og Norge, hvor de befordredes i egne Køretøjer med indrettede Sengesteder; paa denne Rejse skete det Uheld, at en Vogn væltede og Flora Price brækkede Kravebenet. Om Efteraaret 1847 kom man tilbage, og James Price med Familie flyttede for en kort Tid ind paa Vesterbros nye Teater, hvor han fra Beboelseslejlighedens Vinduer havde Udsigt til Jernbanen — den nye Tid, der voksede op omkring Broens gamle Idyl. Samme Aar havde Georg Carstensen faaet aabnet Kasino, der efter sin første Bestemmelse som bekendt skulde tjene til Koncertsal og lettere Forlystelsessted, og efter Pricernes Hjemkomst blev de straks engageret. Efter at derpaa Kasino Aaret efter var omdannet til Teater, og „Talismanen“ (spillet af det Langeske Selskab) den 26. Decbr. 1848 havde indledet den ny Æra i dansk Teaterhistorie, som Kasinos Oprettelse betød, forblev

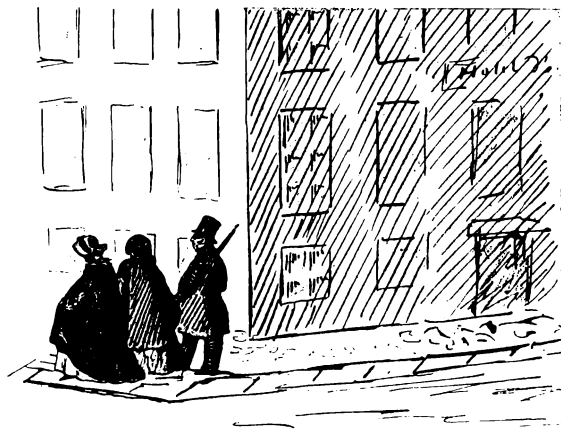
Pricerne der alligevel, og Pantomimerne gik over Scenen jævnsides med de egentlige Skuespil indtil Februar 1851.

I disse Aar skete den store Omvæltning i Pricefamiliens Skæbne. August Bournonville havde set Børnene danse paa Kasino, og var derved bleven lydhør for Forældrenes store og lønlige Kunstnerønske: at faa dem anbragt ved den kgl. Ballet. Skønt af og til en Skuespiller fra et af de Selskaber, der havde spillet paa Pettolettis Teater, var bleven ansat ved Nationalscenen (hvad der for Resten i de faa Tilfælde, det skete, ikke blev af stor Betydning), stod der dog en tyk Mur af Fordom mellem Forstadsteatrene og det kgl. Teater, hvor Balletten som saadan, Bournonvilles Scepter til Trods, end ikke ansaas for nogen rigtig Kunststart. Man maaler Afstanden ved Bournonvilles bekendte Ord om Pricefamilien i „Mit Theaterliv“:

„Trætte af det omrejsende Liv bad Forældrene mig, netop som jeg kom tilbage fra min Parisertur, om at give deres hele Børneflokk privat Undervisning, da de endnu ikke kunde undvære deres Medvirkning ved deres egne Forestillinger, men dog ønskede at se dem anbragte ved det kgl. Teater. Jeg krympede mig i Begyndelsen ved at paatage mig dette Hverv, da jeg, rent ud sagt, betragtede Terpsichores Stedbørn som min Stræben aldeles uvedkommende; men jeg fik snart Øjnene op for de smukke Anlæg, der blot behøvede en kyndig Vejledning for at udfolde sig til virkeligt Talent. Det

var mig en sand Forfriskning at give disse Børn Lektion, og blandt de mange gode Egenskaber, som jeg opdagede hos dem, vil jeg blot fremhæve den inderlige Hengivenhed, de havde for deres Forældre.“

Da saaledes Bournonville først havde faaet Øjnene

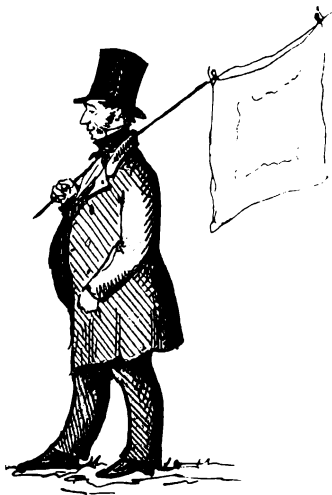
JAMES OG ROSA PRICE MED DATTEREN AMALIE
(Efter en Pennetegning af Amalie Prices Mand, Korpslæge C. A. Hagen)

op for Børnenes Talent, kendte hans Beundring ingen Grænser; han blev deres Beskytter og Ledsager paa Overgangen over det Svælg, der strakte sig mellem Fjæleboden og Landets største Teater. *Juliette* var den første, der fik Foden paa den kgl. Scene (1849), — med hvor stort Held, ved enhver. Iøvrigt er den yngre Priceslægts Kunstnerskæbne saa vel kendt, at ingen indgaaende Omtale gøres behov. Af James

Prices Børn helligede *Carl* og *Amalie*, gift Hagen, sig snart Skuespillet, den sidste i sin Tid Kasinos fejrede Primadonna, medens *Julius* blev ved Balletten; tillige med sin Kusine Juliette var han første Gang i Wien i 1855 og følte sig siden stærkt knyttet til denne By, hvor han i en lang Aarrække virkede som Balletdanser ved Hofoperaen og døde som Professor ved Konservatoriet. Af Adolphs Børn har foruden Juliette navnlig *Valdemar* erhvervet sig et stort Navn, medens *Sophie* hævdede sig som en dygtig og net Balletdanserinde. To af Børnene har arvet Pricernes Tegnetalent, nemlig James Prices Søn *Albert* og Adolph Prices Datter *Mathilde*; den første begyndte som Kunstmaler og er endt som Skuespiller, den sidste gik den omvendte Vej, fra Balletten til Malerkunsten.

Til Slutning et Par Ord om den ældre Generations sidste Aar. Flora Price var den, der først lukkede sine Øjne (1863), og kort efter døde James (1865). James Price, der havde faaet sit ene Ben amputeret (der var gaaet Koldbrand i et Brandsaar, foraarsaget ved Fyrværkeri paa Linen), spillede i sine sidste Aar Violin ved sin Hustrus, Rosa Prices Danseundervisning. Af James Price eksisterer intet andet Portræt end den her vedføjede Penne-tegning, der viser ham paa Hjemvejen fra Dyrehaven, i glad Stemning med Lommetørklædet fæstet til en Gren. — Rosa og Adolph levede længst. Rosa Price døde i Wien hos Sønnen Julius i 1887, Adolph Price først 1890 i en Alder af næsten 85 Aar;

aandsfrisk og livlig henlevede denne sidste Repræsentant for en længst forsvunden Tid sit Livs Aften hos Datteren Juliette, ivrigt syslende med Tegning, Maling og kunstfærdige Smaaarbejder. Den Casortiske Pantomime døde ikke ud med de gamle Pricer; den var gaaet i Arv til Tivoli, hvor den forlængst var genindført efter Forbudet i 1844, og stod senere en Tid under Adolph Prices personlige Instruction. I Halvtredserne og Tresserne havde det københavnske Publikum adskillige Gange Lejlighed til at beundre denne Kunstart i Pricefamiliens egen Udførelse, bl. a. paa Vesterbros Teater og ved Aftenunderholdninger, især paa Hofteatret, hvor Frederik VII og Grevinde Danner gav Møde. En Del af Pricerne optraadte tillige i Hippodromet (hvor nogle af de ældre Pantomimer gik) og paa Alhambra; her dansede bl. a. Valdemar i 1857-58, kort efter Etablisementets Aabning. Sidste Gang Pricefamilien agerede samlet, var i Begyndelsen af Halvfjerdsene; Adolph Price var Pjerrot, og om ham fylkede sig den unge Slægt.

JAMES PRICE
(Efter en Pennetegning af
Korpslæge Hagen)

PETTOLETTIS TEATRE

TEATRET PAA NØRREBRO. 1828-1833.

I det foregaaende er der stiftet et flygtigt Bekendtskab med Venetianeren *Philippo Pettoletti*, som i en Aarrække var Medlem af det Kuhnske Selskab paa Morskabsteatret. Kuhn og Pettoletti, den første som Bevillingshaver, den anden som Medinteressent, havde samarbejdet i mange Aar under gensidig Tilfredshed, men efterhaanden var det gode Forhold bristet. Pettoletti, der var en energisk Mand med Foretagsomhed og mange Ideer, har vistnok efter Casortis Fra-fald fundet sin Plads for snæver inden for Selskabet, og han synes at have stillet større Krav til Kuhn end denne har kunnet overkomme. Morskabsteatret var ingen ligefrem Guldgrube, selv om det havde en fremtrædende Plads i det københavnske Publikums Hjerter, i hvert Fald ikke paa dette Tidspunkt, i Slutningen af Tyverne. I Tidens Løb var der opstaaet saa mange Sommerforlystelser og forskellig Anledning til Indbyggernes Morskab, at det maatte mærkes paa Kuhns Teater, om end intet andet Forlystelsessted paa langt nær kom paa Højde med det. Og om Vinteren var Besøget — af Grunde, der gentagende er paaapeget i det foregaaende — næsten altid sløjt. Under disse Forhold modnedes

Pettolettis Planer om at skabe noget nyt og selv forsøge sig som Teaterentreprenør.

I Sommeren 1827 henvendte han sig til Kongen

PHILIPPO PETTOLETTI
(Efter Akvarel)

om Bevilling for sig og sin Familie til at give de Vinterforestillinger, som det var bleven tilladt at opføre ude paa Vesterbro, inde i selve Byen. „Maaske“, mente Pettoletti, „kunde det da endnu lykkes os næsten forladte Komus' Børn at afvinde Københavns

Indbyggere et Bifaldssmil, naar Thalia og Melpomene hvile“, hvilket i mere nøgtern Stil vilde sige, at han kun attraaede at spille paa de Aftener, det kgl. Skuespilhus var lukket. Han opnaaede alligevel intet. Ved et kgl. Reskript bemyndigedes Skuespildirektionen at tilkendegive Pettoletti, at der ikke kunde være Tale om at give Forestillinger i København inden for Byens Porte. Men næste Gang havde han bedre Held med sig. „Frygtsom og skælvende“, som han skriver, forelagde han atter sin Bøn for Kongen. „Frygtsom fordi min første Begæring, altfor formastelig maaske, kunde opvække min Konges Uvilje, og skælvende for min Fremtid, hvis denne min anden allerunderdanigste Bøn skulde have samme Skæbne. Men nej! Den Konge, som udbreder sine Arme beskyttende over saa mange Tusinde Sjæle, vil ikke give en af Glædens ringe Tjenere til Pris for Mangel og Fortvivlelse.“ Det havde været langt fra hans Tanke at ville gøre Indgreb i nogen Persons Næringsvej, end sige at konkurrere med de kongelige Skuespillere. Nu bad han blot om at maatte oprette et lidet Teater uden for Voldene, og han ønskede Bevilling, ikke saa meget for at gøre Brug af den, saa længe han paa antagelige Vilkaar kunde fortsætte Forbindelsen med Kuhn som for at sikre sig mod vilkaarlig Behandling fra denne Kant. Pettoletti havde heller ikke samlet sig noget Selskab endnu eller tænkt over Teatrets Beliggenhed, men naar han kom saa vidt, at han fik det rejst, var det hans Agt navnlig at benytte det som Pan-

tomimeteater. Dette sidste gjorde Udslaget, thi Plakaten af 25. Juli 1817, der indskærpede det kgl. Teaters Eneret til enhver Art egentlig Skuespil, gav Teaterdirektionen et Magtmiddel i Hænde, der ikke var til at komme uden om. Den 9. November 1827 fik Pettoletti da omsider sin Bevilling, og den lød paa, at han uden for Stadens Porte maatte indrette et Teater og der give saavel ekvilibristiske som pantomimiske Forestillinger. Men i Betragtning af, at han var fremmed og ikke havde erhvervet Borgerkab, maatte han yde Fattigvæsenet en Afgift af ti Procent, medens Kuhn paa Vesterbro nøjedes med fem.

Forinden var det Kuhnske Selskab bleven opløst, og Pettolettierne havde trukket sig ud deraf; en Del af Familien forlod efterhaanden Landet, medens i hvert Fald Philippo, Broderen Jean og deres gamle Fader endte sine Dage i Danmark. Philippo havde Andel i det Kuhnske Selskabs Garderobe og Kullisser, og disse sine Ejendele trak han ud af Foretagendet til Brug for sit eget Teater.

Hvis Pettoletti ikke fik sin nye Scene rejst og gjort Brug af Bevillingen inden to Aar, fortabte han den; derfor gjaldt det om at arbejde paa Sagen. Først arrangerede han sig med en københavnsk Borger, Bagermester Georg Scheer, som ved Blaa-gaards Udstykning, der netop stod paa, underhaanden havde tilkøbt sig Hovedparcellen med den gamle Slotsbygning og et Haveareal paa over to Td. Land; endvidere associerede Pettoletti sig med Inderen

Samme ovennævnte Impresario, *André Magni*, der førte en ganske velklingende Majortitel. Denne Magni traf i Juli Maaned 1828 i Hamborg *Joseph L. Lewin*, der just stod i Begreb med at rejse til Lybæk for der at give Forestillinger.

Lewin var af jødisk Afstamning og hjemmehørende i London. Han var gift med en Dame ved Navn Juliette Rosette Maan eller Moon, og i Familien Price gaar det Sagn, at han oprindelig var hendes Sproglærer, men løb bort med hende. Fra anden Side fortælles det, at han allerede i 1801 var knyttet til Drurylane Teatret og efterhaanden tildrog sig Londonernes Opmærksomhed ved sit udpræget mimiske Talent. I 1815 foretog han sin første Kunstrejse til Spanien og Portugal, og efter at være vendt tilbage til London vandt han meget Bifald for sin Harlekinsfremstilling, der faldt i det engelske Publikums Smag. I de følgende Aar var han i Paris, i Nederlandene og i Wien, hvor han som Pantomime-mester ved Theater an der Wien arrangerede Melodramer og Pantomimer. Senere besøgte han Ungarn og Italien, gav atter Forestillinger i Paris og drog i Slutningen af Tyverne rundt i Tyskland paa sin Kunst. Paa Königstädter-Teatret i Berlin opførtes hans Pantomime „Jocko“, der gjorde megen Lykke. Han var tillige en Mester i Teatrets Maskinteknik og skal ved forskellige større udenlandske Teatre have indrettet meget sindrige Maskinerier, især egnede til hurtig Udførelse af Sceneforandringer.

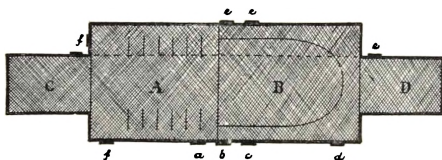
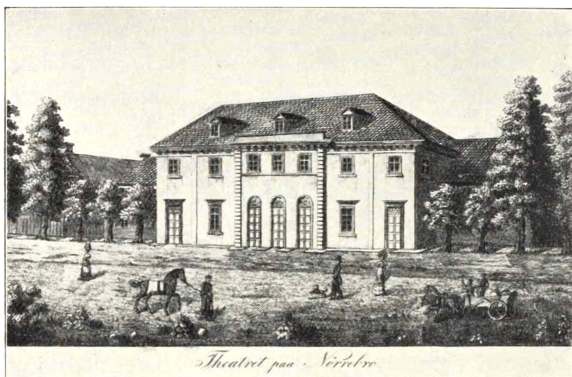
Pettoletti og Magni havde Brug for Lewin. En

Mimiker var der netop Trang til paa det nye Teater, for at det med nogenlunde Held kunde tage Konkurrencen op med Morskabsteatret, hvor Traditionerne fra Casortis Glansperiode endnu var i frisk Minde, og Lewin var, som det ogsaa senere viste sig, i sit Fag en betydelig Kunstner. Og saa var han i Besiddelse af en stor Del Teatereffekter, der netop vilde komme til Pas. Magni anmodede ham derfor om at træde i Interessentskab med sig og Pettoletti om det Teater, der skulde aabnes i København, men Lewin vilde i Begyndelsen ikke. Magni forestillede ham da, hvor glimrende Foretagendet var. Pettoletti var en af de første Linedansere og Komikere i Europa, Teatret var kongeligt, ganske nyt, fortrinlig indrettet og beliggende i Danmarks Hovedstad, hvor der foruden dette kun var et kongeligt Teater til og et Fjælebodsteater. Magni, der desværre ikke kunde stille personlige Talenter til Raadighed for Teatret, gav sig ud for Matadoren, som til Gengæld vilde tilskyde de ikke ubetydelige Summer, der maatte voves de første Aar. Saa overgav Lewin sig. Der oprettedes en Kontrakt for 4 Aar fra 1. September 1828, hvorefter de tre slog sig sammen om Bestyrelsen af Teatret paa Nørrebro.

Ved Kontrakten knyttedes tre af Lewins Døtre til Teatret. Forinden havde Magni og Pettoletti allerede engageret den franske Akrobat- og Linedanserfamilie *Longuemare*.

I Sommeren 1828 havde Teatret rejst sig paa det gamle Blaagaards Ruiner. Den fordums kongelige

Lystgaard havde efterhaanden tjent højest forskellige Formaal; Tid efter anden havde Gaardens Bygninger været anvendt til Fabriksvirksomhed, til Skolelærer-

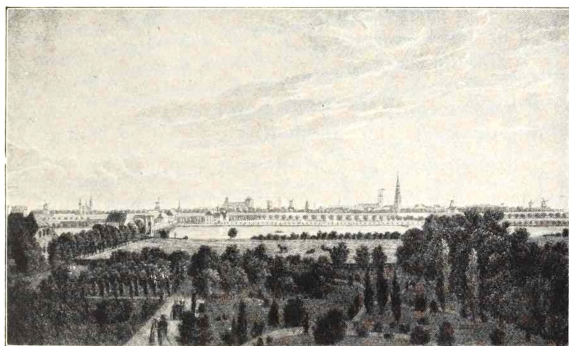

Paa Planen betegner *A* Scenen, *B* Tilskuerpladsen, *C* og *D* to lavere Sidebygninger; i den sidste „Punschsalen“. *a* er Indgangen til Billetkontoret, *b* til Kongelogen, *c* til Parkettet, *d* til Parterret; *e* betegner tre andre Indgange til Teatret, *f* Opgangene til Scenen. Den punkterede Linie markerer Blaagaards gamle Grundplan.

NØRREBROS TEATER
(Facadetegningen efter Kobberstik)

seminarium og til Militærlasaret. Den egentlige Hovedbygning, Slottet som den kaldtes, havde faa Aar forinden været indrettet til Brændevinsbrænderi og endte nu som et Tempel for Dans og skønne Kunster. Ombygningen, der var meget gennemgri-

bende, kostede Bagemester Scheer 40 à 50000 Rbdr. Teatrets Hovedfacade laa ud mod Peblingsøen og foran strakte sig den gamle Have; Murene var forhøjet og Taget omlagt, men alligevel genkender man Karaktertrækkene i B. Rocques Stik af det gamle

UDSIGT OVER KØBENHAVN FRA NØRREBROS TEATER
(Efter Kobberstik)

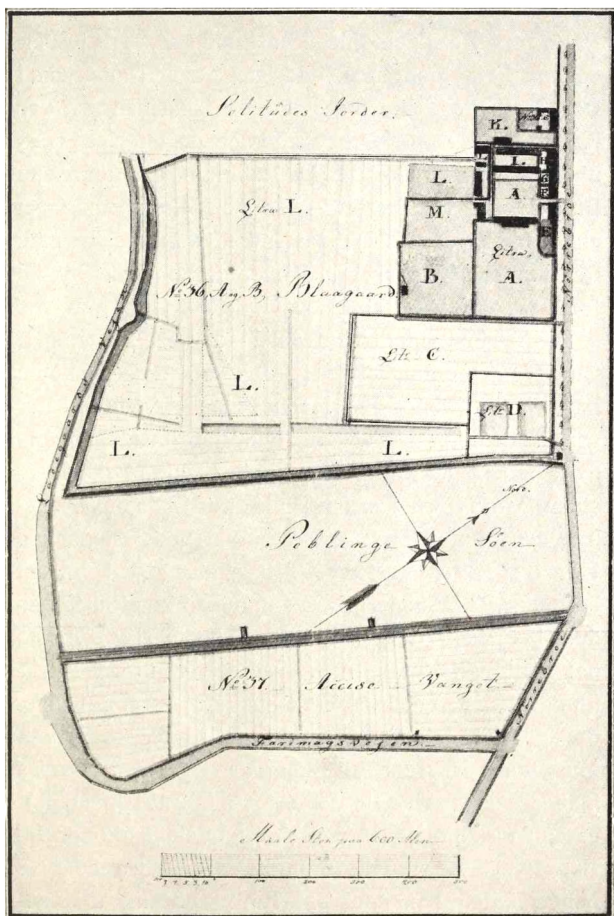
Blaagaard. Paa den modsatte Side fik Bygningens Grundplan derimod en Udvidelse.

Indvendig var alt forandret. Tilskuerrummet, der opgives at kunne rumme 14-1500 Mennesker, bestod af 3 Etager, de to nederste afdelt i Loger, den øverste fri som Amfiteater eller Galleri; Gulvet var indrettet til siddende Parket. Kongelogen, hvortil hørte to smaa Aftrædelsesgemakker, var — ligesom i det kgl. Teater — anbragt til Venstre for Scenen og lige overfor var Hofdamelogen beliggende. Selve Scenen havde i Lysningen af Prosceniet en Bredde af 13¹/₂ Alen og Kulisserne maalte 10 Alen i Højden, og var

saaledes noget højere end det daværende kgl. Teaters; dens Dybde udgjorde ca. 29 Alen, Bredden 24 Alen fra Mur til Mur. Der var 14 Alen fra Parkettets Gulv til Loftet, hvor en forgyldt Lampekroner hang i fire Kæder og med sine 24 Blus gød Lys ud over Tilskuerrummet.

I den indre Udstyrelse skilte Teatret sig ud fra det almindelig gængse. Prosceniet var komponeret i en herhjemme hidtil ukendt Smag og dannede „en sammentrykket Bue med Kassetter og Rosetter og forgyldte Lisener af korinthisk Orden“. Det var tilstræbt at give Maskineriet saa sindrigt et Tilsnit som muligt: Tæpperne dreves med Vægte og Spil ligesom paa de parisiske Teatre; Gulvet var forsynet med saa mange Lemme, at det kunde aabnes, hæves og sænkes paa saa at sige hvilket Sted det skulde være; ved en Valse kunde man fremstille drivende Skyer; Sætstykkerne løb i Kanaler i Gulvet og kunde skydes helt ud, Kanalerne dækkes og Teatret forandres til Balsal. Kun Fortæppet og Luftkulisserne var malet i København, de øvrige Dekorationer skyldtes Cocchi og den berlinske Teatermaler Gropius. — I Teatret fandtes et Rafrâichissementslokale, der var lejet af Konditor Pedrin og bestod af 3 Værelser, hvortil der var Adgang fra hver Etage.

Hvor moderne Teatret end var anlagt i alle Enkeltheder, viste det sig snart, at det havde svære Mangler paa det teatertekniske Omraade. Fra Publikums Side ankedes der over, at Parterret var for horisontalt — Gulvet ikke lagt skraat nok, saa at

BLAAGAARD OG NÆRMESTE OMGIVELSER, CA. 1825
 (Efter et haandteget Kort i Rigsarkivet)

Blaagaards Hovedbygning (siden Nørrebros Teater) ses paa Litr. A.; Syd for ligger Haven, Nord for Hovedindkørslen (nu Slotsgade)

Personer af Middelhøjde ikke kunde se, og selv velvoksne Folk hindredes i Udsigten, naar Damer med store Solhatte anbragte sig foran. Som man ser, var Krigen mod Damehattene allerede da en Kendsgerning. En anden Ulempe for Publikum var den slette Passage ind til Teatret; over Vejgrøften var slaet en Træbro, men for at naa ind til den, maatte man fra den brolagte Nørrebro over et bundløst Stykke Jordvej.

Da Lewin kom til København den 24. September, var Teatret endnu ikke færdigt, skønt det skulde have været aabnet ved Maanedens Begyndelse. Lewin syntes det var daarlig indrettet, hvad han forøvrigt snart fik Ret i. I det hele havde Magni forestillet ham Sagen i saa rosenrødt et Skær, at Virkeligheden kontrasterede stærkt imod hans blændende Udmalinger. Teatret var beliggende i den mindst besøgte af Forstæderne, det kunde ikke skjules, og den Fjælebod, nemlig Kuhns Morskabsteater, som det skulde rivalisere med, var grundmuret i Publikums Yndest; godt indrettet som det var og med et dygtigt Personale var det vel egnet til at gøre Grundmuren paa Nørrebro til Skamme. Og Magni var saa langt fra at være den Velhaver, han gav sig ud for, at han tværtimod var i en højst uheldig økonomisk Forfatning. Lewin var utilfreds, og det varede ikke længe, inden han kom paa Kant med sine to Medinteressenter. Da han ansaa sig for den mest erfarne, vilde han være Teatrets egentlige Styrer, hvad der ogsaa var hans Ret efter Kontrakten; men det

vilde de andre ikke tillade, og med nogen Grund, thi Lewins Ledelse af Teatret bragte det straks fra den første Aften i et skævt Forhold til Publikum. Allerede efter de første Par Forestillinger skubbede de ham ud af Ledelsen af Teatret, forbød det spillende Personale at efterkomme hans Ordre og tiltog sig ene Kassen. I Decbr. 1828 anlagde Lewin Sag ved Gæsteretten mod sine to Medinteressenter, der imidlertid gjorde Gengæld og anlagde Kontragsmaal. Dommen faldt den følgende Sommer og Lewin tabte Sagen, der drejede sig om nogle Pengebeløb, som de interesserede Parter gensidig mente at have tabt ved Kontraktens Misligholdelse.

Det daarlige Forhold paa Teatret rygtedes snart ude blandt Publikum. I „Nyeste Morgenpost“ fandtes en skønne Dag refereret et Slagsmaal mellem „første Direktør“ og en af Personalet, og det skulde være første Direktørs meget upassende og fornærmelige Adfærd, der havde forvoldt denne Scene; forøvrigt var det adskillige Gange — det paastod Bladet — kommet til Haandgribeligheder mellem denne Direktør og Teatrets Kunstnere. Dette gav Anledning til, at en Indsender i „Politivennen“ tog til Orde i en Artikel: „Om Nævefægtingen paa Nørrebros Teater“. Da Pettoletti var Indehaver af Bevillingen og altsaa maatte anses for første Direktør, gik Rygtet ude i Byen, at det var ham, der var Hovedmanden i den skandaløse Affære, og „med Forundring antog man den joviale Mand, der saa ofte havde moret Københavnerne med sit udmærket komiske Talent,

forvandlet til en gulsottig, kamplysten Klopfægter“, men man havde dog snart opdaget, at det var Lewin og ikke Pettoletti, der var Ophavsmanden. Dette maatte Indsenderen pointere, og han lagde Lewin alvorligt paa Sinde „for sin egen Skyld at erindre, at han hertillands ej mere end noget andet Sted i Europa lever blandt uopdragne Mennesker og Bjørne, en Tanke, som desværre end ikke skal være uddyddet hos uvidende Udlændinge“. Men Lewin lod ikke Beskyldningen sidde paa sig; i en Erklæring i „Kjøbenhavnsposten“ hævdede han, at det var pure „Instigation“, der laa til Grund for Angrebet. —

Da Lewin havde rømmet Marken, maatte han for at bjerge Livets Ophold assistere hos Konkurrenten Kuhn paa Vesterbro, hvad der kun gjorde ondt værre i Forholdet mellem ham og hans Medinteressenter. Lewin paastod, at Pettoletti havde formaaet sin Landsmand, Hofviktualiehandler Dominico Capozzi, til at opkøbe Gældsfordringer paa ham, og, som han insinuerede, maatte Pettoletti og Magni have forstrakt Capozzi med Pengene dertil, blot for at bringe ham i Ulykke. Hvordan det nu var eller ikke var, saa er det sikkert, at Capozzi var bleven Ihændehaver af nogle Fordringer paa Lewin, som i den Anledning blev sat i Gælds fængslet, hvorfra han i November 1829 (han sad der fra 2. Novbr. til 5. Decbr.) sendte to lange og rørende Bønsskrifter til Kongen om Sagen. Lewin var dog næppe ført bag Lyset, saaledes som han paastod, thi i Januar 1830 gik alle tre Interessenter paa Forlig og

Lewins Navn blev samtidig slettet af Leje- og Interessentskabskontrakterne.

Alt dette foregik mere eller mindre mellem Kulisserne. Vi fæster dernæst Blikket paa den offentlige Side af Pettolettis første Sæson.

Med Oktober Maanedes Udgang 1828 var Forberedelserne til Teatrets Aabning saa vidt tilendebragte, at den første Forestilling kunde gives den 3. November. Den indledes med akrobatiske Opvisninger af Familien Longuemare og sluttede med Lewins Pantomime „Guld nøglen, eller: Harlekin Bombardeer“; oprindeligt havde det været Bestemmelsen, at „Harlekin i Tryllehaugen“ skulde opføres ved Førsteforestillingen, men det blev opgivet. Aabningen af det nye Teater var af Publikum imødeset med Forventninger, som imidlertid bittert skuffedes. Man havde ikke noget at udsætte paa de agerendes Dygtighed, men Forestillingen var uden tilstrækkelig Forberedelse og harmonisk Samvirken. Scenearrangementet og Maskineriet, der ved de Lewinske Pantomimer paa Grund af de mange forekommende Forvandlinger var af største Vigtighed, var i Uorden og fungerede ikke hurtigt og præcist nok, saa at hele Forestillingen snarere lignede en Prøve. Var det galt paa Scenen, saa var det ikke meget bedre paa Tilskuerpladsen. Der var udstedt mange flere Billetter, end Huset kunde rumme (et Forhold, som der iøvrigt ogsaa ofte klagedes over paa det kgl. Teater), saa at mange maatte gaa hjem igen uden at kunne komme ind, og blandt de mange sammen-

stuede Mennesker, der var komne indenfor, satte Trængslen og de ubekvemme Forhold den velvillige Stemning ned. Men det var ikke alene de rent ydre Omstændigheder, der ikke behagede, selve Forestillingens Art fandt ingen rigtig Sangbund i Publikum. Casorti havde indført den italienske Pantomime, og ved hans Form holdt det københavnske Publikum trolig fast, og følte sig — sin gode Smag til Ære — ikke tiltrukken af Lewins nye Genre. Der var nemlig en ret betydelig Forskel mellem ham og Casorti. I den italienske Pantomime, hvis enkelte Dele sammenknyttedes af en virkelig Handling, var Pjerrotfiguren, saaledes som vi kender den den Dag i Dag, den langsomme, godmodig kejtede Person med de ejendommelige Bevægelser, i Modsætning til den livlige Harlekin. Lewins Pantomime derimod var oprindeligt anlagt paa det engelske Publikum, der fordrede mere ydre Effekt. „Guldnøglen“ var for lang Tid siden af Lewin bragt frem paa Scenen i London, og var beregnet paa at vinde sit Publikum ved en Række hurtige, slaaende Forvandlinger, bestandig Afveksling af prægtige Dekorationer og ved overraskende Spring og Kunststykker, mere end ved en virkelig komisk Handling. Pjerrot havde maattet vige Pladsen for den engelske Klovn, den letbevægelige Klodriansfigur, — og Harlekinsskikkelsen, der udførtes af Lewin, var afløst af en Badutspringer, der snart stod paa Hovedet, snart paa Benene. Longuemares Udførelse af Pantalon behagede heller ikke, selv om han med stor Kunst forstod at ryste i Knæ-

erne; dette tilfredsstillende ikke Publikum, der var vant til den gamle adstadige Kassanderfigur i de Casortiske Pantomimer. Lewins Døtre tog derimod — de andres Nederlag til Trods — straks den første Aften Publikum med Storm. Den 18aarige *Rosa Lewin*, der allerede i fire Aar havde spillet Kolumbine i Faderens Pantomimer, vandt udelt Bifald ved sin indtagende Fremstilling af denne Figur, lige saa meget som ved den Ynde, hun og hendes to Søstre, *Flora* og *Elisa*, lagde for Dagen i de indlagte Danse. Med disse skønne og gratiøse Kunstnerinder, der nødvendigvis maatte lægge Tilskuerne for deres Fødder, havde Teatret faaet Eksistensberettigelse. Deres Dans betog og henrev til Begejstring; en hamburgsk Kritiker ytrede, da han kort forinden deres Ankomst til København havde set dem opføre en Pas de trois paa Teatret i Altona, at det var som om Vaaren udøste sit Fyldehorn af Blomster, et saa yndigt Syn var denne Trio.

Ved de følgende Forestillinger blev der raadet Bod paa de værste Ulemper ved Maskineriet og Iscenesættelsen, og den nye Pantomimegenre fandt derved en mere velvillig Modtagelse, selv om Publikum aldrig kom bort fra de „rigtige gamle“ Pantomimer. Da Lewin senere kom til Vesterbros Morskabsteater, maatte han derfor ogsaa ty til Københavnernes yndede, evig unge, skønt gamle Kendinge som „Harlekin Skelet“ og „Harlekin Kukkenbager“.

Indtil 18. November 1828 var der paa Nørrebros Teater givet seks Forestillinger, de fem første under

Direktion af Lewin, den sidste, der fandt Sted Søndagen den 16. Novbr., arrangeret af *Philip Ledet*, som Pettoletti efter Brudet med Lewin havde knyttet til Teatret som Iscenesætter af Pantomimer og Balletter. Derimod opretholdtes Jomfruerne Lewins Engagement ved Teatret.

Familien Longuemare var en af Datidens bedste Linedansertrupper; i Paris, hvor Linedanserkunsten blev drevet til en høj Grad af Fuldendthed, erkendtes Longuemarerne for Artister af første Rang. Dette gjaldt dog kun den mandlige Del af Familien, thi paa Spindesiden hævede den sig ikke over det almindelige; Jomfruerne Longuemare var hverken i Besiddelse af ualmindelig Færdighed eller udpræget kvindelig Gratie. Familien Longuemare var dog bleven ydet al mulig Anerkendelse fra Publikums Side. Af Hyacinthe (eller Jacinthe) Longuemares og Broderen Jean Baptistes mange forskelligartede Numre kan fremhæves deres tyrkiske og græske Pas paa to Liner ved Siden af hinanden; de fægtede med Sabler og brødes med Faner; enkeltvis dansede Hyacinthe f. Eks. med Fødderne i en Kurv og Jean Baptiste, Selskabets bedste Linedanser, opførte bl. a. en „Noble pas polonais“ af egen Invention, gjorde „Luftpromenader“ uden Balancerstang og gav den vogesiske Bonde paa Linen. Tillige var Longuemarerne Akrobater og Springere.

Allerede paa dette Tidspunkt — efter en Maanedes Virksomhed — var det Pettolettis Hensigt at bryde af, for at Teatrets Indretning kunde undergaa en

Forbedring, medens han med sit Selskab for en kort Stund drog til Sverig, hvor der allerede var sluttet Kontrakt med Ejerne af Gøteborgs Teater om 18 Vinterforestillinger. Dette blev dog ikke til noget, da Lewin nægtede at tage med og lagde Beslag paa Magnis og Pettolettis Rejsepasser. Forestillingerne fortsattes da de følgende Maaneder, ind i det nye Aar. Af Pantomimer spilledes den gamle „Harlekin Statue“ foruden flere ny — „Harlekin Maler“ f. Eks. —, hvori navnlig Longuemarerne medvirkede; af Balletter fremkom „Lucas og Laurette“, og i Slutningen af Januar 1829 „Den dobbelte Fest“, begge arrangeret af Ledet, den sidste med Musik af den halvfjerdsindstyveaarige *Pierre Jean Laurent*, en danskfødt Franskmand, der havde været Hof-danssemester og faaet nogle Balletter opført paa det kgl. Teater; de tre Jomfruer Lewin og den ældre Ledet, der som sædvanlig udførte en komisk Elskers Rolle, tog heri Hovedparten af Bifaldet. Foruden den ældre Ledet medvirkede i denne Tid paa Nørrebros Teater baade Constance og August Ledet. Pettoletti selv optraadte i komiske Scener, og de to mest fremragende af Longuemarerne, Hyacinthe og Jean Baptiste, fremførte mod Slutningen af Sæsonen en ny komisk Dans paa to parallele Liner, kaldet „De to Polichineller“, der var meget yndet af Publikum. Kort sagt enhver stræbte, som det hedder, „ved Talent og Lune at bidrage sit til det ærede Publikums behagelige Moro“.

Den sidste Forestilling i Vintersæsonen blev givet

den 22. Marts og kort efter aflagde Direktionen sin Tak til Publikum for den Velvilje og Overbærenhed, man havde vist Teatret i de forløbne Maaneder.

Nørrebros Teater havde i sin første Sæson virkelig nydt godt af det københavnske Publikums Velvilje. Besøget havde i hvert Fald i det første Fjerdingaar været jævnt godt — om end ikke meget indbringende —, skønt Vejen derud var slet og Manglen paa Lygter mere end følelig i de mørke Vinteraftener. Bortset fra den første uheldige Aabningsdag havde Publikum ogsaa været nogenledes tilfreds, skønt det ikke rigtig kunde forsones sig med Lewins Pantomimer. Teatret kunde i og for sig heller ikke siges at have talt til den daarligste Smag, og nogen Sammenligning med de moderne Variétéer vilde her saa lidt som ved Morskabsteatret være paa sin Plads. Akrobatikken stod som den underordnede Bestanddel af Programmet i Reglen først, Pantomimer og Balletter sidst; som en naturlig Overgang var den gratiøse Linedans anbragt midt imellem. Den mimiske og navnlig den koreografiske Del af Forestillingerne blev her ligesom paa Vesterbro fortræffelig udført, og Æren herfor tilkom i første Række Søstrene Lewin, der besejrede selv det mest kritiske Publikum, navnlig Flora Lewin stod højt i Gunst som en fremragende Gulvdanserinde. — Paa det kgl. Teater havde de nærmest foregaaende Aar været en Nedgangstid for Balletten; det hørte til Sjældenhederne, at der fremkom noget nyt af Betydning, og Publikum henvistes naturligt til Forstads-

teatrene for at nyde denne Kunststart, der alle Dage havde tiltalt Københavnerne i høj Grad. Paul Taglionis Ballet „Jocko eller den brasilianske Abe“, der som foran nævnt var bleven bearbejdet af Lewin som Pantomime og i denne Form opført paa Morskabsteatret, indstuderedes ved det kgl. Teater i Foråret 1829 og imødesaas derfor med megen Interesse. Den fremkom i de sidste Dage af Sæsonen under Navnet „Danina“ med Peter Larcher i Abens Rolle og Lucile Grahn (der her for første Gang be-traadte Scenen) som det reddede Barn. Overskou raser, ikke uden Grund, mod denne „Fjælebodspan-tomime“, der bragtes frem paa den Scene, som Galeotti havde gjort berømt i Udlandet, men som nu var „sunket saa dybt, at den anglede efter Publi-kums Interesse med Dyr“. Det blev ogsaa den sidste Ballet, der opførtes, forinden den store Blomstrings-tid oprinder med August Bournonvilles Hjemkomst og „Gratiernes Hylding“. —

Ved Vinterforestillinger paa Nørrebros Teater klæ-bede de samme Ulemper som ved Morskabsteatret — de maatte begge fornemmelig være Sommerteatre. Pettoletti havde faaet sit Teater aabnet paa en ugun-stig Aarstid, og dette havde til en vis Grad mærket Sæsonen; de sidste Par Maaneder havde Besøget været tyndt og Forestillingerne medført Tab for En-treprenørerne. Pettolettis økonomiske Evner var der-for smaa, saa han ikke turde ligge stille, og for at bestride Omkostningerne ved Teatrets Istandsættelse, gav han med Kancelliets Tilladelse den følgende Maa-

ned, fra 29. Marts til 26. April 1829, Forestillinger i Helsingør paa det dramatiske Selskabs Teater. Pettoletti havde kun den Longuemareske Familie med, derimod ikke de tre Søstre Lewin; han gav ti Forestillinger og opførte fem forskellige Pantomimer, hvoriblandt baade „Harlekin Statue“ og „Harlekin Skelet“, men det økonomiske Udbytte var ikke stort, da Besøget langt fra var saa talrigt, som man havde ventet; den første Forestilling havde næppe samlet 300 Tilskuere.

Mens Pettoletti opholdt sig i Helsingør, havde Teatret paa Nørrebro Natten mellem den 3. og 4. April været besøgt af en, ganske vist ret ubetydelig, Ildsvaade. Der var laaset og lukket alle Vegne og ingen til Stede, men ved en Overbrandmesters Snarraadighed blev Dørene sprængt og Ilden dæmpet, inden den fik Tid til at brede sig. — I Midten af Maj var Teatret imidlertid kommet i Orden og forskellige Ændringer foretagne. Lewin var efter Overenskomst med Pettoletti og Magni atter indtraadt i Direktionen og havde overtaget Bestyrelsen af Pantomimerne, og hvad der var af lige saa stor Betydning for Teatret, hans tre Døtre var atter bleven knyttet dertil.

Sommerkampagnen indledes den 17. Maj. Ved Aabningsforestillingen opførtes en ny Tryllepantomime af Lewin i to Akter, „Harlekin fristet af Gratiere“, hvortil der var anskaffet nye Dekorationer og Kostumer. Huset var fuldt besat og Pantomimen gjorde usædvanlig Lykke; Flora og Elisa Lewin samt

Constance Ledet var de tre Gravier og Jfr. H. Longuemare udførte Venus' Parti. Kort efter bragtes en af Ledet arrangeret Pantomime „Den slet bevogtede Pige“ frem. Ledet havde paa det kgl. Teater for en halv Snes Aar siden, i Forening med Danseren Gabriele, udført nogle Partier i Balletten af samme Navn, og ved dens Fremkomst paa Nørrebro modtoges den med jævnt, om end ikke udelt Bifald; Ledets karakteristiske Udførelse af en gammel Bondekone og Rosa og Flora Lewins henrivende Udførelse af de tvende Elskende frembød ogsaa fra Mimikkens Side mange heldige Momenter. I det hele havde Teatrets Forestillinger efter Genaabningen været godt besøgte. Maskineriet var nu i sømmelig Orden og navnlig „Harlekin fristet af Gravierne“ gjorde vedblivende Lykke.

I Juni Maaned fik Nørrebros Teater et nyt Trækplaster, da „den første Herkules i Europa og første Gymnastarch hos H. M. Kongen af Frankrig“ *Victor Venetien* begyndte at give sine Forestillinger. Aften efter Aften var Teatret fuldt besat for at beundre denne Atlet, der, som Kendere forsikrede, var „en betydelig plastisk Kunstner, hvis Pantomimer er mærkeligen mere antikke end Madame Henschütz's“! Firskaaren og undersætsig af Legemsbygning var han mere kraftfuld end smuk, men i Besiddelse af stor Smidighed, og gik for det stærkeste dalevende Menneske. Venetiens Kunstspecialitet var de „horizontale Stillinger“, og heri præsterede han vidunderlige Ting, som naar han med Anklerne fast-

bunden til den øverste Ende af en oprejst høj Stang lod Legemet danne en ret Vinkel med Stangen. I Slutningen af Maaneden forlod han Teatret for at optræde paa Dyrehavsbakken, men kom atter tilbage senere hen paa Sæsonen.

I Juli Maaned var Pettoletti mindre heldig, da han engagerede „kejsersk russisk Teater-Maskinmester“ *Griffe* til at vise „Skyggespil“. Forestillingerne maatte gives i Mørke og straks den første Aften, da en Uorden i Maskineriet bevirkede en Standsning, fremkaldte dette Støj og Mishagsytringer og adskillige Pøbelagtigheder fra Galleriet. *Griffe* undskyldte sig i Adresseavisen med sin Mangel paa nødvendig Lokalkundskab, og lovede til næste Gang at rydde alle Hindringer af Vejen. Men da han faa Dage efter gentog sine Forestillinger for temmelig tomt Hus, gentoges ogsaa de larmende Scener; efter hver af Præsentationerne udbrød en frygtelig Støj, Trampen, Piben, Klap og Bravoraab, saa Øret ganske døvedes. Denne Gang havde Foreviseren dog taget sine Forholdsregler. Paa begge Sider af Prosceniet havde han anbragt nogle stærktlysende Lamper, der tildækkedes under „Fantasmagorierne“, men naar Larmen blev for stærk, kastede de pludselig deres Skin ud over Tilskuerpladsen, hvorved sædvanligvis øjeblikkelig Ro tilvejebragtes. Iøvrigt bestod Forestillingerne i en simpel *Laterna magica* med bevægelige Glas, og var altfor ubetydelig for Hovedstadens Publikum; den kejserske Maskinmester kom da ogsaa snart af Programmet.

Efter at Kuhn i 1829 var kommen hjem fra sin Turné i Hertugdømmerne, var Vesterbros Teater atter bleven aabnet i Slutningen af Juli, og kort efter forsvandt Søstrene Lewin fra Nørrebro og knyttedes for bestandig til Morskabsteatret. Med Tabet af de gratiøse Kunstnerinder fik Nørrebros Teater sit Dødsstød; fra dette Tidspunkt daterer sig Nedgangen i Publikums Yndest for det nye Forstadsteater, hvis Glansperiode kun havde været saa saare kort.

Efter Kildetidens Ophør engageredes Venetien atter til Nørrebros Teater. Foruden sine Herkuleskunster foretog han bl. a. en Opfart fra Scenen til Teatrets Galleri i sin græske Medeasvogn, belyst af hvid Ild. Under Nedfarten i Straalerne af rød Ild tog dette Skuespil, under hvilket Venetien viste sig svævende i forskellige horisontale Stillinger, særdeles nydeligt ud; smaa Genier i en under Triumfvognen anbragt Gondol strøede Blomster ud over Publikum. Venetien var ogsaa tilligemed sin Hustru engageret til at give Pantomimer, men denne stærke Mands Pantomimer maatte nødvendigvis i endnu højere Grad end Lewins afvige fra Casortis gamle klassiske Mime-spil. Det blev rene Kraftpantomimer, saaledes „Kyklopernes Ødelæggelse eller Polichinel slugt af Hvalen“, i hvilken Venetien spillede Herkules, hvis Kamp med Kykloperne og Rundsvingning med en Fyrværkerisol lige saa vel som den yngre Longuemares Polichinel paa Stylder lod til stærkest at interessere Publikum.

Blandt Pettolettis Artister tyndedes efterhaanden

Rækkerne, ogsaa Longuemarernes Kontrakt var ved at udløbe; blandt deres sidste Præstationer havde navnlig Orfeus' Nedfart til Helvede, et effektivt Nummer med Ildregn og bengalske Flammer, der udførtes af Jean Baptiste, vakt Publikums Beundring. Efter deres Afrejse havde Pettoletti saa godt som intet Personale og hans Agt var at rejse til Tyskland for at søge nye Kræfter til sin unge Scene. Forinden havde han dog faaet sat en Beneficforestilling paa Benene til Indtægt for sig selv som Teatrets Stifter; den skulde finde Sted den 17. September 1829, og Kongen havde tilsagt sin Nærværelse. Men et Par Dage før blev Teatret lukket, og denne Gang var det ikke med Pettolettis gode Vilje.

Han var nemlig kommet i Restance med Fattigafgiften, og saa havde Politiet forbudt ham at spille. Pettoletti angiver at have betalt henimod 700 Rbd. til Fattigvæsenet i mindre end et Aar. Flere Gange havde han forsøgt at faa Afgiften nedsat til de fem Procent, der paalignedes Teaterentreprenørerne, naar de var Borgere i Staden, men Pettoletti havde hver Gang faaet Nej, da han ikke opfyldte denne Betingelse. Kancelliet, der omfattede Pettoletti med en vis Bevaagenhed, havde anbefalet Magistraten at lade ham faa Borgerskab; den var ogsaa villig dertil, men det blev ikke til noget, sandsynligvis fordi Pettoletti har haft Vanskelighed ved at udrede den dermed forbundne Afgift. Og nu sad han altsaa fast i det stængede Teater med Udsigt til naar det skulde

være at blive berøvet sin Frihed, da han ikke var i Stand til at tilfredsstille Kreditorerne.

I sin Kvide fandt Pettoletti paa en Plan, der ganske vist kunde trække Folk til Teatret, men blot ikke kunde forliges med de gældende Anordninger. Han bønfalet Kongen om Tilladelse til at give nogle smaa Vaudeviller i det tyske Sprog i Forening med de pantomimiske Forestillinger, men fik Afslag, skønt han som sædvanlig tilbød kun at spille paa de Aftener, det kgl. Teater var lukket, og lovede aarlig at give to „Fattigforestillinger“ i den bedste Aarstid, hvad der heller ikke var meget tillokkende for Fattigvæsenet. Trods Afslaget var Pettoletti ikke forknyt. Det varede ikke en Maaned, før han „i den ulyksaligste Stilling, hvori noget Menneske kan befinde sig“, kom igen med en Begæring af samme Indhold, blot med den Forandring, at han vilde give sine tyske Vaudeviller i Sommermaanederne. Men ogsaa denne Gang fik han Nej. Pettolettis Situation var i det hele fortvivlet. Var hans Medinteressent Lewin paa Vej til Slutteriet, var han selv ikke meget bedre stedt. Kreditorerne havde forbudt ham at rejse fra Byen, og han havde maattet bortsende sin Familie, Hustru, Barn og den firsindstyveaarige Fader, der havde Opholdet hos ham, for at lade dem leve af fremmedes Godgørenhed. Da Teatret var lukket, havde han intet Erhverv, og da han var bundet til det ved en fleraarig Kontrakt, maatte han sidde rolig og se til, at Gælden voksede; hele sin forhen

sammensparede Formue havde han sat til i de sidste Par Aar.

I den følgende Tid laa Teatret øde hen; snart hed det sig, at man havde faaet Lov til at give franske Vaudeviller paa Nørrebros Scene, snart at en ellers i Provinserne omrejsende Trup (vistnok det Beckerske Selskab) vilde opføre tyske Komedier, men ingen af Delene blev til noget. Pettoletti var foreløbig sat ud af Spillet, og i Marts Maaned det følgende Aar tænkte Ejeren paa at afhænde Teatret til et Handelsselskab, der vilde indrette Lokalet til en Dampmølle. Men heller ikke denne Plan blev til noget.

I 1830 efter Forliget med Lewin synes Pettoletti saa nogenlunde at være kommen ud af sine pekuniære Vanskeligheder; i hvert Fald havde han faaet sit Pas frigivet, thi i Vintertiden havde han opholdt sig i Gøteborg, hvor han i Forening med den Ledetske Familie og Venetien havde givet Forestillinger. Den franske Herkules drog til Stockholm, og i Begyndelsen af April satte Pettoletti atter Kursen mod København. I Gøteborg optraadte det *Foureaux'ske Kunstberiderselskab*, og med dette, der nu lededes af Louis Foureaux, havde Pettoletti truffet Arrangement.

Den 5. Juni 1830 aabnedes atter Nørrebros Teater efter den lange Hviletid. For at afgøre sin Gæld til Fattigvæsenet og faa Teatret genaabnet, havde Pettoletti, der var bleven indstævnet for Forligskommissionen, maattet love at betale Halvdelen af Forestillingsindtægten paa Teatret, hvad der naturligvis var

haardt for ham; men der blev ogsaa set gennem Fingre dermed. Foureaux gav sine Forestillinger for egen Regning mod hver Gang at betale Pettoletti fem Rbdr. for Brugen af hans Bevilling. Den 3. Juli 1830 vandt Pettoletti Borgerskab i København, og den Omstændighed hjalp ham for en Del ud over det stadig tilbagevendende økonomiske Tryk.

Foureaux' Beriderselskab var siden sidst vokset til henimod 60 Personer, hvoriblandt den lille 5aarige Benoît Foureaux og *Mancini*, der var en god Bajazzo og iøvrigt gammel Kending af det københavnske Publikum. Selskabet havde ogsaa flere gode Line-dansere. Paa Aabningsaftenen opførtes bl. a. en historisk-pantomimisk Ballet „Jenny eller Englændernes Indfald i Skotland“, hvortil Musikken angives at være af Dupuy. Mad. Foureaux spillede Jenny og Pantomimens Pjerrot var her erstattet af den komiske Bondefigur Jack. Det var en Udstyrsballet med megen Knaldeffekt, Fægtninger, Stridsmænd til Hest og Musketsalver — i Stil med Nutidens Cirkuspan-tomimer. „Den mexikanske Heltinde eller de barbariske Korsarer“, der fremkom senere, var i samme Smag, med Fægtninger, Optog og Danse; ogsaa Militærballetten „Husarpigen“ hørte til denne Kategori. — Efter at Foureaux i Kildetiden havde givet Forestillinger paa Dyrehavsbakken, aabnedes Nørrebros Teater atter i Slutningen af Juli, men Pantomimerne, navnlig de der faldt uden for de militære Rammer og ikke kunde glimre ved Effekten alene, synes ikke at have tilfredsstillet; det var i det hele

et Punkt, hvor Svagthed ikke gerne blev taalt. I Forstaaelse heraf blev ogsaa den Ledetske Familie genengageret og „Harlekin fristet af Rosen“, en af Pantomimerne fra den forrige Sommer, kom atter paa Programmet, selv om Jenny ogsaa spillede og endog blev givet „efter fleres Forlangende“.

Til egentlige Cirkusforestillinger egnede Nørrebros Teater sig dog ikke. Parterret var altfor indskrænket til, at der kunde indrettes en Ridebane, og for at raade Bod derpaa, besluttedes det at opføre en Træbygning ved Siden af. Pettoletti opnaaede Tilladelse dertil, skønt Kuhn, hvis Mening om Sagen blev hørt, ivrede derimod og mente, at Pettolettis Bevilling ikke indbefattede denne Kunstart; han var bange for at lide Afbræk i sin Næring, hvis der ogsaa blev forevist Ridekunster paa Nørrebro. Men Pettoletti fik alligevel Lov til at rejse Bygningen, saaledes at Foureaux til Afveksling kunde give Forestillinger i Kunstridning, men der maatte ikke samtidig spilles paa Teatret; dette var en Indrømmelse til Kuhn. Den nye Bygning blev opført i Juli og Aug. 1830 og her fremførtes de egentlige Cirkusforestillinger. Det var en god Ide, thi Foureaux' *Circus gymnasticus*, som den kaldtes, samlede jævnlig godt Hus, og det vilde sige noget, da den, som det angives, kunde rumme 1800 Mennesker.

Foureaux' Beriderforestillinger tildrog sig efterhaanden, og vedligeholdte ogsaa i en ualmindelig Grad det københavnske Publikums Yndest og Opmærksomhed; Hestenes Dressur var god og flere af Sel-

skabets Medlemmer udmærkede sig ved ekvilibristisk Færdighed. Foruden Militærpantomimerne var der Danse og Kunststykker til Hest tilligemed komiske Scener; blandt Bravurnumrene maa mærkes den lille Benoît Foureaux' Pas d'Amour paa usadlet Hest og Mad. Foureaux' gratiøse Cendrillon. Men ogsaa Teatret samlede Publikum, ikke mindst ved de mere festlige Forestillinger, hvortil Kongehusets Mærkedage, her som paa Morskabsteatret, gav et passende Paaskud. Den 20. Septbr. 1830 var der saaledes Galaforestilling paa Nørrebros Teater i Anledning af Prins Christian Frederiks Fødselsdag; Forestillingen endte med et Divertissement: „Festen 18. September eller Folkets Kærlighed“, som sluttede med en pragtfuld Dekoration, Transparent og Fyrværkeri, under hvilket Musikken spillede God save the King. Nørrebros Teater ydede denne Vinter det københavnske Publikum mangan fornøjelig Aften; paa Pettolettis Beneficeaften traadte han ind paa Scenen i sin gamle Rolle som Bajads og blev vældig applauderet; samme Aften gik „Pjerrot og hans Familie“ med Ledet og Mancini som Ægteparret Pjerrot, og en anden Aften opførte det Foureaux'ske Selskab en hel Tyrolerballet paa Stylter. En Nydelse af usædvanlig Art paa dette Sted beredtes Publikum af Teatrets Musikdirektør *Joachim Pettoletti*, der bl. a. udførte Mayseunderske Violin-Variationer under megen Tilfredshed. — I de mørkeste Vinteraftener lod Foureaux Vejen fra Nørreport til Cirkus og Teatret oplyse ved Lygter.

Foruden Hestene paa Cirkus havde Nørrebros

Teater i denne Tid ogsaa andre firfødde Kunstnere, baade Aber, Hunde og Papegøjer, der tilhørte det Trede'ske Dyreteater. Den mærkeligste herhenhørende Artist var dog Foureaux' *Elefant*, der ligefrem vandt en vis Navnkundighed i København. Den optraadte i Skuespiloptog og trak med Lethed fuldt Hus. Ved Foureaux' sidste Forestilling i Juli 1831 styrtede Elefanten gennem en stor Lem i Teatergulvet ned i den underste Maskinkælder, hvor den kom til at ligge paa Ryggen og brølede frygteligt. Tæppet gik ned, Forestillingen blev afbrudt og først en halv Time efter kom Elefanten paa Benene; da den derefter var bleven styrket ved et Par Flasker Vin og iøvrigt viste sig ikke at have taget nogen Skade, fortsattes Forestillingen.

Pettolettis Teater kunde trods de Erfaringer, dets Grundlægger havde indhøstet, ikke lade være med at strejfe ind paa Skuespillets strengt forbudte Omraade, og skønt Forsøgene var saa uskyldige, at man ikke skulde tro, at nogen privilegeret Scene kunde tage Forargelse deraf, nedlagde Skuespildirektionen dog bestemt Indsigelse. Hele Sagen indskrænkede sig til, at der paa Nørrebro i Marts og Begyndelsen af April 1831 var givet tre franske Forestillinger med Sang og Recitation, hver Gang i 1 Akt, og de agerende var Børn mellem fem og ti Aar, dels Foureaux', dels andre af Personalets. Skuespildirektionen, der i denne Henseende havde et Øje paa hver Finger, anmeldte det for Kancelliet og krævede Politiforhør optaget. Pettoletti, der som Indehaver

af Teaterbevillingen maatte bære Ansvaret, undskyldte sig med, at han ikke kunde tro, der var noget lovstridigt deri, da det af Hensyn til Børnenes unge Alder umuligt kunde betragtes som noget ordentligt Skue- eller Syngespil, og de var kun arrangeret som smaa Mellemspil, mens de optrædende klædte sig om. Han fremhævede, at disse Børne-Divertissementer blev givet paa Fransk, et Sprog, som ingenlunde var almindelig forstaaeligt for den større Mængde af det Publikum, der besøgte Nørrebros Teater, og at det kgl. Teaters Kasse kunde have lidt Afbræk derved, var næppe tænkeligt. Balletterne, som man samtidig havde paaanket, var Pantomimer med indlagte Danse, saaledes som de stadig opførtes saavel paa Morskabsteatret som paa Nørrebro; Forbudet mod disse sidste blev da ogsaa stiltiende frafaldet af Skuespildirektionen, da den ikke havde nogen Lovbestemmelse at støtte sig til, skønt den kun ugerne saa, at Forstadsteatrene gik det kgl. Teater i Næringen.

Hvad de franske Børneforestillinger angik, saa kunde man ikke sige andet, end at de blev meget vel udførte; bl. a. gav et femaars Barn Rollen som gammel Pebersvend med en ikke ringe Virkning. En af disse Vaudevilleaftener var Kronprinsen og Prins Ferdinand nærværende i Teatret, og da der i København kun undtagelsesvis var Lejlighed til at se franske Skuespil, kunde maaske nok Folk, der ikke hørte til Smaateatrenes stadige Publikum, af den Grund komme derud, men at de derfor mindre hyppigt

skulde besøge det kgl. Teater og lægge deres Penge der, var urimeligt og viser, hvor smaat man tænkte. Politidirektør Bræstrup saa meget fornuftigt paa Tingene og Kancelliet for den Sags Skyld med; man fandt det „klart, at de omhandlede Børnekomedier ikke kunde gøre det kgl. Teater noget andet Afbræk end det, der og kan følge af enhver anden Forlystelse, der maatte være endnu mere heterogen fra dem, Teatret giver Adgang til, og at det derfor synes ubilligt at lægge Hindringer i Vejen for bemeldte Børneskuespil, især naar de kun gives saa sjældent“.

Men Teaterdirektionen var stejl. Man var bange for, at Tingen fra en ringe Begyndelse skulde udvikle sig, saa at disse sceniske Forestillinger, naar de første Forsøg var forbigaaet i Tavshed, efterhaanden kunde udvides til det kgl. Teaters Skade. Under Hensyn til disse Betragtninger, og — det understregede man stærkt — efter Kongens mundtlige Befaling til Holstein var det, at man havde paataalt dette Indgreb i Teatrets Privilegier. Nu bøjede Kancelliet sig og gav Pettoletti en Advarsel, en Formaning om for Fremtiden at afholde sig fra al Slags Skuespil og holde sig sin Pantomimebevilling og Plakaten af 1817 efterrettelig.

Pettoletti havde saaledes stadig Genvordigheder nok. Hans Foretagsomhed og Opfindsomhed hjalp ham ikke stort, thi det var kun sjældent, at han ikke løb Panden mod Forordninger og smaalige Hensyn, selv om Autoriteterne i Grunden gerne vilde

hjælpe ham ud over de økonomiske Vanskeligheder, han lige siden Teatrets Aabning havde kæmpet med. I Juli 1831 vilde han have Lov til at afbrænde Fyrværkeri i den rummelige Have ved Teatret — Blaa-gaards store Have — og lade smaa Luftballoner stige op; saadanne Fyrværkerier havde Monigatti arrangeret ved sin Pavillon i Frederiksberg Allé. Men det fik han ikke Lov til. Ikke saa meget af Frygt for Brandfare, som fordi man var bange for en Gentagelse af de Ubehageligheder, man i sin Tid havde haft i Anledning af gamle Prices Fyrværkerier paa Vesterbro Nr. 23. Til Pettolettis mange Prøvelser kom ogsaa den, at Foureaux forlod ham og tog en stor Del af Selskabets Medlemmer med sig. Han besluttede derfor at gaa paa Turné i Købstæderne med et nyt Selskab, som han vilde danne, men ogsaa dette satte Kancelliet sig imod. I Efteraaret 1831 gav da *Marteau* (en Svoger til Foureaux) Ridekunster paa Nørrebro.

I 1832 fik Teatret en ny Tiltrækning i det *de Bach'ske Kunstberiderselskab*, der den 18. Januar gav sin første Forestilling paa Nørrebros Cirkus. Ved Selskabet var Kunstrytteren *Filhol*, der som Bajads til Hest udførte de vanskeligste Evolutioner og gjorde Lykke ved sine hurtige Forvandlinger som Pjerrot, Harlekin, Kolumbine etc. *Filhol* og den beredne Jonglør *Motti*, var de, der navnlig samlede Interessen om sig; de Bach selv viste dresserede Heste i den højere Skole. Det var Cirkusforestillinger af væsentlig samme Art, som de kendes den Dag i Dag;

Kostumerne var smukke, Ridebanen stærkt oplyst og hele Arrangementet effektivt og ordnet med Smag.

Selskabet gav ligesom Foureaux baade Forestillinger paa Cirkus og paa Teatret. Her optraadte ogsaa — i April 1832 — for første Gang i København de to italienske Sangere *F. Annato* og *P. Percini*, der gav Sangnumre med Guitarakkompagnement. Især Annato var i Besiddelse af „en frappant Tunge-Volubilitet“ og medvirkede i Pantomimen i en indlagt venetiansk burlesk Terzet. Paolo Percini havde en ret smuk Tenorstemme, men kom ikke paa Højde med Annato. Disse Italienerne repræsenterede en Nyhed paa Forlystelsernes Omraade, og gjorde siden Lykke baade paa Dyrehavsbakken og i Monigattis Pavillon, hvorfra de er særlig kendte. Percini ægtede samme Efteraar en københavnsk Pige, Marie Schøyer, og slog sig ned her for bestandig. — Ved en Forestilling paa Cirkus faldt Filhol af Hesten og brækkede Ankelen.

Pettoletti stod stadig nominelt som Teaterdirektør, og i Begyndelsen af Maj blev der af Selskabet givet Beneficforestilling for ham. Ved denne Lejlighed gik en historisk Pantomime i fire Akter „Napoleons Død og Begravelse paa Øen St. Helena“, der var komponeret af Pettoletti, og hvori han selv spillede Napoleon, en Rolle, som han for flere Aar siden havde vist sig i paa Vesterbro. Der var al ønskelig Effekt med Tropper til Hest og til Fods, man saa Napoleons Bolig paa St. Helena, Værelset, hvori

han døde, Graven med Taarepilene etc. Ligesom Foureaux spekulerede de Bach i Militærpantomimer, der trak Hus i særlig Grad, saaledes „Bataillen ved Kulm“, der ligesom „Napoleon“ baade bød paa Kavalleri og Infanteri og tillige regulære Feltslag. Til Brug ved disse Cirkuspantomimer var der i Fonden rejst en lille Scene, der hørte med til Ridebanen.

I Maj rejste Selskabet til Odense efter at have givet sin 50de og sidste Forestilling. Kort efter gav *Dallot* og *Venetien*, der atter var kommen til Byen, Forestillinger paa Teatret, assisterede af *Mancini*, der var paa Gennemrejse fra Frankrig til det de Bachske Selskab. Besøget var dog kun daarligt paa Grund af det varme sommerlige Vejr.

Om Efteraaret og det følgende Foraar gav *J. J. Dennebecq* Marionet- og Metamorfose-Forestillinger paa Nørrebros Teater; i den mellemliggende Vinter-tid betjente han sig af Teatret i Kannikestrædet, da det andet laa for langt borte. Saadanne Smaagøglerrier, som ingen Indflydelse kunde have paa Besøget i det kgl. Teater, tillodes nemlig i selve Byen. Pettoletti havde andraget om at holde Maskerader, men ingen Bevilling faaet, og havde i Begyndelsen af 1833 maattet give Koncert i Helsingør og forevise tamme Rensdyr i Haven ved Siden af Circus gymnasticus og siden andet Steds, for derved at bøde noget paa sin mislige økonomiske Stilling. Dennebecq, der nu paa andet Aar laa her i Staden, medens hans ovenfor refererede Sag mod Familien Lehmann

verserede for Retterne, erhvervede et nødtørftigt Udkomme ved sit Metamorfose-Teater, som han utrættelig forbedrede og forskønnede; med sine Marionetter, der var ganske vakre, gav han smaa Komedier og franske Vaudeviller, og viste bl. a. ogsaa græske Marionetballetter. Trods hans hæderlige Anstrengelser var det hele dog ret tarveligt og Søgningen sløj. Søndagen den 14. April 1833 havde han anmeldt Forestilling paa Teatret med sine Marionetter, men da der kun blev solgt for fire Rbdr. Billetter, aflyste han den. Samme Nat brændte Nørrebro's Teater. Ved Firetiden Mandag Morgen blev der slaaget Alarm inde i Byen. Vægterne peb og raabte Brand, Klokkerne klemte og Trommen gik, men Ilden opdaagedes for sent. Bygningen stod paa alle Kanter i lys Lue og i Løbet af kort Tid var den lagt i Aske. Hovedbygningen nedbrændte totalt, kun Murene stod tilbage, men desuden brændte alle Dekorationer og Maskiner, ligesom Dennebecq's Marionetter blev et Rov for Luerne. Havde Dennebecq forhen været daarlig situeret, blev han nu ganske forarmet, saa at den franske Konsul i Avisen maatte bede Godtfolk om Hjælp til sin hjemsogte Landsmand.

Hvorledes Branden i Teatret var opstaaet, opklares ikke; straks efter forlød det, at den var paa-sat, da Ilden samtidig var brudt ud paa flere Steder; og tidligere indtrufne Omstændigheder, som syntes at tyde paa Forsøg af lignende Art, bestyrkede Rygtet. Teatret rejste sig aldrig mere, men endnu længe

efter laa de sværtede Ruiner hen som et vemodigt Minde om den første offentlige københavnske Privat-scene, der raadede over en virkelig og efter Dattidens Forhold stor og god Teaterbygning. Men Teatret havde i sin korte Levetid ikke haft den Lykke at vinde Publikums Gunst, og Grunden laa lige for. Beliggenheden var absolut uheldig, Konkurrencen fra Vesterbro for stærk, og saa havde det kgl. Teater fra første Færd af lagt den døde Haand paa det ved at stænge alt, hvad der kunde faa Navn af Skuespil, ude fra dets Scene.

Men hvem kunde granske Skuespildirektionens uransagelige Veje? Aldrig saa snart var Nørrebros Teater sunket i Grus, før Pettoletti fik Lov til at give sig af med virkelige dramatiske Forestillinger. Han havde arrangeret sig med det Becker'ske tyske Skuespillerselskab, der havde Bevilling til at opføre Skuespil i Købstæderne, og han fik i Juni 1833 Tilladelse til inden den følgende Maanedes Udgang at lade Selskabet give tolv Forestillinger paa Vesterbros Morskabsteater, der paa dette Tidspunkt var ledigt, fordi Kuhn var død og Pricerne i Rusland. Det var første Gang efter 1817, at det blev tilladt et Skuespillerselskab at give offentlige dramatiske Forestillinger i København uden for de kongelige Scener. Det var ganske vist kun for en Sommermaanede, men netop derom havde Pettoletti forhen tigget og tryglet, uden at hans Bønner blev hørt. Da han kom denne Gang, erklærede Teaterdirektionen ganske kort, at der „i Betragtning af Omstændighederne“ ikke var noget i

Vejen fra dens Side; maaske havde Pettolettis mange Genvordigheder omsider gjort den blød om Hjertet.

Da de tolv Forestillinger ikke naaede at blive opført inden Maanedens Udgang, fik Pettoletti ogsaa med Lethed Lov til at fortsætte til 10. August, og først da han kom tredje Gang, fik Direktionen Betænkeligheder. Kancelliet havde denne Gang paa egen Haand forlænget Bevillingen til August Maanedes Udgang, og samtidig med at man gav Skuespildirektionen Meddelelse om denne Kendsgerning, spurgte Kancelliet, hvorledes den stillede sig til en yderligere Fortsættelse ud over dette Tidspunkt. Det var ogsaa at sætte dens Langmodighed paa Prøve. Allerede Hensynet til de mulige Uordener, der kunde afstedkommes ved slige Forestillinger, naar den mørkere Aarstid indtraadte, mente Skuespildirektionen burde afskrække fra yderligere Afgivelser fra Plakaten af 25. Juli 1817 og Teatrets hævdvundne Privilegier. Men man maatte jo ogsaa erindre — det er Direktionens Ord —, at den havde det kgl. Teaters Tarv at sørge for, og at heller ikke den kunstneriske Værd af de Forestillinger, Selskabet gav, kunde være tilstrækkelig Anledning til en Forlængelse. Denne Paa-beraabelse af den ringe kunstneriske Værd var lidt af en Overdrivelse. Naturligvis kunde det Becker'ske Selskabs prima donna Mad. Rosenbusch ikke sammenstilles med selveste Fru Heiberg (saaledes som Aalborg-Avis formasteligen havde dristet sig til), men mange Smaating spillede Selskabet da ellers meget pænt. Det var Kotzebue og desl., som det

kgl. Teater i en ikke fjern Fortid havde levet højt paa. I hvert Fald stod Forestillingerne højere paa den æstetiske Rangstige end Luftspringene og Line-dansen, som Broens Publikum ellers var henvist til.

Ude i Byen gik Rygtet, at Skuespildirektionen midt i August havde nægtet sit Minde til Forestil-lingernes Fortsættelse, fordi den var bange for, at de skulde aflede Publikums Opmærksomhed fra Loge-Auktionen. Rygtet talte næppe sandt, men desuagtet var de Betragtninger ganske træffende, som „Kjø-benhavnsposten“ anstillede over Direktionens smaa-lige økonomiske Beregninger. „Naar vor Skueplads“, hedder det, „blot nogenlunde vil bestræbe sig for at opfylde de Fordringer, man har Føje til at gøre, baade med Hensyn til dens Benævnelse af *kongelig* og *dansk*, og til de Midler, den ejer, behøver man vist aldrig at frygte for Tab eller Skade, om end det Becker'ske Selskab spilte paa Vesterbro hele Sæsonen igennem, ja om ogsaa det Foureaux'ske Selskab kom hertil i Vinter og fik Lov til paa Kan-nikestrædets Teater at opføre de proskriberede fran-ske Børnevaudeviller . . .“

Den nærmere Omtale af det Becker'ske Selskabs Forestillinger hører ind under Vesterbros Morskabs-teater og er allerede givet der.

Førend vi forlader Teatret paa Nørrebro, kunde det være interessant at følge nogle af de Trupper, der havde været knyttet til det, et Par Aar frem i Tiden. Thi ligesom der fra Grundlæggelsen havde svævet en uheldig Stjerne over Teatret, saaledes

synes mærkelig nok Uheldet at have forplantet sig til de Mennesker, der havde haft med det at gøre. Pettoletti selv var bragt til Ruinens Rand. *Longuemarerne* turede rundt i Tyskland — optraadte bl. a. i Berlin, Bremen og Leipzig — og tiltrak sig vedvarende Opmærksomhed trods Damernes tiltagende Embonpoint, men ikke lang Tid efter lagde Jacinthe Longuemare de akrobatiske Kunster helt paa Hylden, og hans ældre, endnu dygtigere Broder Baptiste tog sig selv af Dage i Hamborg i Foraaret 1833. Det *Foureaux'ske* Selskab var paa samme Tid helt i Opløsning, da baade Kunstberidersken Mad. Foureaux og den gamle Foureaux begge var døde. Og endelig mistede det *de Bach'ske* Selskab kort efter Opholdet i Danmark sin bedste Mand, Filhol, der afgik ved Døden i Magdeburg.

VESTERBROS NYE TEATER. 1834-1875.

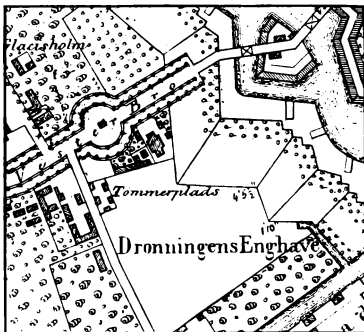
Pettoletti havde nu faaet Foden inden for det dramatiske Omraade og forfulgte med Energi de Fordele, han havde opnaaet. Efter de Becker'ske Forestillingers Ophør paa Morskabsteatret traadte han endnu samme Efteraar i Forhandling med Autoriteterne, og Resultatet blev saa gunstigt for Pettoletti som vel muligt under de forhaandenværende Omstændigheder. Den 1. November 1833 udfærdigedes der nemlig gennem Kancelliet en kgl. Bevil-

ling, hvorved det tilstodes Pettoletti i de tre Sommermaaneder, Juni, Juli og August at foranstalte dramatiske Forestillinger paa et dertil passende Sted i en af Forstæderne, og det overlodes til Pettolettis frie Valg, hvilket Skuespillerselskab han vilde benytte sig af. Blot paalagdes det som sædvanligt Politiet at føre Tilsyn med, at der ved Forestillingerne intet upassende eller „af skadeligt Indhold“ opførtes.

Da der ingen Udsigt var til, at Pettoletti fremtidig til Stadighed kunde komme til at benytte sig af Pricernes Teaterbygning paa Vesterbro, var et nyt Teater en Nødvendighed. Ved Branden paa Nørrebro var det i Nærheden af Teatret liggende overdækkede Circus gymnasticus bleven skaanet af Ilden, og i Efteraaret 1833 var der Tale om, at et Atlet- og Kunstberiderselskab skulde leje Manegen, men da Sagen ikke blev til noget, havde Pettoletti Planer fremme om at flytte hele Bygningen hen til et Sted, der laa nærmere Nørreport, nemlig Pladsen ved Glaciet paa Hjørnet af Nørrebro og Vesterfarimagsvej. Saa snart Pettoletti havde faaet sin Bevilling til at give dramatiske Forestillinger om Sommeren, fik Planerne fast Form og Bygningens Indretning maatte nu lempes efter Skuespillets Behov. Imidlertid blev der hverken Teater eller Ridebane paa denne Plads, da Københavns Kommandantskab og Ingeniørkorpset satte sig derimod; Pettoletti søgte da ud paa Vesterbro, hvor han lejede en Jordparcel, der tilhørte Magistraten, men var forpagtet ud. Den laa straks uden for Ravelinen paa

venstre Side af Frihedsstøtten; Beliggenheden var meget bedre end Nørrebro, endogsaa gunstigere end Morskabsteatret, der laa betydelig længere ude.

Først hen paa Foraaret 1834 begyndtes Opførelsen af Teatret.

DET NYE TEATERS BELIGGENHED
(Udsnit af Kort over Kbhvn. ca. 1840; den store Bygning, der ligger Sydøst for Frihedsstøtten, er Teatret. Dimensionerne var 61 × 30 Al. Grundens Matr. Nr. var 78 B.)

Capozzi var atter denne Gang Pettolettis Bankier og fik Prioritet i det nye Teater. Pettoletti havde selv intet økonomisk Rygstød og maatte borge sig frem. I mindre end elleve Uger var Teatret bleven færdigt — der var arbejdet

energisk og Værket var skredet rask frem. Som det træffende bemærkedes i Dagspressen, var Bygningen ganske vist kun at betragte som *en Skitse* til et Teater, men paa den anden Side var alle Fordringer til et saadant sket Fyldest, saa vidt Midlerne og Rummet tillod det, selv om Ideer og Principper kun var antydet. Det er troligt nok, at Teatret efter Omstændighederne har været et smukt Stykke Arbejde, thi det var den dygtige Arkitekt og Teatermaler *Troels Lund*, der havde staaet for Opførelsen. Han var den Gang en ung Kunstner, der netop var kommen hjem fra et syvaarigt Ophold i Ud-

landet, hvor han navnlig havde anvendt sin Tid til Studiet af Teatermaleri og den sceniske Teknik. Til Dekorationerne havde han haft Medvirkning baade af Wallick og C. F. Christensen; hver især havde de malet en Dekoration, men Teatret raadede til Gengæld heller ikke over flere end disse tre.

Hele Teatret stod kun i 5-6000 Rbdr., saa der var ikke anvendt megen Luksus. Bygningen var i al Tarvelighed opført af raa Bræder paa en muret Sokkel, Facaden strøget med Kalkfarve. Korridorer og Loger var der kun i ringe Grad bleven Raad til, men Pladsen var god og Teatret kunde rumme henved 1200 Mennesker. Indvendig var Bygningen af en rund Form, der ganske særlig begunstige Akustikken; overalt kunde man høre, og fra enhver Plads kunde næsten hele Scenen overses. Salens Udsmykning og Fortæppet var holdt i pompeiansk Stil, den Gang ny og moderne, og man havde saaledes vovet at bryde med den gængse Festsalsstil med ensformige Forgyldninger paa mat, hvid Grund; det harmoniske Farvespil, her var anvendt, virkede oplivende. Husets Dekoration lige saa vel som Loftets var malet paa Lærred og slaæet op paa Bjælkelaget bag efter; Lampen var ikke indrettet til at drages op, men blev nede under Forestillingen; dog var den saaledes anbragt, at den ikke kunde genere Galleriet. — Alt var gjort paa den nemmeste Maade, det gjaldt blot om hurtigt at faa et Teater rejst.

Ved Siden af Pettolettis nye Teaterbevilling stod

hans gamle Tilladelse til at vise Linedans og ekvilibristiske Kunster stadig ved Magt; denne indbefattede tillige Cirkusforestillinger, der nu havde vundet Indpas i den københavnske Smag, endogsaa lidt paa Bekostning af den gamle tit sete Linedans. For ikke at ligge stille uden for Sommermaanederne maatte man altsaa sørge for, at det nye Teaters Indretning tillod dets Anvendelse som Cirkus. For dette Tilfælde var det indrettet saaledes, at Scenen kunde benyttes som Tilskuerplads, medens Orkestret blev liggende, hvor det laa, og Gulvet omdannedes til Manege.

Længe forinden Teatrets Paabegyndelse var der truffet Aftale med det *Becker'ske Selskab* om at give Forestillinger ligesom i den afvigte Sommer; Pettoletti havde haft flere Tilbud, men havde foretrukket Carl Becker. Selskabet indtraf ogsaa paa det bestemte Tidspunkt 1. Juni, men Teatret var ikke færdigt, og først Søndagen den 8. Juni 1834 spillede der for første Gang paa Vesterbros nye Scene. Et Par Enaktere, den ene af Angely, foruden en Prolog, der fremsagdes af Mad. Rosenbusch, havde Selskabet at byde paa. Synderlig stor Lykke gjorde Smaastykkerne ikke, og Besøget var allerede kende- lig tyndt ved de første Forestillinger. Hertil bidrog for en Del de Rygter, der gik i Byen om Teatrets, som man mente, altfor spinkle Bygningsmaade. Det var den gamle Frygt for nedstyrtede Gallerier o. lign., som man havde hørt om baade fra Dyrehavs- bakken og fra Gøglerboderne paa Vesterbro, og som

Morskabsteatret til Tider ogsaa havde maattet lide under. I dette Tilfælde var Frygten dog ugrundet, thi Stadsbygmesteren havde, belært af Erfaringen, nøje undersøgt Teaterbygningen, før det blev tilladt at give Forestillinger. — Den ringe Tilstrømning havde dog nok saa meget sin Grund i andre Aarsager. Det Becker'ske Selskab havde denne Gang ikke Nyhedens Glans, og Sommerforestillingerne paa det kgl. Teater, der var begyndt 2. Juni, bortledede for en Del Interessen fra det nye Teater. De kgl. Skuespillere gav netop „Rataplan“, som Becker sidste Aar havde introduceret i Hovedstaden, og Vaudevillen gjorde stadig Lykke; vel anerkendte Kritikken ikke Stykkets Berettigelse til at opføres paa den nationale Scene, men berømmede Fru Heiberg, der som den lille Tambour var uimodstaaelig i sin muntre og livlige Fremtræden med sine mange, næsten altfor mange, smaa Eder.

Beckers Nederlag paa det nye Teater faldt i nogen Grad tilbage paa ham selv, thi Pettoletti havde udtrykkelig betinget sig, at han skulde medbringe nye og dygtige Skuespils subjekter (det var det tekniske Udtryk for Skuespillere) og spille nye Stykker, der kunde samle Interessen om sig. Det havde Becker ikke gjort i den Udstrækning, som han skulde. Men Skylden var dog ikke hans alene, thi selv den bedste Skuespildirektør kunde ikke knibe et mangesidigt og afvekslende Repertoire ind i Teatrets tre Dekorationer, hvoraf den ene var en Skov, den anden en Bondestue, selv om de var aldrig saa mesterligt

malede. Enden paa det blev, at Pettoletti, tilskyndet af Kreditorerne, midt i Juli, da der var givet fjorten Forestillinger (de sidste med lidt mere Tilstrømning), maatte afbryde Engagementet med Becker og faa et nyt og bedre Selskab hertil. Der var ikke noget at sige til Pettolettis Fremfærd, thi han maatte benytte den korte Tid, der var levnet ham til de dramatiske Forestillinger, og Becker havde ikke holdt sig Kontrakten efterrettelig. Ikke desto mindre beklagede denne sig til Kongen over Pettoletti, men Sagen blev afvist som et privat Anliggende, der henhørte under Domstolene. Becker bad tillige om Bevilling til selv at give Forestillinger, som han med Brødrene Princes Samtykke foregav at have Lejlighed til paa Mor-skabsteatret, og skønt Politidirektør Bræstrup ynkedes over ham og anbefalede Anmodningen, lykkedes det ham dog ikke at opnaa noget. Becker stod tomhændet med sit Selskab paa 16 Personer, og af Medlidenhed gav Efterfølgerne paa Vesterbros nye Teater den 1. August en Forestilling til Understøttelse af „den sig 12 Aar i Danmark opholdende, nu forulykkede Skuespildirektør.“ Senere trøstede Carl Becker sig dog med sit gamle Tilflugtssted Odense.

I en Haandevending fik Pettoletti det saakaldte *Slesvig-holstenske Hofteaterselskab* under Direktion af Bornholdt og Schleemüller hertil; allerede i Forvejen havde han sat sig i Forbindelse med det. Selskabet aabnede den 17. Juli under gunstigere Auspicier end Becker, thi nu var Sommerforestillin-

gerne paa det kgl. Teater atter ophørte. Første Aften gav man Operaen „Johan fra Paris“ med Boieldieu's Musik, og efter et Par Vaudeviller og Lystspil fulgte i hastig Rækkefølge et Repertoire af de mest glimrende verdenskendte Operaer, hvis Fremførelse ingen Storstadscene kunde skamme sig ved. Der var baade „Barberen i Sevilla“, „Tryllefløjten“, „Figaros Giftermaal“, „Den hvide Dame“, „Othello“ og „Don Juan“ — og flere til endda. Alt dette præsteredes i 6 Uger. Udførelsen var naturligvis derefter, men tør man tro Datidens Kritikker, alligevel ikke saa tarvelig, som man havde Grund til at formode i Betragtning af det mægtige Repertoire. Selskabets Kræfter var særlig afpasset efter Syngespillets Fordringer, baade *Mad. Christiany*, *Mad. Ubrich*, *Jfr. Hofmeister* og af Herrerne *Fackler* og *Seest* (den sidste som Gæst) var alle dygtige Sangerinder og Sangere; *Mad. Christiany* endog fremragende og fejrede siden Triumfer rundt om paa tyske Scener. Men til alt Uheld var Selskabets Orkester slet og taalte ikke en blot tilnærmelsesvis Sammenligning med det udmærkede kgl. danske Kapel. Skønt Selskabet ubetinget raadede over saadanne Sangkræfter, som netop manglede paa det kgl. Teater, kom de enkelte Rollers Udførelse eller Sammenspillet dog ikke paa Højde med Teatrets, og største Parten af Publikum forstod nu saa lidt som ellers kun daarligt at tage billige Hensyn og slaa af paa sine Fordringer. Efter „Barberen i Sevilla“, hvor *Mad. Ubrich* sang *Rosines Parti*, hørtes en Del Piber,

som dog snart bragtes til Tavshed af den mere velvilligt og fornuftigt dømmende Del af Publikum. Trods alt havde Forestillingerne stort Tilløb, og Selskabet gjorde rigtigt i at holde sig til Syngespillene, da Lystspil laa altfor fjernt for Truppens Medlemmer; kun faa af de opførte Vaudeviller og Lystspil havde tilfredsstillet Publikum, maaske med Undtagelse af Franz v. Holbeins „Dobbeltgængeren“, hvori der som Gæst medvirkede en Skuespiller fra det Darmstadtske Hofteater Rütthling, et Navn, der den Gang havde god Klang i den tyske dramatiske Verden. „Dobbeltgængeren“ gik iøvrigt kort efter, 16. Sept. 1834, første Gang paa det kgl. Teater, men oplevede kun ialt seks Opførelser i denne og den følgende Sæson. — En Fordel havde det Slesvig-holstenske Hofteaterselskab i sit rene tyske Sprog, der kende­ligt afveg fra den her i Byen paa den Tid almindelige holstenske Mundart; dets Forestillinger maa vistnok regnes blandt de bedste tyske, der var givne i København.

Seest blev senere engageret til det kgl. Teater, som Overskou fortæller under Pression fra Hoffets Side, der havde fulgt Selskabets Forestillinger med stor Interesse. Overskou, der sandsynligvis her taler af Selvsyn, giver iøvrigt en morsom Karakteristik af Seest's Spillemaade; hvorledes han gjorde sin Entre under al mulig ydre Teatereffekt: Hatten kastede han højt op i Luften hen i en Krog af Scenen, Kappen i den anden, og smældede saa sin Arie ud over Tilhørerpladsen. — Hans Virksomhed ved det

kgl. Teater var dog kun en kort Tid af nogen større Betydenhed, siden medvirkede han i Korene eller gav Statistroller; W. Schorn fortæller at have set ham i „Napoli“, hvor han havde den Rolle at sidde paa Altanen og spise Is.

Hofteaterselskabets Forestillinger var noget af en Begivenhed for det københavnske Publikum, og under Indtrykket af den gennemgaaende Tilfredshed, Selskabet havde vakt, udvirkedes der for Pettoletti et kgl. Reskript, hvorved det indrømmedes ham at udstrække Skuespilopførelserne et Par Dage ind i det kgl. Teaters Sæson. Den 4. Sept. 1834 sluttede Selskabet med „Don Juan“, hvis Fremførelse dog var afgjort uheldig; alligevel fremkaldte man Mad. Christiany, der spillede Zerlina. Ved de sidste Forestillinger havde Selskabet inddraget alle Fribilletter, maaske for at sikre sig en upartisk Bedømmelse, hvis Grunden da ikke simpelthen var den, at man indsaa der var Publikum nok til alligevel at fylde Teatret.

Efter de dramatiske Forestillingers Ophør indrettedes Teatret til Cirkus, og Pettoletti sikrede sig det *Gauthier'ske* Kunstberiderselskab, der opholdt sig i Gøteborg. Selskabet kom dog først til København i Slutningen af November, men spillede derefter jævnlig hver Onsdag og Søndag hele Vinteren igennem indtil April Maaned det følgende Aar. Man gav akrobatisk Dans (Linedans), atletiske og herkuliske Kunststykker og Kunstridning. Linedansen præsenteredes navnlig af Rosa, Carl og Alexander Gauthier, de atletiske Øvelser af den her i For-

vejen kendte Jonglør Motti. Blandt de egentlige Cirkusnumre kan nævnes „Julius Cæsars Triumftog, paa to Heste uden Sadel og Tømme“ og „Den moderne Snelpost fra London til Paris, paa en Vogn med ét Hjul, trukken af to Heste.“

De følgende Aar afløste Dramatikken og Kunst-ridningen hinanden. I de tre Sommermaaneder florerede Opera og Skuespil paa Vesterbros nye Scene, medens Vintersæsonen var helliget Cirkus. Sceneheldet var vekslende, snart strømmede Publikum til i Mængde, snart var Teatret kun tyndt besat. En udførlig Redegørelse for Teatrets Repertoire i Aarene 1835-40 vilde i det væsentlige blive Gentagelser, og vi skal derfor kun i al Korthed gennemløbe dette Tidsrum.

I Somrene 1835 og 36 var det atter *Det slesvig-holstenske Hofteaterselskab*, der lagde Beslag paa det københavnske Publikums Interesse. Man aabnede med „Romeo og Julie“, og kort efter opførtes „Fra Diavolo“. En af Selskabets bedste Forestillinger var Salieris „Axur, eller: Kongen af Ormus“, en ganske ny Opera herhjemme, hvori Urspruch og Mlle Schindler gav Hovedroller. Operaen var sat op med en Kostumepragt, som sjældnen saas uden for det kgl. Teater, og Dekorationerne var upaa-klagelige; Christensen og Troels Lund malede vedblivende for Teatret. Af Farcerepertoiret kan mærkes Nestroys „Lumpacivagabundus“, der for første Gang i København opførtes i Sommeren 1835 og ligeledes de følgende Aar kom frem paa Vesterbros

nye Teater, hvor Stykket vedblivende gjorde stor Lykke. — I 1836 fremførte Selskabet Rossinis Opera „Corinths Belejring“, der først kom op paa det kgl. Teater i 1845. Kritikken paaskønnede Selskabets Anstrengelser for under de indskrænkede Forhold at „skænke det danske Publikum en Kunstnydelse, hvortil vort Teaters Gavmildhed hidindtil ikke har været tilstrækkelig“. Sammenspillet var godt og det hele ret harmonisk, men for at være sikker paa sit Publikum, havde man anbragt den røde Flamme i Operaen, hvilket næppe rigtig var i Stil med det stort anlagte Toneværk. Dette Aar søgte Bornholdt at sikre sig Tilladelse til yderligere at give Forestillinger hele September, og i og for sig var der ingen Tvivl om, at en saadan Anmodning kunde være imødekommet uden Skade for Skuepladsen. Byen var allerede saa stor, det kgl. Teater saa lille og Lysten til Komedie saa udbredt, at to Teatre med nogenlunde duelige Skuespillere og et godt Repertoire maatte antages at kunne bestaa ved Siden af hinanden, til gensidig Gavn og uden Fare for, at den mindre Scene skulde fordunkle den større. Men Bornholdt opnaede kun delvis at faa sit Ønske opfyldt; det tilstodes nemlig saavel ham som det franske Skuespillerselskab *Delcour*, der i August Maaned under stærk Tilslutning havde givet Forestillinger paa det kgl. Teater, at fortsætte een Uge ind i September. I denne korte Tid spillede der da afvekslende Tysk og Fransk paa Vesterbros nye Teater; *Delcour* gav tre Forestillinger, den 2., 5. og 6. Septbr., Bornholdts

Selskab sluttede Søndagen den 7. September med Aubers Opera „Maskeballet“.

I Vinteren 1835-36 mellem de to Sommersæsoner tog det *Wolffske Kunstberiderselskab* Teatret i Besiddelse. Wolff var Prøjsjer, raadede over et Antal af henimod tredive Raceheste, og hans Cirkus havde i tyske Stæder vundet Ry. Blandt Selskabets Medlemmer var *Alexander Price* og *Mad. Filhol*, der berømmes for sin gratiøse, ægte kvindelige og sædelige Anstand. Ligesom sine Forgængere slog Wolff sig paa Pantomimer og historisk-mimiske Krigsmalerier, og heller ikke her manglede en Napoleons-pantomime, hvori Pettoletti, lige udmærket ved Maske og Kostume, kom til Syne til Hest, iført Kejserens berømte graa Overkjole.

Gauthier havde i den følgende Cirkussæson (1836-37) atter gæstet den danske Hovedstad, men havde navnlig i Begyndelsen lidt under Konkurrencen fra Pricernes Side, der i disse Aar stod paa deres Berømmelses Tinde. I Sommertiden søgte *C. Bornholdt* igen tilbage til København, men denne Gang var det et nyt tysk Selskab, han havde med. Hofteaterselskabet, der synes at have nydt Understøttelse af Prins Carl af Hessen, er sandsynligvis opløst ved dennes Død 1836. Operaen var nu traadt i Skygge for Farcen. Et Kassestykke for Selskabet var *J. Nestroys* „Stuen og første Sal“, der kom op i Kildetiden og midt i Juli var gaaet ti Gange, hvad der efter datidige Forhold var en stor Succes; det samme Stykke havde gjort overordentlig Lykke

i Wien og overalt i Tyskland. Senere (1865) opførtes det paa Kasino i Fristrups Oversættelse. Ogsaa „Lumpacivagabundus“ trak endnu godt Hus, særlig om Søndagen. Blandt Bornholdts nye Kræfter fremhæves især *Wilcke* og *Zimmermann* (der spillede Syl i Lumpacivagabundus), af Damerne *Jfr. Schultz*.

Den paafølgende Vinter (1837-38) var der ingen Cirkus i København. Om Efteraaret gav en „Professor tours d'adresse“ *Heesbe* Forestillinger i den naturlige Magi paa Vesterbros nye Teater, og det følgende Foraar bragte atter noget nyt. I de sidste Par Aar havde en Trup Beduiner rejst rundt i Europa og ved atletiske og gymnastiske Forestillinger vundet Mønt og Beundring, og for at vi ogsaa heroppe skulde mærke et Pust derudefra, fik Pettoletti i Maj 1838 et Par Medlemmer af dette Beduinerselskab, *Rhigas* og *Abdala*, en voksen Mand og en Dreng, til at optræde paa Vesterbros nye Teater, og Bifaldet ved deres Forestillinger var stort. De afløstes i Juni af det *Heuserske tyske Skuespillerselskab*, der i de sidste Par Aar havde spillet i Sverig, navnlig i Gøteborg. Selskabet lagde for med Operaen, men maatte, for ikke at lide for store Tab, siden gribe til „Lumpacivagabundus“, Angely's „Recreations-Reisen“ og Vaudevillen „Frölich“. Saa-danne Stykker, der aandede en overgiven, harmløs Lystighed, og Vaudeviller med fikse Melodier undlod aldrig at gøre Virkning.

Som Gæst engagerede Selskabet en mærkelig Frem-

toning, Abefremstilleren *Springer*, oprindelig russisk Groteskdanser, der var i Besiddelse af megen Smidighed og havde en højst karakteristisk Opfattelse af Ejendommelighederne hos det Dyr, han fremstillede. Han optraadte i dialogiserede dramatiske Kompositioner, der iøvrigt udførtes med Assistance af Skuespillere. Sine Gæsteroller paa Vesterbro afleverede han i et Melodrama „Domi, den amerikanske Abe“, der skyldtes hans egen Pen, og som han for nogle Aar siden havde tilbudt det kgl. Teater, der imidlertid med Tak havde afslaaet det; siden spillede en anden Komposition: „Domis Død“.

Blandt de forskellige Kunstberiderselskaber, der nu snart i et betydeligt Antal havde gæstet Byen, bar det *Tourniareske Selskab* ubetinget Prisen, baade som det talrigste og det dygtigste. Cirque Tourniaire kom første Gang hertil fra Hamborg i Vinteren 1838-39 og var her atter den følgende Vinter. Det bestod af henved et halvt Hundrede Personer og mere end halvfjerdsindstyre veldresserede Heste; det havde smukke Kunstberidersker og en livlig Bajads, mere kunde ikke med Billighed forlanges. Der spillede ikke mindre end fem Gange ugentlig paa Cirkus, og alligevel var der til Stadighed talrigt Besøg. Til Overflod fik Selskabet den første Vinter Forstærkning af en Trup Beduiner, der, som berørt, var paa Moden i disse Aar, og ligeledes fremførtes Napoleonspantomime. En Foranstaltning, der i høj Grad var egnet til at holde Publikum til Huse, var den, at Teatret blev opvarmet

og Gulvet i Logerne belagt med Tæpper. Alt i alt synes denne Sæson hidtil at have været en af Teatrets bedste. Da Brødrene Tourniaire ved Foraarets Komme brød op, besluttede de derfor at efterlade nogle Erindringer til Stadens Indvaanere, og ved Selskabets næstsidste Forestilling foranstaltedes en Gevinsttrækning for Publikum. Gevinsterne var afpasset efter Rang og Stand: for Logerne og første Plads en Hest, tjenlig til Ridning og Kørsel, for anden Plads en Dame-Nécessaire og for Galleriet — selvfølgelig — en Tobakspibe med Sølvbeslag. Disse Souvenirs blev modtagne under megen Lystighed fra Publikums Side; om deres Bonitet tvivlede ingen, undtagen „Kjøbenhavnsposten“, dette skeptiske Organ, der ikke undsaa sig for at lægge sine Læsere paa Sinde det tyske Ordsprog, som siger, at „Einem geschenkten Gaul, schaut man nicht ins Maul“.

I Selskabets Forestillinger den følgende Vinter bragte Landesorgen over Frederik den Sjette en to Maaneder lang Afbrydelse; i 1840 medvirkede det *Bono'ske Linedanserselskab* og *Alexander Gauthier*.

Forinden Cirque Tourniaire sluttede paa Vesterbro i Foraaret 1839 arrangeredes nogle Vædderidt paa Kristiansborgs Ridebane, bl. a. et Amazoneløb, hvori dog kun een Dame deltog, men hun vandt ogsaa Prisen fra sine to mandlige Medbejlere. I 1837 havde Gauthier ligeledes foranstaltet Væddeløb paa Ridebanen, og i et af Løbene stod Kampen mellem tre Drengene til Fods. Sejrrherren blev den yngste af dem, *B. Hesse*.

Af Skuespilsæsonerne 1839 og 40 paa Vesterbros nye Teater optoges den første af et tysk Skuespiller-selskab under Direktion af *Munck* og *Wilcke*, den anden af *Lübecker Stadttheaters Selskab*. Medens det lybske Selskab foruden Stykker som „Discipelstreger“ tillige gav sig i Lag med store Operaer, uden forøvrigt at have Heldet med sig, var *Munck* og *Wilckes* Repertoire nærmest Lystspil og Folkeskuespil, saaledes Fr. Raimunds romantiske Trylleæventyr „Ødelanden“ (Førsteforestilling) og *Angely's* „Ungdommen maa rase“ og „Syjomfruerne“. Man saa dog ikke Regning ved at holde sig strengt til Skuespillet, og engagerede derfor en spansk Danserinde, „Staaltraadslinens Sylfide“ *Signora Romanini*, der siden sluttede sig til *Cirque Tourniaire*; hun var baade Gulv- og Linedanserinde, og den korte Tid, hun optraadte, var der stærk Søgning. Samme Sommer viste *Jean Depuis*, en uovervindelig Bryder, sig paa Teatret sammen med „Herkulesinden“ Dem. *Catharina Teutsch*; *Depuis*, der allerede om Foraaet havde optraadt paa Cirkus, udlovede 500 Daler til den, der kunde overvinde ham i Legemsstyrke, og en stærk Slagter *Ferdinand Ludvigsen* meldte sig. Ved „den store Kamp“, der fandt Sted 15. August 1839, blev han dog hurtig overvunden. Publikum fordrede paa en støjende Maade en Gentagelse af Kampen og opildnede ham med Tilraabet: Paa'en igen; Kampen blev givet da capo, men *Ferdinand Ludvigsen* blev atter den lille. Lykkedes det ham saaledes ikke at erobre den udsatte Pris, opnaede

han dog, at hans Navn gik over i Ordsproget. Jean Depuis optraadte siden paa Morskabsteatret og er tillige kendt fra Tivolis første Aar. —

Ved begge de to nævnte Skuespillerselskaber optraadte *Carl Pallesen*. Han var danskfødt og oprindelig Musiker, men var tidlig gaaet til Tyskland og kom nu tilbage i 1839 som Skuespiller og Medlem af Munck og Wilckes Selskab. Han var i Besiddelse af stor Jovialitet og Lune, forstod at skabe munter Stemning paa Tilskuerpladsen, men var personlig en højst ustadig og flygtig Karakter, hvis hele Naturel i Virkeligheden faldt sammen med de Roller, han gav bedst, f. Eks. Titelrollen i Vaudevillen „Den rejssende Student“. Fra det kgl. Teater fik man Øje paa hans ubestridelige Talent, engagerede ham, men slap ham atter efter en kort Virketid, fuld af Spektakler. Da han i Eftersommeren 1840 som Gæst paany optraadte paa Vesterbro i sin gamle Glansrolle „Frölich“, ekstemperede han heri paa en saadan Maade, at Publikum udlagde det som Stiklerier mod Skuespildirektionen. Kort efter spillede han „Kean“, og da han fremkaldtes efter Forestillingens Slutning, benyttede han Lejligheden til at beklage sig i en dansk Tale til Publikum over de mange Krænkelser, der var overgaaet ham her i Landet.

I disse fem Aar 1835-40 bedredes Pettolettis økonomiske Stilling, og hans Teaterforetagende blev efterhaanden stabilt; Bruttoindtægten for Nørrebros og Vesterbros nye Teater fra Aabningsdagen i Novbr. 1828 til Udgangen af 1834 opgøres til omtrent 58000

Rbdr., men efter dette Tidspunkt gik Indtægterne stærkt i Vejret. Stadens fornemste Publikum, de kgl. Herskaber og de fremmede Diplomater var ofte Gæster i Teatret. Pettolettis trykkende Gæld til Fatigvæsenet, der stammede fra de uheldige Aar paa Nørrebro, fik han afviklet, ligesom det efterhaanden lykkedes ham at tilfredsstille sine øvrige Kreditorer. Hertil bidrog ikke mindst, at Admiralitetskollegiet i 1838 overtog et Prioritetslaan i Teaterbygningen paa 1000 Rbdr., en Pengetransaktion, der viser, at Pettoletti var vel anskreven hos Autoriteterne.

Blot ikke hos Teaterdirektionen. Pettoletti ønskede i 1835 en Bevilling, der een Gang for alle gav ham Ret til i Fremtiden at give dramatiske Forestillinger i de tre Sommermaaneder. I og for sig var det en urimelig Tanke, at man efter at have brudt det gamle Princip, skulde vende tilbage til Fortiden, og skønt Pettolettis Begæring mødte Afslag, fik han siden hvert Aar sin Bevilling, naar han blot søgte derom. Men Skuespildirektionen, der var bleven nervøs, benyttede Lejligheden til om muligt at trække i Land. „Erfaringen har desværre,“ skrev den, „i det afvigte Efteraar [1834] allerede tilfulde vist, hvor megen Indflydelse det har paa Skuespilbesøget, naar Publikum kan have denne Nydelse uafbrudt hele Aaret igennem;“ derfor havde de kgl. Skuespillere, naar de gav Forestillinger for egen Regning, kun faaet Lov til at spille i Juni Maaned. Direktionen nærede naturligvis ingen Frygt for, at det kgl. Teater jo med Lethed skulde overtræffe en saadan Medbejler som dette

Forstadsteater, „men det vil være let for enhver opmærksom Iagttager af Publikums Lyst og Lune at erhverve sig den Overbevisning, at Publikum med faa Undtagelser lettere lader sig lokke af det nye, det frappante, det hyppigen vekslende, om det end er af ringere Gehalt, end af det gamle sædvanlige, selv det nok saa gediegne og til største Fuldkommenhed udrustede og fremstillede.“ Det værste var imidlertid, at Pettolettis Teater kunde komme Skuespildirektionen i Forkøbet med Nyheder, som den selv agtede at bringe frem, hvilket netop var Tilfældet med „Dobbeltgængeren“, som Hofteaterselskabet opførte i 1834. Skuespildirektionen oversaa, at det kunde være rart for Publikum at vide, at den havde Kniven paa Struben og ikke længer end højst nødvendig udskød Opførelsen af saadanne fremmede Stykker, som det maatte være af Interesse at faa ført frem herhjemme; eller som „Kjøbenhavnsposten“ udtrykte det: „Konkurrence er her som overalt behagelig og gavnlig for Konsumenterne“. At Pettoletti ikke havde noget Ansvar for Forestillingernes sande Værd og Opretholdelsen af den gode Smag, havde Teaterdirektionen derimod Ret i, men skulde denne Side af Sagen ikke overlades til Publikums egen Dom, maatte Stykkerne underkastes Censur, og denne Udvej paapegedes ogsaa. Fordringen om Censur synes dog ikke at være bleven til Virkelighed over for de Selskaber, der optraadte paa Vesterbros nye Teater forinden 1840. Der var saa meget mindre Grund dertil, som Kritik og Presse allerede den Gang gan-

ske godt forstod at sondre mellem det gode og det slette, at fremhæve det dygtige og gøre det tarvelige til Latter. Og hvad de rent moralske og sædelige — ikke mindre end de politiske — Tendenser angik, da var Politidirektøren udrustet med en Aarvaagenhed, der sjælden svigtede, men heller aldrig synes at have været nødvendig.

Vesterbros nye Teater bestod længe efter Frederik den Sjettes Død. Allerede i 1841 holdt *den italienske Opera*, der siden fejrede saa store Triumfer paa Hofteatret, sit Indtog her. Det var Pettoletti, som skaffede den hertil. I samme Anledning udvidedes Teatrets Spilletilladelse til ogsaa at omfatte nogle Vintermaaneder, og denne Begunstigelse, der foreløbig var indskrænket til at gælde de italienske Forestillinger, udvidedes senere til andre. Pettoletti havde saaledes naaet sine Ønskers Maal: at der ogsaa kunde gives dramatiske Forestillinger paa hans Scene inden for det kgl. Teaters Sæson. Fra Nytaar 1842 fik det italienske Selskab imidlertid Hofteatret overladt, hvor Forholdene i Vintertiden var mere gunstige for de sarte Stemmer end Brædeteatret paa Vesterbro, og kort efter blev Lucia di Lammermoor givet til Benefice for Pettoletti.

Ogsaa den *italienske Pantomime* fandt Ly paa Pettolettis Teater. Den senere bekendte Mimiker, Tivolis Pjerrot *N. H. Volkersen*, der oprindeligt var Atlet og Gymnastiker, vandt her i Begyndelsen af Fyrreerne sine første Sporer, uddannet tilligemed

Busholm i mimiske og plastiske Fremstillinger af Philippo Pettoletti; Volkersen optraadte en Tid (1842) paa Morskabsteatret og fik saaledes tillige Lejlighed til at studere Adolph Price, men vendte siden tilbage til Pettoletti. Tivoli fandt ogsaa her sin gratiøse Kolumbine *Caroline Pettoletti* (en Datter af Jean Pettoletti og Theresia Casorti), som sammen med Volkersen direkte bragte Traditionen om den oprindelige Casortiske Pantomime med sig; i sin ydre Optræden mindede hun om Juliette Price. *Jean d'Abis*, der ogsaa er kendt fra Tivoli, spillede Harlekin paa Vesterbros nye Teater, hvor Entreprenøren selv udførte Kassanders Rolle. At Prikerne nu og da øvede deres Kunst her, er nævnt i det foregaaende.

VESTERBROS NYE TEATER I 1841
(Efter et daarligt Træsnit
i Adresseavisen; orig. Størrelse)

Inden Pettoletti døde, blev hans Teater det eneste offentlige i Byen, fraset den kgl. Skueplads. Men kun en kort Tid: Morskabsteatret nedlagdes i Foraaret 1845 og Kasino blev aabnet i Februar 1847. I Mellemtiden afgik Pettoletti ved Døden, den 1. September 1845; han var født i Venedig 1. Marts 1783 eller 84, og blev altsaa godt 60 Aar gl. Hans Ansigtstræk vidner om Intelligens og Energi, hans Færd over for Offentligheden ligeledes. Men rent bortset herfra har han en hidtil upaaagtet Betydning i Teaterhistorien. Skønt hans Virksomhed ingenlunde fandt Paa-

skønnelse i Datidens teaterinteresserede Kredse, hvor hans Scene, selv om den søgtes, kun nød ringe Anseelse, saa bør Pettoletti dog regnes blandt Pionererne for de københavnske Privatteatre, der nu om Stunder indtager en Plads i den hele dramatiske Kunst, som man meget vanskelig kan tænke sig tom. Det var Pettoletti, der i sine mangfoldige Andragender til Konge og Kancelli saa ufortrødent stødte i Basun, at Jerichos Mure endelig faldt, og Teaterdirektionen slap Taget i de gamle Privilegier, som navnlig efter 1817 var bleven opretholdt i deres fulde Udstrækning. Et offentligt Skuespilteater i København, som fortrinsvis skulde dyrke den lettere Underholdning, var dog ingen ny Tanke. Allerede i 1811 forsøgte Baron F. C. Wedel-Jarlsberg at faa et Teater rejst, der skulde spille i Sommermaanederne, men uden Held, og i 1817 havde to saa betydelige Mænd som Professor L. Kruse og H. H. Schönberg søgt at realisere Ideen om et „Almuetheater“. Den første Gang var det økonomiske Hindringer, der lagde sig i Vejen, den anden Gang var det Skuespildirektionen, som slog Forehavendet ned.*) Ganske vist var der løbet meget Vand i Stranden siden da, Tider og Forhold havde skiftet, men man maa alligevel indrømme Pettoletti en vis Fortjeneste som den, der fik sat Tanken i Værk. Det kunde sikkert være gjort paa en bedre Maade af en mere kunstforstandig Mand, men det er dog et Spørgsmaal, om ikke den anvendte Metode: lidt efter lidt at liste Skuespillet ind paa

*) Det bør dog bemærkes, at af de tre Direktører var G. H. Olsen venlig stemt for Forslaget.

Forstadsteatret, den Gang var den rette, og den eneste, der kunde føre til et Resultat. Isen var i hvert Fald nu brudt, saa at Overskou i 1846 kunde have realiseret Prof. Kruses gamle Ide, om ikke andre Hindringer, der var uden Berøring med Sagens Realitet, var kommen i Vejen; Overskou havde Planen til et „Folketeater“, som skulde være „blot til Lyst“, helt færdig, og kun fordi Sagen strandede, blev Kasino det første Privatteater i Hovedstaden. —

Efter Pettolettis Død drev hans Enke Johanne Laurentze Kobben, svensk af Fødsel, Vesterbros Teater i nogle Aar, men da ogsaa hun døde i Foraaret 1848, var det en Tid sin Undergang nær. Philippo Pettoletti havde i 1838 sluttet Lejemaal med Magistraten om Grunden, hvorpaa Teatret stod, for et Tidsrum af ti Aar, og ved dettes Udløb i Oktbr. 1848 stillede Stads-kæmneren gentagne Gange Bortlejen af Grunden til Auktion, for at drive Forpagtningsafgiften, der for Pettolettis Vedkommende havde været 100 Rdr., i Vejret. Den ene Gang blev en Vognmand, den anden Gang en Kludegrosserer den højstbydende, men Skiftekommissarierne, der havde overtaget Teatret tilligemed det øvrige Bo, fik hver Gang den endelige Overtagelse forpurret. Det var ingen Ulykke, at Teatret fik Lov til at ligge, saa at fremmede Trupper her kunde have et Sted at opføre Skuespil i Sommer-tiden, og det havde næppe været til større Pryd for Byen, om den stærkt søgte Spadsereplads, som Vesterallé mellem Jernbanen og Tivoli var bleven, laa begrænset af en Losseplads eller et Oplagssted for

gamle Klude og Ben, i Stedet for af Pettolettis Teater, hvis Ydre, om end tarveligt, dog var mere pynneligt. Da Lejemaalet med Magistraten var bragt i Orden, overdroges Vesterbros Teater i Aaret 1850 til Arkitekt *Henrik Petersen* for 7000 Rdr.

Den nye Ejer var ligesom Pettoletti en Mand med en vis Foretagsomhed. I 1836 havde han faaet Tilladelse til Anlæget af en Strømbadeanstalt i Bassinet mellem Langebro og Estakaderne og udført dette Forehavende tilfredsstillende; ogsaa havde han haft sin Interesse henvendt paa Teaterplaner. Paa Overgangen mellem Trediverne og Fyrernerne, da han indsaa der var Mangel paa et stort og rummeligt Forstadsteater, som svarede til Tidens Fordringer, var her en Opgave, der lokkede ham, men han evnede ikke at føre sine Planer igennem. Denne Sag afgiver ligesom saa mange andre et interessant Eksempel paa, hvorledes den gamle og den nye Tid — den gamle patriarkalske og den nye med lige Ret for alle — ogsaa paa dette Omraade brydes i Fyrernes Begyndelse. Stadens Politidirektør søgte at holde sin Haand over Familien Price og skærme den mod mere Konkurrence, end Forholdene allerede bød, medens Borgerrepræsentationen mente, at de personlige Hensyn maatte træde i Baggrunden. Den Petersen'ske Teatersag skilte ogsaa Magistraten; et Flertal hyldede Borgerraadets Anskuelse, et Mindretal fandt, „at de almindelige Principper om Ønskeligheden af en fri Konkurrence ikke kunde komme til Anvendelse, hvor der handles om Forlystelser“.

Enden blev jo, som sagt, at der den Gang intet blev af Henrik Petersens Teaterplaner; men ti Aar efter, da han overtog Pettolettis gamle Teater, fik han samtidig Tilsagn om Bevilling til at drive det. Den nye Entreprenør var den Gang en Mand paa fyrretyve Aar.

I Henrik Petersens Tid var Teatrets Virkeomraade i Grunden mere broget end i Pettolettis. Alle Afarter af Kunsten og Gøglet havde Tid efter anden til Huse her. Danske Skuespil holdt sit Indtog paa Vesterbros Teater, hvor dog endnu Operaen til Tider florerede ligesom forhen. Danske og fremmede Skuespillerselskaber vekslede, snart var der Cirkus, snart magiske Kunster, Panoramer og Cycloramer etc., snart Dans og Pantomime, Vokalkoncerter og musikalske Soiréer. Ved Siden af den oprindelige Teaterbygning, der allerede i Pettolettis Tid undergik en Del Udvidelser, var opført en mindre, hvor anatomiske Museer, Marionetteatre, udenlandske Dyr og deslige vistest frem.

Vesterbros Teater opnaede en større Levealder end Pricernes Morskabsteater, først efter fyrretyve Aars Bestaaen gik dette Kunsttempel sin Opløsning i Møde; ved de dramatiske Forholds Udvikling havde det forlængst mistet sin oprindelige Betydning. Mange nulevende mindes endnu tydeligt den omfangsrige Træbygning, der i sine sidste Aar var stærkt medtaget af Tidens Tand. Henrik Petersen fik sidste Gang i 1875 sit Lejemaal fornyet for en kort Tid, og samme Sommer blev Teatret nedbrudt; Træbyg-

ningen ved Siden af, der den Gang benyttedes af Restauratør Schweitz til Pavillon, blev derimod liggende. Ogsaa den blev nedrevet faa Aar efter (1878), men opførtes atter, og er navnlig kendt under det populære Navn „Brædehytten“. En Del af Teatrets Jordareal indgik under Tivoli, Resten henlaa ubenyttet indtil 1883, da Arkitekt Henrik Hagemann fik Skøde derpaa, og her rejste den mægtige Ejendom, hvori Panoptikon og Folkemuseet indrettedes.

HENVISNINGER OG TILLÆG

Forkortelser: RA = Rigsarkivet; LAS = Landsarkivet for Sjælland m. m.; Raadst. = Raadstuearkivet i Kbhvn.; TA = Det kgl. Teaters Arkiv (i RA). Endvidere betyder R altid: Danske Kancellis 2. Depts Registrant eller Registrantsager (Missiver og aabne Breve), og B altid samme Departements Brevbog eller Breve; disse Protokolrækker findes i RA. — Adr. = Adresseavisen; Pol. = Politivennen; Skild. = Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn; Kjbhp. = Kjøbenhavnsposten. Avismateriale er citeret i en Del Tilfælde, men ikke overalt; det vilde føre altfor vidt.

Indledningen er for en Del bygget over datidigt Avisstof, navnlig er Kiøbenhavns Aftenpost, Pol. og Skild. benyttet; det er tilstræbt at give nye Enkeltheder og forbigaa det mest bekendte. *Trykte* Fremstillinger af Hovedstadslivet omkring Aarhundredskiftet findes i Hist. Tidsskr. 4. R. 4. B., S. 245 ff. (Werlauffs Erindringer), i Rubin, 1807-14, første Bog, i Carl Bruuns Kjøbenhavn og i K. Bokkenheuser, Saa By som Borger, m. fl. Desuden adskillige mindre Afhandlinger. — **S. 2.** Danske Mag. 5. R. 6 B., S. 339. — **S. 4.** Om Selskabslivet (navnlig i højere Kredse) se Museum 1896 I, 133. — **S. 5.** Om Rosenborg Have se Brock, Hist. Efterretn. om Rosenborg. — **S. 8.** Folketælling 1801 (RA). Pram, Forsøg om Dragten, især for Danm. og Norge, 1791; jvfr. Chr. Bruun, P. F. Suhm, S. 405. — **S. 9.** B. 1805, 528, 680; LAS. Kbhvns Politirets Arkiv, 4. Prot. 1803-7, Nr. 8, S. 78. — **S. 12.** Klemmer: se Vejviser 1801; Handels- og Industri-Tid. 1804, Nr. 43. — **S. 15.** Dyrtiden: se trykte Forordn. 1799-1800. — **S. 16.** LAS. Politidir.'s Ark. Raadstuebreve 1800, 9. April; B 1800, 2446. — **S. 17.** HT. 4. R. 4. B., S. 395. — **S. 18.** Om de dramatiske Klubber (navnlig Borups Selskab) se Museum 1892 II, 341 ff.; jvfr. Knud Bokkenheuser, Drejers Klub, Kbhvn. 1903. — **S. 19.** Overskou, Den danske Skueplads III, S. 828. — **S. 21.** Kanc. Brevb. 1561¹⁸, 1570⁶, 1589³¹ (jvfr. F. Dyrland, Tatere og Natmandsfolk i Danm., 1872); Sjæll. aabne Breve 1685, 6 (jvfr. O. Nielsen, Kjbhvns Hist. V, 317 og Kjbhvns Dipl. VII, 91 f.); Sjæll. aabne Br. 1738, 102. — **S. 23.** Danske Kanc. 1. Depts. Miss. 1772, 355-56; Sjæll. aabne Br. 1773, 425. — **S. 24.** D. Kanc. Breve 1787, 567, 865; 1791, 3633 og 3639. — **S. 25.** Den Skuespiller „Holberg“, der nævnes i Aage Skav-lans Kulturbilleder, S. 85, er ingen anden end Urberg; det beror paa en Fejllæsning (Aktstykket i Stiftsark. i Trondhjem). — **S. 26** og **28.** R. 1806, 950.

Det store italienske Selskab. — **S. 29.** RA. Udl. Dept. Gehejmereg. 1798, Maj, Nr. 67, jvfr. D. Kanc. Breve, 1798, 2185; B 1800, 893, 938. Regoli: Folketæll. 1801, Kbhvn. St. Anne Øster Kv. 164; en italiensk Tobakspræparator og Tehandler Joseph Regule (Ricolo) nævnes 1778 (RA. Kommercekoll. Sager ang. Tobaksfabrikkerne Pk. 602, Nr. 59). — **S. 30.** B 1800, 976, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 1855; Adr. 1800, 214, 222. — **S. 31.** TA. Kgl. Resol. 1800, 2. — **S. 32.** R 1800, 1273; B 1800, 1361, 1422, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 1989, 2024. — **S. 33.** Efter kat. Kbg. ægtede Joseph Cocco ¹⁴; 1800 Jfr. Angela Bissi. — **S. 34.** B 1800, 1541, 1580, 1609, 1611, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 3227; R 1800, 1359, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 2759; Huitfeldt, Christiania Theaterhist., S. 228 ff. — **S. 35.** D. Kanc. Breve 1797, 2838; B 1801, 1573, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 1495; TA. Kgl. Resol. 1801, 28. — **S. 36.** Adr. 1801, 266, 272. — **S. 37.** B 1801, 1781, 2394, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 1806, 2312; TA. Indk. Breve 1801, 388, Resol. s. A., 32. — **S. 38.** Adr. 1802, 119, 127. Musikken til Italienernes Pantomimer var efter samtidige Udtalelser meget smuk (jvfr. Huitf., anf. Skr., S. 231 f.). — **S. 39.** Det synes at staa i Modstrid med den S. 35 citerede Resolution, der er dateret 15. Aug., at Selskabets Forestillinger allerede begyndte den 13. Den første Forestilling maa dog antages at have fundet Sted paa denne Dag, thi allerede den 14. averteres den næste, og Forestillingerne den 17. og 19. Aug. angives udtrykkelig at være den anden og tredje. — **S. 40.** R 1802, 431. — **S. 41.** Karl Schmidt, Meddel. om Skuespil og Theaterforhold i Odense (1896), S. 41. Hos Huitfeldt (S. 231) angives Selskabets Størrelse til 60 Personer, men hertil maa regnes Lustre og hans Personale og maaske flere; Pasqual Casorti opgiver i Marts 1802, at Selskabet bestaar af et Personale paa 20 Personer (jvfr. R 1802, 431). Ferzi ell. Fersen: B 1801, 2651, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 2431, og Adr. 1801, Decbr., og 1802, Jan.; Bissi: Adr. 1802, 255. — Navnet Casorti skrives undertiden *Casotti*. Det kan her bemærkes, at det italienske casotto betyder en Bod eller lille Hus (casotto dei burattini = Marionetbod).

Pricerne og deres Teatre paa Vesterbro. De faa paalidelige Oplysninger, der foreligger trykt om de ældre Pricer, findes i Arthur Aumonts Artikelserie om de forskellige Medlemmer af Familien i Biogr. Lex. Carl og Sophie Price har offentliggjort Smaa-Erindringer i kbhvske Dagblade. — **S. 42.** James Prices Fødselsdag fra Antegnelsen om hans Død i Reform. Kirkebog. — **S. 43.** Danske Kanc. Breve 1787, 1264, jvfr. Pers. Tidsskr. 5. R. VI, S. 51; D. Kanc. Breve 1787, 1953. — **S. 44.** Adr. 1802, 222; Meddel. fra Statsarkivet i Hamborg; D. Kanc. Breve 1795, 2801. — **S. 45.** D. Kanc. Breve 1794, 4202. — **S. 46.** D. K. Breve 1795, 3645; Jydske Efterretn. 1795, Nr. 92, 93. — **S. 47.** D. K. Breve 1797, 2605, 5537; Huitfeldt, Chria. Theaterhist., S. 166;

Stiftsark. i Trondhjem, jvfr. Skavlans, anf. Skr., S. 86. — **S. 48.** D. Kanc. Breve 1799, 2724; Sjæll. Reg. 1799, 841; Borgerskabsprot. i Raadst.; R 1800, 1275, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 2011, 2106; Adr. 1800, 17. — **S. 49.** R 1800, 545; B 1800, 560, 970, 985, 1424; Ekstraktprot. s. A., 858, 2156, 2757. Helsingørs Efterretn. 1800. — **S. 50.** At Mad. Price var en meget smuk ung Dame af en imponant Figur, som Jac. Davidsen siger (Fra det gl. Kongens Kjhvn. II, S. 197), tør næppe betvivles, men naar han fortæller, at hun havde „dejligt sort Haar, som i lange naturlige Lokker bølgede ned ad hendes Skuldre“, gætter han galt, thi endnu paa sine gamle Dage var hun, som hendes Portræt viser det, i Besiddelse af en smuk brun Haarfyldte. — Folketælling 1801 (RA); B 1801, 549, 584; Ekstraktprot. s. A., 533; Adr. 1801, 82. — **S. 51.** TA. Indk. Breve 1801, 350; kgl. Resol. 1801, 15. — **S. 52.** TA. Kopibog 1798-1801, Nr. 405-8; Adr. 1801, 124. — **S. 54.** LAS. Kjbhvns Politirets Arkiv, 3. Prot. 1801-9, S. 27 ff. Jvfr. Carl Bruun, Kjbhvn, III, 774 (Hvad der siges her om James Price og Sommerteatret er, som man ser, ikke korrekt). — **S. 55.** B. 1801, 1422, 1553; Ekstraktprot. s. A., 1228. Vesterbro Nr. 23 B kaldes ogsaa Nr. 24. Adr. 1801, 188. — **S. 56.** Adr. 1801; jvfr. Museum 1894 I, 184. — **S. 57.** Adr. 1801, 260. — **S. 59.** TA. Indk. Breve 1801, 379, Kopibog 1798-1801, 476; Den danske Tilskuers 1801, Nr. 88. — **S. 61.** Raadst. Mag.'s Kopibog for 2. Hovedfag 1802, 1. Halvaar, Nr. 61; LAS. Politiretens Arkiv, 3. Prot. 1801-9, S. 70; Adr. 1802, 160; TA. Indk. Br. 1802, 436, Kopibog 1801-6, 33; Raadst. Vurderinger. — **S. 63.** Pol. 213 (1802), jvfr. Museum 1894 I, 185; Iversens Avis 1802, 69; Pol. 216, 217. — **S. 65.** Biogr. Lex. III, 415; Casortis Moder var Theresa Rinaldi; Katolsk Kopulationsbog 1816; Adr. 1802, 281. — **S. 66.** Adr. 1802, 323. — **S. 67.** Adr. 1802, 395; B 1802, 1700-1, 2281, 89, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 1477, 2151; Adr. 1802, 405, 431. — **S. 68.** TA. Indk. Br. 1802, 529, 1803, 556; Kopibog 1801-6, Nr. 150, 178. Bournonville, Mit Theaterliv II, S. 101. — **S. 70.** B 1803, 580, 829, 995, 1818. Huiifeldt Chria. Theaterhist., S. 327 f.; Huiifeldt sammenblander de forskellige Casorti'er. — **S. 71.** B 1802, 2224, 25, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 2015. — **S. 72.** Pol. 278 (1803); B 1803, 2038, 2065a, 2098; Adr. 1804, 363. — **S. 73.** Adr. 1804, 250; 1803, 133. — **S. 74.** Adr. 1803, 165; 1804, Jan., Febr.; Skild. 1804, 15. — **S. 75.** Pol. 1803, S. 4209, 1804, S. 5080. — **S. 76.** Pers. Tidsskr. 5. R. 4. B., S. 46. — **S. 77.** LAS. Hof- og Stadsrettens Skifter 1810, 5. Prot. Nr. 298; R 1805, 321. I Frederiksberg Kirkes Ministerialbøger kaldes han Jenusbri (!) Price. Adr. 1805, 80, 143. — **S. 78.** B 1805, 1772; 1803, 923, 34; 1804, 1602, jvfr. Ekstraktprot. s. A., 1162; 1805, 1622, 32b; R 1806, 950; B 1806, 2044; Robba: B. 1807, 1717. — **S. 80.** B 1804, 1184, jvfr. Ekstraktprot. 910; B 1805, 900, 1259, 1867, 2106, 2370, jvfr. Ekstraktprot. 1082; B 1806, 309, 318, 2095, 2347; R 1806, 1416. Oehlenschlägers Erindringer I, S. 200. — **S. 82.**

B 1806,2738; 1807, 1718, 1798. — **S. 83.** Raadst. Vurderinger. — **S. 84.** LAS. Politir.'s Ark. 4. Prot. (1808-13), S. 16 (Indlæg). R 1808, 493; jvfr. D. Kanc. 2. Depts. kgl. Breve 1808-23, Nr. 99. — **S. 85.** B. 1810, 1848, 1880. Adr. 1810, 144, 147. Skild. 1810, 26. Juni; jvfr. B 1810, 1771. — **S. 86.** Raadst. Borgerskabsprot. 1820-24, S. 193; i Katolsk Kbg. staar, at det er „*Antonius Kuhn Vindebonensis*“, som ægtede Hanne Kuhn, men det maa være urigtigt (jvfr. LAS. H. & S. Skifter 1832, Prot. 5. 125). — Joseph Anton Kuhn og Beate Skau fik en Søn døbt 1811, en anden Anton Kuhn blev 1810 gift med Anna Pauletta Jensen (Kat. Kbg.). — **S. 87.** B 1810, 1548, 3692; R 1811, 1516; Adr. 1811, 245; Raadst. Vurderinger; Stadsbygmesterens Indberetn. 1802-14, Nr. 138. — **S. 88.** Adr. 1812, 105, 107. — **S. 89.** Adr. 1813, 87, 158; 1814, 197; 1816, 184. — **S. 91.** Museum 1890, S. 480, 539 f. — **S. 92.** Karl Schmidt, anf. Skrift, S. 63; jvfr. R 1814, 1183. TA. Kgl. Resol. 1813, 184. — **S. 94.** B 1816, 2490. Paran: R 1810, 1419; 1811, 1313; 1812, 1504; 1814, 1183; 1815, 235; B 1812, 2995; jvfr. Gl. Minder fra Frederiksberg og Vesterbro, S. 40, hvor det fortælles, at Paran og hele hans Familie druknede i Norge. Om det er rigtigt, vides ikke. Paran havde ogsaa forgæves søgt at faa Hofteatret overladt (TA. Journal 1811, 1164); jvfr. Davidsen, anf. Skr. II, S. 8 f.; B 1816, 1346. — **S. 95.** Barbara d'Amore havde som Barn været her med det italienske Selskab; det var aabenbart Resterne af det store italienske Selskab, der her kom tilbage. Overskou anf. Skr. IV, 802, 828; Adr. 1816, 109, 201. — **S. 97.** En Akvarel af Morskabsteatret (udført af Adolph Price) tilhører Familien; en Del Enkeltheder fremtræder tydeligere end paa Stikket, men Billedet er ikke fuldført. — **S. 98.** LAS. Hof- og Stadsrettens Skifter 1832, 5. Prot. Nr. 125, jvfr. Skødebog 48, S. 460 (Brevskriverkont.); Davidsen, anf. Skr. II, S. 201; Raadst. Vurderinger. — **S. 99.** B 1817, 1889; 1819, 1085; 1820, 865; 1821, 935; jvfr. Adr. 1810, 243; Skild. 1817, Sp. 622. — **S. 100.** Cocchi: B 1817, 4317; 1818, 1131, 1576; Adr. 1818, 97; Overskou IV, 508 f., 526 f. — **S. 102.** Adr. 1819, 138; Skild. 1817, Sp. 1109; B 1817, 2045; at den her nævnte Gustav Price er identisk med den Søn af James Price og Hanne Todd, der fødtes i Altona 1796 og døbtes Chr. Gustav, er dog ikke sikkert, thi han nævnes ikke i det Skifte, Hanne Price lod foretage i 1810, da hun ægtede Frantz Kuhn; det kunde dog tænkes, at man ikke kendte hans Opholdssted og antog ham for død. — **S. 103.** B. 1817, 2490; Raadst. Vurderinger; Skild. 1817, Sp. 1023; Adr. 1817, 187, 189. Gustav Price jun. gav ogsaa Kunster ude i Købstæderne (R 1817, 1476; 1818, 1090, 1202, 1764; B 1818, 4137); den samme Price var det, der 1817-18 foretog Ballonopstigninger, ikke James Price (jvfr. Museum 1891 I, 241); Adr. 1818, 87. Casorti havde midt i Decbr. 1818 faaet kgl. Bev. til i 8 Uger at give Forestill. i Helsingør (R 1818, 1934). — **S. 104.** Adr. 1819, 232-35. — **S. 105.** Adr. 1819, 259.

Familien Lehmann: B 1800, 1333; 1803, 1583, 1950, 2156; 1815, 15; jvfr. F. M. Lange, Udvalg af danske og udenl. Criminel-sager, II og III, Kbh. 1836-37 (især II, S. 260 f.). — **S. 106.** Adr. 1820, 116, 139. I Juli 1820 fik Hanne Kuhn kgl. Bev. til i 6 Md. at give Forestillinger i Købstæderne med et Kunst- og Forvandlingsteater. Det er aabenbart Thiemes Teater, der her er Tale om. Det vistes i de sjællandske Byer, sidst i Korsør; det Kuhnske Selskab spillede derimod stadig i Kbhvn. (LAS. Hof- og Stadsretts Skifter, 1832, Prot. 5. Nr. 125; jvfr. B 1820, 4823). — **S. 107.** Adr. 1820, 178; 1821, 111. I 1822 forekommer som Medlem af det Kuhn-Casortiske Selskab en Linedanser *Terzi* (Ferzi?), der trods sine 57 Aar gav Rollen som Bajads (Adr. 1822, 200). — **S. 108.** B 1821, 4417; Kuhns Borgerbrev udfærdigedes dog først 24. Juni 1823. — **S. 109.** D. Kanc. Testamenter 1826; Adr. 1826, 52; LAS. Hof- og Statsr. Skifter 1826-27, Prot. 5, Nr. 125; Rosalia Vidali, der var gamle Pettolettis Svingermoder, blev 80 Aar gl.; Davidsen, anf. Skr. II, S. 197; Arlaud, Bevingede Ord, 2. Udg., S. 115 f.; Guthmann og Melbye, Tivoli, S. 46. — **S. 111.** S. Meisling, Dramatiske Eventyr af Carlo Gozzi, K. 1821 (med en Indledning om Kunstkomedien); S. Schandorph, Goldoni og Gozzi, K. 1874; Davidsen har ogsaa en Udsigt over Pantomimens og Kunstkomediens Historie, der dog ikke er præget af nogen større Originalitet. De Værker, der behandler Maskekomediens Udvikling, anføres af Schandorph (S. 8). — **S. 114.** Jvfr. Meisling, anf. Skr. S. XXXI. — **S. 115.** Første fuldstændige Udgave af Gherardis „Théâtre italien“ udkom i Paris 1700; siden er Bogen flere Gange oplagt. Udgaven fra 1721 er forsynet med Kobbere. — **S. 116.** Jvfr. Huitfeldt, Chria. Teaterhist., S. 232. — **S. 117.** En Del af Pantomimerne tryktes, for at Publikum bedre kunde følge Handlingen; dette synes dog ikke at have været Tilfældet med de ni gamle, hvis Indhold var godt kendt. De Pantomimetekster, der er trykt før 1830, findes opregnet i Bibl. Dan. IV, S. 427 ff. Fra Tiden efter 1830 foreligger ogsaa nogle. Antallet af de utrykte overstiger dog langt de trykte; foruden den danske Dobbelttitel havde de ofte tillige en fransk. — Theatret, I, S. 109 f.; Kjbhp. 1828, 96. — **S. 118.** Davidsen, anf. Skr. II, S. 201; jvfr. Swendsen, De kbhvske Privatteatres Repert., S. 45. — **S. 120.** Intriguen ved Moerskabstheatret (udg. af Collin), S. 62; Adr. 1825, 259; 1821, 112, 195; 1818, 92. — **S. 121.** Adr. 1821, 121; 1823, 112. LAS. Hof- og Stadsr. Skifter 1832, Prot. 5, 125; Adr. 1824, 118. — **S. 122.** Adr. 1824, 290, 297. — **S. 123.** Frederiksberg Kbg., jvfr. Davidsen, anf. Skr. II, S. 12. Adr. 1825, 76, 107; „Pjerrot og hans Familie“ var, siden dens sidste Opførelse her, bleven „forskønnet med en Del militære Manøvrer og Marscher“ (!) — **S. 124.** Adr. 1825, 181, 238. — **S. 125.** Overskou, anf. Skr. IV, S. 597. Adr. 1826, 175, 188. — **S. 126.** Adr. 1826, 148, 175, 192, 198; Kjbhp. 1827, 98. Om Rappo (1800-54) se iøvrigt „Fahrend Volk“, Leipzig 1895, S. 25; Kjbhp.

fortæller, at R. i Breslau viste sine Kunststykker med et saa uhyre Bifald og Tilløb, at den derværende Teaterbestyrelse, for ikke rent at standse med sine Forestillinger, maatte lade en Balletdanser kopiere ham (1833, 75). — **S. 127.** LAS. Hof- og Stadsr. Skifter 1826, Prot. 5, 515, 1832, Prot. 5, 125; Adr. 1826, 192, 93, 294, 98, 305. I Oktbr. 1826 fik James, Carl og Adolph Price kgl. Bev. til i de forestaaende Vintermaaneder at give Forest. i Linedans m. m. i de danske Købstæder (R 1826, 961), men de har næppe benyttet den. — **S. 128.** R 1827, 863; B 1828, 2355; Dagen 1829, ²⁹ 5, ³/₆. — **S. 129.** Dennebecq og Lehmann: B 1820, 2196; Adr. 1820, 157, 182, 185, 229; B. 1821, 2217; Adr. 1822, 149. Jvfr. F. M. Lange, anf. Skr. II og III. — **S. 130.** R 1831, 781; jvfr. Davidsen, anf. Skr. II, S. 11 f. Andr. Lehmann fik 30. Jan. 1832 Skøde paa Justitsraad P. F. C. Bugges store Gaard (i hvis Bagbygn. der fandtes et Privatteaterlokale) paa Kongens Nytorv Nr. 206 A og B. Købesummen var 80000 Rbdr. (Brevskriverkont. Skødebog Nr. 60, S. 491). — **S. 131.** Kjbhp. 1837, 139, 149; 1828, 67. — **S. 132.** TA. Indk. Br. 1827, 1662; Kopibog 1827, 1015. Jvfr. R 1826, 914, 1015. Teksten til „Jocko“ er trykt. — **S. 133.** Kjbhp. 1828, 98; Aprilsnarrerne, 14. Scene; LAS. Ofte citerede Skifte fra 1832; Dagen 1829 ²⁹ 5 — **S. 134.** Kjbhp. 1830, 119, 141; 1831, 2, 128. — **S. 135.** Kjbhp. 1829, 108; 1830, 61; Pol. 1829, 713, 715; Dagen 1829 ²⁴ 7. — **S. 136.** Dagen 1829, 201; Navnet Lewin findes undertiden (som Følge af den engelske Udtale) skrevet *Luin*; Kjbhp. 1830, 118, 121. — **S. 137.** Teksten til „Den vilde Pige“ foreligger trykt; Bournonville, Mit Theaterliv II, S. 77; Kjbhp. 1829, 143. — **S. 138.** Musikken til Matrosdansen skal være benyttet af Bournonville i „Livjægerne paa Amager“. — **S. 139.** Dagen 1829, 188; Kjbhp. 1830, 258; Nyeste Morgenpost 1830, 306. Bosco (1793-1863): Dagen 1830, ²³ 6, ⁶/₉; Kjbhp. 1830, 209; Nyeste Morgenpost 1830, 231; han gav et Par Forestillinger i Helsingør. Jvfr. Fahrend Volk, S. 73, 75. — **S. 140.** Kjbhp. 1831, 111, 165; Davidsen, anf. Skr. II, 200, jvfr. Hist. Meddel. om Kbhvn. I, S. 566. — **S. 142.** Davidsen, anf. Skr. II, 201; Museum 1895 I, S. 32; Pers. Tidsskr. 4 R. 2 B., S. 99; Ref. Kbg.; R 1830, 432; Raadst. Mag. 1. Sekr. 1830. — **S. 144.** Elisa Wilhelmine Louise Lewin var f. i London 2. Juni 1815. Kjbhp. 1832, 24, 62, 162. — **S. 145.** LAS. Ofte cit. Skifte fra 1832; Kjbhp. 1832, 1; LAS. Auktionskont.: Kond. 1833, 1. Halvaar; jvfr. B. 1834, 3107, 3797. Ligesom Teatret købtes i Forening af alle de Medlemmer af Pricefamilien, der samarbejdede, saaledes spillede man altid paa Deling, baade før og efter Kuhns Død; ogsaa i økonomisk Henseende var der det bedste Sammenhold i Familien. — **S. 147.** Plakater fra Forstadsteatrene og fra private Forest. (lille Saml. paa Kgl. Bibl.); Kjbhp. 1833, 139. — **S. 148.** Kjbhp. 1833, 144. — **S. 149.** Samme 1833, 166, 167. — **S. 150.** Samme 1833, 172. — **S. 154.** Samme 1836, 219; R 1832, 610; B 1832, 1628, 2786. — **S. 155.** James Price tog Borgerskab 30. Aug. 1834, Adolph 11.

Oktbr. s. A. (Raadst. Borgerskabsprot. 1825-36, S. 575, 582), Carl derimod ikke. Kjbhp. 1834, 164. — **S. 156.** Samme 1834, 208, 175; Adr. s. A., 201; jvfr. Plenge, Livet i Kjbhvn., 1873, S. 104; LAS. H. & S. Skifter 1830. Jean Dominique Petteoletti var 40 Aar gl., da han døde, Theresia P. opnaaede en høj Alder, 83 Aar, og døde først 29. Juli 1873. To af deres Børn var døde smaa forinden Faderen; bl. de to efterlevende var Caroline P. — Kjbhp. 1834, 171; Adr. s. A., 176, 77. — **S. 158.** Kjbhp. 1837, 199. — **S. 159.** B 1834, 3642; Kjbhp. 1834, 183; Adr. s. A., 195. Ogsaa i 1836 søgte Brødrene Price at faa Lov til give tyske og franske Lystspil, men uden Held, Skuespildir. satte sig imod (B 1836, 1248, 1584, 85). — **S. 160.** Schmidt, anf. Skr., S. 95; R 1836, 774. — **S. 161.** B 1836, 1248, 1584, 85; 1840, 3738-40. Teaterbranden i St. Petersborg, der indtraf Sønd. 14. Febr. 1836, er fortalt væsentlig efter Tradition i Pricefamilien. I „Dagen“ for Marts 1836 findes meget udførlige Beretninger, der afviger lidt m. H. t. Ildens Opstaaen; Tabet ansloges til 40000 Rbdr. Af Enkeltheder kan nævnes, at en Institutbestyrerinde med hele sit Pigeinstitut indbrændte, men ellers var det navnlig Smaafolk, det gik ud over. Lehmanns og Pricernes Teater i Moskov var Dagen forinden ligeledes brændt, men her mistede ingen Livet; af Brødrene var Carl i Moskov. Et andet større Uheld ramte Familien Price i Slutningen af Tyverne; da de til Søs kom tilbage til Kbhvn. fra et kolerasmittet Sted i Udlandet, blev deres Kulisser og hele øvrige Teatertilbehør nedsænket ved Toldboden. — **S. 162.** Rappo og Niemeczek: R 1835, 196, 245, 347, 514 b; B 1835, 777, 2333, 86, 2537. — **S. 163.** Adr. 1835, 190; Kjbhp. 1835, 195; 1836, 107, 134. — **S. 164.** Kjbhp. 1837, 199. I 1836-37 nævnes blandt Selskabets Medlemmer *Laurençon*, i hvis Pantomimer der var indlagt adskillige Replikker. Allerede i ældre Tid var det almindeligt, at Bajads *talte* ved Forestillingerne paa Morskabsteatret. Adr. 1842, 298; 1844, 252. — **S. 166.** Jvfr. Davidsen, anf. Skr. II, 201. Det bevægelige Panorama af „Rejsen til Ægypten“ gjorde saa stor Lykke, at det vistest alene (Adr. 1842, 24). LAS: oftere cit. Skifte fra 1832. — **S. 167.** Kjbhp. 1839, 181; Adr. s. A., 155. TA. Indk. Br. 1819, 288; jvfr. Overskou, IV, 597. — **S. 168.** Kjbhp. 1840, 76; Plakater fra 1841 i Windings Saml. (Kunstindustrimuseet). I 1840 fik Pricefamilien gentagne Gange Till. til at give Forest. i Helsingør (B 1840, 975, 76, 1121, 22; R 1840, 762). Den norske „Padoutte-Springer“ P. Dahl optraadte i 1842 (Adr. 1842, 93; jvfr. Holtens Erindringer, S. 40). — **S. 169.** B 1839, 3806; 1840, 573, 74, 3738-40. — **S. 170.** TA. Kopibog 1841, 108; R 1842, 466; B 1842, 1415, 1723, 2150-52; Lund, Studenterforen.'s Hist. II, S. 94 ff., 106 f. — **S. 171.** Adr., Nov. 1843-Febr. 1844; B 1844, 2392, 93. — **S. 172.** Adr. 1844, 253; LAS. Auktionsprot. over faste Ejend., 2. Distrikt, 1845; Brevskriverkont.: Skødeprot. 66, Pag. 571 ff. Wegeners Biblioteksbygning ligger der endnu, medens Bøgerne som bekendt er overgaaet

til Statsbibl. i Aarhus. — **S. 173.** R 1844, 650; Aalborg Stiftstid. 1844, Nov. og Decbr. („Over Hr. Adolph Prices Pjerrot,“ siger Bladet, „er endnu bestandig udbredt den samme joviale Munterhed, der endog kan bringe den mest hypokondriske til at smile.“ 1844, 235); Kjbhph. 1845, 141; Adr. 1845, Juni-Juli. — **S. 174.** Bournonville, Mit Theaterliv II, 102; Pricebørnernes Deltagelse i Studenterkomedie paa Hofteatret, se Hostrup, Erindringer, S. 193. — **S. 177.** Adr. 1855, Juni-Aug.; ved de „Wiener-Soireer“, der i Efteraaret 1856 gaves paa Kbhvn.s Hippodrom, medvirkede Pricerne (Adr.); Adr. 1857, 207; forsk. Programmer over Forest. paa Hofteatret.

Pettolettis Teatre. — **S. 179.** TA. kgl. Resol. 1827, 189; Orig. har „Momus' Børn“, men det maa bero paa en Fejltagelse; Momus giver i dette Tilfælde ingen Mening. Det bør bemærkes, at adskillige af de citerede Andragender og Bønskrifter ikke skyldes vedkommendes egen Pen; slige Aktstykker konciperedes ofte af underordnede Embedsmænd og Prokuratorer, der væsentlig beskæftigede sig med Smaasager. — **S. 180.** R. 1827, 855; B 1827, 2346, 2661; TA. Journal 1827, 1665, Kopibog 1827, 1023. — **S. 181.** I P. V. Jacobsens Dagbøger (P. T. 4. R. 2. B., S. 61 ff.) siges under 12. Oktbr. 1828, at Pettoletti har været hos Kongen og faaet Lov til at „snakke lidt“ i Pantomimerne; hvis dette har noget paa sig, kunde man her tænke paa Ekspositionsscenerne i de engelske Pantomimer. — B 1828, 2355; G. Scheer købte af Staten Blaagaards Hovedbygning med Have (Nørrebro Nr. 36A) i Foraaret 1828 for 6150 Rbdr. Sølv; Salget approberedes ved kgl. Resol. af 7. Maj 1828. Skøde fik han først 25. Maj 1831. Arealet var ialt 34590 Kv. Al. (Statsgældsdirektionens Forest. 30. Apr. 1828; Kont. for Statsaktiverne, Pakken: Blaagaard II). — **S. 182.** B 1829, 3773, 74; Kjbhph. 1828, 83, 84. — **S. 183.** B 1829, 3773. Ved Kontrakten engageredes ligeledes *Charles Malmberg*, Hamborger af Fødsel, der siden 1824 havde udført Pjerrot- og Klovns-Roller i de Lewinske Pantomimer; hans Virksomhed paa det nye Teater afsatte dog ikke dybe Spor. — **S. 184.** At Teatret var indrettet i selve Blaagaards gamle Hovedbygning, udvidet og forandret, fremgaar ganske klart af Opmaalingen 1827 af 36A (med Tilføjelse fra 1829) i Stadskonduktørens Arkiv. Jvfr. LAS. Politirettens Ark. 4. Prot. Nr. 71, S. 493; Pers. Tidsskr. 4. R. 2. B., S. 201; Folkets Avis 1861, 241. Otto B. Wroblewskis Angivelse af Teatrets Beliggenhed stemmer ikke; den tagløse Bygning uden Vinduer og Døre, som han tror at kunne erindre (Museum, 1895 I, 32), er simpelthen Nørrebros afbrændte Teater. Paa Kortene over denne Bydel fra 1834 og 1841 findes det endnu afsat. — Raads. Vurderinger. Om Blaagaards ældre Historie se Carl Bruun, Kjbhvn. II, 371, jvfr. Rahbeks Erindr. I, 21 ff. — **S. 185.** Et Eksemplar af Rocques Stik i Müllers Pin. 18, LXXXII (Gengivelse i Carl Bruun, Kjbhvn.,

anf. Sted); Kjbhp. 1828, 87. — **S. 186.** Pol. 1829, 703. — **S. 187** (Kortet over Blaagaard). I 1827 tilhørte Littr. I Boghandler Steen, Littr. K (tillige med Nr. 36C) Voksdugsfabrikør J. A. Schorn, Littr. L Sekretær J. D. Wroblewski, Littr. M Snedkermester Wille og Littr. B Isenkræmmer A. Heegaard. — **S. 188.** Pol. 1829, 700. — **S. 189.** LAS. Gæsteretten: Justitsprot. Littr. I, Pag. 428 ff, Domsprot. Littr. D, Pag. 483; B 1829, 2836; Nyeste Morgenpost 1829, 229; Pol. s. A., 705. — **S. 190.** Kjbhp. 1829, 111; LAS. Kongens Fogeds Kont. Gældsarrestantprot. 1829, Nr. 10 (S. 304); Pol. 1829, 724-27; Kjbhp. 1829, 196. Lejen, som den første Direktion ydede Scheer for Teatret, var 1700 Rbdr. — **S. 191.** Teatrets Forestillinger væsentlig efter Bekendtgørelser og Kritikker i Dagen, Adr., Kjbhp. m. fl. — **S. 192.** Jvfr. Bournonville, Mit Theaterliv III, 2. Afsnit, S. 95. — **S. 193.** Kjbhp. 1828, 84. Lewin havde ialt syv Børn; foruden de tre nævnte Døtre var der endnu to, nemlig *Cathrine* (Katy), gift d'Obson, og *Ernestine*, gift Corrigen; Katy dansede paa Alhambra. Af de to Sønner hed den ene *Joseph* og var Handelsmand, den anden, *Armand*, er nævnt ovenfor (S. 168). — **S. 195.** Dagen 1828, 18. Nov.; Pol. 1829, 725; om Pierre Jean Laurent se Bournonville, anf. Skr. III, 2. Afsnit, S. 228 f., jvfr. Aumont og Collins Teaterstatistik, 2. Afsnit, S. 72. — **S. 196.** Dagen 1829, 28. Marts; Indtægten af de første fjorten Forestill. blev opgjort til 3975 Rbdr., hvoraf Udgifterne beløb sig til 3737 Rbdr. foruden Leje af Teatret (LAS. Gæsterettens Domsprot. D., Pag. 483 ff.); Pol. 1829, 713. — **S. 197.** Overskou, anf. Skr. V, 880. — **S. 198.** B 1829, 847; Helsingørs Avis; Kjbhp. 1829, 52; LAS. Politirettens Ark.: Akter til 4. Prot., Sluttede Sager, Aug.; jvfr. Pol. 1829, 694, 98, 99; Kjbhp. 1829, 1. Juni. I „Harlekin fristet af Gratiernes“ træder Skarguel (Ledet) i Stedet for Pjerrot, og Argentine (Rosa Lewin) for Kolumbine. Skarguel bringer uden at vide det Harlekin i en Kurv med Blomster til Argentine (jvfr. Aprilsnarrene). I Pantomimen er meget Trolderi: Harlekin bliver malet i en Kaffemølle, men naar Kaffen er lavet, stikker hans Hoved op af Kanden etc. — **S. 199.** Dagen 1829, 23. Juni; om den berømte Mad. Hendel-Schütz se navnlig Deutsche Biogr. XI, 734; jvfr. Overskou, anf. Skr. IV, 321. — **S. 200.** Dagen 1829, 177; Kjbhp. s. A., 111, 113. — **S. 201.** Teksten til „Kyklopernes Ødelæggelse“ er trykt; en anden af Venetiens Pantomimer hed „Samson“. — **S. 202.** Kjbhp. 1829, 127, 146; Kongefamilien havde besøgt Teatret allerede kort efter dets Aabning (Nyeste Morgenpost 1828, 23); B 1828, 3334; 1829, 693, 94, 2684, 3041. — **S. 203.** B 1829, 3345. *Carl Johan Pettoletti* døde 6. Jan. 1838, 90 Aar gl.; Mad. *Helene Pettoletti*, f. Deba, var død 31. Aug. 1821, 34 Aar gl. (formodentlig en af hans Svigerdøtre) (Kat. Kbg.). — **S. 204.** Kjbhp. 1830, 65, 90, 129. I Gøteborg gav Venetien Forestillinger paa det store Teater med Artistselskabet fra „Théâtre du Nord“ i Kbhvn.; Ledet og Pettoletti spillede

ogsaa paa det lille Teater (bl. a. gaves Pantomimen „Den förälskade Kocken, eller: Intrigen i Köket“). Joachim og Pierre Petteletti gav Koncenter i Bloms Sal, hvor Ledet foranstaltede Assembléer; Foureaux optraadte i Ridehuset (Aftonbladet 1829-30). — **S. 205.** B 1830, 2223; Raadst. Borgerbog 1825-36, S. 288. — **S. 206.** B 1830, 1987; Raadst. Vurderinger (Udenb. Klædebo Kv. Nr. 36); Kjbhp. 1832, 19. — **S. 208.** R 1830, 805; Kjbhp. 1831, 111, 172; Louis Foureaux fik Till. til at spille i Helsingør i de første Maaneder af 1831 (B 1831, 383-84); B 1831, 1135, 1543, 2248, 49. Foruden de nævnte tre franske Forestillinger blev i hvert Fald givet een til; den endelige Afgørelse af Sagen forelaa nemlig først i Juli Maaned. — **S. 209.** Kjbhp. 1831, 71. — **S. 211.** B 1831, 2569, 2978. — **S. 212.** Kjbhp. 1832, 89; Adr. 1834, 183; B 1832, 1589, 1828-30; R 1832, 635 b. — **S. 213.** B 1833, 97, 98, 344, 45; R. 1833, 60; jvfr. Kjbhp. 1832, 193; Helsingørs Avis 1833, 23. — **S. 214.** Landbygn.'s Brandforsikrings Taksationsprot. for Broerne I, Nr. 15 (hos vedk. Branddirektør): Teatret med tilh. Sidebygninger var assureret for 42460 Rbdr. Sølv, Skaden ansloges til 34315; ogsaa Sidebygn. led af Ilden. — Kjbhp. 1833, 74, 76; Dagen s. A., 90, 92; Nyeste Morgenpost s. A., 75, 77; Museum 1895 I, 32 f.; P.T. 4. R. 2. B., 201. — Branden affødte mange og lange Forhør i Politiretten; en Mand blev sat fast som mistænkt for at være Brandstifteren, men løslodes atter (LAS. Politir.'s Ark. 4. Prot. 1833, navnlig Prot. Nr. 70, 71; Akter i Sluttede Sager for Aug.). I de følgende Aar blev Blaa-gaards Hovedparcel udstykket af Ejeren i flere mindre Lodder. — **S. 215.** R 1833, 442; B. 1833, 1967; TA. Kopibog 1833, 43. — **S. 216.** R 1833, 493, 542; B 1833, 2491-93; TA. Kopibog 1833, 108. — **S. 217.** Kjbhp. 1833, 154. — **S. 218.** R 1833, 714, 15. — **S. 219.** B 1833, 3364-66; Kjbhp. 1833, 204, 19, 22; Krigsmin. Ark.: Kbhvns Kommandantskab, Reg. o. indk. S. 1833; Samme: Kopibog; Generalkomm. Koll. kgl. Resol. 1833, 345 (RA); Kjbhp. 1834, 37. — **S. 220.** Kjbhp. 1834, 69, 116. Raadst. Mag. 2. Sekr. Referatprot. 1834, 547, 661, 2100; jvfr. Museum 1894 II, 283. *Dominico Capozzi* døde i Kbhvn. 29. Jan. 1862; han var interesseret i mange forskellige Foretagender, men spillede Fallit. — **S. 222.** Adr. 1834, 134; Kjbhp. s. A., 115, 120. — **S. 223.** Overskou, anf. Skr. V, 184; jvfr. Kjbhp. 1834, 113; B 1834, 2240, 97. — **S. 224.** Adr. 1834, 181; jvfr. Schmidt, anf. Skr.: Adr. 1834, 168; jvfr. Overskou, anf. Skr. V, 219 f. — **S. 225.** Kjbhp. 1834, Aug. Om Mad. Antonie Christiany se Eisenbergs Biogr. Lex. der deutschen Bühne, Leipzig 1903. — **S. 226.** Overskou, anf. Sted; Seest ansattes ved Resol. af 30. Juni 1836 (TA) som virkelig kgl. Skuespiller, men med Forpligtelse til at gøre fuld Tjeneste i Koret efter Direktionens nærmere Bestemmelse. — **S. 227.** Schorn, Da Voldene stod, S. 116; B 1834, 2823; Kjbhp. 1834, 178. — **S. 228.** B 1835, 2805-6. „Der böse Geist Lumpacivagabundus oder das liederliche Kleeblatt,“ var opført første Gang

i Wien to Aar tidligere, saa Stykket var ganske nyt. — **S. 229.** Kjbhp. 1836, 189; B 1836, 2886, 2954, 55; siden fik Bornholdt Till. til at spille 2 Maaneder i Helsingør (B 1836, 3030). — **S. 232.** TA. Kopibog 1835, 158. I 1835 havde Teaterdir. modsat sig, at Springer optraadte her (Kopibog 1835, 175). — **S. 233.** Adr. 1839, 97; Kjbhp. 1839, 92, 116, 1837, 116. — **S. 234.** Adr. 1839, 190; Kjbhp. s. A. 224. — **S. 235.** Mad. Depuis nævnes i den bekendte Tivolivise og i „Stegekjælderens“ (Arlauds Udg.), S. 45; Adr. 1842, 182; Kjbhp. 1840, 215, 19, 21, 40; om Pallesen se ogsaa Karl Schmidt, Meddel. om Skuespil og Theaterforhold i Odense, S. 116 ff.; B 1834, 3630; 1835, 819, 3409. — **S. 236.** Raadst. Mag. 2. Sekr. Referatprot. 1838, 3495; LAS. H. & S. Skiftekomm. Ekstraordinære Boer 1851, 25; B 1835, 173. Pettolettis aarlige Bevillinger se R 1835-41 (gælder alle tyske og franske Forest.) jvfr. B 1839, 1655; 1840, 902. — **S. 237.** Kjbhp. 1836, 249. — **S. 238.** B 1840, 2773-4; 1841, 3181, 3394-5; 1842, 1368-9, 1568, 2238-9; TA. Kopibog 1840, 123; 1841, 129-30; 1842, 47. Det italienske Operaselskab skulde have været her i 1840, men kom først 1841; Forest. paa Vesterbros nye Teater begyndte 18. Novbr. 1841 og fortsattes fra 6. Jan. 1842 paa Hofteatret. Direktøren *Giovanni Savio* døde 31. Decbr. 1841, 38 Aar gl., jvfr. Overskou, anf. Skr. V, S. 494 ff.; Adr. 1842, 24. — Volkensens Fader, cand. theol. *Chr. Rodbøl V.*, døde som 3. Graver ved Frue Kirke den 4. Juni 1826, 53 Aar gl., efter 20 Aars Ægteskab med Dorothea Piccardi; Ægteparret havde ti Børn (jvfr. Biogr. Lex.). — **S. 239.** Plakater i Windings Samling (Kunsthindustrimuseet). — *Caroline Barbara Louise Pettoletti*, der var født 15. Aug. 1824, druknede i Juli 1886. — Af Vesterbros nye Teater i ældre Tid vides intet andet Billede end det her gengivne Træsnit at eksistere; heller ikke noget Fotografi fra en yngre Tid har kunnet opdrives. Hos Davidsen, anf. Skr. II, S. 5, findes i Vignetten et Billede af Teatret, hvis Gavl prydes af en senere opført Veranda. — Pettolettis Datter opgiver Faderens Fødselsaar til 1783; i den kat. Begravelsesbog kaldes han Philip François P., 60 Aar gl. (jvfr. Folket. 1840, 45 i RA). — **S. 240.** R 1811, 514; Rubin, 1807-14, S. 543; TA. kgl. Resol. 1817, 89a, jvfr. Overskou, anf. Skr. IV, S. 491 f. — **S. 241.** R 1846, 457; Overskou, „Folketheatret“, K. 1846; det var Vanskeligheder ved Overtagelsen af den til Teatret udsete Ejendom, der bragte Sagen til at strande (jvfr. B. Lex. XII, S. 490). — Pettolettis Enke, f. ca. 1800, døde 27. Maj 1848 og efterlod sig 3 Børn: 1. *Alexine Wilhelmine*, f. $\frac{1}{3}$ 1829, g. m. Ekvilibrist Arthur Barns, † i England; 2. *Ferdinand Philip*, f. $\frac{1}{6}$ 1840, † 1902 (Enke og Børn lever i Kbhvn.); 3. *Caroline Sophie Georgine*, f. $\frac{1}{6}$ 1842, gift Petersen (lever endnu i Kbhvn.). — Raadst. Mag. 2. Sekr. Referatprot. 1838, 3545; LAS. H. & S. Skiftekomm. Ekstraordinære Boer 1851, 25. — **S. 242.** B 1835, 3783; jvfr. Raadst. Mag. 2. Sekr. Referatprot. 1835; B 1840,

3470. — **S. 243.** Arkitekt *Henrik Jørgen Petersen* døde 21. Marts 1895 i en Alder af 84 Aar. — *Claudius Rosenhoff*, Kjøbenhavn, K. 1857, S. 135 og S. 178 (Kort); *Overskou VI*, 537. I 1835 havde *Pettoletti* ladet opføre en Bolig ved Teatret, i 1836 en Konditorpavillon (Raadst. Mag. 2. Sekr. Referatprot. 1834-36). Grundens Areal var i 1838 5170 Kv. Al. — **S. 244.** Skrivelser fra Økonomiforvalteren i Kbhvn. til Stadskonduktøren af 3. Juli 1875 og 9. Oktbr. 1878; jvfr. Adr. 1875, 104; Berl. Tid. 1878, 221.

Tilføjelser. — **S. 142.** Til *James og Rosa Prices* Bryllup skrev *Carl Winsløw* en Sang; i Slutningen hedder det:

En sneehvid Lillie paa Gudens Vink
 Forvandles til en huldsalig Pige,
 Sødt lyner det kulsorte Øies Blink,
 For Læbens Purpur maa Rosen vige.
 Der staaer den Søde,
 Med Smiil, som gløde,
 Bestraalt af Kjærligheds Morgenrøde
 Og Uskylds Glands.

Lad tone nu Glassenes Klang med Lyst
 For Dagens Helt *Artichino Price!*
 Han hviler ved Columbines Bryst
 Og hør' med Smiil paa Acteurens Vise.
 Saa deel da kjærligt
 Det Søde ærligt,
 Og find det Bittre ei for besværligt
 Paa Livets Vei!

S. 148 og 174. *Angelys* „Rataplan“ var, ligesom saa mange andre af hans Stykker, en Bearbejdelse efter fransk Original. — Under Omtalen af de Beckerske Forestillinger paa Morskabs-teatret i 1833 er iøvrigt glemt at anføre Jfr. *Pauline Lichtenstein*, senere gift *Rung*, der her optraadte for første Gang i København; ganske ung, som hun var, stod hun dog endnu ikke i første Række. Siden overgik hun som bekendt til det kgl. Teater, hvor hun blev en fortræffelig dramatisk Sangerinde. — **S. 152.** I Repertoirelisten er den sidste Linje paa Siden udfalden; der skal tilføjes: Sønd. 18. Aug.: 1. Magister Kvadrat, 2. Staberls Rejse-Eventyr. — **S. 197.** Jvfr. *Bournonville*, Bidr. til Ballettens Hist. (Efterl. Skr., S. 142).

PRICEFAMILIENS GENEALOGI

(Kun omfattende de Medlemmer af Familien, der har haft fast Bopæl i Danmark)

FØRSTE SLÆGTLED

James Price, f. i London 31. Okt. 1761, † i Kbhvn. 25. Febr. 1805. Gift [? 1° med S. L. Masson, 2°] med Hanne *Todd*, døbt i Hamborg 14. Febr. 1771 (Datter af Stephen og Hanne Todd), † i Kbhvn. 15. Aug. 1826. Efter James Prices Død ægtede Enken 5. Okt. 1810 Frantz Joseph *Kuhn*, † i St. Petersborg i Jan. eller Febr. 1832, 49 Aar gl.

ANDET SLÆGTLED

James Prices Børn:

1. *Louise*, f. i Stockholm ca. 1790, døbt i Hamborg sammen med Søsteren Anna Isabella 20. Maj. 1791. G. 1. Decbr. 1806 med Jacques *Paran*, f. i London. Paran g. 1° i Lemberg 4. Marts 1792 med Anne Spittler fra Polen, skilt i Kbhvn. 21. Novbr. 1806.
2. *Anna Isabella* (Bella), f. i Hamborg 16. Maj 1791, † i Sverig. G. 4. Juli 1827 med Johan Frederik *Winther*, † i St. Petersborg i Vinteren 1831-32. Winther var gift 1° med Maria Theresia Charlotte Godard, 2° 14. Juli 1818 med Johanne Dorothea Barbara d'Amore (ell. d'Amour), † 7. Jan. 1827, 33 Aar gl. — Blandt J. F. Winthers Børn af de to første Ægteskaber var Josephine Francisca Caroline født 25. April 1819 (Moder: Barbara d'Amore), gift Chiavèlli, siden Schles; Carl, hvis Moder ogsaa var Barbara d'Amore, synes at være født i Udlandet. W.s Datter med Isabella Price var Wilhelmine Albine Christiane Caspare, f. 9. Maj 1830, gift Egelin.

3. *Christian Gustav*, f. 2. Oktbr. 1796 i Altona (muligvis identisk med den S. 102 nævnte Gustav Price; omtales dog ikke i det Skifte, der 1810 holdtes efter James Price).
4. *Hanne Sophie*, f. i Kbhvn. 25. Marts 1800, g. ca. 1820 med Chr. *Lehmann*.
5. *James*, f. i Kbhvn. 22. April 1801, † smstds. 8. Jan. 1865. G. 10. Oktbr. 1830 med *Rosa Sophie Caroline Lewin*, f. i London 6. April 1810, † i Wien 16. April 1887, Datter af Joseph L. Lewin og Juliette Rosette, f. Moon ell. Maan.
6. *Carl*, f. i Kbhvn. 8. April 1803, † i Udlandet, hvor hans Efterslægt lever.
7. *Johan Adolph*, f. i Kbhvn. 24. Juni 1805, † smstds. 5. Febr. 1890. G. 27. Oktbr. 1830 med *Flora Mathilde Henriette Lewin*, f. i London 5. Novbr. 1813, † i Kbhvn. 2. Novbr. 1863, Søster til Rosa Lewin.

Hanne Prices Søn med Frantz Kuhn:

Alexander Gustav, f. i Kbhvn. 23. Maj 1814.

TREDJE SLÆGTLED

James Prices Børn:

1. *Hanne Amalie* Nicoline, f. paa det russiske Dampskib „Nicolai“ paa Rejsen fra Kbhvn. til St. Petersborg 24. Oktbr. (gl. Stil) 1831, † i Kbhvn. 3. Juni 1892. Skuespillerinde. G. 30. Juni 1862 med Læge i Søetaten Christian August *Hagen*, f. i Kbhvn. 8. Juni 1828, † smstds. 20. Oktbr. 1902.
2. *Julius*, f. i Nishnij Novgorod 12. Juni 1833, † i Wien 24. Jan. 1893. Prof. og Solodanser i Wien, hvor hans Efterslægt lever.
3. Andreas Nicolai *Carl*, f. i Kbhvn. 6. Juni 1839, † smstds. 22. April 1909. Skuespiller. G. 28. Juni 1868 med Helga *Collin*, f. i Kbhvn. 15. Jan. 1841, Datter af Kammerassessor Gottlieb C. (ældste Søn af den bekendte Jonas Collin).
4. *Christian Carl Emil Eduard*, f. i Kbhvn. 31. Maj 1842, † 3. Marts 1876.
5. *Albert Joseph Thorvald*, f. i Kbhvn. 25. Jan. 1844. Maler og Skuespiller (Aarhus). Ugift.

Adolph Prices Børn:

1. Elise *Juliette* Christiane, f. i Kbhvn. 13. Aug. 1831, † ugift smstds. 4. April 1906. Solodanserinde.
2. Hanne *Sophie*, f. i St. Petersborg 14. Jan. 1833, † ugift i Kbhvn. 6. Septbr. 1905. Danserinde.
3. *Theodor*, f. i Moskov ca. 1835, † i Amerika. Handelsmand.
4. Adolph Frederik *Valdemar* (Valdemar), f. i Kbhvn. 1. Septbr. 1836, † smstds. 4. Jan. 1908. Danser. G. 4. Juni 1883 med Cathinca *Balle*, f. i Kristiania 2. Septbr. 1857, Datter af Grosserer Carl Chr. Aug. B. (en Sønneson af Biskop N. E. Balle).
5. *James*, f. ca. 1840, † som Barn.
6. Heinrich *Thorvald* Julius, f. i Kbhvn. 28. Septbr. 1844, † smstds. 11. Juli 1849.
7. *Mathilde* Juliane Engeline, f. i Kbhvn. 6. April 1847. Malerinde. Ugift.
8. *August Christian*, f. i Kbhvn. 5. Aug. 1849, † ugift i Erzerum (Lilleasien) som Læge under Røde Kors 29. Marts 1878.

FJERDE SLÆGTLED

Amalie Hagens Børn:

1. Rosa Augusta Hagen, f. 29. Decbr. 1863, † 25. Febr. 1864.
2. *Dagmar* Price Hagen, f. 28. Jan. 1867. Lærerinde. Ugift.

Carl Prices Børn:

1. *Aage*, f. i Kbhvn. 27. April 1869.
2. *Karen*, f. i Kbhvn. 16. Juni 1870, † smstds. 25. Oktbr. 1888.
3. *Ellen* Juliette Collin Price, f. i Snekkersten 21. Juni 1878. Solodanserinde. G. 3. Juni 1902 med Jean Louis Eugen Etienne Xavier *Price de Plane*, f. i Aarhus 27. Maj 1880. Cand. phil., Assistent under Kongens Civilliste.

Valdemar Prices Børn:

1. *August*, f. 13. Aug. 1884, † 12. Novbr. 1889.
2. *Valdemar* Ludvig, f. 8. April 1886.
3. *Guy* Adolf, f. 30. Maj 1888.

FEMTE SLÆGTLED

Ellen Price de Planes Børn:

1. *Karen Ellen Eugenie*, f. 21. Marts 1903. Elev ved det kgl. Teater.
 2. *André Xavier*, f. 19. Marts 1907, † 8. Juli 1908.
 3. *Helga Rosa Ina*, f. 30. Oktbr. 1908.
-

FORTEGNELSE OVER BILLEDERNE

	Side
1. Hanne Price, f. Todd	79
(Originalen tilhører Frk. Dagmar Price Hagen.)	
2. Plakat fra Sommerteatret, 1807.	81
(Orig. tilh. Enkefru E. A. Winding.)	
3. Kortudsnit, der viser Morskabsteatrets Beliggenhed . .	96
(Orig. i Raadstuearkivet.)	
4. Morskabsteatret.	97
(Eksisterer flere Eksemplarer af Stikket.)	
5. Jean Pettoletti	100
(Orig. tilh. Enkefru Th. Pettoletti.)	
6. Dans paa dobbelt Line	101
(Paa det Eksempel, der tilh. Enkefru Winding (saa vidt vides det eneste eksisterende), findes paaskrevet, at Billedet forestiller Carl og Josephine Winther; det er dog meget tvivlsomt, om Stikket hidrører fra saa ny en Tid.)	
7. Harlekin Skelet	110
8. Harlekin død.	111
(Orig. til 7 og 8 tilh. Enkefru Winding.)	
9. Pantomimeoptrin	112
10. Pjerrot som Statue	113
11. Petitmaitre.	114
(Orig. til 9, 10 og 11 tilh. Frk. Dagmar Price Hagen.)	
12. Isabella Winther, f. Price, og Joh. Fred. Winther med Datteren Wilhelmine.	131
13. Rosa Price danser engelsk Matrosdans.	138
(Orig. tilh. Enkefru Valdemar Price.)	
14. Rosa Price, ca. 1865	141
(Orig. tilh. Frk. Dagmar Price Hagen.)	
15. Flora Price, 1862.	143
16. Carl og Josephine Winther	155

	Side
17. Adolph Price i sit 70. Aar	157
18. Rappo som Herkules	162
(Adresseavisen 1835, Nr. 92.)	
19. Rappo som Balancekunstner	163
(Adresseavisen 1835, Nr. 90.)	
20. Forvandlingsdekoration fra Morskabsteatret	165
21. Forvandlingssætstykke fra Morskabsteatret (farvetrykt)	166
(Orig. til 20 og 21 tilh. Enkefru Valdemar Price.)	
22. James og Rosa Price med Datteren Amalie	175
23. James Price	177
(Orig. til 22 og 23 tilh. Frk. Dagmar Price Hagen.)	
24. Filippo Pettoletti	179
(Orig. tilh. Enkefru Th. Pettoletti.)	
25. Nørrebro Teater	184
(Kobberstikket findes i Nationalmuseet; Grundplanen rekonstrueret bl. a. efter nogle løse Rids i Landsarkivet for Sjæll.: Politirettens Arkiv.)	
26. Udsigt over København fra Nørrebro Teater	185
(Eksisterer flere Eksemplarer af Stikket.)	
27. Blaagaard og nærmeste Omgivelser, ca. 1825	187
(Orig. i Rigsarkivet: Kontoret for Statsaktiverne, Pakken Blaagaard II.)	
28. Kortudsnit, der viser Beliggenheden af Vesterbro nye Teater	220
29. Vesterbro nye Teater i 1841	239
(Adresseavisen 1841, Nr. 61.)	

TRYKFEJL OG RETTELSER

- S. 62, L. 14 n. uskyldig — læs: uskyldig morende
 S. 80, L. 15 n. Jaques — læs: Jacques
 S. 149, L. 9 o. Riddere, Knægte og — læs: Riddere og Knægte,
 S. 169, L. 5 o. dramatiske — læs: egentlig dramatiske
 S. 173, L. 14 n. Om Efteraaret — læs: I Foraaret
-

Af samme Forfatter er under Udarbejdelse:

DYREHAVSBAKKEN
OG DERMED BESLÆGTEDE FORLYSTELSER
I HOVEDSTADEN

